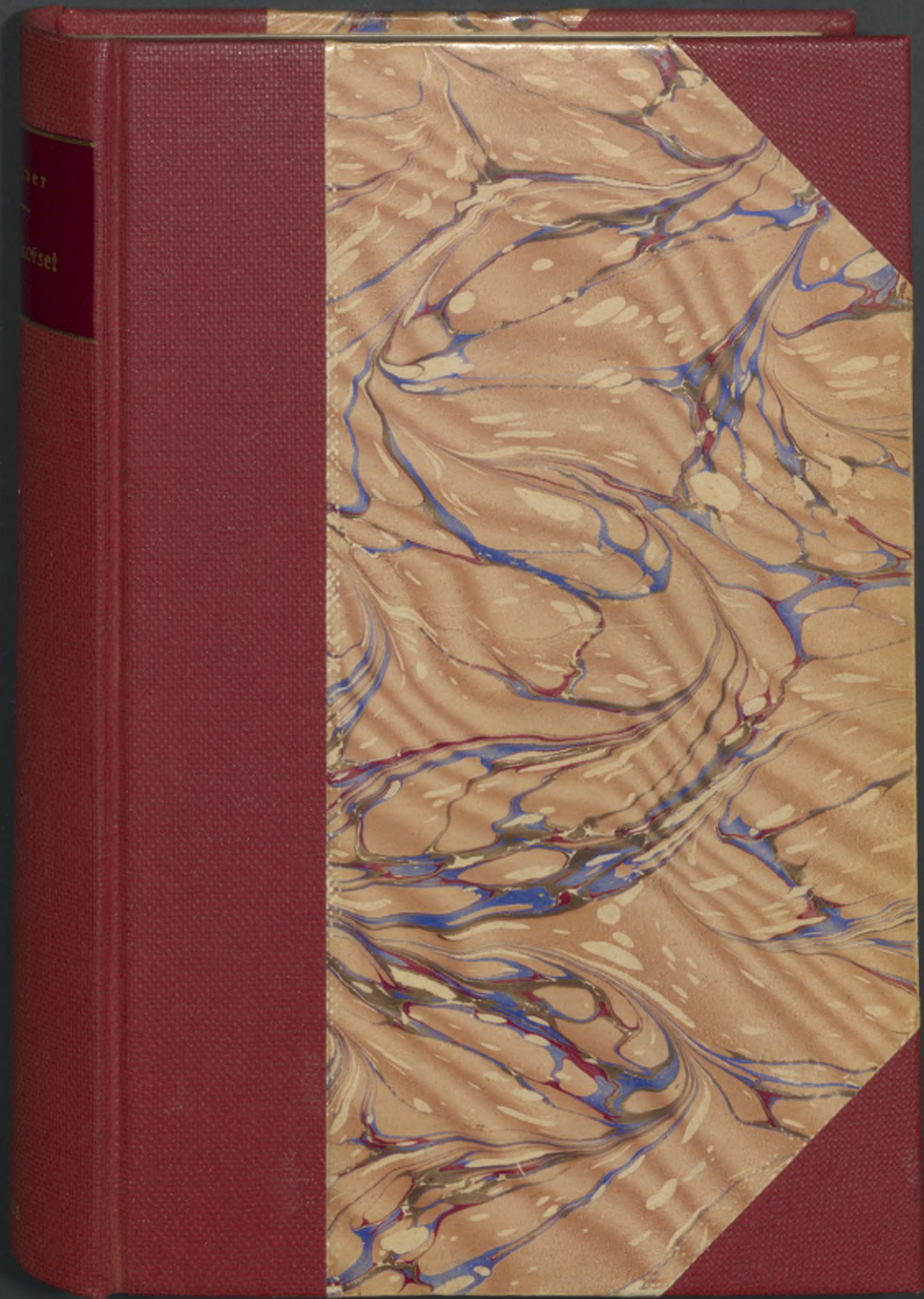

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

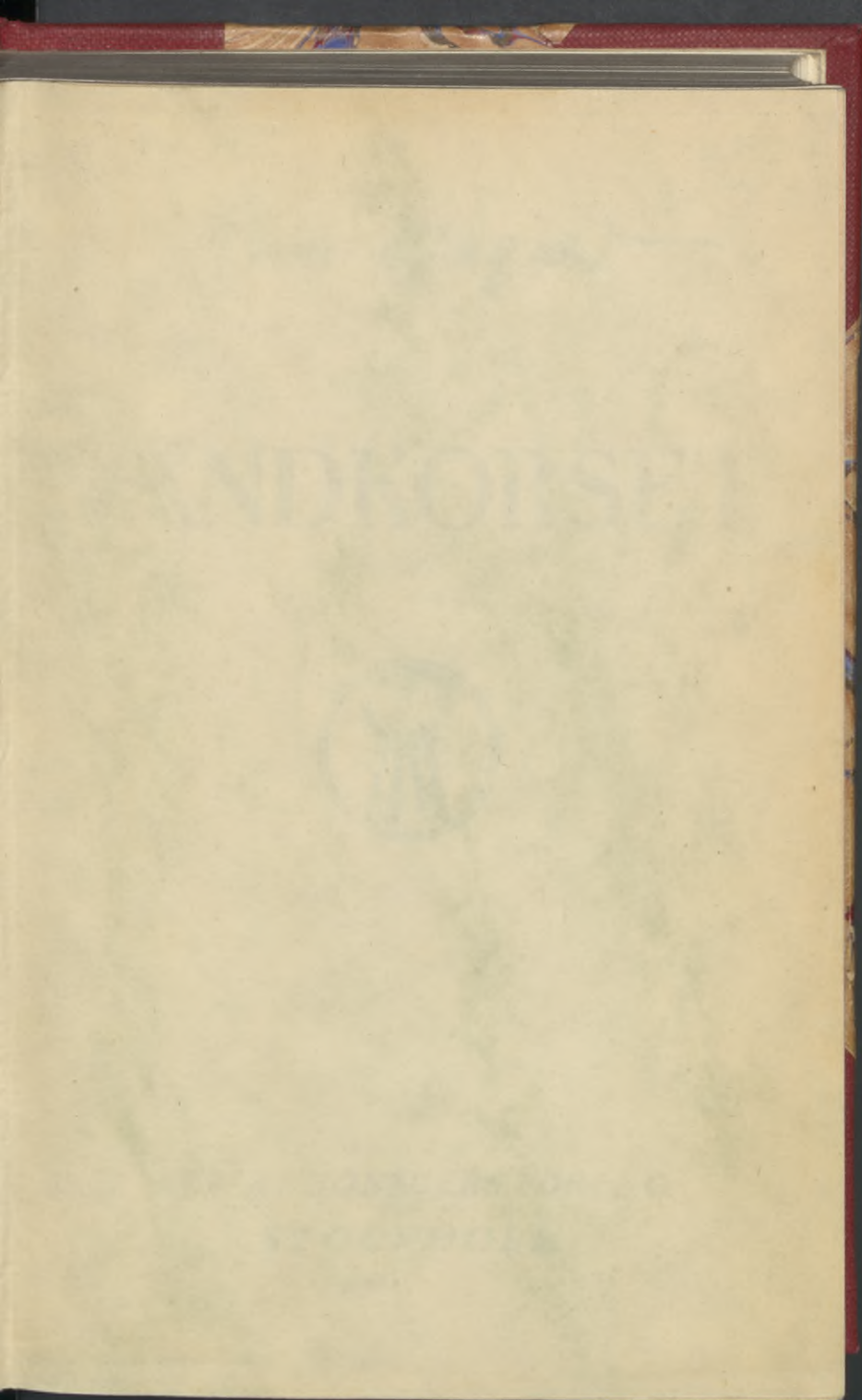

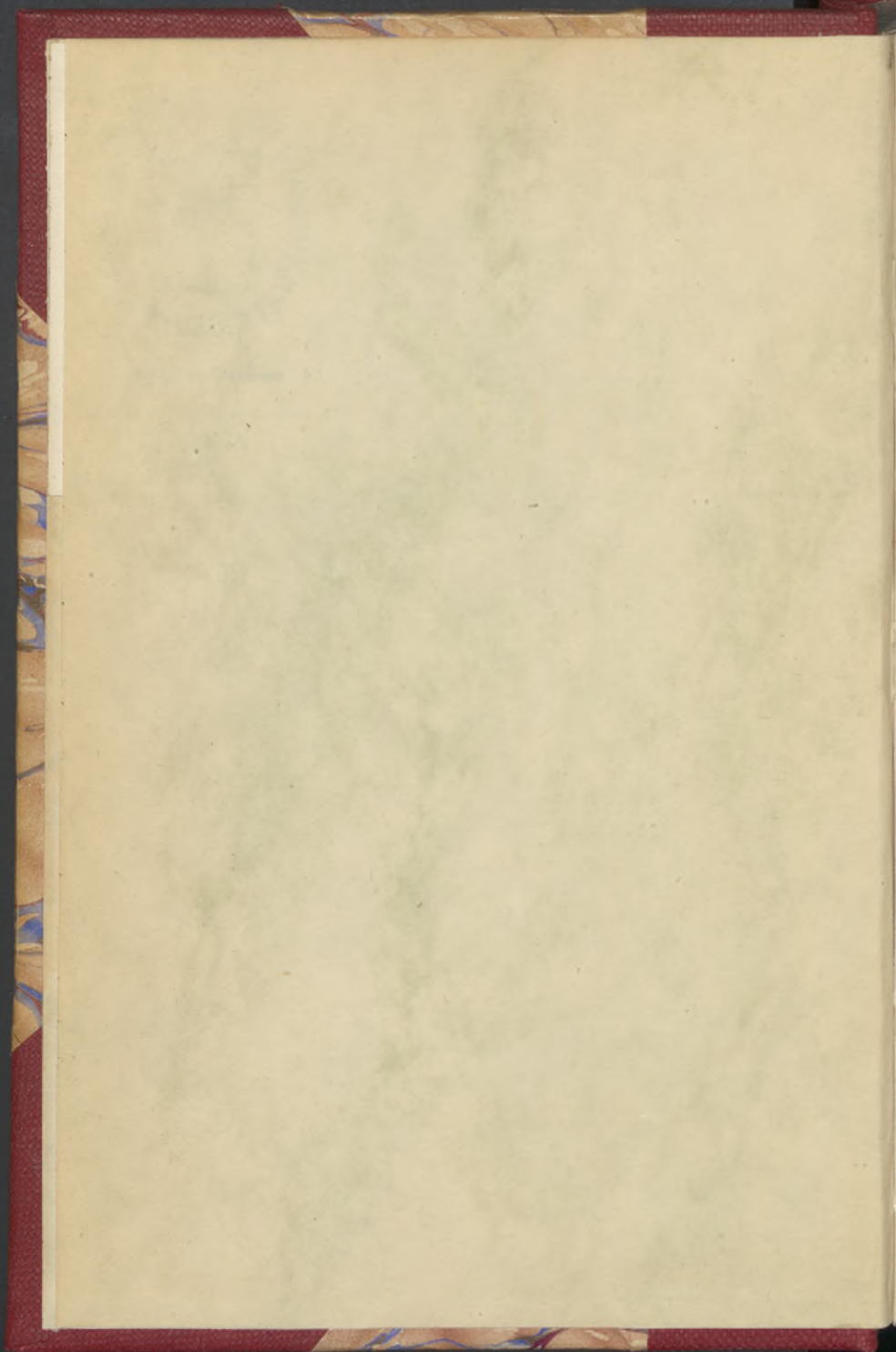

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

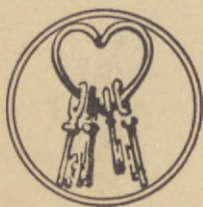

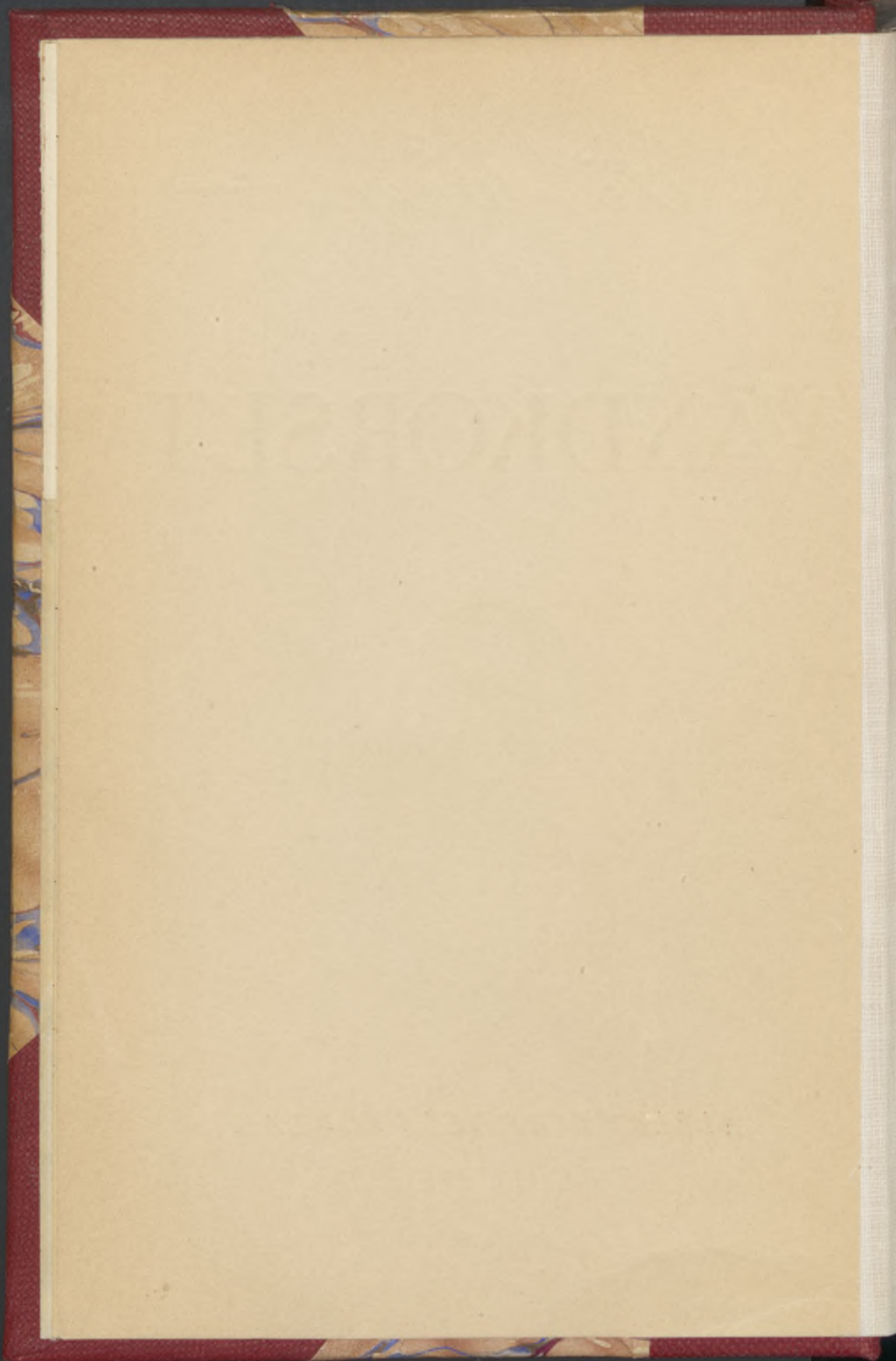
Lit.
5v.
Elin Wägner

VÄNDKORSET

ALBERT BONNIERS FÖRLAG
STOCKHOLM

ELIN WÄGNER
VÄNDKORSET

THE
LIBRARY

VÄNDKORSET

ROMAN

AV

ELIN WÄGNER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

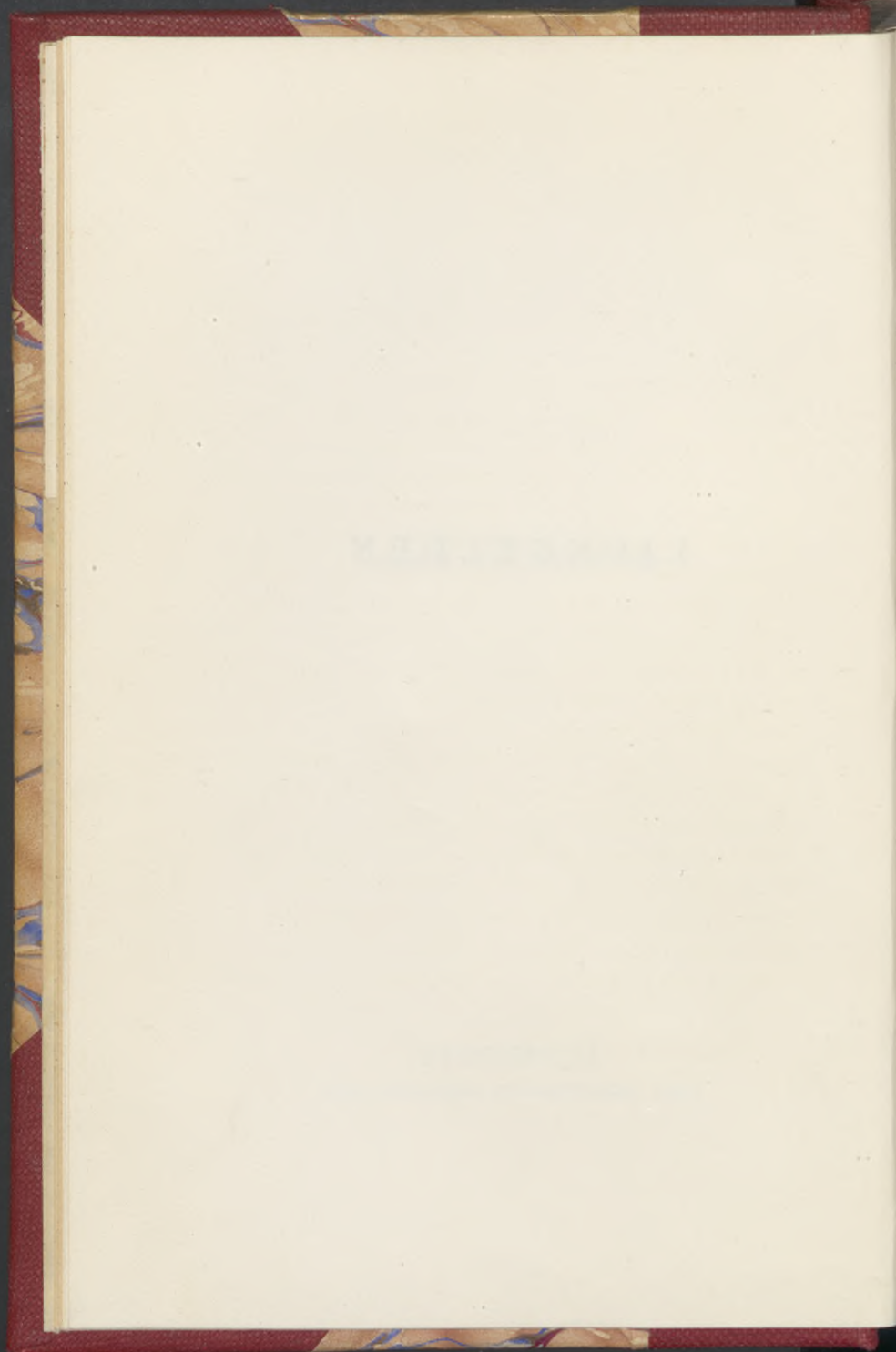
Copyright. Albert Bonnier 1935.

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1935

LJUNGELDEN

Blanka vattenkedjor, smyckade av sjöar, slingra sig från småländska högplatån genom dalgångarna ner i Östersjön. Man antar att dessa vattenvägar en gång öppnade det stiglösa landet för folkstammar söderifrån som sökte nya boplatser under folkens rölösa ungdomstid. När kusttrakten var tagen i beslag, måste de nya skaror som följde de första i spåren ge sig högre upp. Man kan tänka sig att det var en sådan stöt av senare invandrare som slog sig ner vid en sjö på sydöstra sluttningen av höglandet, den som sen blev kallad Gåtatorpssjön. Den hade lättåtkomliga, behagliga stränder, men tyvärr räckte de inte för hela sällskapet. Vilka beslut och strider som uppstodo ur detta förhållande kan man endast gissa sig till, men en dag avskilde sig väl ett mindre följe från de andra, bröt upp och slog sig likt laxen vidare norr ut uppför ett brett, strömgenomdraget sumpland. Efter en kort färd nådde man den mångflikiga Gunnen, omspunnen av gröna blommande snår och övervuxen av vattenväxter så att den knappast syntes. Den var orörd av människor men i stället väntade en smygande, prasslande, sprittande värld på nybyggarna, beredd till flykt eller anfall, alltefter sin art.

Och så började en tid som vi inte veta så mycket om, ehuru vi tro att det måste ha varit en härlig rovtid bland rikedomar som syntes outtömliga. Först när rikedomarna voro slut, började det fattiga Smålands historia.

På södra sidan av sjön, just där stranden bortom utflödet höjer sig en smula, bär ännu en gammal kultplats vittne om den tidiga bosättningen. Under rundvuxna ekar och höga susande aspar gömma sig mossiga vårdar och domareringar i det halvmultnade lövet. Här finnas gravsättningar från äldre och yngre tider, och en mäktig hög mitt i lunden vittnar om att här varit en gravplats för hövdingar. Våldiga ormbunksbestånd utvisa det ställe, där en källa kväller upp mellan grönslemmiga stenar, en offerkälla, sedan en dopkälla.

Denna plats bär ett allvarsamt drag som låge en skugga däröver av hemligare ursprung än den trädens kronor kasta. Här hade ett släkte lagts till vila som mött döden tryggt i vissheten att dess efterkommande skulle hålla sina döda fränder kvar i ättens gemenskap och minnas dem vid sina heliga fester. Men ödet att glömmas, att avskiljas från de levande, det hade gått över detta släkte nu. Sedan även räds-lan för otyget som ansågs hålla till vid de hedna gravarna dött ut, låg den fullkomliga glömskans skugga över gravplatsen vid Gunnen. Inga än så täta besök av amanuenser som sållade jorden i högarna och räknade benen, mynten, vapnen och pärlorna i dem, kunde upphäva ödsligheten. Men förgätenhe-

ten, ensamheten, det hade varit Hel för dem som lågo där, det enda Hel de fruktat.

Det fanns en tid då bönderna i trakten byggde sina potatiskällare med stenar från förfädernas gravar. Detta hände inte numera, emedan det var förbjudet. Men folket som nu levde i landet mellan de två sjöarna kände inte mera ansvar för sina döda för det. Det var längesedan själamässorna kommo ur bruk, och man åt igenom de stora begravningsmiddagarna utan tanke på att detta kalas, jämte den polerade gravstenen, var sista resten av en världsåskådning som gjorde de levande ansvariga för de dödas välgång.

Inte långt från det gamla gravfältet låg kyrkan. När diser och asar flyttade in som helgon i Vite Krist's tempel, hade de inte lång väg att fara. Det första lilla templet hade varit på en gång helgedom och fästning med ett par små gluggar uppe vid takåsen. Då man sen på samma grund reste den nuvarande kyrkan i slutet av medeltiden, hade man vågat sig på att göra vackra romanska bågfönster i de tjocka skrovliga murarna.

Kyrkan saknade torn, dess tak var spetsigt och högt, täckt av tjocka, handspåntade tjärade stickor. Den smäckra klockstapeln från 1700-talet tog sig nästan kokett ut bredvid det ålderdomliga templet som en ung välvuxen prästfru bredvid en gammal prost.

Så långt man kan minnas tillbaka har prästgården legat mellan de båda kultplatserna. En trappa i

kyrkogårdsmuren ledde över till den kristna sidan, men ville man över till det hedniska området tog man vägen genom vändkorset i motsatta ändan av trädgården.

Det var en Gåtatorpspräst av Wallins samtida som låtit göra det första vändkorset här för att underlätta vandringen ut till gravfältet. Ty där, på en utsiktsplats från vilken Gunnen syntes öppna sig som vidast, älskade han att meditera över naturens hemlighetsfulla betydelse av gudomlig avbild som blivit honom så klar i hans store ämbetsbroders diktning.

”Ack när så mycket skönt i varje åder
av skapelsen och livet sig förråder,
hur skön skall icke själva källan vara,
den evigt klara.”

Men under årens lopp brukades vändkorset eller vriet till många andra mindre upphöjda ändamål. Barnungar lade sig på magen över den ena korsarmen och snurrade runt, förnöjande sig själva, till dess någon upptäckte dem och körde bort dem med eller utan ris. Älskande som voro oförmögna att skilja på sig så lång tid som det tog för dem att en i sänder gå genom vändkorset, trängde sig gemensamt igenom, saligare ju trängre de hade det. Kanske blevo även de upptäckta och fingo ris, sådant hände förr i världen.

En kort tid åtnjöt offerkällan stor popularitet, emedan den ansågs vara ”med di skarpesta hälso-

brunnarna i Småland". Men så en het sommardag kom en värkbruten svettig karl springande ner till källan och drack kopiöst av det kalla vattnet i sin iver att bli frisk, varpå han dog. Sen trodde man inte på källan längre, men en omtyckt utflyktsplats förblev ändå den vackra lunden, och många tungt lastade tjänarinnor ha med suckan och försiktighet lyft sina matsäckskorgar över vriet.

Prästfruar som inte förmådde räkna sina gästers antal, kunde hitta på att ställa sig där som en järnvägsman vid en spärr för att så räkna in dem. Det sägs att en ödmjukt nigande liten komministerfru till utvärtens förfäran och invärtens spefull förnöjelse upplevde att se sin kontraktsprost fastna i vändkorset, så att man en lång stund fruktade att han skulle förbliva mittemellan hedendom och kristendom.

Men mest betydelsefullt var vändkorset under den tid på 1850-talet, då Crusimontan var själaherde i Gåtatorp. Även han brukade gå den vägen ut till gravfältet, men inte för att dricka kaffe där eller söka stöd av naturens skönhet för sin tro på Guds godhet. Då han kom gående upp mot den stora gravhögen, voro redan runtomkring stora skaror lägrade som av honom sökte bot i sin djupa själanöd och mätnad för sin åtrå efter Guds ord. Nyss hade de lämnat kyrkan, men den långa gudstjänsten var dem inte nog. De kunde inte skiljas från prästen eller varandra, den gemensamma salighetssaken band ihop dem, de måste dela sin nöd och sin lycka, så starka voro de.

Två stenar uppe på kungahögen, en stående och en liggande, bildade Crusimontans predikstol. Den gamla kultplatsen blev åter helgad av människor, förbundna i en fullkomlig visshet och lösta från fruktan för helvete och död.

Krönikan försäkrar att när pastor Crusimontan här för de andäktiga skaror talade om synd och eviga straff, då var det som om svarta moln stigit upp och åskan rullat över nejden. Men när han försäkrade sina åhörare om Kristi blods kraft att frälsa syndare, föllo hans ord som ljuvligt sommarregn på en förbränd jord.

Helvetet kunde han skildra så tydligt att folk darrade, ty han hade själv varit där under sin svåra förnedrings tid. Det var redan svårare att skildra den salighet vilken väntade dem som höllo ut i tron intill änden. Men alla de omvända vilka sutto vid hans fötter hade ju själva erfarit en försmak därav den stund de mottogo vissheten om syndernas förlåtelse, så att de förstodo vad han menade.

Det kunde hända att först när solnedgångsskenet bleknade i Gunnen, folket vaknade upp och upptäckte att man varken fått mat eller dryck den dagen.

Vid den tidpunkten blev det kanske pastorskans tur att ingripa, men *om* hon gjorde det, och *hur* hon klarade det, vet man inte, det står endast om henne att hon dog i barnsäng, oförlöst.

Crusimontan behöll sin makt över folket även på gamla dar då han aldrig mera besteg någon av sina predikstolar. Men efter hans död slocknade hänfö-

relsens eld så småningom som ett stycke järn, taget ur ässjan. Det var som om Gåtatorps församling inte orkade hålla sig uppe i de andliga rymder dit Crusimontan fört den med sig, som om jorden dragit den ner till sig igen och dess bekymmer och angelägenheter tagit väldet helt på nytt.

Endast vissa yttre skick levde kvar som minnen av den religiösa storhetstiden. Både i samhället omkring snickerifabriken och i gårdarna iakttog man fortfarande en påfallande måttlighet i dryckjom även på kalasen. Och svordomar voro så litet i bruk att de märktes, när de kommo. Det fanns naturligtvis de som bröto mot regeln, bland dem var disponent Klipping på möbelfabriken, som tyckte både om brännvin och fan till måttligt bruk. Han klagade också på kalasen i Gåtatorp. Där kunde man aldrig som på andra svenska kalas få höra eller säga varandra ett sanningens ord fram på småtimmarna.

— För höge fan, det rensar inte alls luften på samma sätt att säga sanningen om andra på nykter kaluv och då de gått, förklarade han.

Bruket att gå i kyrkan var däremot nästan bortlagt i Gåtatorp. Crusimontans minne var så gott som utplånat, hans grav var vanvårdad, och även hans namn försvann från trakten den dag då kamrern på snickerifabriken förkortade sitt namn till Montan. Kamrerns dotter Regina var anställd som lärarinna i samhället, men hon vårdade inte heller Crusimontans minne. Hon hade bättre förfäder på sin mors sida som varit en född friherrinna.

Alla dessa omständigheter må tjäna som förklaring till att den nye kyrkoherden Malte Odelman kunde bo ett år i Gåtatorp och umgås en hel del med fröken Montan utan att ana att hon i sin släkt hade en man som givit Gåtatorp en religiös storhetstid.

En gång hade de snuddat nära vid det förgångna men glidit förbi det igen. Det var en vårsöndag då Odelman efter gudstjänsten promenerade med fröken Montan nere vid sjöstranden under Crusimontans kulle. Sjön såg större ut än på sommaren, ty träden voro inte lövade än, men man kunde leta blåsippor under fjolårslövet, och Regina visste precis var de växte. Hon visade honom stolt vad hon funnit, men han gladdes inte över vårens budskap. Han hade återigen predikat för en handfull folk, och nu frågade han henne om hon som var infödd Gåtatorpsbo visste vem eller vad som kunde väcka upp hans församling ur dess andliga dvala. Regina svarade inte genast, han såg på hennes vackra uttrycksfulla ansikte hur hon sökte det rätta svaret. Men Crusimontan kom inte upp i hennes medvetande, hon visste så lite om honom och inte allt det hon visste var rekommenderande.

Odelman hade studerat nordiska språk innan han blev teolog och var djupt intresserad av fornminnena på denna sidan vändkorset. Då Regina inte kunde ge något svar på hans fråga, gick han vidare och frågade henne om hon inte trodde att de hedniska Gåtatorpsborna varit frommare än de som nu levde. Då hon hajade till vid detta, svarade han själv

att det kunde man våga säga, ty de hade dock trott på något och följt sanningen sådan de förstodo den. Varje ätt hade varit en väldig ek med sina rötter djupt i jorden hos de döda. När de lämnat sin gamla tro var det för att överlämna sig åt kristendomen i samma anda av helhet och allvar. Nu var det annorlunda! I en tid då kristendomen tycktes överge Västerlandet voro Gåtatorpsborna för första gången på årtusenden nöjda med att vara utan religion alls.

— Å nej, men snälla Malte!

— Har jag inte rätt, Regina? Vad bekymrar dem mer än att möbelfabriken får in order och priserna stiger på kreatur?

Reginas ansikte genomlystes av medlidande, med en snabb känsla av tillfredsställelse såg han hur det tog färgen från hennes kinder. Hon förstod hans smärta och svårigheter, sade hon, men han fick inte ge upp hoppet. Vem vet vilken oro ett människohjärta kunde dölja bakom pratet om möbler och andelsslakterier. Malte måste ta i betraktande vilka präster Gåtatorp haft de senaste åren: unga adjunkter utan pondus, ivriga att komma vidare till egna ställen. Från första stund hon sett honom, hade hon vetat att det var någon särskild mening med att just han kommit till Gåtatorp.

— Det ser så meningslöst ut, sade han.

— Malte får inte låta sig nedslås av motgångarna i början, ty kom ihåg:

och ju himlen närmare hans syfte,
desto tyngre fjät han måste gå.

Hon tyckte själv att hon valt citatet väl, men hon märkte ögonblickligen att det inte slog an, ty med en gång klippte han av förtroligheten mellan dem.

Den förvirrade Regina var ur stånd att förstå hur det kunnat vara taktlöst att citera Viktor Rydberg. Hon visste inte att hon därmed erinrat kyrkoherden om att hans syfte då han sökte Gåtatorp, varit att sköta sina klena lungor i den nyttiga luften. Han hade för resten aldrig sökt sig ut i prästerlig tjänst om han haft några utsikter att avancera till professor i teologi.

Själva medvetandet att privata personliga hänsyn spelat in då han sökt Gåtatorp, hade från början varit en sporre för Malte Odelman att verka desto mer till andlig uppräckning och kulturell livaktighet. Men Gåtatorp kände sig kulturellt livaktigt honom och hans kyrka förutan. De yngre hade föreläsningssällskap, amatörteater, dans- och fotbollsklubbar, de äldre hade sin kris och sina eviga försäljningssvårigheter som gällde både grisar och utdragssoffor, dessutom sina styrelser och stämmor. Fruarnas tillvaro upptogs av hushållens ekonomi, av svårigheten att placera barnen i arbete eller få någon fason på dem då de gingo utan. Sin uppbyggelse sökte de i den litterära läsecirkeln som fröken Montan förestod och som det var mycket fint att få vara med i, fast ganska tråkigt. Sin förströelse funno de i skvaller, den enda form för sensation och maktutövning de hade tillgång till. Men som det inte hände nog rafflande saker i Gåtatorp, måste de söka näring för

sin sensationslystnad i fröken Klintins mustiga lån-
bibliotek. Det fanns väl knappt någon av läsecirkelns
medlemmar som inte sökte sig dit, utom fröken Re-
gina själv.

Då Regina sökte trösta kyrkoherden med att tala
om den andliga hunger som nog ändå fanns i Gåta-
torp, visste hon mycket väl att i så fall satt den långt
inne.

Men ingen skulle säga om Malte Odelman att han
uppgav försöket att väcka upp Gåtatorpsborna, även
om han stundom kunde yttra sig så hopplöst inför
den deltagande Regina Montan som han gjort i dag.
Nästa söndag gick han till kyrkan igen med en predi-
kan som han gjort sig den största möda med. Han
hade från början bemödat sig att tala till försam-
lingen på ett språk den kunde förstå, med liknelser
hämtade ur dess egen värld. Kärnan i hans förkun-
nelse var budskapet om människans inneboende
gudomlighet, och det tema han varierade var sättet
att väcka deras slumrande godhet medelst ädelmo-
dets magi som Kristus övat. Han hade hoppats att
detta skulle gripa och glädja hans få åhörare, som
sen skulle locka med sig sina vänner i ständigt vid-
gade skaror. Men varje söndag blev han bittert be-
sviken. När han kom inför altaret, såg han sitta
spridd i bänkarna samma fåtaliga hop som blivit
kvar sedan de nyfikna från första söndagarna drupit
av. Den minskades ytterligare då och då av ett döds-
fall, men med förnyelsen gick det så klent, att han
motsåg den tid då kyrkan skulle bli komplett tom.

Den gestalt som Maltes blickar först sökte, då han vände sig ut mot kyrkan från altaret, var Regina Montan. Vad han skulle tagit sig till utan det stöd som hennes närvaro utgjorde, det visste han ej. Man fick inte förakta någon levande själ, det insåg han, men han hade ingen känsla av att hans förkunnelse nådde till exempel fröken Klinton, hon med det tvi-velaktiga lånbiblioteket, fast hon kom så punktligt varannan söndag. Och vad angick trotjänarinnan hos arkitekt le Fort, Sofi Fristedt, som alltid satt i fjärde bänken, så kunde han i hennes knotiga uppsyn läsa ut en djupnande misstro till det goda hos människan och ädelmodets magi. Han skulle ha längtat att få tala för några av de präktiga arbetare som han sammanträffade med på stämmor och begravningar, men han mindes aldrig att han sett andra arbetare i kyrkan än den pensionerade blinde bildhuggaren och den förvärkte gamle pålimmaren som gick och stultade som hantlangare om vardagarna. Landsbygden sände till kyrkan blott en handfull folk, mest gamlingar och så årets nattvardsungdom som lyste och försvann.

Någon gång, icke alltid, satt i kyrkan en kvinna med ungdomligt, fräscht och klokt ansikte. Hon reste sig, hon satte sig, hon slog upp i psalmboken, satt sedigt stilla under predikan, men hon hörde inte på. Hon märkte inte att han så småningom började tala mindre om det goda hos människan än om det torra, det hårda, det förstockade. Den gången då han förvånade pålimmaren och bildhuggaren och

gladde Sofi hos le Forts med att säga att själarna i Gåtorp måste genomgå en lika stark reningsprocedur som den smutsiga lumpen i Lessebo pappersfabrik, vilken purgerades med skarpa syror för att bli vit, grubblade hon över ett fall i sin praktik: "det *kan* naturligtvis vara körtlar, fast det inte syns på plåten. Jag får skicka honom till Sachska sjukhuset".

Det var prästens hustru, doktor Dagmar Udd.

Till denna åhörare som ingenting hörde, stod han i ett särskilt ömtåligt förhållande. Blev hon hemma över ett par söndagar så kränkte det honom, satt hon där gjorde hon honom osäker. Såg hon ner, undrade han vad hon tänkte på, mötte han hennes blick så kunde han en sekund känna sig så kulturhistorisk som hon tyckte att han var.

Gåtorps kyrka hade en altartavla som föreställde Jesus sovande i båten under stormen på Genesarets sjö, medan lärjungarna sökte manövrera genom vågorna på egen hand.

Så småningom blev den tavlan för honom en symbol för tillståndet i hans församling. En Frälsare som alltid sov, lärjungar som inte hade kraft att väcka honom.

Tidigare i livet hade det alltid gått Malte Odelman väl, och han hade inte haft någon anledning att vara missnöjd med sig själv. Han var oförberedd på ett så komplett nederlag, och det kändes dess bittrare som han visste att han satt in god vilja och förhoppning. Denna erfarenhet omformade, utan att någon

märkte det, sakta hans själ. Han hade ingen att tala med om detta, Dagmar kom inte i frågan som förtrogen och kontakten med Regina Montan bröts utan att han kunde förstå varför. Han visste ju inte att hon numera under gudstjänsten som alltid annars var uppslukad av den kärlek som kommit över henne som en virvelstorm.

— Behöver jag förebrå mig, sade han sig själv, att jag inte kan komma åt Gåtatorpsborna? Ett så hårt oandligt släkte, och jag så ensam utan en enda människa att förtro mig åt, att få stöd hos. Det är inte mänskligt och möjligt att i denna torra ensamhet leva ett fruktbart andligt liv, än mindre få det att vakna och blomma hos andra. Tänk om min hustru delat min vilja, min längtan, mitt arbete som en prästfru skall göra i stället för att vara en modern kvinna med eget yrke och eget namn!

Att röra vid den punkten kändes så ömtåligt som att röra vid ett brännsår. En man kan få sörja över en otrogen, oduglig eller kallsinnig hustru och har rätt att med allvar och fasthet söka föra henne till rätta medelst ädelmodets magi. Men Dagmar var på alla sätt förträfflig och inte annat än han visste hade hon kvar sin ungdoms kärlek till honom, fast studentpassionen inte längre var aktuell mellan dem.

Det hemliga felet med henne, det som man inte fick medge att man kände som fel, var att hon lyckats utan svårighet vinna terräng som läkare i en ort där han misslyckats som präst. På henne trodde man mer och mer. Man gick till henne inte bara med sin

magsaft vilket var rimligt men även med sin själs bekymmer som hon kallade nerver.

Men inte var han avundsjuk på henne, ack nej, tvärtom! Han försummade intet tillfälle att framhålla hur stolt han var över henne och hur intresserad av hennes arbete. Och man trodde honom på hans ord, ända till den dag då bitterheten överrumplade honom. Det skedde då han varit så pass länge i församlingen, att han ansåg sig kunna fråga kyrkovärdarna rakt på sak varför församlingen valt honom, då den inte ville gå och höra honom. De skruvade sig och talte om radion och ditt och datt, men något svar fick han ej.

— Man kanske röstade på mig, för att få hit en läkare? frågade han då oförsiktigt. Och i detsamma han sagt det, märkte han på de generade minerna att han gissat rätt.

— Då är det ju gott att åtminstone *hon* duger åt Gåtatorp, sade han mot sin vilja.

Detta var den yttersta förödmjukelsen, ty med detta yttrande hade han själv slagit fast sin förnedring och skam. Dessutom var det djupare sett oförlåtligt, ty vad rätt hade han att klandra Gåtatorpsborna för att de anlagt världsliga synpunkter på prästvalet, då han gjort det själv?

Han förteg denna episod för Dagmar, kunde varken få fram den fullt naturligt i hela dess allvar eller under skicklig förställning som anekdot. Ty han visste att hon genast skulle analysera upp den och finna att han inte kunde uthärda hennes framgångar.

Därpå skulle hon lägga ut för honom vad han redan förut visste, nämligen att hon ingen skuld hade i situationen. Hon skulle erinra honom om att hon från början sagt ifrån att hon var religiös analfabet och inte trodde att en präst hade några uppgifter som inte läkaren kunde lösa bättre. Hon hade aldrig dolt för honom att hon fann det anspråksfullt av en vanlig dödlig att tro att han kunde utbilda sig till Kristi ställföreträdare. Han hade ännu inte glömt den diskussion de haft om "Herren välsigne eder och bevarer eder", och hur hon bett honom att nöja sig med "Herren välsigne oss" i stället. Om han nu klagade, riskerade han att få tillbaka de ord han sagt, då hon erbjöd honom förlovningsringen åter kort före prästvigningen. Ty det var han som den gången inte velat släppa henne, som slätat över motsättningen mellan dem och tröstat sig med att de dock båda trodde på mänskligheten.

Det hade varit i fullt samförstånd med honom som hon inrett prästgårdsflygeln till klinik och annonserat mottagning två gånger i veckan. Det vore orimligt att lägga henne till last att praktiken växte så att hon måste ta emot alla dagar. I början rådfrågades hon endast av småbarn, men då hon gjorde djärva och riktiga diagnoser och till och med hittade och botade eksem i magen på dem, drevo ömma föräldrar en livlig reklam för henne. "Hon är lika duktig som Emma Möller", sade de, och det var ett högt beröm, ty Emma Möller, mormödrarnas barnmorska, stod ännu som en legendarisk ljusgestalt mot en bak-

grund av vanvård och försummelse. Doktor Udd talade också skånska som Emma Möller hade gjort: "Ou en sån kär glytt, har han inte fyllat tre år än?" det kunde ingen motstå.

Vilken list hon använde för att få skolstyrelsen att be henne göra kostnadsfri skolundersökning vid terminernas början, det vet man inte. Men säkert är att då prästgårdsarrendatorns flicka vid undersökningen jämrade över sina ben, sade doktorn att de skulle bli bra om hon fick bort blindtarmen och lagade sen att det blev gjort. Ingenting hade på länge imponerat på Gåtatorp så mycket som att se flickungen springa till skolan ovanpå den kuren. Snart sades vörnadsfullt: "Se doktarn, hon börjar alltid i en annan ända än där en har ont."

På sistone följde man med stor spänning hennes djärva behandling av verkmästar Le Fort, som sökt henne i förtvivlan över plågor i axeln. Då han så gjorde, bröt han en högtidlig ed att aldrig söka ett kvinnfolk, men vad skulle han göra, den intensivaste badortsbehandling hjälpte inte, ej heller att dricka såar av vatten ur en bäck som rann åt norr. Och hon brydde sig inte ett dugg om axeln, hon gav sig till att titta honom i munnen och skickade honom till en tandläkare i Kalmar att röntgas och behandlas. I käken hittades då mångårigt var, och medan det rensades utsjönk febern och stillade så småningom plågorna i armen. Verkmästaren nekade att tro på sammanhanget, han var ond för att han inte fick behandling på armen, men han njöt förbättringen.

Och Dagmar, som visste vad hon visste, skrattade åt hans fnurriga miner och satt där och strålade av triumf i Maltes tomma kyrka.

Rörande Malte var hon fullkomligt aningslös och obekymrad, ty hon höll honom för att vara långt storslagnare än han var. Minnet av deras första kärleks stora tid överskuggade ännu hennes uppfattning av honom. Han hade då som alla andra män upplevt sin korta tid av befrielse från tvånget att vara överlägsen, och hon trodde den tiden varade än. Därför föll det henne inte in att ge akt på hans symtom, andras symtom intresserade henne mera.

Det hade hört till Malte Odelmans högt predikade trossatser, att den som inte ägde en intellektuellt jämbördig hustru, han visste inte vad ett äktenskap var. Därför föll det sig svårt för honom att nu predika lika högt om de allvarsamma ofullkomligheter han med åren upptäckt hos de intellektuella hustrurna. Men för sig själv undrade han om de inte hade det väsentliga felet att sprida ut sina intressen över så vid yta, att de inte hade sinne för de tysta förvandlingar som ske hos deras närmaste eller de bekymmer dessa bära tigande. Det tycktes vara så att en hustru inte kunde tjäna sin man som ett dubbeljag och förstärka hans ställning i världen samtidigt som hon som självständig person räddade folk för egen räkning.

När han tänkte på sina kolleger i kontraktet, måste han tillstå, om han ville vara ärlig, att de hade mindre förutsättningar för framgång än han, både i bild-

ning, ty hans var djup och mångsidig, och i yttre framträdande, ty han talade och sjöng väl och såg, nå ja, såg bra ut. Men ändå ägde de den värdighet, den självfallenhet och den framgång i ämbetet som han saknade själv. Voro de frommare än han? Nej knappt frommare än *han*. Kunde deras bättre ställning möjligen ha något sammanhang med det faktum att deras fruar, unga och gamla, hade en blind tro på sina mäns betydelse och ägnade sig helt åt att stödja dem i deras kall? Den som likt Odelman själv aldrig provat hur det känns att alltid och i allt känna sig överlägsen sin närmaste medmänniska, kan blott ana att det måtte ge en underbar säkerhet.

Någon gång svävade för honom bilden av den idealiska prästfrun, och då lånade han henne Regina Montans behagliga gestalt och hennes lyhörddhet och snabba instinkt. Han var övertygad att en sådan hustru skulle gjort hans problem till sina och i deras lösning sett en förutsättning för sin egen lycka och sinnesfrid. Så småningom kom det allt oftare för honom, att de av krisen plågade Gåtatorpsborna aldrig skulle förstå att han menade allvar med sin kristendom, förrän han hjältemodigt sänkte sitt livs behagliga standard för att kunna dela med sig åt de fattigaste. Men detta kunde han inte säga till Dagmar, hon skulle även här börja i en annan ända och ta hans temperatur. Om han däremot haft en hustru som Regina, skulle hon strax insett att en sådan heroisk akt vore nödvändig och villigt följt honom på försakelsens stig. Detta betydde ingalunda att

Regina hyste några otillbörliga känslor för honom, hon var bara stämd i samma tonart som han. Kanske om han aldrig mött Dagmar att . . .

Han visste inte att varenda äkta man i Gåtatorp haft ögonblick då hans fantasi förespeglade honom Regina som idealhustru. Dessa ögonblick inföll oftast på hemvägen från något kalas, där hon lyckats inge sin bordsgranne den föreställningen att det som intresserade henne mest på jorden var vad han berättade om fördelarna av syrebets, filmlim, kalkning, pressfoder, mjölkskatt och delad skatteuppbörd. Men då han sedan mötte henne vid ett sammanträde i barnavårdsnämnden eller promenerande med sina gamla föräldrar, en under var arm, eller på väg till skolan mitt på ljusa dagen, undrade han förskräckt hur han kunnat hysa några sådana tankar i samband med en så oåtkomligt upphöjd, nobel person, och så torkade hans lilla förälskelse hastigt in.

*

Vi äro nu framme vid det korta, upprörda tidsavsnitt i Gåtatorps historia, varom denna skildring skall handla.

Där levde nu Malte Odelman, otillfredsställd, oviss och olycklig bakom sitt vackra utseende och sitt urbana jag, där hans hustru, tillfredsställd och lycklig med sin vackra prästgård, sitt arbete, sin popularitet och sina goda inkomster, där Regina Montan i en dubbeltillvaro, som när som helst kunde brista sönder.

Under tiden gick disponenten Klipping och hans arkitekt i stark spänning inför fabriken öde, som Mellansvenska Banken tvekade att avgöra. Men arkitektens unga fru, Ulla le Fort, gick och undrade om hennes barn skulle komma friskt till världen, och om hon skulle överleva det.

Malte Odelman var den som först fick kännning av de annalkande händelserna. Det var en septembersöndag, då han i sällskap med väktaren gick ner genom kyrkan efter gudstjänstens slut. Han såg sig inte för, och därför snavade han över en sprucken sten som låg och vickade förrädiskt i mittelgången. Irriterad var han förut, ty gudstjänsten hade förlupit lika förödmjukande som alla andra, och han hade för var gång mindre kvar av egen jämvikt att falla tillbaka på. Därför utbrast han förargad:

— Varför blir det inte av att lägga dit en ny sten? Församlingen borde kunna hålla sin lilla kyrka i ordning, om den brydde sig om det!

Väktaren stirrade häpen på prästen, som ju bäst borde veta vilka summor Gätatorps kyrkostämma beviljat till restaurering av kyrkan. Senast till installationen hade den bibliska bilderboken i taket iordningställts i sitt ursprungliga skick, och där Malte nu stod mitt i kyrkan reste sig rätt över hans huvud Evas vita överkropp, nymålad och frisk ur den sovande, solbrände Adams sida. Det var ändå inte detta som stötte väktaren mest. Det som verkligen var farligt opassande och hädiskt det var att kyrkoherden kunde tala om att kasta bort den sten

som låg där till heligt vittnesbörd om Guds ingripande i Gåtatorps historia. Gubben tillhörde en gammal väktardynasti, och i hans familj var Crusimontans historia bevarad.

— Vet inte kyrkoherden, att di bevara stenen som minne efter blixten? frågade han.

— Nej, vilken blixtn?

— Som slo ner i kyrkan mittför Crusimontan, då han sto fuller på predikstolen?

— Nej, vad säger väktaren? Har ni haft en sån ogudaktig präst i Gåtatorp?

— Vet inte kyrkoherden om undret som skedde med han sen och med hela församlingen?

På det viset fick Malte genom en av de ringaste i församlingen höra talas om den märklige epok i socknens, ja, hela traktens historia, då en enda mans förkrosselse och omvändelse blev inledning till en väldig andlig rörelse.

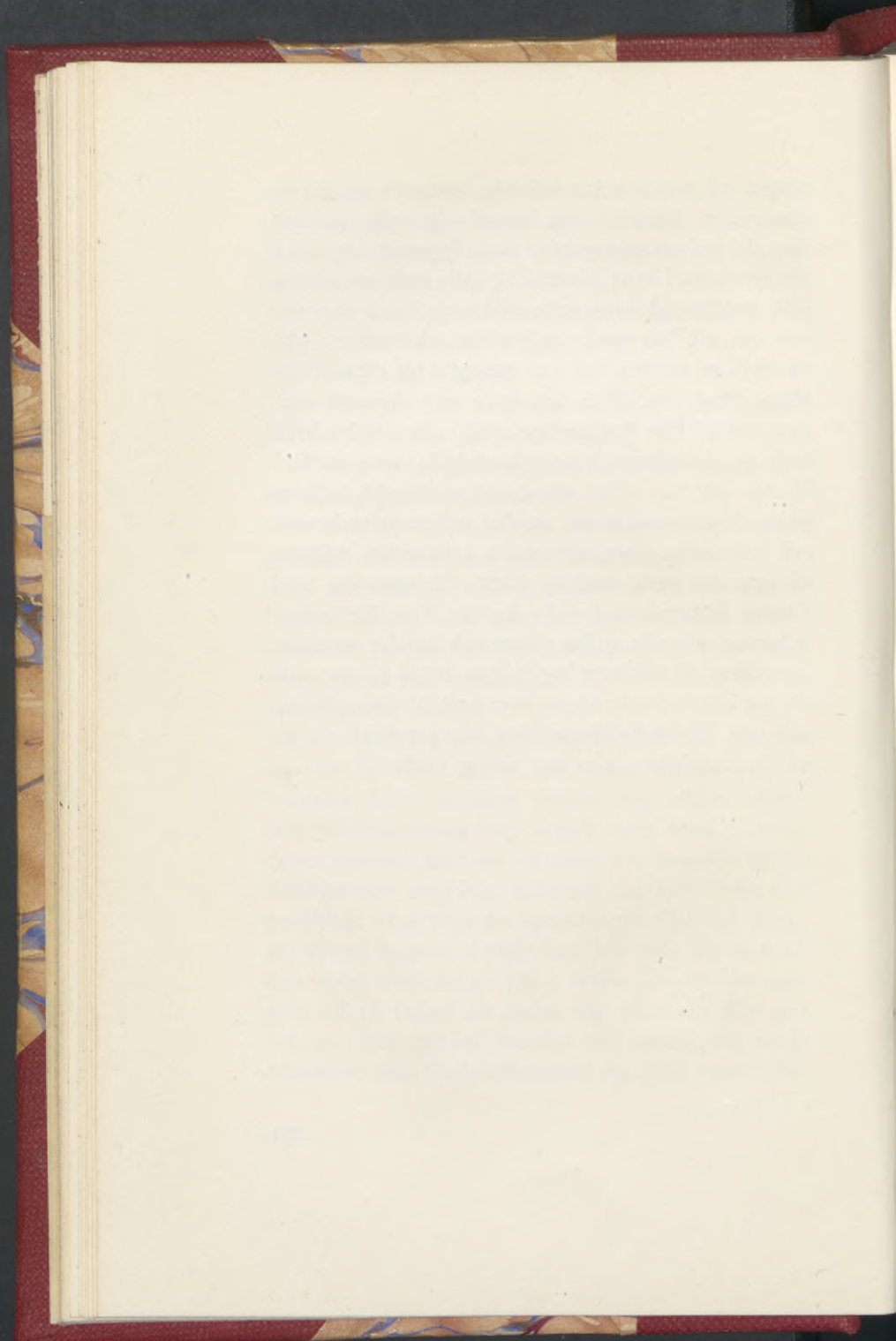
Därmed fick han en större förebild att jämföra sig med än vad Dagmar var, vilket kändes som en befrielse. Men samtidigt förstod han vilken allvarsam tillrättavisning som utgick från hans företrädares historia. Här var en präst som kommit till ett försupet och oregerligt Gåtatorp och själv levat lika anstötligt. Men från det ögonblick då Herrans ljungeld varnat honom, skyllde han inte från sig med att han levat som seden var i orten och att det inte gick att få folket att ändra sig. Han såg rätt in i sitt eget öde, det var helvetet helt enkelt, den eviga döden, om inte Gud förbarmade sig. Han vann fräls-

ningen på andra sidan tvivlets fasa och en ångest utan namn. Därefter tog han på sig fulla ansvaret för de helvetesperspektiv som öppnade sig även för syndarna i hans församling. Alla hade en odödlig själ, bunden på hans egen själ, och innan han var viss om att han med upplysning och varning nått varenda en av dem, bar han ansvaret för deras eviga plåga i helvetet. *Men han hade nått dem till slut.* Den fattige lille Smålandsprästen i sin avsides bygd hade gjort underverk i sin landsända, men varför? Därför att han efter sin djupa syndanöd haft en gudserfarenhet så stark, att den strålat ut ur honom och lyst andra fram till samma erfarenhet. Alldeles så som det varit med de första lärjungarna, med Paulus, Franciskus, Loyola, Luther, Fox, Læstadius, Schartau och alla andra större och mindre apostlar.

— Men då behöver jag ju inte fråga längre, varför jag inte kommer någon vart med Gåtatorpsborna, sade sig Malte Odelman. Jag har predikat om en andlig verklighet, som jag aldrig upplevt.

FREDAGEN

FEBRUARY

I.

Grunden till Gåtatorps prästgård lades medan ännu Crusimontan levde, den var därför tänkt för en herde som behövde härbärgera många sökande kristna dag och natt. Av enskilda gåvor byggdes dessutom en särskild flygel att användas vid möten och bibelförklaringar under den tid på året, då Crusimontans kulle inte kunde tjänstgöra. Men kort efter det husen blivit färdiga dog Crusimontan, Gåtatorp sjönk i betydelse och var inte mera centrum för det andliga livet i tre härad. Flygeln kom att användas till många ändamål, att härbärgera de gifta pastorsadjunkterna, inackorderingar, fattiga släktingar eller konfirmander. Den ene prästen löste sig till den av den andres stärbhus, den sista köparen var doktor Udd, som inrättade sig där med mottagningsrum, undersökningsrum och en liten sjukavdelning.

Huvudbyggnaden som låg på remsan mellan landsvägen och Gunnen, var en lång bred länga på två våningar. Till det yttre var den sig lik från den tid den byggdes, men invärtes var den grundligt renoverad till Malte Odelmans ankomst. När man

steg inom dörren, befann man sig plötsligt i ett hem från 1930-talet, präglad av två intellektuella människors arbete, smak och skönhetsbehov. I kyrkoherdens yttre rum hängde varken Kristus eller någon av hans biskopar, men en världskarta med båda halvkloten och en himmelskarta med stjärnbilderna i vitt mot blå botten. En torso som herrskapet köpt i Berlin vid utgången från Pergamonmuseet hade man fått ta bort, för folk blevo häpna nog ändå. Det stora biblioteket som fyllde väggarna i kyrkoherdens djupa arbetsrum, ökade Gåtatorpsbornas känsla av respekt och avstånd.

— Språka du nået me prästen, så du fe veta nytt från stora världen? kunde en hustru fråga sin man, då han kom hem efter att ha anmält, att marfarn var död.

— Hur sulle ja våga de, jag som är så lella lärd breve han?

Omkring en kilometer från prästgården låg bruks-samhället som det kallades från den tid, då det legat en gammal hytta vid Smedjebäcken. Där gick Odelmans pojke i skolan, därifrån kommo patienterna. Prästgården hade daglig förbindelse med samhället, men ändå såg livet så olika ut från fabrikkens utgångspunkt och prästgårdens.

En fredagsmorgon mitt i september upprördes samhället av nyheten, att direktören för Mellansvenska Banken var att vänta. Men det intresserade inte Malte Odelman, han väntade i stället på Crusimontans predikningar som han genast rekvirerat

efter samtalet med väktarn söndagen förut. Och hans hustru intresserade sig för ett utlåtande från Stockholm som innebar dödsdomen över verkmästarns fru, och för en anmodan från provinsialläkaren att se upp emedan barnförlamning uppträtt i distriktet.

Mittemellan sina självupptagna föräldrar satt Olle, familjens skolgosse. Den pojken var inte lik någon, han hade skaffat sig ett utseende för sig, ty han hade inte förmått förena arvet från en lång, gänglig, långskallig och romarnäst far med det han fått från en knubbig, rosig och trubbnäst moder. Just därför att hans ansikte var så mjukt, så barnsligt outvecklat, bar det i sig många löften, som hans mor brukade spekulera över, framför allt över det drag av värnlöshet och mottaglighet för lidande, som hon skymtade, även då han var glad.

Pojken hade också accepterat olikheterna i föräldrarnas åsikter och väsen så långt, att han självklart antog ett olika sätt, beroende på vilken av dem han talade vid, alldeles som en språkvan person växlar mellan olika språk, då han vänder sig från grannen på höger sida till grannen på vänster.

— Vill far kanske gå igenom skapelsen med mig?

— Gå igenom skapelsen? "I begynnelsen skapade Gud himmel och jord", det kan du väl! Nu kommer posten, så nu har jag inte tid med dig längre.

Olle förvånade sig inte över att fadern skar upp en predikosamling lika ivrigt som en indianbok. I

stället gick han upp för att hämta bibliskan, ty far hade kunnat förhöra utan bok, men inte mor.

— Ä, dra de första sidorna, mor, bad han.

Men innan mor hunnit svara, rusade den granna husan Ullastina in, vit ända ut på läpparna. Hon kunde inte ge redigt besked om den olycka som hänt, förrän doktorn tog ett stadigt tag om handleden och tvang henne till så mycken samling, att hon kunde säga:

— Di tilifonera om ett olycksfall från fabriken . . . Albär . . . kapsågen . . . handen . . . o, doktorn, o, vad ska vi göra?

— Ta mot honom, sade Dagmar, och inom ett ögonblick var hon nere i flygeln och tvättade sig steril.

— Vad tror kyrkoherden, blir det blodförgiftning? grät flickan.

Men Malte hade börjat läsa med boken tätt under ögonen, och han tittade nätt och jämnt upp då han sade:

— Det är nog inte så farligt. Doktorn har ju sån vana vid såna där småskador.

Ullastina som hade ett häftigt humör, blev så ond att hon slutade gråta. När det bara var hennes fästman det gällde, då kunde kyrkoherden ta det så där lugnt, men vänta om det varit Olles hand eller hans egen!

Det var inte likt Malte att visa så lite deltagande för olyckor omkring sig. Till och med Olle delade Ullastinas uppfattning, att far bar sig konstigt åt.

Ingen av dem begrep, att han stod mitt uppe i inre händelser, förvandling och upprördhet. De hade ingen aning om den spänning varmed han väntade att boken skulle avslöja för honom, vad det var för hemlighet i det budskap, som Crusimontan framburit till Gåtatorp.

Olle smet från gröten och regnkappan till skolan, och Malte blev ensam fördjupad i boken. Han märkte inte ens, när Ullastina med ett häftigt ryck drog av duken från matbordet där han satt. Medan han genomläste predikan efter predikan, dagades det för honom att det inte var genom djupsinne, väl-talighet eller originalitet som Crusimontan fått Gåtatorpsborna med sig. Det han förkunnade var den välkända lutherdomen i den form den fick under 1800-talets fromhetsliv. Han präntade i dem ett fruktansvärt syndmedvetande och förakt för världen. Han skildrade helvetet och med särskild kärlek smådjävlarerna och deras skicklighet att pina de fördömda, han skildrade Guds vrede, han skildrade också Guds kärlek, som förmådde Honom att slita sin egen Son från sitt bröst för att rättfärdighet skulle ske och Han få rätt att förlåta. Han skildrade frälsningsmysteriet, saligheten och nödvändigheten av ett noga aktpågivande intill slutet, så att inte kortspel, kvinnor och brännvin skulle locka de frälsta till fall på nytt. Men allt detta var med ett så våldsam nit förkunnat, att Malte förnam mannens brinnande övertygelse tvärsigenom årtiondena. Han skulle gärna ge sin egen litterära väl-talighet, sin

bildning och sin överblick för att äga och meddela en sådan visshet.

*

Under tiden gingo timmarna för Dagmar i ansvar och spänning. Oavbrutet måste hon besluta för människor, utforska dem, säga dem sanningen eller skona dem.

Medan sköterskan hjälpte den skadade ur bilen förhörde hon verkmästarn om hur det gått till:

— Hör nu, herr le Fort, sade hon bister, börjar det inte bli lite för mycket olyckshändelser i fabriken?

— Yrkesinspektionen har godkänt alla våra anordningar, svarade le Fort strävt. Albär har sig själv att skylla. Han var nyfiken på det som inte angick honom. För resten är det inte så farligt. Handen kommer att passa bättre till sågen, då han en gång hyfsat av fingertopparna, och sen behöver det inte hända honom något mer.

— Är det *bra* att han stympat handen?

— Doktorn som botat min axel, kan väl klara av så renliga sår.

— Jaså, jag *har* botat axeln? Det har verkmästarn inte medgett förut!

— Men jag har gett upp motståndet nu, svarade han med ett buttert leende. Jag har varit nere i Lund för säkerhets skull, och då sa professorn precis som doktorn, att mitt onda *satt* i tanden. Han sa,

jag skulle tacka doktorn, tillade han, motvilligt som en barnunge som hatar att vara hövlig.

— Å, för all del, sade Dagmar. Det gick en ilning av triumf igenom henne, som hon inte lät märka.

— Det skulle vara bra mycket roligare alltihop, sade hon, om inte...

— Har utlåtandet om min hustru kommit?

— Ja nyss. Var snäll mot henne, verkmästarn.

— Jaså, det är så illa!

Strax därpå stod hon lutad över Fristedt, som låg färdig för operation.

— Varför vill inte herr Fristedt ha narkos?

— Man blir sjuk efteråt och jag måste vara klar i knoppen i eftermiddag. Jag ska tala med bankdirektör Roili, han som bestämmer om fabriken.

Dagmar började veckla upp det provisoriska förbandet. Sköterskan kom med en duk att lägga över Fristedts ansikte, så han skulle slippa se. Han sa ingenting, men högra handen klämde så hårt om stålörskanten, att man kunde frukta för bucklor i metallen.

— Var det därför som ni inte såg upp för kapsågen i morse? Dagmar talade alldeles lugnt, fast hennes hjärta blödde över de trasiga fingerstumparna.

— Ja, Höge fan kom ner i verkstan och skrek att nu anamma gällde det liv och död för Gåtorp. Och innan jag visste ordet av hade sågen gått över fingrarna...

— Jag ska förbjuda disponenten att nämna fan när ni står vid maskinerna.

— Han blir aldrig annorlunda... Dagmar hörde på den pressade rösten som kom fram under duken, att smärtorna voro nästan outhärdliga. Men hon tvang sig att fortsätta samtalet, medan hon arbetade med att forma till fingrar av det som fanns:

— *Vill ni bli av med honom?*

— Ja, fick han fram.

— Det här är strax över, herr Fristedt, sade hon. Men är ni så säker på att ni får en bättre disponent, de flesta skriker väl och svär likadant?

— Vi behöver ingen disponent alls...

När förbandet var i ordning, frågade han hur det var med handen.

— Å, bara fem procents nedsättning, om vi slipper infektion. Nu hjälper syster er in på ett rum och ger er en spruta, för det tar ni väl emot?

I detsamma märkte Dagmar att Fristedts högra hand låst sig om stålröret, så att han själv inte kunde ta bort den.

En timme senare smög hon sig in och tittade på sin unge patient som sov. En ättling av gammal småländsk hantverksadel. Ett på en gång grovt och ädelt skuret ansikte, just nu gråblekt som gammal marmor. Men viljedraget syntes tydligt även nu. Hon undrade om han drömde om något han föresatt sig och som måste lyckas...

Det var en svår missräkning för henne, då hon på eftermiddagen kom ut till Ullastina och fann Fristedt kvar på jungfrukammarsoffan. Var då kvinnan

starkare än plågan? Men ingalunda. Han var kvar därför att han fått meddelande att Klipping tagit Roili med ut på jakt i stället för att besöka fabriken.

— Men han ska inte undgå mig, sade Fristedt bistert, nej inte om jag så ska sitta i Höge fans förstuga hela natten.

Vid frukosten hade Dagmar meddelat Malte, att hon i dag måste ge verkmästarfrun hennes dödsdom. Han hade då föreslagit Dagmar att be patienten stiga in till honom efteråt. Det hade hon lovat, men då hon fick se fru le Fort, begrep hon genast att det inte lämpade sig att skicka henne till Malte. Likblek kom den sjuka farande in i mottagningsrummet och lade med en smäll ett tidskriftshäfte på bordet. Det klack till i Dagmar, ty hon hade själv med berätt mod lagt ut häftet i väntrummet för de lämpliga och nödvändiga upplysningar i de vanligaste sexuella bekymren som stodo att läsa där. Hon hade hoppats att några skulle ta upp ämnet och ge henne anledning att röra vid dessa svåra ting, när de sen kommo in till henne, ty hon hade lärt sig att det inte lönade sig att fråga. Men ifall några verkligen läste i häftet, så stoppade de sedan in det under Veckojournalen och sade aldrig ett ord. Över dessa ting låg en skorpa av tystnad som hårdnat under århundraden. Den första som reagerade var denna dödsdomda människa, som det inte angick mer.

— Sitt nu ner och ta det litet lugnt, sade Dagmar. Ogillar fru le Fort tidskriften?

— Jag vet väl inte vad jag gillar eller ogillar!

ropade patienten flämtande och sjönk ner i den mjuka stolen.

— Men då ska vi väl inte ta i så häftigt då, sade Dagmar med medvetet understruken sävlighet.

— Ska jag inte? När jag är så okunnig, så jag har inte ens vetat att jag var okunnig förrän i dag! Hela hennes kropp skakade.

— Vad en inte vet, gör en inte het, sade Dagmar lika släpigt.

— Nej, det var just det, svarade fru le Fort. Jag satt där ute i väntrummet och tänkte på mitt, doktorn vet, och så kom jag att bläddra i tidskriften, och då stod där att man och hustru skulle ha glädje av varann.

— Men fru le Fort menar väl inte, att ni inte har vetat förut?

— Jo, det menar jag visst det! ropade hon och hetsade upp sig igen. Tror doktorn, att le Fort och jag någonsin haft nån glädje av varann?

— I så fall så . . .

— Har det berott på dumhet och okunnighet, det har jag fått lära nu! Förut har jag trott att det var så ställt bara. Men kan doktorn säga mig, vad jag har för nytta av den upplysningen nu? Doktorn ska inte lägga ut såna här häften i väntrummet! Aj, jag tål inte att bli så upprörd.

Dagmar stoppade häftet i sin skrivbordslåda, slog upp ett glas vatten och gav patienten en tablett i handen.

— Ta igen sig nu lite, fru le Fort, det hastar inte.

Tankfullt betraktade Dagmar det bittra, slutna ansiktet, som ännu behöll en slags skönhet och tänkte att det skulle bli förfärligt svårt, när denna livshungriga människa fick veta att det strax gällde döden.

Men då fru le Fort lugnat sig lite, öppnade hon ögonen och sa bara:

— Doktorn ska i stället lära ungdomen. Och om det är så doktorn kan komma åt, så lär karlarna första stavelsen! För den kan inte le Fort, fast han varit gift förut, det begriper jag nu.

Dagmar måste småle åt detta, och fru le Fort svarade med ett litet bedrövligt leende. "Ack ja", betydde deras leenden, "männen och första stavelsen".

— Kanske le Fort gifter om sig igen, sade fru le Fort plötsligt, för karlar är det visst aldrig för sent. Mig är det ju slut för, eller hur?

Dagmar började få en helt ny uppfattning om fru le Fort. Hon hade varit ett plågoris på mottagningen, men hörde till dem som avslöjade sig som hjältar inför slutet. Då Dagmar äntligen skrev ut ett recept till patienten och denna fann att det var recept på en flossamatta, förstod hon fullkomligt vad det betydde och tog tappert emot sin dom.

När hon gått lät Dagmar två patienter sitta i väntrummet och skyndade in i stora huset för att berätta Malte vad som hänt, medan hon ännu hade

allt i färskt minne. Efter detta skulle Malte väl gå med på att hon fick tala i fortsättningsskolan!

Då hon närmade sig hans dörr, hörde hon honom säga något där inne med hög, upprörd röst. Några ögonblick blev hon stående utanför, sen gläntade hon försiktigt på dörren. Malte satt vid sitt skrivbord med ansiktet dolt i händerna. Den han talat till syntes ej. Han märkte henne ej och innan hon hunnit besinna sig på att vända eller gå in, höjde han huvudet och talade rätt ut i luften, inte högt denna gång med en förtvivlad enträgenhet, som om livet, ja, mer än livet berodde på att han kunde beveka någon hårdbedd varelse:

— Om det behövs ett äskslag för mig också Herre, så sänd det!

Dagmar vände obemärkt om och återgick till sina patienter.

Men hon kunde inte glömma fru le Fort, som sörjde så den lycka hon aldrig smakat. Och plötsligt stod hon inför en fråga som gjorde henne ställd, vilket sällan hände. Den kom inte utifrån, utan inifrån, plötslig, färdig och klart formulerad: Än jag då, som är så särdeles upplyst! Är jag så holiens lycklig själv?

Och Dagmar var inte van att lämna frågor obesvarade: Nej, min liv om jag det är! sa hon, och inte Malte heller! Vi som trott att vi hade det så bra! Men vi är liasom inte älskande mer. Det har vi inte vatt på länge, fast jag rakt inte saknat det!

II.

Denna samma fredag närmade sig två män Gåtatorp, den ene från norr, den andre från söder. Han från norr kom på flykt från skuggor och spöken, drevs av sitt samvete framåt på skoskavda fötter. Att han kom till Gåtatorp, berodde blott på att de ödsligaste vägar buro dit, och att han trodde dem säkra.

Men den andre mannen, han kom med full makt och medvetenhet, väntad och bespejad av ett oroat samhälle. Det var bankdirektör Roili, representant för den koncern som ägde Gåtatorps egendom med jord, skogar och vatten, fabriksbyggnader, maskiner och lager, men inte visste vad den skulle ta sig till med sitt gods. Det var inte bara Fristedt med den skadade handen som väntade honom med iver, hela samhället stod på spänn.

Roili var en affärsman av internationella vanor. Han hörde till dem som gjort Aerotransports begrepp om hastighet till sina och ogärna använde tåg annat än om nätterna. Därför plågades han av otålighet på sin morgonfärd från Malmö norr ut, trots att snälltåget gjorde sin nyaste elektriska fart. Han var inte särskilt otålig att komma fram till Gåtatorp, han behövde större stimulans än så för att känna förväntan, även om han fått löfte att få fälla rådjur där. Hans otålighet kom av gnidningen av hjul mot skenor. Man ska överhuvud inte förflytta sig annat

än tvåtusen meter över jorden, där inte ens vindarna göra motstånd mot en bankdirektör.

Särskilt stigningen upp mot småländska höglandet syntes honom seg, och han var glad att få stiga ur och byta om till bil. Men, o ve, chauffören från Gätatorp ledsagade honom från perrongen i Alvesta fram till en halvgammal Ford! Roili mörknade så påtagligt, att chauffören märkte det och tänkte: Vänta min gubbe, ska du se, vad fart jag kan göra!

När Roili skakat våldsamt en stund utan att komma vidare fort fram för det, knackade han chauffören med sin käpp i ryggen. Denne tänkte: Ja, se det, att jag kunde lära dig vad en Ford duger till!

— Tycker bankdirektörn, att jag kör för fort? frågade han och saktade från femtio kilometer till fyrtiofem.

Roili brast i skratt.

— Å nej, kör på ni bara. Men jag tänkte byta och sätta mig bredvid, vad heter ni? Jaså, Månsson, för jag vill gärna höra lite om de här trakterna. Jag har aldrig varit åt det här hållet förr, nedlät han sig att säga.

Månssons häpnad var ofantlig, ehuru han dolde den. Bredvid honom satt nu en liten pjutt med påsar under ögonen och kullrig rygg och mage. Han ägde hela Gätatorp, efter vad folk sa, och tog all förtjänsten, men ändå hade han aldrig satt sin fot på egendomen.

I detta ögonblick gick det upp för honom att det låg något i att kapitalismen var åt helvete. Om lör-

dag skulle han ansluta sig till Gåtatorps arbetarkommun.

Vägen gick öster ut från stambanan. I början växlade skogarna med öppen bygd, man körde genom förmögna röda byar och små samhällen med höstligt blommande trädgårdar och rika fruktträd.

Roil språkade livligt, han anade inte, att han tillförde Gåtatorps arbetarkommun en ny medlem.

— Vad är det här? frågade han.

— En möbelfabrik.

Och om en stund:

— Det här då?

— Ett glasbruk. — Och det här är en mekanisk verksta, där de gör tröskor.

Roili rynkade pannan över detta oekonomiska småplotter, men han sade:

— Småland tycks ju vara i hög grad industrialiserat. Det tänker man sig inte.

Och Månsson svarade:

— Jaha, bankdirektörn.

Men han tänkte: Vad tro du vi ella skulle leva av?

Nästa gång de körde förbi en liten fabriksskorsten invid några sotiga träskjul, frågade Roili:

— Nåå, vad gör de här?

— Ingenting, svarade Månsson, di gjore glas tills i fjor.

— Nerlagt då?

— Jaha, de blev tvongna.

”Trist öde”, tänkte Roili, ”men förmodligen oundvikligt.”

Nästa ställe var lyckligen vid liv. Fabriken andades, såg man, och det hördes ända ut hur dess hjärta klappade.

— Nå, vad gör de här?

— Det är väl Smålandsruffel, di kallar.

— Smålands — vad för något?

— Ruffel. Sajdbord och biråer och liggsoffor och antikbehandlade mjölkpallar till sportstugor, och vad som önskas.

— Hm. Ni tycks inte ha ont om snickerifabriker i Småland?

— Nej, det är liasom vår huvudindustri jämte glas och massa.

— Och de kan bära sig?

— Inte har di det för fett, inte. Di pressar priserna för varann, så kunderna får mest möbelmangen till skänks. Men går det för illa, så brinner det ju mest på slutet.

Roili var belåten att på detta sätt av en aningslös person från orten skaffa sig förhandsupplysningar. Disponent Klipping var inte lite rundhänt med löften om vilken fin placering det skulle bli för bankens dotterbolag, om det bara ville hålla upp fabriken ett år till eller två. Nu gällde det, som alla disponenter i dåliga företag brukade uttrycka sig, bara ett andrum. Så snart Gåtatorp vunnit första pris vid den stora internationella hantverks- och industriutställningen i London, så skulle världsmarknaden vara öppen för fabriken. Bankdirektörn skulle bara komma ner och se själv! Roili hade inte velat höra

vidare på det örat, han misstrodde en disponent, som förbrukat hela det nya, friska kapital han fått då Gåtatorp blev bolag på en vräkig uppsättning av nya maskiner och sen strax tog upp så stora lån för att kunna hålla driften i gång, att han måste bli beroende av en bank. Men Klipping hade inte velat ta emot ett nej, han bjöd och bjöd till Gåtatorp, och slutligen hade han brutit Roilis motstånd genom att lova honom en jakt i hans egna mångmila skogar som han aldrig drömt sig.

Vägen gick just nu, sinnessvagt bred, över ljungbevuxna mossar som gjorde Roili desperat, emedan de aldrig togo slut. Äntligen dök då bilen in i en skog som stod gammal och mäktig ända upp mot dikeskanterna. Samtalet tynade av. Ingenting att fråga om mer, inga röda byar, inga industrisamhäl- len. När man passerat en liten grå stuga, dröjde det ungefär så länge som mellan Paris och Amsterdam innan det kom en ny. Han tyckte, att de småländska skogarna tänjde ut sig i oändlighet över jordytan, så förvillade voro hans begrepp om avstånd genom den myckna flygningen.

— Nu äro vi inne på våra äger, sade Månsson uppmuntrande.

"Nå, då far jag ju genom egen skog", tänkte Roili och ryckte upp sig till nytt intresse.

— Här är mycket skog kan jag se.

"Jaså, du kan se det?" tänkte Månsson. Men han sade:

— Vi har nära tjugutusen tunnland grann skog,

bankdirektörn. Jag känner väl till det, för jag är född här uppe på skogen, min far är skogvaktare.

Roili lät inte varna sig av detta utan inlät sig i ett resonemang med skogvaktarpojken om skog och avverkning, som mycket roade Månsson, fast denne svarade oföränderligt hövligt:

— Ja, bankdirektörn, nu börjar det bli lite priser igen. Särskilt på massaveden, förstås. Nej, inte går *allt* till massa, somt går till timmer och somt till fabriken, förstås. Nej, bankdirektörn, det kan man inte säga, att det är slöseri att ta ut massaved ur skogen, för den får ju inte bli överstockad. Jo, bankdirektörn, det här är fin skog, men våra bästa skogar ligger på andra sidan bruket, åt Kalmarhållet till.

— Då bor ni ju som i en ödemark!

— Jaha, bankdirektörn, efter vad bankdirektörn är van vid, kan jag förstå. Men ella så står det då något på i Folkets hus vareviga lördag och söndag. Och nu om söndag har Gåtatorps fotbollslag en match med Målaskogs mekaniska varksta, som vi körde förbi för en stund sen.

— Ursäkta, sade Roili med ett försiktigt småleende. Själv var han nu klar över att Gåtatorp låg långt mera avsidet och isolerat än han anat den gång då det tillfölje den ekonomiska tyngdlagen tillföll hans bank. Ju mer han fördjupade sig i dessa mossar och skogar, dess orimligare föreföll det honom att Klipping och hans medarbetare skulle kunna sitta i ödemarken och skaffa sig den nödvändiga kunskapen om de strömningar och stämningar som be-

stämde smak och efterfrågan långt borta i de tätt packade människornas nervösa värld. Han skämdes nästan att vara ordförande i Gåtatorps bolagsstyrelse, då han tänkte på hur dess ruffel skulle ta sig ut för en internationell jury som hade att välja mellan de mest raffinerade och ändamålsenliga ting i hela världen. Gåtatorp skulle helt enkelt falla igenom i första prövningsnämnden om det skickade sina antikbehandlade mjölkpallar till London. Det svävade för honom att fabriken en gång gjort ett praktskåp med Fritiofs saga i inläggningar, att skåpet fått en guldmedalj nånstans och blivit inköpt av Smålands kvinnor till lysningspresent åt en staccars prinsessa som inte kunde göra motstånd. Men ack, vilken dårskap att bygga en ekonomisk framtid, en världsmarknad, på praktskåp i en värld med så få prinsessor!

— Är jakten god här? frågade han Månsson. Finns här verkligen rådjur? Det var som om han trodde att Klipping lurat honom även på dem. Men Månsson bejakade detta.

— Uppe i skogarna längst i norr, där går di på fällerna, för där är di så bra i fred. Men så har vi gott om älg och skogsfågel och lom och änder också. Jaha, bankdirektörn, nu är vi framme.

Roili vaknade upp ur sina funderingar, tittade upp och fick syn på en fabriksskorsten, som syntes sticka rätt upp ur barrskogen. Men det var en synvilla, ty innan man kom fram till fabriken, vek skogen undan, naturen vidgades och ljusnade, och vägen

gick genom ett ädelt lövskogsbestånd som sista biten släppte fram glimtar av vatten, än från Gåtatorpsjön och än från Gunnen.

Nu hördes ett brus, det kom från Smedjebäcksfallet, så körde man över en tvåarmad å med skarpt strömdrag, såg en glimt av de rödmålade fabriksbyggnaderna och träupplagen och åkte in under en lindallé, som var så lång att den löpte ihop för ögonen. Men innan man hunnit dess mynning svängde Månsson vant in åt höger, rundade en gårdsplan med huvudbyggnad och två vinkelställda flyglar och stannade framför disponentbostadens höga stentrappa.

Den vitrappade tvåvåningsbyggnaden i empire hade ett litet torn med en klocka i som för att antyda att härifrån skådade man ut över samhället, och här dikterade man tiden för detsamma. Gården hade i mitten en väldig järnbandad gammal kastanje och var för resten full av rosor. Roili spärrade upp ögonen, det var en förbluffande snabb övergång från ödemarken till detta förnäma gamla ställe. Så bankdirektör han var skämdes han då den ståtlige axelbrede värden med sin yviga rödgrå hårman kom ut och välkomnade honom. Det var som om Roili trott att det skulle synas på honom, att han nyss i tankarna lagt ner verksamheten, kört ut Klipping och inrett hans bostad till jaktlott åt sig själv.

*

Roili trodde själv att han kom inkognito och att hans ärende var hemligt för alla utom för Klipping.

Han tog inte med i beräkningen, att i detta lilla samhälle mitt i djupa skogarna voro invånarna sammanflätade med varandra som kvistarna i ett skatbo. I själva verket var Roilis ankomst en allt överskuggande händelse, ingående diskuterad av maskin-snickare, hopsättare, bildhuggare och deras fruar.

Ingen på hela bruket var okunnig om att Klipping på morgonen fått ett telegram från Roili, varpå han rusat ner i maskinverkstan och skrikit över motorernas dån och sågarnas vin att nu gällde det liv och död för Gåtatorp. Kapsågarn hade tagit så illa vid sig att han skurit av fingertopparna, och detta uppfattades i Gåtatorp som ett tecken till att det verkligen för en gångs skull var djupt allvar i Klippings ord. Ty Albär Fristedt var en klurig pojke, som följde med och fattade händelsernas innebörd.

— Liv eller död, det betydde arbete eller nedläggelse, bröd eller nöd. Hittills hade man inte riktigt på allvar ställt sig inför dessa alternativ. Det hade alltid lyckats för Gåtatorp att fånga in en beställning om sänder. Några dars uppehåll, så hade en skola eller ett sjukhus tagit ens anbud och man hade arbetat vidare. Visst var det dåliga tider, men det hade inte på allvar fallit någon in att man kunde lägga ner Sveriges finaste möbelfabrik. Nu började man skymta att det *fanns* en människa som det kunde, just han som skulle komma i dag.

Alla voro rådlösa. Dessa människor som levat i årtal inneslutna av de stora skogarna, hade inga kontakter med den övriga världen som kunde leda

till arbete. De mera lättskrämde målade upp för sig hur man skulle få sitta här och hungra ihjäl. Hela samhället berodde av fabriken, bleve den nerlagd funnes inte en enda människa man kunde be om hjälp.

— Och förrän bönderna i socknen gåe en lite mat, så låte di en ligga och dö framför fötterna, så pass snåla som de är! sade pessimisterna.

Ja men staten! Ja, staten och staten! De mindes dunkelt vad de hört i radio ibland: dagsnyheter från tidningarnas telegrambyrå: "statsministern mottog i dag en deputation från Norrlösa fabrikssamhälle, som hotas av nöd genom tändsticksindustrins nedläggning. Han lyssnade välvilligt till deputationens hemställan om statsunderstöd och lovade taga den i övervägande. I dag ankom den första av årets nobelpristagare." Bra lite hade man själv frågat efter Norrlösa, när det var slut för dagen från TT.

Någon högre instans än regeringen tänkte ingen på.

Denna vackra fredag randades alltså både stormigt och blodigt i Gåtatorp.

När Klipping nu mötte sin lille chef och gäst, såg han genomträngande ner på honom för att utrannsaka om han liknade en som framsynt beviljar penningmedel på lång sikt. Han letade efter en skarp affärsblick i hans ögon, men hittade inte ens ögonen, ty Roili tittade åt sidan — som en hund, tänkte Klipping.

Han hade svurit och bråkat med kokerskan hela morgonen för att försäkra sig om en överdådig

frukost. Det föll honom inte ett ögonblick in att göra sig en annan mycket viktig fråga: ser Roili ut att kunna uthärda ett småländskt smörgåsbord som en man? Därför läste han heller inte ut försakelsesdraget i gästens ansikte, och ingen värdinna hade han heller som kunde tyda tecknen, ty hans hustru hade för tjugutre år sen dött på en vind.

Bakom disponenten skymtade en blek och magerlagd ung man med mörk lugg ner i pannan. En ganska ogenerad figur, tänkte Roili, då han fick se honom stå där med uppskjutna axlar och händerna nergrävda i fickorna. I detsamma steg figuren fram och presenterades som Klippings svärson och fabriksarkitekt: Jean le Fort.

Hans far, verkmästarn, kom efter några minuter från doktor Udds klinik, dit han fört Fristedt, och där han hört sin hustrus dödsdom.

Klipping satte i gång med en bullrande presentation mellan representanten för Mammon som ägde dem alla till själ och kropp och så huvudmannen för den nackstyva ätten le Fort som kommit från Flantern på 1600-talet för att lära svenskarna göra gevär.

Verkmästar le Fort var en höknäst och mörkhyad hantverksman med en ofantlig högfärd i kraft av en fulländad kunnighet i sitt yrke. Han hade ett fruktansvärt sätt att tiga och småle efter alla yttrandén av dem som icke kunde göra prima möbler och dit räknade han disponenten. Så att Klipping fick ensam sköta konversationen medan de gingo in till frukosten, och *det* kunde han.

Klipping störtade fram till brännvinet och slog i till brorskålen som strax måste drickas, men Roili såg på faten, såg på gästerna och sade:

— Blir vi bara fyra?

Den här frukosten var verkligen för empiremagar. Allt i stil med huset. Brännvin, sill, kräftomelett, ål och njure klockan halv elva på förmiddagen! Roili rörde ihop lite av varje, gick så omkring i matsalen som var så stor att man gott kunde duka sittande bord för sexti personer, och sökte förtvivlat efter en plats och en förevändning att oförmärkt ställa undan tallriken. Slutligen stannade han vid ett tungt praktskåp av något mörkt trä, han visste inte vilket, dekorerat med skepp, sköna kvinnor och hjälmbärande hjältar av ljusst trä. I dess skugga gömde han tallriken och sade skämtsamt:

— Jaså, det här är vad man kallar Smålandsruffel!

— Pang!

Jean skrattade för full hals, verkmästarn bet hårt ihop läpparna över ett förakt utan gräns, men Klipping skyndade fram:

— För höge fan, Roili, vem har lärt dig säga så fula ord? Du är ju inte smålänning? Se inte så ilsken ut, le Fort! Vi Gåtorpsbor måste enas om att det är en stor dag då våran ägare äntligen kommer hit, så han kan lära sig skillnaden mellan ruffel och gott hantverk! För det här skåpet, som du kallar för ruffel, Roili, det är en dubblett av le Forts mästerprov, som finns på Haga slott, och det har bildat epok i hantverkets historia helt enkelt! Ja protesterar inte, le Fort!

— Det gör jag inte. Men jag tänkte bara, att bankdirektörn inte var intresserad av att bli bibringad några insikter, sade gubben beskt.

— Verkmästarn menar, att jag är obildbar? Jag ska säga, att jag har en viss vana i att sätta mig in i de olika industrigrenar som vi understöder, sade Roili surt.

Plötsligt begrep Klipping, att det hela höll på att gå på tok. Själv vågade han inte säga emot le Fort, men han kastade en vädjande blick på Jean, som både kunde och ville, det visste han.

Och Jean kastade sig med förtjusning in i leken, som en ung hund mellan två gamla slagskämpar.

— Men *jag* gör verkligen ruffel, bankdirektörn, sade han.

— Ja, där sa du då för en gångs skull inte en lögn, sade fadern argt.

— Och det ska bli mig ett nöje att få visa bankdirektörn mitt och min frus nya hem. Jag väntar mycket av en verkligt modern människas omdöme. Jag har just fått fram en del nyheter, och jag hoppas, att bankdirektörn genast ska se, att det är värt en slant att lansera dem!

— Hm!

— Ja, fars intarsia den var bra för tiden före kriget, men...

Den gamle hunden bet tillbaka utan förskoning.

— Du skulle vara lite ödmjukare, du Sjang! Här har jag och andra lagt ner en massa pengar på att göra dig till möbelarkitekt. Men du är ingen arkitekt

och än mindre en ärlig snickare utan en kokerska! Ja, det är verkligen sant, bankdirektörn, vände han sig till Roili. För pojken, han kokar trät och håller upp det i formar som aladåb. Och när han tar ut det ur formen, så är det en stol. Fast utan ben, förstås. Moderna människor kan inte se ett ben på en stol, bankdirektörn.

— Ifall jag är en kokerska så är far en konditor!

— Till det behövs åtminstone yrkesskicklighet!

Roili var redan på det klara med att här var en gammal strid som brutit upp. Verkmästarn ville fylla Gåtatorps blivande utställningslokal i London med sina praktpjäser, men sonen svor på att finge inte han och hans hustru ordna interiörerna efter sitt sinne, så var det bäst att låta bli alltsammans. De stodo där mot varandra, ilskna och obevekliga som representanter för gammal och ny tid. Båda använde hänsynslöst företagets misslyckade försök och felslagna förhoppningar som argument mot varandra i striden. Klipping försökte medla och fördela utställningsutrymmet mellan far och son, men då svuro båda två på att en sådan sillsalat var omöjlig. Roili sade ingenting, men han gav dem rätt i sitt hjärta. Hans ögon voro tillräckligt skarpa nu, medan han uppmärksamt följde stridens gång. Och under denna frukost som disponenten och kokerskan hoppats så mycket av, grundlades hans övertygelse att hur det än skulle gå med fabriken så inte borde Klipping stanna på sin post. Alla tre voro för resten lite tokiga, eftersom de grälade om hur de skulle lägga utställ-

ningen, innan de ännu fått pengar att göra den. De gingo an som om de glömt vem det var av de fyra i detta rum som hade makten.

Klippling kom ihåg det först och samtidigt gjorde han den bedrövliga upptäckten att Roili ingenting ätit och att herrarna le Fort vid ett tillfälle som detta inte kunde användas i rum.

Roili tittade lite förvånad efter sin värd, när han störtade ut ur rummet. Men ögonblicket efter lyssnade personalen och telefonfröken hjärtskrämda, när han i telefon redogjorde för olyckan:

— Ulla lilla, skrek han, det går åt skogen med Gåtatorp! Karl'n är en obildbar idiot med magkatarr, och din man och svärfar är ena jäv...

— ...la drullar, sade en mild röst, som genast utövade sin vanliga lugnande effekt. Sa far att han hade magkatarr?

— Ja, han åt ingenting.

— Ta då hit honom, ska jag ge honom små hälsosamma sandwiches.

Medan Klipping stod i telefon vaknade herrarna le Fort upp till verkligheten. Jean tvärteg och började rasande röka, men verkmästarn tittade på klockan och avvek med en butter ursäkt.

En liten stund senare promenerade Roili nerför bruksgatan, medan Klipping gick vid hans sida och skröt med Gåtatorps historia.

— Vi började med att fabricera stenyxor för så där en fem, sextusen år sen, sade han. Sen fortsatte vi med brons och järn och på 1600-talet började vi

göra skjutvapen. Jag kan slå vad om att den högfärdiga Sjang där, går och tänker att möbelfabriken och gamla svärfar är bara uppkomlingar. Men jag är i alla fall född här samma år far anlade fabriken, fast jag hade en bedrövlig mellantid som gödselsprättare, innan jag återvände till möblerna.

Roili var ingen otacksam åhörare. Han böjde sitt huvud inför de årtusenden som sovo under de höga träden. Han trampade med vördnad denna gamla kulturmark ur vilken en svensk industri spirat upp. I detta ögonblick föreföll det honom nästan hädiskt att han vid hitresan kallblodigt övervägt möjligheten att låta skogen erövra tillbaka den mark fäderna röjt och helgat med sitt arbete. Han hade nästan känt lättnad över sammanstötningen vid frukosten. Ifall det hela måste stoppas, kunde han skjuta över ansvaret på den splittrade ledningen och slippa det själv. Men samhället var nästan outhärdligt förtrollande, på en gång idylliskt och förnämt. I trädgårdar där uråldriga svartstammiga päronträd sköto upp över de rikbärande äppelträden, lågo gamla rundtimmerhus som elden lyckligtvis skonat under århundraden. Den sista utvägen att tutta eld på alltihop som Månsson talat om, hade inte behövt tillgripas. Hittills hade det genom århundradena alltid blivit någon råd för Gåtatorp. Där solen kunde bryta sig genom grönskan, lyste den på fasader med färg som gammalt rödvin, brutet i brunt och violett.

När bruksgatan var slut, tog det nya Gåtatorp vid, och även det var bevekande, ty här lågo ute på

en åker arbetarnas egna hem, oftast fula, men nätta och ömt vårdade. Här hade män sina rötter, här hade de lagt upp sin framtid, med späda äppelträd, med hustrur och barn. Här låg en ny, ståtlig skola med gymnastiksal och badstu, här låg Folkets hus, här hamrades på halvfärdiga byggen.

Det var Roilis enda barnslighet att han trodde alla andra om barnsligheten att avundas en bankdirektör. "Ni skulle veta hur en sån känner det nu", tänkte han ut mot alla sina obekanta avundsmän. "Helt enkelt som en bödel, som blir brydd, då han finner att hans offer är en skön och förnäm person med styv nacke." Återigen ångrade han att han kommit. Ömsinta härskare böra alltid hålla sig från närmare bekantskap med de offer som de kanske bli tvungna att ta livet av.

Bortom arbetarsamhället låg en ekdunge, och när man kommit ett stycke upp i den skymtade ett stålgrått hus, vars byggmästare kastat all tradition och anständighet, om han haft någon. Där bodde arkitekt le Fort.

— Är det en ångbåt eller en fågelbur? frågade Roili.

— Min hustru säger det är en flygmaskin, svarade Jean. Var så god och stig in i stora rummet, bankdirektörn.

— Är det ett *rum*? frågade Roili. Frågan var berättigad, ty alla kända proportioner voro upplösta, och den kub, vari folk vanligen lever och dör var borttrollad.

— Ja visst, bliv inte förskräckt, sade värden. Visst är det ett rum. Fast vi två har hunnit bortom fördomen, att ett rum ska ha fyra väggar. Här är min hustru . . .

Roili hade inte sett någon levande varelse, då han först kom in. I den invecklade geometriska figur, där han befann sig, låg husets skärning i två våningar blottad. Över honom drog sig rummet tillbaka i dubbel våningshöjd som ett kapell. Men i fonden hukade det ner sig under ett golv som uppbar herrskapets sovhytter. Hela rummet var hållet i linnefärg, mot vilken voro insatta några klara, skarpa fläckar av frostgult, brons och nyponrött. En av dessa färgklickar var fru le Fort, upptäckte han nu. I skuggan av trappan som gick upp till övervåningen satt hon, klädd i nyponrött, sträckte ut handen och log välkomnande mot honom.

Roili hastade fram mot henne, ty han hade hört, att hon inte fick röra sig.

”En fe i åttonde månaden”, tänkte han.

— Min hustru!

— Min dotter!

Båda herrarna talade i mun på varann, som om båda känt behov av att vara den förste som markerade sin äganderätt.

Ett ungt ljusst ansikte omgivet av yvigt, rödblont hår, lyftes upp mot den främmande och med ett snabbt spjuveraktigt leende tog hon honom till sin förtrogne i bekymret över denna rivalitet mellan maken och fadern. Dagen därpå, då Roili fick en

så oväntad anledning att söka erinra sig den unga kvinnans drag, mindes han mest de små söta fräknarna i det mjölkvita ansiktet och en mun, som var tänjd och tung som en stor frukt. Och han mindes att han tänkt: Hon har det väl precis så bra som kvinnor drömmer om men sällan får; övermått av kärlek, kryddat med en smula svartsjuka! Han kysste husets fru på hand men släppte den hastigt, ty den roströda kattungen i hennes knä tålde inga andra beundrare och rev till honom med sina små klor.

Fru le Fort blev förskräckt och langade hastigt över katten till sin man:

— Ut med det svartsjuka odjuret! Men säg åt Sofi att inte släppa hop honom med Sibylla. Ta in Sibylla i stället, det kan verkligen vara hennes tur nu!

Hon synade repan och strök salva på den ur en tub hon hade till hands.

— Förlåt oss! sade hon.

— För all del, sade Roili, det gör ingenting, men fru le Fort skulle akta sig för så opålitliga djur.

— De är inte alls opålitliga, de är bara psykologiska, bankdirektörn. Alldeles som vi människor, eller hur, pappa?

— På vad sätt är djuren psykologiska? frågade Roili.

— Jo, så att de älskar oss med en stor och uppslukande kärlek. Stackare!

Jean kom in med en väldig, vördnadsbjudande katta på armen, men Ulla vinkade av honom:

— Nej, bankdirektörn tycker inte om kattor, sade hon. Se nu bankdirektörn, se hur hon lider, för att vi kör ut henne! Hon är en ovanligt passionerad katt! Och det är en sån tragedi, för hon vet att jag tycker den lilla är sötare! Och hon kan inte fatta varför jag inte blir bevekt av stora levande råttor, som hon drar in åt mig varenda dag! Ibland när hon kommer in och får se den lille i knät, då väser hon och vänder om och är så förtvivlad, så jag tror hon ska göra sig något illa!

— Men Ulla lilla! inföll Klipping, du är alldeles omöjlig med dina djur!

Det flammade till över Ullas ansikte:

— Människor och djur är lika omöjliga! sade hon.

I nästa ögonblick var scenen förändrad. Jean hade rullat in ett tebord, och Ulla serverade och frågade om socker och grädde, svagt eller starkt?

— Vi har inte lång tid på oss, sade Klipping. Men Roili måste prova en av Sjangs stolar innan vi går! Se här! Du kommer att få samma sensation som i en flygmaskin!

Roili betraktade med misstro den underliga stol man sköt fram åt honom, den syntes honom farligare än de trafikplan han brukade begagna.

— Är bankdirektörn rädd för Ulla? frågade Jean.

— Han menar inte mig, han menar stolen, smålog hon.

— Jag förstår hur den har fått sitt namn, sade Roili. Stolen liknar faktiskt en smidig ung kvinna,

som sitter på huk. En sån gammal herre som jag vågar inte sätta sig i knät på henne.

— Här ska du se en som törs, sade Klipping.

Stolen sviktade lätt under hans tyngd, men höll.

— Det är många hemligheter med Sjangs stol, sade han stolt. Men en av dem är, att träets fibrer är böjda och inte avskurna. Det är därför den håller.

Då satte sig Roili.

— Ja, sannerligen, man lämnar verklighetens mark och höjer sig i rymden, sade han.

Då glömde Jean le Fort för ett ögonblick sitt nonchalanta uppträdande.

— Är det verkligen sant? frågade han, och kunde inte dölja att även han törstade efter bekräftelse och beröm. Se, jag själv tror ju att det inte är en slump, att den här stolen blivit till i flygningens tidsålder, fastän det funnits snickare i många tusen år!

Roili betraktade honom skarpt och inregistrerade sitt första misstag. Det hade varit förhastat att tro, att bara den som levde ute i stora världen kunde göra möbler, som passade vår tid. Ty ett geni, om han så bara är ett snickargeni som denne le Fort, han fångar nuets behov alldeles som kväve i luften, tänkte han. Vågskålen började åter tyngas till förmån för Gåtatorp.

Det anmäldes att Månsson väntade med bil och hundar, men Roili gjorde sig ingen brådska. Miljön och de unga människorna tjusade honom av någon anledning. Kanske som kontrast mot den omgivning han kom ifrån. I går hade han ätit middag hos en

fransk kollega, som bodde i sträng Louis XVI med en tidlös fru av förvirrande elegans. Han tyckte bättre om det här lustiga rummet, det var på samma sätt tjugigt som den unge arkitektslyngeln. Han som varit så nosig i början men nu satt och såg på sin hustru med en nästan ångestfull ömhet, vilken icke förekommit i pariserhemmet. Och så var det lustigt att se hur Klipping ständigt sökte göra sig påmint, alldeles som den stora roströda katten.

Klipping märkte med oändlig lättnad att det otrevliga intrycket från frukosten var utslätat. Roili komplimenterade den omstridda stolen på det mest välturnerade vis och samtidigt också Ulla.

— Det är väl tur, sade han, att alla komplimanger jag kan tänka ut passar åt båda Ullorna. Behaglig, elegant, originell, lite mystifierande, en tillverknings-hemlighet . . .

Vid uppbrottet tog arkitekten mod till sig och fick fram en fråga som hela tiden bränt honom:

— Tycker bankdirektörn om interiören? Det är min hustru som har gjort den.

— Den är förtjusande, sade Roili och bugade sig för Ulla. Men det irriterar mig bara att jag tycker jag har sett den förr och inte kan komma ihåg var och när.

— Möjligen i L'architecte, sade Jean. Tonen var vårdslös men förrådde en djup, triumferande tillfredsställelse.

— Ja visst! Roili skyndade sig att berätta om middagen hos kollegan i Paris dagen förut och om

madame som visat honom en svensk interiör i en tidskrift. Hon hade sagt att hon tänkte göra efter den och frågat honom som svensk hur det var möjligt att sista ordet i modern rumskonst kunde komma från ett land, där man för några år sen endast bjudit henne pappersknivar av ben, skinnpungar och andra alster av indianindustri.

— Men då svarade du väl, sade Klipping förtjust, att det berodde på uppsvinget i Gåtatorp sen konstnärsparet Jean och Ulla le Fort började verka där!

— Vi har bara börjat än, sade Ulla och sökte med blicken sin man. Vi har så många idéer, bara vi kan få utföra dem.

— Nå, Roili, tror du nu att hon duger att stå för dekorerung av våra interiörer på utställningen? Hon kommer att ständigt skapa nya effekter, med lika genialt...

— Nej men pappa då...

— ... enkla medel som i det här rummet. Tror du inte hon kan göra jättesuccé?

— Min käre Klipping, jag måste säga som det är, att Gåtatorp skulle haft större utsikter om det fortsatt att göra vapen. Men om någon skulle lyckas så vore det säkert din dotter.

Då de bröto upp viskade Klipping hastigt i Ullas öra, att hon skulle få ett rådjur till tack för att hon räddat Gåtatorp.

Strax därpå låg Ulla ensam på den breda, låga divanen vid det väldiga fönstret. Jean hade hon kört

av att efterhöra Albärs och sin styvmors hälsotillstånd. Hon gjorde det fort, fort så att hon skulle slippa höra nära han själv började förbereda sitt försvinnande. Utanför fönstret stodo två väldiga ekar, som hon räknade till husets folk och kallade Sjang och Albär, efter de två pojkarna, som varit hennes givna följeslagare genom hela hennes barn- dom och ungdom, ända tills hon förlovade sig med den ene. Hon tyckte så mycket om att ligga här och se upp i himlen mellan deras bronsbruna kronor. Ibland pratade hon med dem, då ingen av kattorna var inne.

Det var en hemlighet med detta fönster som inte ens Jean visste om. Då huset byggdes hade Klipping för en skamlöst stor summa låtit köpa och inmontera ett glas som släppte genom de ultravioletta strålarna. Det var därför han avstått från en ny bil och ändå slet med stora växelomsättningar.

Här hade hon nu legat ofta, särskilt under de kyliga, soliga septemberdagarna. Hon hade för länge sedan berättat för Sjang och Albär att på detta sätt kunde hon bekvämt sola sin son, ty solen trängde genom glaset och genom de ljusa gardinerna hon hade på sig, så att han låg i en varm, röd ljuvlig halvdager, medan blodets ström rann förbi hans bo.

Många infall kommo och gingo, medan hon låg ensam och pratade med Sjang och Albär. Hennes konversation skulle ha förfärat Sofi, ja, kanske hade hon hört alltför mycket, efter hon såg så förstend ut.

— Du minns Albär, sade hon, att jag brukade säga förr i världen, att jag hemskt gärna ville gifta mig med er bägge två. Du tyckte jag var dum, och det var jag. För sen det blev Sjang, så lärde jag mig, att man kan bara tycka om *en*.

Det blev middagstid. Sofi kom in och frågade om hon inte skulle ringa till arkitekten.

— Nej, det är inte värt, Sofi.

— Kunde tro det.

Sådan var Sofi alltid nuförtiden. Svår när hon var insinuant och hemlighetsfull, ännu värre när hon sa rent ut. Det var för denna hållning hon blivit uppsagd och i morgon skulle hon flytta. Det var ett sorgligt slut på en gemenskap, som börjat då Sofi hittade den nyfödda Ulla hos sin döende moder på en vind. Men det var ingenting annat att göra. Sofi hade intet förbarmande. Hon lät inte hejda sig ens då Ulla fick feber.

En stund lekte västersolen i ekarnas kronor, och Ulla fick idén till en ny kudde. Sen var det strax mörkt och stjärnor, då var det ännu vackrare.

Under denna tid då Dagmar Udd och Jean oroat sig över att hon inte fick ner äggvitan, hade hon vant sig att leva på två linjer, livets och dödens, ljusets och mörkrets. Framtiden hade krympt, den var kort som en dag, ibland kortare. Hon visste hennes dagar löpte snabbt mot den som skulle bli livets högsta manifestation, men visste ej om hon skulle överleva den. Döden ingav henne ingen ångest. Den var lika vacker som stjärnhimlen som nu gnistrade mellan

ekarnas grenar och den utstrålade hemliga krafter, alldeles som stjärnorna. Hon lade åt sidan täcket Sofi brett över henne för att bli delaktig av stjärnljusets kraft som trollglaset släppte igenom.

Men så småningom fick hon en känsla av att där var något som kom emellan, som hindrade hennes vänliga umgängelse med himlavalvet. En skugga var det, ett töcken, en frestelse, en orimlighet, en synd. Att tänka så bittert om Jean som att han höll sig borta med flit, det var så orätt av henne, tyckte hon, att denna orätt väl kunde skilja henne från alla goda krafter i tillvaron. Hon önskade att Sofi varit snäll som förr och kunnat prata med henne. Med sin fixa idé om karlars uselhet representerade hon i alla fall moderligheten i den moderlösas liv.

En mor kunde hon inte ens längta efter, det var något så uteslutet. Men hon önskade att hon haft en stor snäll syster att trygga sig till och kom så ihåg att hon förr i världen fått vara lilla syster åt Regina Montan. Mellan henne och den fordom så dyrkade fanns numera ett avstånd och en pinsam oklarhet, men varför skulle man inte kunna genomtränga allt detta och nå varann på nytt just i kväll, nu genast. Denna tanke väckte på en gång en häftig längtan och ett häftigt motstånd. Hon kunde inte ge skäl för detta motstånd, möjligen var det inte annat än dåligt samvete över att Jean vid sitt intåg i hennes liv trängde Regina åt sidan som alla andra. Därför segrade också hennes längtan nu och hon ringde upp Regina. Men i den skyndsamhet varmed hon drog

sig tillbaka vid den tvekan hon hörde i Reginas röst, fanns ändå motståndet kvar.

Mödosamt gick hon upp i sitt sovrum och satte sig att lyssna efter Jean utåt vägen.

III.

Mitt i Bruksgatan låg Regina Montans fädernehem. Församlingen hade tillmötesgående flyttat dit hennes rikliga vedbrand, och så bodde hon där och disponerade hela huset ensam.

På fredagskvällen kom en outhärdlig oro över henne. Hon gick in i förmaket och tände i hopp att kunna spela något. Hon fällde upp pianolocket, slog sig ner, men flög upp igen utan att ha rört vid tangenterna. Där stod hon med ryggen mot pianot och stirrade ut i föräldrarnas nittitalsförmak som i en okänd värld. En hemsk föreställning var över henne; att hon höll på att glida ut ur verkligheten så som sinnessjuka göra. Där var bordet, där fadern lagt sin patience, där modern suttit vid sitt handarbete och hjälpt honom med att lägga kungen på damen.

"Spela lite, Regina!" Hon hade spelat.

"Tack, älskling, nu ska du få en kopp te!"

"Läs lite högt, du läser så vackert!"

"Pyttsan! Far som alltid somnar, då jag läser!"

"Men lilla Regina, det finns bara *en* mening i Gåtatorp om din föredragningskonst!"

Var det sant eller bara en dröm, att livet en gång

varit sådant? Eller var kanske det som kommit sen en dröm? Varför är jag så ensam? För att pappa och mamma redan gått in i sängkammarn? Eller för att Jean inte kommit än?

Rummet föreföll så spöklikt, att hon inte kunde uthärda det. Allt omkring henne var dött, hon själv ett minne som gick omkring och spökade.

Biblioteket var det rum, där hon aldrig brukade känna av ensamheten. Hit släppte hon inte in sina läsecirklar eller symöten, där fanns knappt plats för mer än två, så fullt var det av gamla möbler, böcker och reseminnen som hon samlat under åren. Detta rum hade varit hennes stolthet. Hon hade burit dryga avbetalningsbördor för att få hop dessa bokväggar, men hade också läst böckerna. Hit införde hon gärna en intim gäst:

— Får jag föreställa er för mina vänner, sade hon och gjorde ett svep över de svenska klassikerna, de stora ryssarna, den käre Dickens, den dyrkade Romain Rolland.

Ofta hände det att skolflickor patrullerade utanför hennes röda gardin, när Regina satt vid den store Crusimontans skrivbord och rättade skrivböcker om kvällarna. Vad de spunno mycket fantasier omkring den röda rullgardinen som var den enda i Gåtorp!

Ulla Klipping hade varit bland de trognaste, och då hon kom på besök som vuxen brukade hon ofta erinra om sin hänförelse, då hon första gången blivit inbjuden till sin fröken på te. Hon hade trätt in så skyggt som i en helgedom och med djup andakt be-

traktat frökens skatter av fina bundna böcker på många språk, tavlor och stiliga byster. En tid hade umgänget varit synnerligen livligt, det var de år då Klipping undrade om inte även en änkeman som förlorat sin hustru så tragiskt som han, skulle kunna bli lycklig på nytt med en kvinna, som intresserade sig så brinnande för det nya torkhuset och bildhuggerimaskinen. Men Sofi hade nedslagit hans mod, och han hade aldrig vågat fråga Regina. Sedan Ulla gifte sig, hade de träffats mera sällan; envar hade sitt som det hette.

Denna kväll var det livligt på Bruksgatan, men inga beundrare höllo vakt utanför Reginas fönster. Barnen voro inte så barnsliga som förr och inte Regina heller.

Regina återvände till sitt arbetsrum och utförde en ceremoni, som återkom varje kväll. Med en nyckel hon tog ur en skrivbordslåda, öppnade hon en låda i byrån och letade upp en annan nyckel, som gick till sekretären, där hennes dagbok låg gömd.

Regina hade börjat den i våras ett år sen, och nu var den nästan fullskriven. Den känsla av alltings överklighet hon haft nyss, drev henne att gå tillbaka i boken och läsa här och var i den.

Den första anteckningen var från våren 1932.

April 29: Symöte hos tant Leontine. Föreslog läsa "Gandhi i vardagslag", men hon ansåg det inte passande, då de arbetade för missionen. Lyckligtvis hade jag anat det, så jag hade med mig Växjö stifts herdaminnen. Men jag hoppade över farfars farbror, för

de kunde ha missförstått vad där stod om hans leverne före omvändelsen.

*

Maj 3: I dag måste jag ta min skurlovsdag till att fara med maskinistens Evy till Skrubba. Jag bad barnavårdsnämnden om att få slippa, men den beslöt enhälligt att "en god kvinna måste övertyga flickan om den uppfostrande avsikten med en sådan åtgärd".

Flickan skröt för mig i bilen att hon haft så många fästmän att de kunde ställas upp i led från Gätatorp till Skrubba, och fast jag förstod att det var överdrift, såg jag ändå på henne i undran och skräck. Sen talte jag med henne om hennes konfirmationslöften, om hur mycket jag hoppats av henne då hon gick i skolan hos mig, och om Guds avsikt med henne då han skapat henne för äktenskap och moderskap. Jag sa henne att med det liv hon förde, besudlade hon inte bara sin lekamen utan även sin själ, så att den en gång inte skulle kunna finna sig till rätta i Guds himmel, såvida hon inte totalt ändrade sitt liv. Detta gapskrattade hon åt, och jag måste säga att jag hade mycket lite framgång med henne. Det kanske inte alls duger med "en god kvinna" vid sådana tillfällen!

*

Maj 10: I dag kom antologien av engelsk lyrik, som jag rekvirerade efter Ord och Bilds recen-

sion. Det är väl underligt att jag levat så länge och läst så mycket och ändå inte vetat hur underbar Shelley är!

*

Maj 25: Jag sover inte så bra, kanske för att det är slutet på ett drygt läsår. I natt sov jag inte alls, men det kan ju hända berodde på att Ulla Klipping kom till mig och berättade att hon skulle gifta sig med Jean le Fort till midsommar. Nog hade jag unnat den söta flickan ett bättre öde.

*

Maj 26: Jag har just varit hos Dagmar Udd, som jag redan hunnit bli vän med. Jag försökte förklara för henne vilka besynnerliga symptom jag har. Jag kan vakna mitt i natten utan yttre anledning vid att hela organismen skälver. "Som en bil som står med pådragen motor?" frågade hon och ansåg att det måste ligga någon psykisk orsak bakom. Men jag förnekade det och sade henne att jag är en så lycklig och tillfredsställd människa som trots någon. Den där nattliga skälvningen måste därför vara något isolerat i min tillvaro. Då svarade hon, att ingenting i ens tillvaro var isolerat, och att jag kunde ha gott av lite reparation, efter vi nu talade som om bilar. Därpå ordinerade hon mig till en badort i sommar, och medan vi pratade om badorter, berättade hon att hon och hennes man varit brunnsläkare och badorts-

predikant på samma ställe för ett par somrar sen. I detta sammanhang sade hon något ganska egendomligt: "Hör nu Regina, du som går i kyrkan och hör min man så snällt, skulle inte du kunna ge några av dina många vänner i Gätatorp en vink om att han är värd att höras?" Jag sade inte att jag redan försökt det, men jag lovade att få fram ett förslag om att flytta gudstjänsten till elva, och det tackade hon mig för.

Här stannade Regina förskräckt. Detta samtal hade ägt rum för mer än ett år sen, och hon hade totalt glömt hela saken.

Inte ens då Malte själv nere vid sjön biktade sina bekymmer över den tomma kyrkan, hade hon kommit ihåg att hon lovat föreslå ändring av gudstjänsttiden. Alla andras angelägenheter totalt bortopade ur medvetandet! Intet kvar av Regina Montans berömda medkänsla och förmåga av inkänning i andras öden!

Hon gjorde sig en hjälplös fråga: Vem är jag? En hamn som måste brista då fiendskapen mellan de två jag den gömmer blir för stor.

Det ena jaget lät jämt se sig och höra sig. Det satt i kyrkan, det läste med barn och föräldrar, det deklamerade i cirklar och höll anföranden i barnavårdsnämnden. Men det andra fick under alla år aldrig tala annat än genom en skälvning om natten.

Ända tills Jean kom bar hon det ovetande med sig, därför hade hon också förra våren trott att en badortsresa skulle skänka sömn och lugn. Som minne

av den resan fann hon nu fin havssand mellan de många citaten på dagbokssidorna från förra sommaren. Nu, först nu, begrep hon vem det var hon hållit vid liv med den högre litteraturen: det var det stumma jaget som ständigt skälvde av hunger. Det behövde väldiga doser av poetisk melankoli, eftersom det ändå trots allt är så litet näring i papper. Nu förstod hon varför hon varit slav under de sköna ordens last som andra olyckliga under nikotin eller alkohol och så bittert fått erfara rusets sorgliga benägenhet att sjunka och kräva förnyelse.

Hon hade läst dikter den sommaren, tills alla poeterna voro utsugna som krusbärsskal och hon själv till sitt innehåll en antologi, intet mer. Hon bläddrade hastigt över perioden nu och stannade blott vid ett enda citat, det sista, som avslöt den. Nu efteråt kunde hon inte minnas att hon fäst sig just vid den dikten av Shelley för annat än välljudets skull och det behag av andras förtvivlan man känner då man själv inte ens har något att förtvivla över. Men nu såg hon i ett annat ljus de rader hon en augustidag för något mer än ett år sen skrivit ner i ett pensionatrum. De skrämde henne nu, så som allting numera skrämde henne. Voro de en profetia? På prosa och utan versrader är ju detta helt enkelt en exakt redogörelse för den ordningsföljd i vilken en förtappad människa, en sådan som Evy på Skrubba, dör, en dödens ordning i stället för nådens som hon präntade i barnen under kristendomslektionerna.

"Först dör glädjen, sen hoppet och slutligen fruktan. Och när allt detta är dött, då är skulden förfallen till betalning, stoft begär stoft tillbaka och därmed är man död."

Hon läste om versen sakta för sig själv och märkte att även nu var där en förrädisk, en lögnaktig tjusning i orden:

*First our pleasures die and then
our hopes and then our fears — and when
these are dead, the debt is due
dust claims dust and we die too . . .*

Hon läste vidare:

16 september: (Ack ett helt år sen dess!) Barnungarna äro alldeles vilda efter ferierna. Alla människor talar om min solbränna och mitt friska utseende.

"Du är ju strålande, Regina", sade Ulla, då vi möttes. Men om någon i världen var strålande, så var det hon. "Du får inte komma än", sade hon. "Vi har inte färdigt. Vi möblerar och möblerar och ändrar i ett. Om du visste så roligt det är."

23 september: Min solbränna börjar blekna. Det har frusit och askarna har fällt sina löv. Jag börjar få hand med barnen igen. I dag ha vi haft vår första läsafton. Nu börjar en vinter precis likadan som alla andra i Gåtatorp.

*

Men det blev inte en vinter som alla andra.

*

1 oktober: I kväll när jag satt med barnens skrivböcker, hörde jag att någon knackade på köksdörren. Jag trodde det var faster Montan, så jag gick och öppnade, klädd i min broderade sidenrock. Men där i ösregnet stod i stället en lång karl, och det var arkitekt le Fort. "Får jag komma in? Jag har något viktigt att fråga er om", sade han.

Jag bad honom stiga in i förmaket och vänta ett ögonblick, så skulle jag snart komma, men han tillät inte att jag klädde om mig, och i förmaket ville han inte vara, så att jag fick ta honom med hit in i biblioteket. Han frågade om jag visste, hur han tagit sig in på min gård. Jo, han hade suttit i ritkontorets fönster och som vanligt retat sig över min Svarta Snöklocka, vars ryggtavla han såg där uppifrån. Då hade han fått syn på en liten port i planket som skilde kontorets bakgård från min. Och eftersom han ändå hade något att tala med mig om, så beslöt han att pröva den. Visste jag om att den fanns?

Jag svarade att min far på sin tid använde den som genväg till kontoret, men sen hans död hade den nog rostat igen, eftersom jag inga genvägar gick. Och vad Snöklockan angick, så kunde jag flytta den till ett fönster åt gatan i stället, om om den hindrade hans ritning på något sätt.

Detta erbjudande svarade han inte på. Han stod där mittpå golvet i mitt arbetsrum och förklarade

att: "Det här rummet är ändå värre än jag föreställt mig på Ullas beskrivning."

Tänk att jag blev så ond, att jag så när kastat Snöklockan på honom.

"Ni narras, för Ulla har inte gjort narr av mitt rum", sade jag.

"Nej, då, visst inte", sade han. "Hon har bara sagt vackra saker om er och era intressen. Och det var just på det hon sa, som jag förstod att det måste vara gräsligt här. Men jag tänkte väl ändå, att det skulle synas någon fläck av tapeten mellan själfullheterna, men det finns ju ingen."

Jag tog ner från väggen "flickan från Seinen", som givetvis hörde till själfullheterna, vände på henne och visade honom baksidan. Där satt en lapp fastklästrad och på den stod skrivet med skolflicksstil: "Till min älskade fröken Regina!

Jag älskar äran,
min själs begäran,
är blott att dö utan blek förfäran.

Ulla Klipping."

"Ja, jag vet", sade han. "Det är från den där gången, då Ullas klass hade sammansvurit sig på frökens födelsedag. Ulla har berättat, att när ni gick bänkronden i klassen och lyfte på pulpetlocken för att inspektera fann ni en present med högtravande tillägnan överst i varje fack. Men Ullas present var finast, för hon hade mest veckopengar att

spara av. Och hennes anspelning på Regina von Emmertitz gick utanpå allt vad de andra kunnat hitta på."

Så som Jean relaterade den blev barnens uppväxtning något fjolligt, och det gjorde mig ont. För att inte arkitekten skulle se att jag hade fått tårarna i ögonen, tog jag Snöklockan och gick ut med den i förmaket, där jag tyst prövade den i alla fönster. Han följde efter och nu lät han med en gång snälare.

"Det var verkligen hyggligt av fröken att flytta på Snöklockan", sade han, "men släng i stället ut henne och det andra krasset, så ska Ulla och jag komma hit och möblera. Det skulle bli fint, för det är ju härliga proportioner på era rum." .. . . .

"Jaså", sade jag, "det finns alltså någonting här som duger?"

"Om det gör", sade han ivrigt. "Det är underbara proportioner på er själva också."

Jag skäms verkligen att skriva ner detta, det låter som om jag inte kunde försvara min värdighet i mitt eget hus, och det kunde jag ju heller inte. Jag var mållös, men han fortsatte:

"Frökens mamma var gammal adel, va? Det är väl därifrån ni har de där mjuka, eleganta linjerna. Det är ändå något med en god ras, som inga byrackor kommer upp till. Det vet väl vi två, som är rasmänniskor båda, fast av olika sort."

Nu hade jag äntligen fått mål i mun.

"Hör på arkitekten", sade jag. "Nu går det för långt. Jag vill inte ha ommöblerat i stil med er villa,

som är ryslig. Jag vill ha mitt krams och mina armar och ben i fred för era omdömen. Och nu har jag inte tid längre att höra på er."

"Jaså, nu blir jag utkörd", sade han, men rörde sig ej. "Ursäkta, snälla fröken Montan, men jag trodde ni var nog begävad att förstå undermeningen, nämligen att ni själv är fan så mycket intressantare än drottning Nefertite och Flickan från Seinen och Snöklockan som ni skräpat till med. Ni ska inte se så ond ut. Ni ska i stället tacka mig för att jag vill lära er att ni ska ha en stilla omgivning till ert skiftande ansikte."

Jag måtte ha smålett lite, för han sa:

"Se nu gick det visst upp, att jag inte menar så illa, fast jag är så framfusig. Kan jag inte få sitta ett ögonblick, medan jag framför mitt ärende? Det är så, att min svärfar och jag läste i *Form*, att 'bostaden är ersättningen för moderlivet', men vi kunde inte komma på vem som sagt det. Och så sa jag, att om någon i Gätatorp vet det, så är det fröken Montan."

Jag kände inte Jean då, så jag gick snällt fram till min hylla och började leta hos Freud. Och hos honom fann jag också uttrycket i "das Unbehagen in der Kultur". Men då jag vände mig om, glad och stolt över att så snabbt kunna ge besked, började han skratta åt mig.

"Bravo! Så duktiga vi är! Var det inte det jag sa att fråga er är som att trycka på en knapp."

"Och när ni nu har gjort er löjlig över mig, så kanske ni äntligen kan gå", sade jag ursinnig.

Vid dörren sade han: "Snälla fröken, var det Nöjd han hette, något knektanamn var det. Professor Nöjd från Wien? Minns fröken gamla gratialisten Nöjd från Nöjdanås? Det var en fin karl som aldrig skulle inbillat sig att hans stuga ersatte moderlivet. Fröken tycker förstås jag är obildad? Men se det jag behöver kunna, det kan jag. Kan jag inte få slippa att gå? Det roar mig så att se hur ert ansikte följer med då man talar. Groteskkt att jag aldrig märkt förr vilken stilig kvinna ni är! Jo att ni är den enda dam i Gåtatorp, som kan klä sig hyggligt, det har jag förstås sett. Jag tror att en kurtisan har gått förlorad i er!"

Det sa han så komiskt, att vi båda började skratta och sen låtsade jag i min dårskap aldrig om att jag tänkt köra ut honom. Jag lät honom opåtalat ta en penna och rita på en skrivbok några streck, med vilka han fick fram sin egen fysiologi med luggen i pannan, de djupa ögonhålorna, de höga kindkotorna och en mun så bred att han kunde äta sparris på tvären med den.

"Se här fröken", sade han. "Så här ser jag ut och därmed jämnt. Men er kan ingen rita av."

Han tittade på mig där jag satt i min skrivstol och så började han mäta och dra linjer i luften. "Jo, kanske i alla fall", sade han och så rev han till sig ett papper och ritade ett tag, tittade på mig och ritade igen.

Jag hann bli oerhört nyfiken medan han höll på, men när han slutligen visade mig skissen, blev jag djupt besviken.

"Vad ska det här föreställa?" frågade jag.

"Ser ni inte att det är ni?"

Jag sa att det liknade ingenting.

"Människa, ser ni inte att det är en stol? Ni har gett mig idé till en ny stol, och så ser ni inte glad ut?"

Efter detta ville han inte alls gå. "Det här var ju underbart, en stor dag, ett lyckokast. Det måste vi fira."

Regina lade sin hand över den uppslagna sidan. Nu efteråt föreföll alltihop så vansinnigt, som då i deras yra varit självklart.

"Det måste vara något rackartyg med det där planket till din gård, Regina Montan von Emmeritz! Jag trodde det bara ledde till lärarinnans trädgård, och så steg jag rätt in i en trolleriföreställning. Lärarinnan i Gåtatorp hade trollat om sig till en underbar varelse som påstod att hon suttit och väntat på sin riddare i tusen år."

"Det har jag väl inte sagt!"

"Protesterar du, din trollpacka! Vänd nu ryggen till får jag se om den är ihålig? Nej, den är lika underbart skön som framsidan, men när du talar är du förskruvad och dum. Eller är det bara en list för att göra mig galen?"

Jag sa att det var klart att det var.

"Jaså, du vill att jag ska bli galen?"

"Nej, nej. Jag tycker illa om er!"

"Det tror jag inte. Tyckte du om att jag kysste dig? För då är det rätt."

"Nej, jag tyckte inte om det. Släpp mig!"

"'Släpp mig', säger människan och så håller hon själv fast i mig."

Efter en stund gick han, men kom tillbaka och nu skakade han mig. "Kvinna, vad är det med dig? Vad har du för konster för dig? Jag kan ju inte gå."

"Bad jag er kanske inte att gå? Och ni gick inte."

"Men hur kunde jag veta, att du gav så farliga kyssar? Vad är det för läppstift du har?"

Jag försvarade mig mot anklagelsen att använda läppstift. Men han påstod att jag ljög.

"Finns det inte ett läppstift som heter: Kom tillbaka!" frågade han. "Jo det gör det, och det är skamligt att använda det mot en stackars karl, för då kommer han ju igen, antingen han vill eller ej."

*

November 3: Pascal säger att "Kärlekens första verkan är att inge stor aktning, man hyser vördnad för den man älskar, och detta är alldeles i sin ordning, det finns ingen man sätter högre." Men Pascal misstar sig. Man kan älska en människa över alla gränser ändå. Jag tycker inte om Jean, och jag vördar honom ännu mindre. Jag delar inte hans smak och inte hans åsikter, och jag förstår inte varför man

anser honom genial och gör sådant väsen av stolen han ritade första kvällen hos mig, och som han uppkallade efter Ulla. Och yttermera bevis på att Pascal har fel: Jean beundrar inte heller mig. Han tycker jag har för dålig smak, utom i kläder, och för gott anseende. Jag är i hans ögon löjlig för att jag läser poesi och går i kyrkan. Men jag vet att han älskar mig. Det är lika säkert som att jag lever.

"Det är vädligt groteskt, Regina", sa han i dag, "att här i det hyggliga Gätatorp går två människor som genom en hemlig kommunion kan försätta varandra i en sådan himmelsk extas. Och att det av allesammans just är du och jag."

Det var liksom han inte kunde komma över det. Han sa: "Det händer inte en karl på tusen att råka ut för en kvinna som du. Jag kan inte komma över min förvåning, när jag tänker på vad de flesta får nöja sig med."

Och så ville han ha beröm själv, det var så rörande: "Var du glad själv också, Regina. Du kunde ha dött som gammal prästfru eller gammal mö och inbillat dig att kärlek fanns bara i böcker."

Jag sade honom att han ersatt alla böcker för mig, och att nu var jag också villig att ta ner mitt kرافs från väggarna. Ja till och med sluta med att gå i kyrkan, för det plågade mig bara numera. Men då sa han till min förvåning att jag fick inte ändra en prick i mitt liv utåt. Jag måste ha kvar min barn-domstro och mina tavlor på väggarna och gå i kyrkan och läsa dikter som vanligt.

"För det som vi har med varann, det händer inte arkitekt le Fort och fröken Montan. I så fall så bure de sig ju åt som fähundar. Det är två helt andra personer som inte får förblandas med dem (men kan man slippa att bli förblandad med sig själv? I så fall är kärlek den största trollmakt på jorden!). Du förstår, Regina, att vi har våra borgerliga hamnar båda två: krafset och dikterna och snickerifabriken och ritkontoret, och det ena med det andra. Men när vi mötts, då lägger vi av våra hamnar och återfinner våra riktiga gestalter för en stund."

Sitt hem nämnde han ej, och det var en av de få gånger han nämnde sitt arbete.

*

December 29: I kväll ville Jean inte gå. Han sa, att bara han är hemma innan Sofi vaknar på morgon, så är det ingen som märker när han kommer, så ostört som han bor.

Han berättade att om man lägger två lutor bredvid varandra och rör vid en sträng hos den ena, så ljuder motsvarande sträng hos den andra genom något hemligt sammanhang, det som fanns mellan oss.

*

1933.

Februari 9: Jean är nervös, för att det sista bokslutet är uselt och styrelsen vill spara, nu när Gåtorp just har fått inbjudan till utställningen i London och kunde slå igenom.

När Regina läste detta nu efteråt, slog det henne att här var en vändpunkt. Hon hade inte märkt det då, men nu såg hon ju tydligt att Jean för första gången hade behållit sin borgerliga hamn under sitt besök hos henne. Trolldomen verkade inte mer som förr.

*

Mars 30: I dag sa Jean att han hade det svårt, men jag fick inte bråka med honom och fråga varför, ty han stod inte ut med att tala om det. Då han såg på mig, fick han minsann tårarna i ögonen. Det dröjde länge innan stormen tog oss och virvlade oss bort i oändligheten.

*

April 15: Jean kom inte i kväll.

*

April 20: När faster Montan först talade om det, så grälade jag på henne, men nu kallar hela fabriken disponenten för morfar, därför att han blivit så fjollig och viktig och springer till alla med nyheten. Så att i dag sa jag åt Jean att det var väl bäst han aldrig kom mera? Då sa han att han var tacksam att jag föreslog det själv. Men då han såg att hans ord gick mig genom märmg och ben och att jag var som en död och inte kunde röra en lem, så sa han att jag borde väl ha förstått hela tiden att det vi haft till-

sammans inte var av den sort som fick vara. För han hade då vetat det från första stund.

*

Maj 25: Ack, vi kunde inte komma från varann! I stället har maj blivit vår hänryckningstid. Jag skriver detta klockan fyra på morgon, Jean har just gått. Då vi nyss stod vid fönstret och betraktade den vita himlen i norr, sa vi oss att det var lika omöjligt att skilja på oss två, som att skilja på vad som var afton och vad som var morgon i nattklaran.

*

När Regina nu läste detta, frågade hon sig: Varför tänkte jag inte på, att aftonen dör bort ur nattklaran, medan morgonen stiger upp ur den, och att jämvikten mellan dem är så kort? Aftonen, det var väl jag.

Regina hade inte velat resa bort den semestern, men Jean hade tvingat henne. Det var döden för henne att lämna honom. Hon hade påmint honom om allt vad han sagt om det orimliga i att de voro från varann, men då bara skrattade han och sade: "Ja man säger så mycket när man är kär." Ja, då hade hon rest på skolmöten och febrilt hört på föredrag hela sommaren. Men äntligen fick hon komma hem, och det var nästan outhärdligt nu att läsa om den vilda glädje hon känt, för bara tre veckor sen, då hon väntade Jean.

*

Augusti 30: Han är kvar på ritkontoret. Varför stannar han så länge? Nu slocknade ljuset i hans fönster, nu är han strax här. Jag är för lycklig, det kan inte vara sant.

Senare: En gren av lönnen slog mot rutan hela kvällen i blåsten och gjorde Jean alldeles utom sig. Han trodde det var bud till honom. Ulla har äggvita. Han är rädd som för döden att något ska hända henne.

*

September 7: Nu hör också jag allt möjligt, fast jag kapat av den där grenen som slog mot rutan. I kväll hörde vi båda två alldeles tydligt hur någon kom genom Jeans port i staketet, öppnade och steg in. Slutligen blev vi klara över, att det bara var en hörselvillla vi haft gemensamt. Då sågo vi på varann och jag sade:

"Så här kan det inte fortgå."

När Regina slutat läsningen av sin dagbok blev hon sittande länge med huvudet i händerna utan kraft att ta itu med skrivböckerna. Hon grubblade över de tvetydiga ord Jean fällt då han lämnade henne sista gången: "Adjö för evigt — så länge." Måste de inte betyda att han ändå skulle komma igen?

Han kom också. Men han stannade i dörren.

— Jo hör du, dagboken, sa han. Den får du bränna. Ja se, kunde jag inte tro det, där ligger den

framme och slänger som vanligt, det är just trevligt för mig. Stoppa den i kakelugnen, Regina. Nu, medan jag ser på.

När Regina nyss läst resebeskrivningen från sin färd i landet bortom verkligheten, hade hon insett hur litet den gav. Men denna fattiga torra beskrivning skulle i alla fall vara en hjälp för minnet som även det började blekna. Om dagboken förstördes skulle hon aldrig kunna göra om resan i sitt livs enda stora år. Det skulle vara öde och tomt, berövat sitt innehåll. Hon var besluten att rädda dagboken och det föll henne in att det skulle vara säkrast om hon låtsade lyda. Trotsa honom kunde hon ej, han var alltid så mycket starkare än hon.

Utan ett ord gick hon bort och lade boken i kakelugnen som var ren och sopad för sommaren. Och så ringde det i telefon. Just som hon tog luren, hörde hon hur Jean repade en sticka bakom henne.

— Nej, god dag Ulla! ropade hon och kastade en blick bakom sig mot Jean. Nu glömde han dagboken och ställde sig tätt upp till henne.

— Vill du jag ska komma och läsa något vackert för dig? fortsatte Regina. Är inte Jean hemma då? Jaså inte? Jo det kunde jag förstås, om jag inte hade provskrivningar... En annan gång snälla du, tack för att du ringde!

— Kunde du inte ha gått när hon bad dig? frågade Jean. Du ska inte tro att jag stannar längre för det.

— Jag tycker du ska skynda dig hem, sade Regina och tänkte: Nu har han glömt dagboken.

— Ja, jag ska gå, men först ska du säga efter precis vad jag säger: Det har aldrig vatt något mellan oss! Det är inget mellan oss! Det blir aldrig mera något!

När denna besvärjelseformel var förestavad och eftersagd, spände han ögonen i henne och sa:

— Det är mitt allvar. Jag kommer att förneka dig för Gud och hela världen.

— Ja, sade hon.

— Och nu går jag för sista gången genom din port. Jag vrider om låset och springer ner och kastar nyckeln i Gunnen. Under tiden bränner du dagboken.

Så gick han, och det var som om han fläkt upp själva minnet och tagit med sig en stor reva därav, så tomt och förvirrat var nu allt.

Vem hade gått? Någon vars basker låg där på stolen. Hon gjorde en grimas, då hon tänkte på vad han skulle säga vid upptäckten att han tagit med sig minnet av sig själv men glömt sin huvudbonad. Så satte hon sig att rätta skrivböcker.

Nästa gång telefon ringde, var det faster Montan själv i eld och lågor.

— Det är inbrottstjuvar i Gåtatorp, se upp lilla Regina!

— Har faster varnat Ulla le Fort?

— Nej, men gör du det! Så ensligt som de bor! Jag kopplar in dig!

Ja, varför inte, tänkte hon: det har ju aldrig vatt nåt, är inget och blir inget. Hon hade väntat att Jean skulle svara på hennes ringning, men fick veta av Sofi att han inte kommit än. Det oroade henne, ty han hade sagt att han skulle gå direkt hem som en oskyldig man. Var kunde han vara? På den frågan fick hon strax svar. Utanför på Bruksgatan hördes steg av en man, och de stannade utanför hennes fönster.

Han hade vänt för att hämta baskern!

Hon öppnade fönstret på glänt och stack ut mössan åt honom. Han tog den utan ett ord och gick.

Böckerna voro rättade nu, och Regina visste inte vad hon skulle ta sig till. Hon öppnade sin dagbok och började skriva i den:

Sept. 14: Jag är blixtrande vaken och tror aldrig att jag kan sova mer. Det är som om ett evigt medvetande utan avbrott och utan innehåll låge framför mig. Varmed skall jag fylla det? Mitt innehåll ett helt år har ju varit att lyssna, att höra varsel, att vänta, att öppna en dörr, att uppleva en annan mänskliga. Hjärtat gav i alla fall en viss balans åt kroppen, och nu är jag utan hjärta. Jag känner mig så onaturligt lätt. Jag tror, att om jag glömmer hålla mig fast i katedern i morgon, så kommer jag att flyga upp och bli sittande som en ballong i klassrumstaket. Tänk vad barnen ska titta! Men rätt vad det är sjunker jag sakta neråt, och till sist ligger deras fröken som en skinntresa på golvet. Nu måtte väl

Jean vara hemma med sin mössa? Ingenting har hänt. Ingenting har hänt.

Men bågaren är djup och förfärlig.

IV.

Många förberedelser skulle ske och många människor samlas till ödets besök i Gåtatorp. Medan Roili suckade över det söliga snälltåget på morgonen, trampade den andre långväga gästen än mera motvilligt fram på vägarna. Han skulle gärna ha hållit till godo med ett persontåg eller med Månssons Ford, men ingendera stod honom tillbuds. Han var en blygsam och ringa man, jämfört med Roili. Hans levnadskall var ändå inte oviktigt, ty han var en namnlös kämpe i den kår som håller efter ohyran i Stockholm så att den inte växer över bräddarna. Men världen aktar inte en desinfektör ens hälften så högt som en bankdirektör.

Han älskade inte att vandra. Han brydde sig inte om höstmorgnarnas brytning av sol och dimma, ej heller om den stilla strålande klarhet som följde. Han bara längtade tillbaka till vägglössen, men han vågade inte återvända. Ännu några sömlösa nätter stodo obevekliga mellan honom och dem.

Sömlöshet var en ny och förbluffande erfarenhet för Oswald Anderson. Inte ens första varningen han fick för fem år sen uppe i Sundsvall, då han fuskat en del i kompanjonskap med kassörn vid trämasse-

fabriken, hade förmått skrämma sömnen från hans läger. Men då hade förstås chefen i ett enda andedrag låtit honom veta, att han var upptäckt, avskedad och släppt utan vidare efterräkningar. Kassören var den egentligen skyldige vid underslevnen och den som mest profiterat av dem. Men han måste räddas efter de lagar som gälla för all svågerpolitik. Det blev Osvalds lycka, ty då måste man låta även honom löpa. Chefen hade visserligen gjort klart för honom, att hans lilla förskingringsbrott var av den art som under fem år ligger under allmänt åtal. Men han hade samtidigt sagt, att "om Anderson sköter sig och aktar sig att komma i närheten av polisen, så slipper han nog undan". Och av denna upplysning hade Osvald bara lagt den angenäma delen på minnet.

Jag slipper nog undan, om jag aktar mig, tänkte han under de första irrande åren som agent för Fly-tox. När han sedan blev bofast i Stockholm och försvann i mängden, tänkte han inte ens så långt, han glömde alltihop. Det föll honom ej in att något kunde hända där uppe i Sundsvall, som rev upp hela historien igen. Det föll honom ej in att där satt en ny kassör och manipulerade. Inte heller att denne inför hotet om åtal skulle svara: Ska jag falla, så ska chefens svåger också åka fast. Och allra minst kunde Osvald ana, att chefen numera gav katten i sin svåger, emedan han ämnade skiljas. Osvald var inte vidare bevandrad i brottslighetens konsekvenser eller i världens vägar överhuvud.

Det hade inte funnits en skugga av det förflutna i hans medvetande, då han förra lördagen gjorde sig i ordning för att ha lite trevligt på kvällen. Han kom helt belåten från ett gasangrepp på en fientlig armékår, som inkvarterat sig i ett nytt hus på Kungsholmen. Ohyran hade lidit allvarliga förluster, det var alltså en seger han kom ifrån. I kraft av sin erfarenhet visste han att segern djupare sett var betydelselös och att han om något år skulle få klistra upp lappar i portgången igen. Men att strida en hopplös strid var ju för honom blott en fördel. Han baserade sin behagliga trygghet i tillvaron på vissheten om väggohyrans livskraft, och det var denna behagliga trygghet han njöt medan han efter dagens mödor lät sig omskötas på sin rakstuga. Nu var den tid, då herrskapen kommo hem från landet, då ohyra upptäcktes och anmäldes, men också den då flickorna som följt med familjerna på sommarnöjen återvände till de dansbanor de lämnat i juni. Och Osvald tänkte inte på annat än att det skulle bli kul att träffa några bönor han kände, helst om de kommo ihåg honom.

Det fanns inte något särskilt tilldragande eller minnesvärt i hans småögda, lite utdragna fysionomi, men *en* egenhet hade han som flickor på dansbanor kunde ta märke på, om de ville känna igen honom: framhåret var ljusare än bakhåret, så att där bildades en randig effekt i nacken av smörgult och nötbrunt när han kammade det långa framhåret baköver. Därmed skilde han sig från många andra spinkiga pojkar, som prålade med grålila kostymer och

skjorta, halsduk, strumpor och näsduk i färg. Han var stolt över sitt hår, och han anade förstås inte att det skulle bli ett "särskilt kännemärke" i polisunderrättelser.

Osvald hade i alla fall inte kommit till någon dansbana den kvällen. Vid den tid, då han borde ha steppat omkring som bäst, satt han nersjunken i sin liggesoffa och stirrade med skräckslagna ögon på väggen mitt emot, där en väldig reva i den ljusa tapeten blottade en undertapet med en stor, ful, brun blodfläck. Den fläcken passade lika litet till det prydliga, nyreparerade rummet som de där skrämda ögonen till Osvalds lördagsståt. För en kvart sen hade han ännu inte haft en aning om att den fanns där under den nya tapeten.

Plötsligt som ett skott hade det kommit, och inom några minuter var allt förbi. Han kunde tagit det för en dröm, om inte blodfläcken suttit kvar som ett vittne.

Det hände, då han drog på sig rocken för att gå ut. Det knackade, värden stack in huvudet, nyfiken, viktig och generad. Bakom honom kommo två män som förde en tredje emellan sig, en skum figur som luktade.

— Ursäkta, sade den ene, vi tänkte spela en liten pjäs här.

— Rekonstruera brottet, sade den andre.

— Brottet? Vilket brott?

— Nygatsmordet på ockraren Vimander för ett

år sen. Vet ni inte om, att han mördades i det här rummet?

Nej, Oswald hade undvikit att göra sig bekant med grannarna, och värden hade ingenting sagt. Oswald stirrade på värden med en blick som sade: Jaså, det var därför herrn var så angelägen och så billig med hyran! Oswald hade misstänkt ohyra, möjligen fukt och osedligt grannskap men inte mord.

Efter denna orientering hade polisen inte tid med honom mer. Figuren de hade mellan sig, vägrade att känna igen sig i rummet, han hade aldrig varit där, knappt på Nygatan en gång. Men ingen tog vidare intryck av hans nekande: Nå, hur var det? Låg Vimander där i sängen, då Karlsson kom in? Värden meddelade att på Vimanders tid stod sängen vid andra väggen, men det är samma säng, tillade han till Oswalds fasa. Därpå möblerades om, en av detektiverna lade sig i sängen och lekte ockrare, väntande på att bli mördad. Karlsson ställdes vid kakelugnen. Värden förklarade, att här alltid förr stått en eldgaffel. "Men som herrarna vet, så tog herrarna mordvapnet med sig, då det hände." Karlsson mindes inte något om någon eldgaffel, kunde inte räkna ut vad man skulle med en sådan till då man besökte ockrare. Han hade för resten aldrig besökt någon. Då reste sig konstapeln som lekt mördad, upp i sängen, rev hastigt en stor reva ur tapeten och blottade därmed vittnesbördet om det förgångna. Allt medan han stint betraktade figuren som nu borde blotta sig om han var den rätte.

Tanken på mordet rörde egentligen inte Oswald, när han efteråt gick igenom scenen. Man kunde inte tänka sig Karlsson eller någon annan varelse förövande ett mord, det gick över hans horisont. Där emot skrämde det honom fruktansvärt, att ett förflutet som så länge varit dolt kunnat blottas i ett ögonblick. Hans eget förflutna som han gömt bakom sin nytapetserade tillvaro, stirrade på honom alldeles som blodfläcken. Hans haka skälvde ännu länge efter det pjäsen var slut.

Ur hans funderingar kom fram ett datum. Den sjuttonde september, då men inte förr voro de fem åren utlupna. Då hade överheten själv avhänt sig möjligheten att ställa honom till ansvar för gamla tråkigheter. I morgon åtta dagar var han fri, då behövde han varken rädas blodfläckar eller åklagare. Men mycket kunde hända innan dess.

Tusen gånger sade han sig att ingenting *kunde* hända, men det hjälpte inte. Det kunde ju inte finnas spår av sammanhang mellan hans egen historia och misstänkte Karlssons. Och ändå fanns det där!

Han slets länge mellan sunda förnuftet som sade honom att han var en skuggrädd idiot och en stark tvingande känsla av fara. Slutligen vann skrällen på förnuftet som den brukar. Den tvingade honom in i en kiosk, där han inför A.-B. Cyanväte drog det klassiska telegrammet från den sjuka modern. På sitt löfte att vara tillbaka den sjuttonde, antingen modern levde eller dog fick han en veckas permission. Därpå köpte han en ryggsäck, en campingkostym och

de nödvändigaste grejor för uteliv. Klockan fem följande morgon, då Nygatan ännu låg och sov under höstdimmans duntäcke, passerade han Skanstull och dök planlöst i väg söder ut. När fötterna började gå sönder, vilket snart skedde, frågade han sig bittert varför han var ute på luffen, då han kunnat sköta sitt arbete i lugn och ro. Skräcken var borta nu och sunda förnuftet hade överhand.

Det var nånstans på Östgötaslätten som han vände och marscherade norr ut igen. Men den kvällen då han åt gröt i ett litet lokus med rum för resande fick han höra radion efterlysa desinfektören Oswald Andersson som försvunnit den åttonde september från sitt rum vid Nygatan i Stockholm. "Ljus, spensligt byggd, vid försvinnandet iklädd . . ." Gudskelov, beskrivningen på hans kläder stämde inte, och till yttermera visshet hade han skrivit in sig som Olle Andersson. Det räddade honom, men fortsätta norr ut vågade han ej. Det meddelades inte varför han var efterlyst, men han anade det. Ingen orolig moder ropade genom radion till honom över de svenska landskapen. "Kom hem, mamma längtar." Ack nej då. Det var allmänne åklagaren som längtade efter honom.

Alltså: om han inte givit vika för sin skräck, så skulle han i detta ögonblick redan varit på väg norr ut under polisbevakning för att i sista minuten stå till ansvar för sitt brott.

Om det funnits någon i Stockholms stad som levt sammanhangslöst och utan mening, så var det Oswald

Andersson med sitt tvåfärgade hår. Att leva betydde att jobba hop till mat och logi, fröjd och bönor, sova, läsa Idrottsbladet, heja vid en match.

Han visste inte värst mycket mer om kärlek, medlidande, smärta än ohyran, endast i rädsla låg han över den. Han hade aldrig tagit i beräkning någon högre instans än allmänne åklagaren och knappt den. Nu hade ett mysterium kastats in i hans tillvaro. Något hotade honom. Något varnade honom på samma gång. Detta Något ville erinra honom om att han var ihågkommen, men det ville inte genast sätta honom fast. Det var väl inte underligt om Osvald Andersson låg sömnlös i sitt rum för resande. Följande morgon vandrade han vidare neråt Småland och skydde varje gård, där han såg en antenn.

Gåtatorps skogar voro ödsliga och bra för en efterlyst person. Men när han på fredagen travade genom dem, var han så trött och hungrig att han till och med hejdade en bil, fast den körde i motsatt riktning. I den satt en ensam böna som inte borde vara så svår att klara.

Bönan stannade, men gjorde en hel del besvärliga frågor, innan hon beslöt sig att ta upp honom i bilen. — Jaså, han var ute och strövade för nöjes skull? Varför ville han då åka? För att han hade ont i fötterna kanske? Å jo, det ser jag nog att ni har, utan att ni behöver tala om det. Jaså, han ämnade sig till Gåtatorp? Visste han möjligen att denna bil gick i riktning från Gåtatorp?

Osvald vågade snart inte kalla henne böna ens i sina tankar, så genomskådande var hon. Han hade redan förlorat lusten att åka, då hon öppnade bildörren: ni tycks inte ha värst reda på er, sade hon, men ont i fötterna har ni i alla fall. Ni kan få följa med mig hem till Gåtatorp, då jag klarat av sjukbesöket, så skall jag skriva ut en fotsalva åt er.

Osvald sneglade efter namnet i bilen och fann att han åkte bredvid doktor Dagmar Udd. Ett nytt underligt drag av ödet. Kanske var det meningen att hon skulle komma honom till hjälp.

Hon fortsatte att fråga och ville absolut veta varför han valt denna årsens tid att vandra i.

— Om jag bara tordes tala om det, sade han.

— Berätta ni, sa hon då, jag begriper i alla fall att ni är hungrig och rädd. Ni har väl gjort något streck, jag hoppas det inte är värre än inbrott.

— Nej, men doktorn då! sade han. Jag som aldrig... Jag som har arbete och klarar mig! Och så berättade han hur skrämmd han blivit av blodfläcken på tapeten.

— Se, det är därför jag är ute på luffen nu, sade han.

— Jag undrar det, sade hon.

Han hajade till. Se så där ja, nu hade han gått i fällan! Hon hade förstås hört efterlysningen. Men det var inte alls så. Hon började prata en hel hop som han inte begrep.

— Det är något annat som ni är rädd för och som blodfläcken erinrat er om. Troligen något som

hänt för så länge sen i barndomen, så ni inte vet det själv. Det skulle vara ganska intressant att fiska upp det ur ert undermedvetna. Har ni dödat något djur, när ni var liten? Har ni varit med om nån slakt som gjort intryck på er?

— Neej, sade han.

Därpå stannade hon bilen och ställde den framför en grå vanvårdad stuga som låg ett stenkast från vägen.

— Ni får stiga ur så länge, sade hon och låste bilen mitt framför näsan på honom, vill ni vänta så kan ni. Få nu se om ni törs.

En fattig liten gumma kom ut på vägen, hon tycktes överraskad och oroad av doktors besök.

— Far håller just på och skeppar upp där inne, berättade hon och snöt sig i förklädet. Det kan ingen doktare göra nåt åt, så han inte kan. Och inte har jag nået å betala doktarn med, så det är bäst hon reser hem igen.

— Inte för jag bryr mig om pengar, sade Dagmar, men varför kalla ni på mig då?

— Inte har jag bett om hennes besök, svarade gumman. Det var prästen jag skicka bud ette. Är han inte med?

— Nej, det är han inte. Och nu när jag är här, så går jag in i alla fall. Det ska inget kosta.

Osvald tvekade länge om han skulle ta det säkra för det osäkra och försvinna. Han ångrade djupt att han talat om det där med blodfläcken, när han inte visste hur mycket som stått i tidningarna. Men

så tänkte han att det skulle verka ännu mera miss-tänkt om han försvunne.

Men medan han satt där vid väggkanten och fun-derade kom en annan bil farande med väldig fart och även den saktade framför stugan. I en sekund hade han uppfattat att det var en polisbil som kom med uniformer, hund och handbojor. Naturligtvis för att hämta honom — så mycket hade han för att han flytt. Om polisen genast stigit ur bilen hade den kunnat sträcka ut handen och ta Oswald Andersson. Men herrarna gjorde sig ingen brådska, de blevo sittande och resonerade, hade visst olika meningar om vad de nu borde företa sig. Och då tyckte Oswald att han ändå var skyldig sig själv ett sista försök att undkomma. Han hasade sig stilla ur diket och försvann in i skogen.

I bilen sutto fyra passagerare, men endast två av dem stego ur. Det var två väldiga axelbreda herrar, den ene civilklädd, den andre uniformerad.

— Det är till att sprida skräck då man kommer, sade den civilklädde. Såg du den där figuren som dök in i skogen då vi kom?

— Ja, det var kanske korvtjuven som satt utanför stugan och väntade, sade den andre buttert.

— Nej, så förekommande är man väl inte ens mot statspolisen.

De gingo tillsammans upp mot stugan, och nu hände dem precis detsamma som hänt doktorn: gumman kom ut och förklarade på nytt att besöket var onödigt.

— För se pungen har kommet te bys, ska jag sä harrarna. Den lå på broen i morse då jag kom ut.

— Vi ska be att få tala med den bestulne själ, svarade den uniformerade.

— Nej, se det står då inte te, kommissarien.

— Å jo, för polisen lyckas det nog.

— Å tala med di döe, varkelien? sade gumman. Göre det det, så de göre?

De två herrarna utbytte en blick, så gick den civilklädde in.

Under tiden uppforderades gumman att berätta hur pungen kommit till rätta. Det hördes på den uniformerades ton att det var misskrediterande att de bestulna fått igen tjuvgodset utan hjälp av polis. Gumman måste faktiskt försvara sig.

— Jo si kommissarien får inte vara arger, men . . .

— Överkonstapeln, om jag får be . . .

— För allan delar, men se utå att pungen va taen under fars huvudkudde, där han lå i kammern, så kunde en ju tänka att tjuven va utå di som bruka ha sin gång te vårt. Och far hade satt se i sinnet att pengarna skulle komma te rätta, för di va avlagda te begravningen. Och sitt vet hade ju far i det sista. Så för var gång nån å grannarna kom in för att se te han, så sa far högt ifrån att den som tatt pungen sulle inte ha mö glädje utå pengarna. För om han rätt inte orka att göra nåt åt det nu, sa far, så nog sulle han plåja fram pengarna av tjuven så snart han va döer. Han sulle komma å nypa den skojarn både i näsan och tärna om nätterna, tills han ge hem

med pengarna te mor, sa han. Och som jag sa, i dag på morron så låg pungen på broen och samme femmer och tier låg i han, och det är inte vi som har anmält te herrarna, för det har nån å grannarna gjort, som tyckte det var illakt att vara misstänkta. Tro han me inte?

— Jo för all del, sade överkonstapeln så högsvenskt han kunde, i mörkaste Småland kanske det kan gå an att tillrättaskaffa tjuvgods med dylika metoder. Men ni har blivit av med en del matvaror också, har det uppgivits. Vi är överlupna av anmälningar om matstölder i trakten. Har de kanske också kommit till rätta?

— Isterbandena menar han? Nej, di är borta förstås. Men nu när pengarna är terättakommena och far är döer, så blir det ändå till att göra nyer korv, så di där isterbandena ska herrarna inte göra sig besvär för!

— — —
När gubben dragit sitt sista andetag där inne i kammarn, satt Dagmar stilla ett ögonblick vid huvudgården. I den gripenhet hon alltid kände då ett dödsarbete var slut blandade sig en särskild tacksamhet över att gubben såg så gränslöst glad och lycklig ut. Om Malte varit med, skulle han sagt att gubben fått en salig hädanfärd, tänkte hon.

Just som hon skulle resa sig öppnades dörren och en man kom in. Då han rätade på sig innanför den låga dörren, upptäckte hon att det var den största karl hon nånsin sett.

— Förlåt att jag stör syster, sade han och hans röst var som en orgel.

— Det gör ingenting.

— Är han död?

— Ja, nyss.

— Då kanske jag kan få förvissa mig om en sak. Han gick fram till den döde, sköt in handen under hans huvudkudde och drog fram en gammal smutsig skinnpung. Den öppnade han och räknade igenom innehållet.

— Stämmer, sade han, och lade pungen tillbaka där den legat. Gubben har fått vartenda öre tillbaka. Men det syns också på honom att han dog nöjd, tycker inte syster?

— Jag förstår inte vad ni menar?

— Jag menar bara att om folk i allmänhet trodde på livet efter detta, så skulle vi poliser bli arbetslösa för då tordes ingen stjäla. Därmed gjorde han en reverens för den döde och en för Dagmar och böjde åter sitt huvud under den låga dörrbjälken.

Dagmar skyndade efter honom. Hon såg honom lägga handen på gummans skuldra och tilltala henne vänligt: det är inte roligt att behöva störa mor i det här ögonblicket, men vi måste allt bry oss om isterbandena i alla fall, även om mor inte gör det själv. Så tala nu bara om under vilka omständigheter ni blev av med dem.

— Det vet ja inte, svarade gumman som först blev rädd men strax lugnade sig. Men va jag vet det är att för fjortan dar sen, ge jag te källarn en mor-

ron, och då stod dörrn och slängde och allt soglet var borta.

— Hade ni låst på kvällen?

— Nej, det kan väl hända jag inte hade förstås. En tro inte att det ska behövas här, så en inte göre. Men inte kunde ja bju roten på de isterbandena i alla fall för en vill ju ändå att far ska komma hederligt i jorden. Ja käre tid, att alla harrskaperna sulle få resa så långa väja förgäves.

Medan Dagmar lyssnade till förhöret, smålog hon bakom överkonstapelns rygg åt dessa två ståtliga män som togo de försvunna korvarna så djupt. Det såg den civilklädde, ty han var inte så upptagen av gumman och korven som hon trott. Och han svarade henne med ett leende som slog en brygga mellan dem.

Medan allt detta hände, hade en tredje polisman tagit ut sin hund. De hade varit i källaren, och nu ville hunden i väg inåt skogen. Herrarna tycktes en smula villrådiga om nästa steg. Överkonstapeln studerade kartan med den fjärde.

När Dagmar stod vid sin bil tittade hon sig om efter passageraren som hon glömt. Hon tutade ett par signaler, men han syntes inte till. Den civilklädde kom fram till henne:

— Ja, det var nog vi som skrämde bort ynglingen, sade han. Och han lär inte komma igen frivilligt.

— Synd om stackarn, sade Dagmar. Han hade så trasiga fötter, och jag hade lovat ta honom med mig hem till Gåtorp.

— Om jag finge råda syster...

— Doktor Udd, sade hon.

— Å då! Jag är statskriminalkonstapel Språng . . . Jo, om jag fick råda doktorn, så ta aldrig upp såna tvivelaktiga figurer, då ni är ute och åker. Att han smet nu, det hade nog sina skäl.

— Nej, det var just det intressanta med honom, att han hade inte nåt riktigt skäl . . .

Språng lyssnade uppmärksamt medan hon berättade historien om blodfläcken.

— Det rör sig om ett trauma, sade hon.

— Nej, jag tror det är en liten förskingring uppe i Sundsvall, svarade kriminalkonstapeln. Han tog fram ur innerfickan en liten tidning med fyra fotografier på framsidan.

— Var det inte en av de här gossarna? frågade han.

Dagmar tittade flyktigt på bilderna och på tidningens titel och text. *Polisunderrättelser*. Efterlysta personer . . . ”bemålde Oswald Andersson, vars brott blir preskriberat den sjuttonde september, torde efterspanas och höras och meddelande sändas till stadsfogden i Sundsvall”.

— Och om det nu *vore* en av dem? sade hon.

— Då är det ju min plikt att efterspana och höra honom och sända honom till Sundsvall.

— Men om ni under tiden försummar korven? Det går ju inte an!

— Tycker doktorn att vi gjorde oss löjliga med korven?

— För all del!

— Ja, jag undrar inte på det! Hoppla, här kommer statspolisen med bojor och blodhund! Vad har hänt? Har ett människoliv gått till spillo? Inte det? En förmögenhet då? Nej, det är bara en gumma som förlorat halvannan meter korv. Men det är en mycket viktig korv, förstår doktorn. Det är därför landsfogden tillkallat oss. För han kan inte ensam upprätta respekten för äganderätten i Gåtatorps församling!

— Nå på det viset, sade Dagmar. Korven är en symbol för äganderätten.

— Just precis, doktorn.

— Jag hade aldrig tänkt mig att polisen hade så djupa synpunkter på sitt arbete.

— Ja, det var förstås professorn i straffrätt jag fick dem av, då jag kämpade för att ta juris kandidaten, svarade Språng.

— Och om nu den här pojken inte bleve upptäckt förrän efter den sjuttonde?

— Så skulle samhällets prestige utan tvivel lida av det.

— Men om jag ber er låta honom vara?

— Så ska han få löpa ändå, doktorn.

V.

Medan Dagmar körde hemåt genom skogarna glömde hon så småningom polisen för sina egna problem. Vad menade Malte med att be Gud om ett åskslag? Bad han ner en vanlig blixtnedslag eller önskade han

sig måhända nya fläckar på lungorna? Skulle han ta det som bönhörelse om Olle finge barnförlamning eller möbelfabriken ginge upp i lågor? Hur hade han överhuvud kommit på den besynnerliga idén att kalla ner olyckan? Så bär man sig ju endast åt under en allvarlig psykisk depression, men när hade den kommit och vad var orsaken? Den måtte sitta djupt, men dess värre var det. Mellan honom och henne fanns ju ingen spänning, kanske var bandet tvärtom lite för slakt som det lätt blir med åren. Det fanns så långt hon visste inga hemligheter i deras förflutna. Om någon reve sönder *deras* tapeter skulle inga dunkla fläckar av blod komma fram. Över deras framtid lågo inga värre skuggor än över allas framtid i världen. Gåtatorp var förstas inte något vidare upplivande ställe att bo på, herrarna talade mest om plywoodmöbler och jakt och kyrksamma voro inte ens fruntimmerna. Men sådant kan dock inte skapa en depression, orsaken måste ligga djupare.

En religiös kris? Nej, den hade han ju bakom sig. I tron på det gudomliga hos människan hade Malte för länge sedan funnit sin hamn som väl var. Enligt Dagmars åsikt behöver en människa för att skapa sig en depression underlägsenhetskänsla och djupt missnöje i sitt förhållande till det andra könet och till släktet. Men Malte hade då sannerligen ingen grund att vara missnöjd som fått och behållit den kvinna han älskade. Sämre kunde man råka ut för.

"Jag känner min begränsning, men jag är ingen tyngd och ingen plåga i hans liv", tänkte hon. Inget

band på hans frihet, inget hinder... Sörjde han ännu den lilla dottern som dött för dem? Hon hade själv gärna velat ha ett nytt barn, men Malte... tja...

Hennes okunnighet oroade henne. Hon kände sig skyldig, inte som hustru men som läkare som låtit sjukdomen växa hos en patient utan att uppmärksamma de första symtomen. Då hon körde in på gården, hade hon beslutat att fråna och med nu ägna Malte ett uppmärksamt studium, och hon gick genast in i hans arbetsrum för att söka honom. Han var inte där, men på skrivbordet låg den bok uppslagen som upptagit honom så livligt under dagen. Hon slog sig ner och läste på den uppslagna sidan:

"Vem kan tänka på den eviga döden utan häpnad och fasa? En evig skilsmässa från alla utvalda, från all glädje och salighet. Ett evigt umgänge med djäv-larna och de uslaste varelser i hela Guds skapelse. Eviga plågor till kropp och själ. En eld som brinner och aldrig utslocknar. Syndabördor, vilkas tyngd aldrig lättas och en förtvivlan som aldrig något hopp mildrar. Ett för människor ousägligt elände skall utan ända nedtrycka dem som på yttersta dagen bliva bortvisade till evig pina. Röken av deras plågor skall gå upp från evighet till evighet."

Om Dagmar funnit denna bok hos en vanlig patient skulle hon allvarsamt begrundat sambandet mellan den och hans sinnesstämning. Men nu glömde hon att Malte var hennes patient och blev bara ond. Hon tog en penna och skrev i kanten: Nej!

Vem var författaren? Jaså, den där Crusimontan, som Malte talat om så ofta under veckan. Ja, *han* kanske hade behövt ta till i den där stilen för att få fason på sina Gåtatorpsbor. Men Malte var händelsevis ett hundra år framför honom och borde inte ens få *se* sig tillbaka. Vilken elak människa den där Crusimontan måtte ha varit, tänkte hon, som skapade sig en så ond Gud. Hon gick hastigt ut ur rummet för att inte råka Malte innan hon lugnat sig.

— — —

Olle kände genast, att det var något på tok i hemmet. Först tänkte han att obehaget som vilade över middagsbordet och förtog glädjen av köttbullarna, berodde på att han gått till skolan utan regnrock. Men så märkte han att ingen frågade efter vad han gjort och ingen märkte hur han nyste. Då hörde han mor berätta att hon varit hos en gubbe som dött, och att gumman varit så ledsen att det var doktorn som kom och inte prästen.

— Men jag hade naturligtvis gärna följt med, om jag haft en aning . . ., sade far.

— Ja, kära du, det var Ullastina, som rörde ihop sockenbud och sjukbud. Det var tråkigt, men det kan ju inte hjälpas.

— Nej, *nu* kan det inte hjälpas, sade far.

— Ta inte vid dig över det, Malte. Vet du, han dog så lycklig, gubben, för han fick igen sina pengar, innan han dog.

— Dagmar!

— Men Malte! Du menar väl inte . . . Du tror väl inte som Crusimontan?

På detta svarade far inte ett ord.

Då sade mor:

— Du skulle varit med i morse, när jag skötte Fristedt utan narkos. Svåra smärtor i en kvarts timme, de förslår ganska långt, helvetet är överflödigt.

— Låt oss inte tala om det.

— Nej, det har du rätt i. Nå, vad har du haft för dig, Olle? Har du något roligt att tala om?

Olle var glad att komma från den döda gubben och helvetet.

— Det har kommit hit en farbror, som kan göra vad han vill med Gåtatorp, sade han.

— Det är det endast En som kan, sade far.

— Vem då? frågade mor.

— Gud, förstår väl mor.

Efter middagen kom far ut till mor med skattsedeln:

— Hör du, sade han, det är en betänkligt stor summa på den här.

— Det tror jag nog, kära du, sade mor då. Men ökningen som blir genom att de slår ihop våra inkomster får vi väl ta som nöjesskatt?

Men far tyckte inte att det var ett obetalbart nöje att vara gift med mor. Han sade bara allvarsamt:

— Jag menade, att den höga skatten visar att vi har det för bra.

Och så blev mor ledsen igen.

— Nej, min liv om vi det har, sade hon och gick in till sig.

Olle funderade ett litet tag, om han skulle våga följa med in, men så gjorde han det. Där låg hon på sin soffa och tittade.

— Vad tänker fjun på? frågade han tätt bakom hennes öra.

Men Dagmar flög till, som om hon blivit ertappad. Ty hon hade tänkt så här: Den där kriminalkonstapeln, *han* gillade mig i alla fall, han lovade att låta den lille syndaren löpa för min skull . . .

— Oj, så du skrämmer mig, Olle! Varför går du så tyst?

— Du sa ju själv åt mig att sätta på tofflor. Och varför svarar för resten aldrig stora människor på frågor?

Nu log hon plötsligt och bredde ut sin famn mot honom:

— Kom hit, Olle, min påg, så ska jag svara på allting, sade hon.

Men Olle hade flera små bestyr innan han var färdig att ta emot den erbjudna platsen på mors arm.

Detta var en helt annan Olle än den som smet från regnrocken eller drog bibliskan eller slogs i skolan och fick C i rättskrivning. Det var den Olle som kom fram, då han märkte att mor var lite ledsen, som föddes ur hans samhörighet med henne. Det var inte så att han blev mera fullvuxen då, men han upplät andra källor av sitt väsen, han förstod plötsligt modern, genomskådade henne, omspann henne med öm-

het, så att hennes trötthet och bekymmer gled bort. Han gjorde henne lycklig och delade själv hennes lycka som var så fin och sällsam och fullkomlig, att inga ord någonsin kunnat beskriva den.

— Vill du inte ha en kudde till under huvet? Ska jag släcka lampan? Eller flytta ner den på golvet kanske? Blir det bra så, raring? Du fryser väl inte, lilla söta fjun?

Han menade: Ligger du och tänker på döden nu igen? Men det fick han inte fram. När han tänkte på att fjuns patienter alltid dogo, och att fjun aldrig slapp att tänka på döden, gjorde det hemskt ont någonstans inne i honom, troligen i magen. Han måste helt enkelt göra henne glad, och då fann han dessa ord och tonfall och omsorger som varit värdiga en vuxen man, men voro ljuvare och mera rörande. Det var Olle som givit Dagmar den aning hon hade om hur den fullkomlige älskaren skulle vara.

— Har fjun det alldeles kålesalt bra nu?

Olle visste att det hette kolossalt, och att frun var tilltalsordet för hembiträden och inte för sonen i familjen. Men fjun och kålesalt hörde till kärlekens hemliga språk mellan dem.

Ja, fjun hade det kålesalt bra. Så småningom hade också de tvenne älskande funnit ett jämviktsläge för sin stund av ömma förtroenden.

Malte satt i sitt arbetsrum innanför och såg på den lilla strimman av ljus i dörren. Han visste precis hur det tog sig ut, när de lågo där hopkrupna och blandade sina gosskalufser samman. Många gånger

hade de ropat på honom att vara med, men i dag fick han vänta förgäves. Han visste ändå att Dagmar var rosig om kinderna, och att det yrkesansikte hon burit under dagen — hennes operations-, dödsfalls- och receptansikte — var borta, likaså den snubbade hustruns ansikte som han sett en skymt av, då han svarat så strävt på hennes lilla skämt om nöjesskatt. Nu var hon ung och förklarad och skön, en kvinna vars ömhet nått sitt fullkomliga svar och sitt fullkomliga mått. Han kunde överraska henne med att ha det ansiktet då hon talade med Olle, och förstod då att han misstagit sig den tid han trodde han själv fick den högsta ömhet hon kunde ge.

— Fråga nu, min påg! Vad var det du var så nällad för innan du fick veta?

Men Olle tyckte i sitt hjärta att det var underligt att mor inte förstod hur *svårt* det i alla fall var att fråga om vissa saker så där tvärt.

— Ja, inge särskilt, sade han. Men säg, mor, den nya kapsågen... (Kapsågar äro nämligen så lätta att tala om...)

— Den som skar av fingrarna på Fristedt?

— Ja, men den är *i alla fall* den finaste maskinen de har på fabriken. Så du kan väl inte *förbjuda* den?

— Nej, det tror jag inte jag kan, Olle. Men jag tycker inte den är finast.

— Du tror förstås det är bildhuggerimaskinen men den är inte modern längre.

— Nej, jag menade snickarnas händer.

— Jaså, *händer!*

— Ja, ge mig din hand, älskling. Nej, var inte rädd, pågen, det är inte fråga om naglarna nu. Tror du inte att det här verktyget går utanpå alla andra i hela världen?

— Det tycker *du* för jag har fått den av dig förstås. Fast för resten har jag det?

— Ja nog är jag din mor, det kan du skriva opp.

— Ja, det vet jag förstås, raring. Men vad ska man egentligen tro! Vi hade skapelsen första timmen i dag och fröken talar inte *alls* som du.

Dagmar reste sig på armbågen och såg ner i Olles ansikte. Sen vred hon ett tag på huvudet och konstaterade att det fortfarande var mörkt i Maltes rum. Och så beslöt hon: Det här är mitt tillfälle. Jag tänker begagna det. Jag ämnar sätta stopp. För nu vet jag inte ett smul vad Malte kan få i sitt huvud, sen jag upptäckt vad det är han uppbygger sig med.

— Varför säger mor ingenting?

— Ja ser du ingen vet riktigt säkert hur skapelsen gick till, så därför berättar man den lite olika. Jag tror ju förstås att vad vetenskapsmännen säger är mest sannolikt.

— Vad är det då?

— Jo, att nån gång, för millioner år sen, då alla stjärnor var närmare varann än nu och inte hade så ordentliga vanor, då stötte solen ihop med en annan stjärna och så födde den jorden. Är det inte kärt att solen är mor till jorden?

— Ja, men jordens far då?

— Ja, den vet man intet om. Han har inte hörts

av sen. Kanske han kommer igen om en million år och tittar till oss.

— Det låter ju ganska troligt, sade Olle betänksamt. Men det är inte alls som i bibliska historien. För där står att Gud skapade jorden *själv*. Och det tror far också. Nå, vad svarar du på det?

— Det behöver inte nödvändigt vara så att bara *en* av oss har rätt. Du förstår, man kan tycka olika i mindre viktiga saker, men ändå vara överens i det stora hela. Ser du, jag till exempel, som är läkare, jag tror inte att ens *Gud* kunde skapa Eva ur Adams revben. Det är biologiskt otänkbart, raring. Tycker du inte det ser tokigt ut när hon kryper ut ur Adams sida i kyrktaket?

— Jo sen du talte om, hur man kommer till, sade Olle. Men tycker du det är en mindre viktig sak då?

Aj, nu var Dagmar fast. Hon hade ingenting annat att göra än säga ja.

— Jaså, sade Olle. Men det är väl viktigt om *Gud* skapade jorden eller två stjärnor gjorde det ihop.

— Varför kan man inte kalla krafterna i universum som förde samman stjärnorna för Gud?

— Nej, det tycker jag inte går. Överhuvudtaget

— Olle älskade sådana ord — så tror du kanske inte på Gud?

Naturligtvis fanns det för en biologiskt bildad person många sätt att klara sig. Man kunde säga: "Jag tror på skapelsens djupa ändamålsenlighet men om ändamålet vet jag ingenting. Det kanske finns en

hemlig mening bakom livets utvecklingshistoria, men den undandrar sig min fattningsförmåga. Och jag tror *inte* på bibliska historiens Gud.”

Men det var just den guden Olle menade.

Hon sade:

— Olle lilla, jag vet ingenting om Gud själv, men hans värld och hans människor är holiens bra gjorda. Har du tänkt på vilket fint tåg som jorden är? Att det alltid löper in på station på nyårsnatten, på sekunden efter almanackan?

Olle började skratta.

— Men nu var väl fjun i alla fall dum, lite dum, rättade han sig. Inte går jorden efter almanackan utan det är tvärtom. Och inte på sekunden heller eftersom man måste lägga skottdagen till.

Nu hade Olle glömt Gud. Härligt.

— Så väl att jag har dig då Olle som kan rätta mig. Men nog får du väl i alla fall lov att medge, att det är fint inrättat med tyngdlagar och centripeltalkraft, så att jorden aldrig spiller en droppe ur sina hav medan den är ute och far.

— Jo, det förstås, men nog vore det skoj om solen fick sig en dusch från Stilla havet! För tänk vad den skulle fräsa.

— Nej vet du, vi får hoppas det inte händer en trafikolycka.

— Kan det hända en trafikolycka? frågade Olle.

Dagmar kände ett bultande litet hjärta nära sin hand. Så lättskrämmd han var!

— Den sista hände visst för sexti millioner år

sen, sade hon lugnande. Det var en måne som föll ner på jorden, och professorerna tror att det var av månstoffet som jorden blev så fruktbar. Tycker inte du det är stiligast att det växer så bra vin och betor för att en måne föll ner på jorden för sextio millioner år sen? Fast i första tiden efteråt var det kallt och räligh på jorden, eftersom månen slet sönder jordens luftkappa.

— Har jorden en luftkappa?

— Ja, det vet du väl. Och var du glad Olle att hon inte tappar den i världsrymden eller sliter ut den eller lämnar den hemma som vissa pojkar gör, då deras moror lagar andra folks fingrar.

Olle tyckte det var på något vis skönt att fjun ändå märkt att han slarvat med kappan.

Han sa:

— Tänk om jorden blev förkyld? Och började hosta va?

— Jo, det kunde nog lätt ske, om den kom ut oklädd i världsalltets kyla.

— Nog var väl dom folkena vissna, som trodde att Ikarus vingar smalt när de kom upp i luften! Man får ju ha elektriska rockar för att hålla sig varm i stratosfären. Men de hade väl aldrig varit vidare långt själva?

Dagmar tänkte att det ändå är skönt med barn, som äro hemmastadda i stratosfären. Det blir lite mer rymd i deras värld.

— Vet du något annat som luftkappan är bra för? Har du inte fått lära dig det i skolan? Att om

jorden var naken så kunde vi inte ligga här och prata, för vi hörde inte vad vi sa. Om vi till exempel satt på månen och du skrek i mitt öra så högt du orka: "Flytta sig fjun, det kommer en komet!" så hörde jag inte vad du sa utan jag blev överkörd.

— Nej, det blev fjun inte, för jag tog dig förstås i armen och drog dig undan. Är det inte konstigt för resten att jag kan ta i dig så här hårt, hårt . . .

— Aj, Olle!

— *Men jag kan inte ta i att jag tycker om dig*, fast jag tycker om dig så kålesalt. Vad tror du det är för resten att tycka om?

— Strålar.

Ja, tänkte Malte i sitt mörker, det var klart. Strålar. Det var det svar ett barn fick, som frågade efter Gud och hans andes verk i människohjärtat. Han tyckte att en mor som upplevat något så gudomligt som den pojken och hans kärlek borde ha vittnat med hänförelse om människans och kärlekens gudomliga ursprung i stället för att göra sig ofrälse som djuren.

— Vilka strålar då, fjun?

— Små fina elektriska vågor som går mellan dig och mig. För resten är allting strålar, du också.

— Nej nu skojar fjun! Jag är inget fyrverkeri, det märker jag väl.

— Jo, ett litet kärt fyrverkeri, varför inte det Olle?

— Nej tack för det slocknar ju strax.

— Inte så strax Olle men när man har brunnit

ut så slocknar man. Nej men Olle? Blev du ledsen? Säg raring, vad hade du tänkt? Att du skulle leva alltid?

— Far har lovat mig att leva så länge Gud finns.
Tystnad.

Vad säger man nu till det? Kanske: Jaså, det var länge. Efter man inte kan direkt säga emot.

— Varför säger fjun ingenting. Det här är väl en *viktig* sak åtminstone.

— Olle lilla, jag törs bara inte lova. Jag vet inte så värst mycket. Men en sak kan jag tala om för dig som jag *vet*, och det är att det är så naturligt och enkelt att dö så.

— Men om man eventuellt kommer till helvetet sen?

— Men Olle! ropade Dagmar häftigt. Var får du dina ord ifrån?

— Får jag inte säga eventuellt? Det säger ni ju jämt.

— Men jag menar helvetet.

— Ja, men när jag inte *svor!* Varför blir fjun så arg då?

— Nej, Olle lilla, sade Dagmar hastigt, jag är inte arg. Tvärtom var det bra, raring, att vi kom att tala om det. För inte vet jag mycket om Gud, men så mycket är jag säker på att han inte plågar människorna i evighet. Hör på, Olle: *Det finns inte något helvete!*

Olle tyckte mor var kul, som vågade säga det så bestämt, men riktigt övertygad var han ej.

— Jag vill i alla fall inte dö, sade han mycket lågt som en liten kittlande viskning in i fjuns öra. Det kändes så skönt att ha sagt det som han hade försökt att få fram ända sen han var liten.

— Jag vet det, Olle, sade fjun helt lugnt. Och vet du hur jag vet det? Jo, för när du går förbi en möbel, så stryker du efter den.

— Inte sen jag kom upp i första klass, protesterade Olle generad.

— Inte så ofta, men nån gång. Det kommer för dig att du inte är *säker* på nånting, är det inte så? Då måste du känna efter om stolarna och borden verkligen finns.

— Ja, men då är det väl inte rätt, att Ullastina ska få gräla på mig för att jag sätter tummar på möblerna?

— Nej men när hon grälar, får du ju med en gång klart för dig att både du och Ullastina och möblerna finns, är det inte bra? För resten ville du väl inte att jag skulle tala om för Ullastina hur det hänger ihop?

— Nej, tala inte om det! Jag vill inte att far ska veta det heller.

— Nej, vi tiger med det du och jag, min påg. Men skämmas behöver du inte ändå, älskling. Mänskligheten har gått igenom så mycket, så det är inte underligt om det sitter lite rädsla i oss efter det. Mest när man är liten. Rätteligen ska det vara så, att när man växer upp är det som när solen stiger på himmelen och allt mörkt och hemskt försvinner.

— Ja, det förstås, men man kommer ju i alla fall närmare och närmare döden, invände Olle.

— Det är så rätt Olle. Du är riktigt logisk. Men man tycker den är mindre och mindre hemsk. För resten tycker jag inte vi ska tala om döden, för den angår oss ju inte på länge, länge.

— Ja, men du och far som är så kålesalt gamla, ni lever väl inte värst länge, stackars fjun? Han kysste henne. Medlidandet kändes än en gång så konstigt i magen.

— Jo, vänta du, sade Dagmar, vi lever nog så länge du vill, och sen dör vi som två små julgransljus.

— Jag känner på mig, att jag inte vill dö i alla fall! Jag hörde väl att du sa i dag till far, att gubben haft ett långt dagsverke innan han fick sluta.

— Men när du ska dö, älskling, finns det dubbelt så skickliga läkare som nu.

— Men du, kan de skickliga läkarna hjälpa en så man inte är ett dugg rädd?

— Jag tror de kan göra en hel del mot rädsla också, Olle!

— Apselut?

— Ja, apselut. Gå nu och bada, älskling!

Malte hade tänt nu och satt där med Crusimontans predikan, där Dagmar skrivit sin abdikation som evighetsvarelse. Därav förstod han att hon under hela samtalet med Olle handlat fullt medvetet. Med flit hade hon underlätit att resonera med pojkens far om den där strykningen utefter möblerna och

om hennes tydning av dem. Inte hade det heller fallit henne in att diskutera med honom om hur man skulle göra då pojken upptäckte att far och mor hade olika världsbild. Hon hade bara tänkt på att komma före med sin världsbild, tänkte han, vilket ju var orättvist mot henne, eftersom bibliskan här kommit före Dagmar. Hon hade panna att servera honom den sista vetenskapliga myten för dagen, ehuru hon väl borde veta hur ofta herrarna av facket måste medge att "de vetenskapliga slutsatser som ansetts oangripliga icke längre kunna hållas". ...

Han kände sig styrkt i sin uppfattning, att Dagmar som kvinna och hustru saknade något väsentligt: känslan i fingertopparna för vilken handling som i ett givet ögonblick är den riktiga. Den känslan som borde ha lett henne förbi ett så grovt misstag som det hon gjort på middagen. "Ja, Ullastina rörde hop sjukbud och sockenbud, det var ju tråkigt men kan inte hjälpas." Hur skulle hon ha reagerat om det varit tvärtom? Om prästen råkat komma till en svårt sjuk i stället för prästfrun? Och ändå hade det i dag gällt en odödlig själ.

Malte hade i Crusimontans predikningar läst historien om den fromme mannen, i vars hjärta man efter döden fann en liten vit mask. Han tänkte: "Jag vet, hur den mannen kände det."

Det var alldeles tyst där inne nu. Olle hade gått upp till sitt kvällsbad, men Dagmar låg kvar, helt kallblodigt prasslande med en tidning.

— Skall jag gå in till henne? Nej, jag kan inte.
Inte än.

Han återgick till sin bok och försökte samla sig kring den. Men i denna stund vädjade Crusimontans starka stämma förgäves. Malte hörde ingenting för den lilla vita maskens skull som bet i hjärtat. Om han bara anat, men det gjorde han inte, att en av hans församlingsbor i detta ögonblick frågade sig själv: Vem i hela världen ska jag vända mig till? Kanske prästen?

VI.

Handelsidkerskan fröken Leontine Klinton var ett inventarium i Gåtatorp, där alla missbrukade och älskade hennes små svagheter. Hon bodde vid Bruksgatan i det sista lilla huset, strax innan Arbetargärdet tog vid, det vilda samhället, där en gammal respektabel Gåtatorpsbo aldrig kunde trivas, enligt henne.

Då man vandrade genom Bruksgatan såg man inte mycket av hennes hus, ty granhäcken hade växt henne över huvudet, alldeles som skulderna, sorgligt nog. Okunnig om hennes existens fick man dock inte vara, ty hennes båda grindstolpar voro förbundna med en skylt av trä i form av en bandrosett, och där stod i frakturstil mot vit botten:

Galanteri- och	
Klinton	Tobaks-
Leontine	Handel

”Sista minnet av Leontines galanta tid som cigarrfröken i Kalmar”, sade man på skämt, men utan en tanke att det kunde vara sant, vilket det dock var.

Den som gick in i affären driven av längtan efter tobak eller galanterier, märkte snart att galanteri var Leontines ord för allt vad en kvinna i Gåtatorp kunde behöva för att smaksätta tillvaron. Här fanns färg- och blekmedel för hår och hy, parfymer och papiljotter, sista skriket för badstranden och bridgepartiet, band och spetsar, filmskönheter och Levande livet, vaser och pytsar, porslinshundar och gipskattor, manikyrattiraljer och fotografutensilier men framför allt garner, stramaljer, virknålar och mönster. Handarbeten voro stor artikel i Gåtatorp med dess många innesittande fruar.

Innanför boden låg en liten kammare, den var Leontines kontor och lånbibliotek, ur vilket alltid stod en lukt av dammiga romaner som utlånades för en billig penning. De voro egentligen Leontines chans i kampen med Konsum. Och de fyllde sin uppgift ty de drogo till Leontine många kunder som annars hellre vandrat till Konsum efter strumpgarn, brevpapper och vykort och fått sin procent. Många fruar i Gåtatorp befunno sig i det förmögenhets- och åldersläge, då romaner med kärlek bli lika nödvändiga som kaffe med dopp.

Här i lånbiblioteket, omgiven av kärlekskval och förfallande växlar, satt nu fredagen den fjortonde september den lilla runda fröken Leontine och lutade sin krusiga lugg över ett sorgebrevpapper hon

sökt ut i butiken. Hon hade för en stund sedan mottagit rapport från sin gamla vän fröken Montan på telefon att det varit skandal vid disponentens frukost och att fabriken fått vänta förgäves, därför att bankdirektören gett sig från alltihopa ut i skogen. Därifrån hade också hörts skott på eftermiddagen. *Vem* det nu var som skjutit *vad* kunde ännu icke fastställas. Det var inte bara Roili som var ute utan även statspolisen. Leontine hade kvitterat med att berätta att det med all säkerhet var kräfte som Olga le Fort led av, och nu kunde inga nyheter väntas på en stund. Därför passade Leontine på att skriva sitt kondoleansbrev till systerbarnen.

Brevpapperet pryddes av en sörjande duva, som steg uppåt med en svart kvist i näbbet. Leontines stil hade än ännu vildare flykt från vänstra sidan av papperet snett upp mot den högra. Stolparna och öglorna voro så väldiga att de togo överbalansen och ramlade än åt höger, än åt vänster. Orden slutade med stora slängar, som blevo rent av vilda vid orden *kärlek, ljuv, smärta, salighet*. Utropstecken och understrykningar förekommo överallt och gåvo sidan ett livfullt utseende.

När den nu snabbt fylldes av hennes hand, uppenbarade den en ande som då den blivit hämmad på alla andra håll, levde ut sig i handstilen. Leontines stil liksom hennes butik vittnade om ett behov av gränslöshet som tvungits att nöja sig inom en liten yta.

Medan hon skrev föllo tårar ner i krusflorsroset-

ten, som hon placerat på sin mörkblå klänning till ett tecken och en ursäkt.

"Varmt *oändligt* älskade systerbarn!!

Tack mina älskade! Det vill säga tack du Gulli som fört pennan! för dina kära, så varmt välkomna rader om min älskade systers sista lidandesväg och hennes saliga hädanfärd! Ack, förstån mig, jag menade icke att den sorgliga nyheten, att hon gått bort, var välkommen! O, nej! Men mitt hjärta öppnade sig med gränslös tacksamhet för den hälsning med önskan om ett återseende på andra sidan hon genom dig lät sända mig från dödsbädden. Men jag *hoppas!* att hon inte hyste någon *oro!* för att vi inte skulle återses där uppe?? Nej, jag är viss därom, ty huru innerligt god och kärleksfull var hon inte allra innerst bakom den många gånger lite kärva ytan!! Och ändå hade hon haft ett strävsamt liv ända från den tid då hon som äldsta syster av sju — se vi hade inga moderna föräldrar! — tog hand om oss moderlösa små till dess hon gifte sig med Anderson — han ÄR väl förtvivlad? — och fortsatte att draga korset till sin död.

Ack mina älskade! I anen icke huru gärna jag velat se hennes i döden bleknande anlete och hennes dödsbrudräkt! Men det jordiska måste passas så länge man är i jämmerdalen, om man skall göra var man rätt, som jag hittills har gjort och över på det. Och inte alla grosshandelsfirmor äro så *nådiga!* att ha med att göra!! Och vi ska inte *tala* om taxeringsmyndigheterna som äro så till den grad *när-*

gångna, att man inte skulle tro det vara *möjligt* mot en infödd Gåtatorpsbo! Dessutom är mitt hjärta dåligt, förmodligen är det riktigt dåligt, ty den sista medicinen vår kvinnliga doktor skrev ut kostade 3,60! Men jag skall inte klaga på hennes recept, för i dag har *jag* fått förtjänsten på ett av dem och inte apotekaren. Ty kan ni tänka er, flickor, i förmiddags kom verkmästarns fru, Olga le Fort heter hon, och lade ett riktigt doktorsrecept på disken. Jag visste att hon skulle få sin *dom!* i dag, så jag trodde att hon var blivit lite *förvirrad* och trodde att här var apoteket. Men när jag tittade efter stod där:

Doktor Dagmar Udd, rec/

En flossamatta, storlek minst 3 ggr 3 meter. Svårt mönster. Uttages genast hos fröken Klintin. Arbets-tid minst 4 tr om dagen.

För fru Olga le Fort.

Vi togo ut en *härlig* matta, mycket invecklad, lite funkisbetonad. Den kommer att gå på 70 kronor med garn och allt, om hon verkligen *hinner* göra den färdig! Men man har väl samvete, och det är därför man är så fattig, så jag sa åt henne att för säkerhets skull bara ta garn till halva mattan i första omgången. Och det var nog ett *bra* recept av vår skickliga läkare, ty hon blev så *ivrig*, att hon kom in på eftermiddagen och köpte garn till andra hälften, för nu hade hon beslutat att hinna den, det skulle hon. Och då sa jag förstås inte emot, så att i dag har jag en ovanligt fin kassa som jag tackar

Gud för, ty jag har en omsättning i morgon! Men vad skall väl doktors make vår fine, sångbegåvade kyrkoherde som präst säga därom, att hans hustru ger ordinationer, som komma en stackars själ att glömma att nådatiden nalkas sitt slut? Något som *särskilt* för Olga vore viktigt att betänka, så skarp och fördömande som hon varit och till och med sagt att jag deklarerade *falskt!* Men hur skulle jag *kunna* det, då jag inte har en *aning* om jag *förlorat* eller förtjänat under året?

Ja, mina älskade! Döden är ett viktigt avgörande! Det sista! Där kan ingen deklarerera falskt! Glömmen det icke, små flickor! Den tid är nog redan förbi, då det var modernt att vika undan för livets och dödens djupa allvar. Vår kyrkoherde han är då en modern man om någon, han kommer till oss direkt från universitet, men det var Ord! och inga visor! han gav oss häromdagen, då han liknade *oss i församlingen* — utan undantag! — vid lumporna på Lessebo och noga beskrev hur de tvättades i skarpa syror och blektes och maldes! Och har man sett lumpen på Lessebo, *som jag har*, så förstår man att en syndare inte får det för näpet! Visserligen så sa fröken Regina efteråt, att när han talade om den där väldiga kitteln de har på Lessebo till att blöta upp och göra om misslyckat papper i, så menade han att Gud ger dem *en möjlighet till* som dött *osaliga*. Och hon som nog är lite betagen i kyrkoherden på sitt gudfruktiga sätt, hon skämtade och sa att hon för sin del behövde komma i grytan igen för att

bli felfritt papper!! Och det var bra *ödmjukt* sagt av den *fina, rara* människan! Men det tror jag aldrig han menade. För resten så är det hans enda fel, att han tar sina liknelser från industrien och från jordbruket och hushållet i stället för att tala om fikonträd, pund, surdeg, borttappade får och fåvitska jungfrur, så man kunde förstå vad han menar!

Med vad var det nu jag ville ha sagt? Jo, att jag hoppas Eder moder slipper gå igenom en tocken där reinkarnation, och *jag med för den delen*, för då skulle jag få lov att leva i en värld *där det finns bara kooperativa affärer!* Och det vill jag inte!!! Och jag hoppas att jag lever så att jag får bli salig, då jag dör. Salige äro de Döde, som i Herranom dö! heter det ju.

Det är tomt om kunder i kväll, så detta har blivit ett långt brev. Nyss tyckte jag att jag hörde någon där ute, men då jag tittade efter, så var där ingen. Det var nog bara Astrid som gick igenom, då hon gick ut. När jag tänker *efter*, så haven I kanske inte hört talas om Astrid, ty vi hava ju inte brevväxlat så mycket de sista åren. Astrid är dotter till en *avlägsen* släkting, som en gång i sin *nöd* bad eder moder att ta hand om barnet, vilket hon dock inte *ville!* Så ansvaret för flickan har mer och mer kommit att falla på *mig*, vilket jag ju egentligen inte har kraft eller råd till, men vad skall man göra! Hon tog sin lärarinneexamen på skuld i våras och skulle sedan vara hos mig några veckor, men hon är kvar än, ty hon har inte kunnat få något vikariat. Lära-

rinnorna måtte vara *oändligt* krya nuförtiden! I tänken väl, att då har ju moster *hjälp* i affären, men *sanningen* är, att Astrid vill *flytta* om hela lagret och införa ett *system*, vilket varken jag eller kunderna trivas med! Medan jag letar efter en sak de vilja ha, så hinner man alltid *prata* om vad som händer hos oss, och det är inte *litet*! Något *personligt* skall det väl vara i en affär. Fast det tycker inte Astrid. Hon föraktar mitt sätt att sköta affären och föredrar KONSUM! som är min dödsfiende! Om föreståndaren varit ogift, så kunde man förstått det, men han gifte sig med min förra flicka, och tyvärr är alla herrarna på fabriken gifta. Även arkitekt le Fort har nu gift sig med disponentens dotter, vilket jag må säga var ett fint parti för den rackarpojken. Han ser sydländskt intressant ut, men om jag hade en dotter skulle jag aldrig ha gift bort henne med en man, som i sitt arbete så föraktar all god borgerlig tradition. Jag tror att detta sinnelag *när djupare* än till möblerna han ritar, fast jag inte har något annat än min instinkt att rätta mig efter i det fallet! De förefaller ju kolossalt lyckliga i sitt funkis-hem än så länge. Men hon får väl se med tiden hur ömtåliga för små smetiga barnafingrar alla de där släta funkisytorna äro! Sanna mina ord flickor, saker och ting skola förblommeras en smula! Så att rosor och krumelurer som Astrid skrattar åt, modern som hon gärna vill vara, de hava sin uppgift, inte bara att *pryda* utan även att *skylä över nakenheten*, för vilken vi ingalunda äro skapade, vare sig vi

människor eller våra väggar och golv. Det är så mycket som behöver blandas bort här i världen, det är *nyttigt* för *alla* parter! Lyckligtvis äro inte alla fruar så fina som Ulla le Fort, de andra äro min-sann glada om de kunna hitta någon liten apart sak hos mig att förgylla upp en bridgekväll eller ett kafferep. Jag lagar ju alltid så att jag har nouveautéer från Buttericks hemma, även skämtsaker, till exempel falska sockerbitar, som göra stor lycka, eller en förvillande naturlig fluga, som folk förgäves schasar bort från sockerkakan.

Nu måste jag sluta! Jag skickar i morgon en liten ask med blommor, som voro kära för mig, och hoppas att de komma i kistan!

Ack mina älskade, låtom oss trösta oss i hoppet om ett saligt återseende! Eder ömt omfamnande moster

Leontine.”

*

På en stol hos Konsum satt som Leontine befarat mycket riktigt Astrid, och ännu hade inte fru le Fort fått sin roman. Astrid var en liten satt person med korta armar och ett platt ansikte, omgivet av lodrakt hår i färg som knäckebröd. I gengäld hade hon ett par vakna, kloka ögon och ett precist och knappt sätt att uttrycka sig — för den som satte värde på sådant. Albert Fristedt satt mittemot henne med sin ombundna arm vilande på disken. Hans fästmö Ullastina satt uppflugen på disken som en Pomona mel-

lan de halmflätade fruktkorgarna. Hon var i motsats till Astrid bara kurvor och behag och färger, men för var gång hon öppnade munnen under den diskussion som fördes, sade hon precis det hon inte bort säga.

Fristedt hade emellertid ingen tanke på att anställa jämförelser mellan Astrids förmåga att förstå honom och Ullastinas att missförstå. Som fästmön nu satt där, var hennes profil alldeles lik en annan flickas profil. Det var en flicka som han beundrat, som han slagits för, för vars skull han knogat och läst bokhålleri, nationalekonomi, matematik och allmänbildning, en flicka som han ändå förlorat. Ulla Klipping hade han fått avstå från, Höge fan hade satsat utbildning på Sjang i stället för på Albär, och han visste inte om det var gubbens egen uppfattning om pojknarnas gåvor eller Ullas tycke som avgjort den saken. Det som sen återstod för Albär var Ullas halvsyster utom äktenskapet, Ullastina Karlsson, som uppfostrats hos sina gamla morföräldrar. Hans mor gillade inte partiet, ty för henne var Ullastina inte fin nog. Att hon i hög grad var en Stina och en Karlsson, det visste han, men han skulle ha henne ändå. Och han sade sig, att hon måtte väl ha något inombords gemensamt med Ulla le Fort, eftersom de liknade varandra utvärtes så mycket. Och eftersom Ulla alltid förstått hans planer och drömmar, måste den dag komma, då också halvsystern han tagit i hennes ställe måste förstå.

I dag var det fler kunder hos Konsum än vanligt,

ty Roilis ankomst tvang folk att ty sig samman och diskutera. Vad skulle man ta sig till, om Höge Fan inte lyckades klämma nytt kapital ur Roili? Det gick redan dunkla rykten, att underhandlingarna låst sig redan från början.

Ingen hade något förslag, allmän rådvillhet härskade.

Och då fann Fristedt stunden inne att kasta ut en brand mitt i kretsen:

— Det är bara bra, om Höge fan inte klarar Roili! sade han.

— Är du galen? frågade pålimmarn.

— Jo, för då kan *vi* få fatt i Roili i stället.

— Varför då, om jag får fråga?

— Vi föreslår honom att arbetarna gör en andelsförening.

— Och driver fabriken kooperativt själva? Det var en fin idé! ropade Astrid hänförd. Hon hade just tänkt gå, men vid denna uppseendeväckande vändning i samtalet sköt hon upp.

”Det spelar väl ingen roll om jag dröjer en kvart till”, tänkte hon.

Men detta hennes dröjsmål förvandlade i själva verket hela Gåtorps öde, ty det kallade dit polisen.

— Det tror du dig väl aldrig om att reda upp, Albär? frågade Ullastina misstroget.

— Nej, inte mig, men jag tror oss alla om att reda upp det, om vi hjälps åt!

— Ja, du har alltid varit lite tokig du, Albär! Är det därför du tagit så många korrespondenskurser?

— Nå, om det var det då? Alla kan inte vara så slöa som ni. Tror ni inte vem som helst utom Höge fan kunde begripa att det inte kunde gå i längden för Gåtatorp att leva på Mellansvenska Banken! Ni andra tror att allting ska vara som det har varit i eviga tider, men om Gåtatorp skulle gå omkull, då har ni ingen aning om vad ni ska ta er till!

— Jo då! Ta in på hotell Frid-och-Lycka, svarade hopsättaren.

Men detta förslag svuro alla de andra arbetarna åt, ty hotell Frid-och-Lycka var namnet på AK-arbetarnas baracker vid vägbyggena.

— Det är som om ni aldrig hade hört att arbetare kan klara nånting, sade Albert otåligt. Gör de inte kanske tröskor för fullt på Målaskog, sen de blett av med disponenter och ingenjörer? Varför skulle vi inte kunna göra stolar och bord själva?

— Men om det är som du sär, Albär, sade hopsättaren så långsamt som om tanken kom till honom medan han talade, så är ju inte harrarna nödvändiga?

Hopsättaren såg sin specialitet hotad av le Fort, vars möbler böjdes ihop av några få delar i stället för att som hederliga möbler plockas ihop av massor av småbitar. Så att han var den som hade starkaste anledningen att gå över på Alberts sida. Han blev också hans första lärjunge, den enda han vann den kvällen.

— Men farligt smått om det har arbetarna fått det på Målaskog, sade konsumföreståndarn. Koope-

rativas omsättning där har gått ner med en tredjedel, sen de tog över verkstan själva!

— Ja, var lugna för att det blev likadant här i början, sade Albär nästan triumferande.

— Usch då! sade Ullastina. Hon hoppade ner från disken i detsamma. Kom nu Albär, så ska jag följa dig hem.

— Gå du, sade Albär, jag ska ha tag i Roili i kväll, om jag så ska sitta i Höge fans förstuga hela natten. Men vad de gör i skogen, när det är så här skumt, det kan då ingen begripa!

— Du är då omöjlig, sade Ullastina förtrytsamt. Att du inte bryr dig om vad *jag* säger, är ju klart. Men doktorn sa att du måste tidigt i säng... Du kan få sån värk i natt, så du inte kan klara dig.

Albert hade sådan värk redan. Därför retade hon honom.

— Ge dig i väg hem, sade han ilsket.

— Jag kan ge mig i väg från hela Gåtatorp, sade hon trotsigt. Här tycks inte bli någon vidare framtid.

— Nej, det blev varken cigaretter eller silkesstrumpor i början, sade Fristedt obarmhärtigt... Men bättre opp Ullastina!

— Ja, för ni skulle i alla fall bli era egna, föll Astrid in. Hon tyckte, att Albert var den stiligaste karl hon sett och Ullastina den värsta hoppa.

— Ja, just det, sade Albär. Han tog upp anmärkningen villigt men utan intresse för den som fällde den.

— Jag tror jag ska fråga bankdirektörn, om han behöver nån husa, sade Ullastina.

— Har du inget intresse av att vara din egen, du!

— Inget vidare! svarade hon och gick.

— Ja, nu måste jag också ut och vakta på Roili, sade Fristedt. Han hade inte ro att stanna en minut längre än Ullastina i alla fall.

— Nej, jag är väl alldeles tokig, som blir sittande så länge, sade Astrid bittert medveten om att Fristedt inte ens sagt god natt åt den enda kvinna som förstod honom. Men föreståndarn började skämta med henne om Albär och varna henne för att förlora någon tid på honom. Efter det var hon ju alldeles tvungen att stanna kvar och dricka te, men hon var så orolig nu att hon nästan brände sönder sig i halsen för att komma i väg. Och ju brådare hon hade, ju mer roade hon föreståndarn.

VII.

Klippling och Roili trivdes helt enkelt så bra i skogen att de inte ville ge sig hem. Sedan de lämnat av bilen vid den sista av Gåtorps arrendegårdar, hade de vandrat uppåt, förbi skogvaktarstugan där Månsson var född, så högre upp och ännu högre, tills de nått den allra översta av de små sjöar som gjöto sitt innehåll i Östersjön. Det var en liten svart fjällsjö, vars stränder reste sig till än brantare höjder. Här fanns icke spår av odling eller bebyggelse, och

på en fälla som gav bete gick en rådjursfamilj lika lugnt som deras förfäder en gång före smålänningarnas uppträdande i terrängen. Men inte långt efter var drevet i gång, och där Roili stod på pass fick han höra ett knäppande som kastanjetter, det var rådjurens klövar som slog mot varann under den snabba flykten.

När jakten var slut, var bytet en bock och ett rå. Herrarna kastade bara en flyktig blick på de gyllenbruna kropparna, ty när iveren var över kändes det liksom lite svårt. Månsson och drevkarlarna befalldes ordna med djuren, och herrarna vandrade tillsammans till Klippings lilla jakthydda som låg invid själva stupet ner mot sjön.

Vem hade kunnat tro, att den där grinige, blaserade Roili skulle kunna bli så entusiastisk? Visst var Klipping själv stolt över sin lilla stuga och ansåg att något skönare inte fanns i världen än den utsikt som öppnade sig söder ut: ett blänkande vattensystem av sjöar och floder i bergåsarnas mörka famn. Men inte hade han trott, att Roili någonsin kunde bli så betagen, så munter, så hungrig. Vis av skadan från frukosten hade han låtit hushållerskan packa ner dietmat och rödvin i jaktväskan, men Roili åt helt enkelt upp Klippings fläsk och tog sin dryga del ur hans plunta.

Under jaktmiddagen blevo de nästan lite upphetsat förtroliga. Roili tyckte att så snart Klipping inte talade om möbler och pengar var han en prima karl. Han verkade renad och förnygrad av naturen och

kom helt till sin rätt här uppe, där allt var vildhet och blånande vidd.

— Jag skulle vilja leva här uppe, sade Klipping. Åtminstone halva året. Jag skulle jaga och fiska, höra på fåglarna och för resten sitta och se ner i djupet och upp mot höjden som man bör på sin ålderdom.

Roili tyckte det var en god plan. Bevekt av stundens tjusning som nu ökades då aftonens rosenfärg bröt sig mot det blå, lovade han sin jaktvän ett område att bo och jaga på och timmer att bygga ett ordentligt hus.

— För resten, sade Roili av en plötslig impuls, jag känner mig hågad att bygga mig en hydda i närheten jag med, så då blir vi två. Jag kunde behöva dra mig tillbaka i tid och göra upp livets balansräkning. Vad vet man om livets mål och mening? Pengar kan det i alla fall inte vara. Man hinner faktiskt aldrig läsa, aldrig tänka. Man får aldrig vara i fred så man kan sysselsätta sig med det som är väsentligt. Man vet ju inte riktigt vad man tror och tänker.

Han lyfte sitt glas:

— Skål Klipping! Du är en hedersprick. Och fast vi inte har några vittnen, så kan du lita på mitt löfte: Du ska få tomt och virke och jakträtt.

Klipping blev lite förskräckt.

— Tack ska du ha, kära bror! Men se än på några år kan jag inte ta dig på orden. Jag behövs där nere hos min dotter.

— Å, ens barn reder sig alltid. Inte ens nu hade Roili glömt att han funnit Klipping ganska onödig i Gåtatorp.

— Men du begriper väl, att jag inte kan lämna dem förrän fabriken är över sin kris och kan arbeta lugnt vidare.

— Det är väl de unga som ska ta itu med kriserna!

— Ja, jag har inte särskilt någon medkänsla för Sjang, han fick väl slita en hund som jag gjort själv. Men ser du kvinnor! De tål inte det. Får de svårt, så blir de desperata och kan ta sig till de otroligaste ting. Jag vet vad jag talar om, för jag har blivit så skrämmd en gång. Min hustru ansåg sig kärlekslöst behandlad av mig, med påföljd att när Ulla skulle komma till världen, gick hon och gömde sig på en vind — och det kostade henne livet.

— Å, på det viset, mumlade Roili generad.

Klipping reste sig.

— Du ska väl titta in i stugan, innan det blir för mörkt, sade han. Månsson var här och snyggade upp i går, så jag hoppas det inte ser för ruskigt ut. Därmed gick han före in i rummet. Roili kom strax efter och hörde honom ge till ett rytande av fasa. Den breda ryggen i dörren skymde rummet, så Roili såg inte anledningen, men han blev faktiskt svettig av skräck, ty han förstod att någon var död. Klipping störtade fram i rummet, knäböjde och tog upp något från golvet.

— Se! sade han, och det var som om han visat på sin egen dotters döda kropp.

Men det han höll i handen var en råttfälla, och i den låg en liten fågel död, en mes som blivit strypt av gillret.

Klipping tog ut den ur fällan med darrande händer.

— Det är Månsson förstås som gillrat råttfällan och inte sett att mesen var inne. Stackarn har varit framme och hackat lite på osten. Instängd och hungrig. Det är för djävulskt.

— Men du rådde ju inte för det, sade Roili lugnande. Vet du, jag tror vi måste ge oss neråt nu.

— Vad ska det här betyda? Det blir olycka, Roili, du ska se det blir olycka, jämrade Klipping.

När de gingo neråt mötte de Månsson på uppväg. Klipping började storma om fågeln, men Månsson tycktes inte bry sig något vidare om den.

— Ja nu är djurena nere vid bilen, sade han.

— Nå än sen då? Vad går det åt Månsson?

— Jo, statspolisen är där också.

— Då kammar han noll. Det är ju våra marker.

— Men se rådjurena blir inte lovliga förrän på måndag, sade Månsson.

*

När Fristedt kom ut ur Konsum, lågo husen i Gätatorp redan i mörker, endast här och där brann någon enstaka lampa. Han gick genom Bruksgatan för att se om Klippings bil var kommen, men även där var tyst och skumt. Då han vände för att åter

gå upp genom gatan, märkte han att något hänt. Egendomliga ljusfenomen uppträdde plötsligt i det stilla samhället. Ljus tändes och släcktes i det ena huset, sen svarade det andra och det tredje med liknande signaler. I samtliga hus tändes alla lampor så fort en person hann gå ur rum i rum och vrida på kontakterna, så att till slut hela huset strålade i ljus. Andra mera sparsamma hushåll tände och släckte varefter de inspekterade. Ur öppna ytterdörrar flödade ett ögonblick ljus över trädgårdsgångarna, en och annan ficklampa flackade mellan förstuga och uthus.

Fristedt stod där som ett frågetecken. Vad hade hänt? En olycka under jakten, kanske? Men i husen ringde telefonerna så fort som en människa kunde betjäna dem. Det var ju långt efter stängningsdags, men gamla fröken Montan gjorde nu som alltid skäl för sitt namn, Nattkopplerskan. Hon höll oombedd i gång, och det var hon som från början varskott att något hänt.

Snabba frågor och svar växlades:

— Jaså, ni har inte hört att det kommit förbrytare till Gåtatorp? De går ur hus i hus och stjälar, om man inte passar sig. Leontines butik lär ska ha barskrapats!

Eller:

— Inte vill väl någon av gossarna följa hem vår Anna?

— Ni har väl era cyklar inlåsta?

— Tror ni de stjälar ved?

— Inte ska ni väl va orolig för Bertil, de äter väl inte barn heller.

— Nej, men jag är så rädd att han följt med Rosenlunds pojke till Ödegården och där träffar han nog på förbrytarna, för allt slödder samlas ju till Rosenlunds.

— Jag lägger mig *inte* i natt!

— Vad ska jag göra om förbrytarna kommer?

— Ge dem en sup och en smörgås.

— Är det sant att Leontine ringt efter statspolisen?

— Nej, det gjorde Nattkopplerskan.

— När kommer polisen då?

Den sista frågan besvarades snabbare än någon väntat av statspolisen själv. Det ängsligt lyssnande Gåtatorp bevittnade dess mäktiga intåg. Bilen, som varit ute på eftermiddagen, var nu förstärkt med två motorcyklar, vilkas smatter blandade sig med kommandorop och hundskall.

I de vita ljussstrimmor som kastades in genom Bruksgatans träd kunde man se svarta människoskuggor skutta som harar över vägen, medan andra stodo stilla och bara stirrade med en acetylenlykta mitt i ögonen, bländade, förlamade som orrhönor. Jakten uppe i skogen var ingenting mot detta väldiga drev. Alla hade de mest förvirrade begrepp om vad som egentligen stod på. Inbrott hos Klintins, matstölder ute i bygden, uppe hos Månssons på skogen, efterlysta personer, förbrutna rådjur... Ingen

visste sammanhanget mellan alla dessa olika fenomen, inte ens polisen själv.

Äntligen kom disponentens bil, och då var den eskorterad av ytterligare en polis på motorcykel. På hans signaler kom även polisbilen tillstädes och parkerade på disponentens gård.

Fristedt tryckte sig in i skuggan under häcken för att kunna följa allt som skedde. En kamp om jaktbytet blossade upp, först mellan polisen och jaktpartiet och sen mellan jägarna inbördes. Klipping vägrade att lämna ut djuren.

— Förbjuden tid, vad var det för skrock! På måndag är ju djuren tillåtna, de mår väl inte illa av att bli skjutna på fredan före! För resten var det på Gåtatorps gårds marker som jag sköt dem.

I själva verket hade Klipping bommat, medan Roili och Månsson skjutit var sitt djur. Men det var inte för att skryta utan för att skydda de andra, som han sade så.

Då trädde Roili fram:

— Disponenten misstar sig, sade han. Det var jag och inte han, som sköt djuren. Roili, Mellansvenska Banken. Jag representerar jaktmarkens ägare.

För första och enda gången under dessa dagar blev Fristedt rädd. Han hade inte anat att en människa kunde ta sig en sådan ton.

Men överkonstapeln han var inte rädd.

— Även en ägare av en jaktmark måste rätta sig efter lag och förordning, sade han. Till och med Hans majestät konungen skaffar sig en licens, då

han ska jaga på olovlig tid. Kunde inte herrarna ha dröjt till om måndag?

— Men hur kunde vi veta att ni var i våra skogar och snokade, för Höge fan! skrek Klipping.

— Låt oss inte stå här längre och munhuggas med polisen, sade Roili med iskall röst. Jag tar konsekvenserna naturligtvis.

— Nej, du får inte ta skulden på dig, Roili, sade Klipping förvirrad och ödmjuk. Det var mitt fel alltihop. Jag upplyste dig inte om att vi jagade på förbjuden tid. Jag trodde jag kunde ta det på mitt ansvar, för det har då aldrig hänt några obehagligheter förr.

— Jaså! Disponenten brukar jaga lite hur som helst i Gåtorps skogar?

Samtalet dog bort i förstugan. Fristedt gick hem. Han var kraftlös och urlakad av värken, det märkte han nu då hoppet att få tag i Roili gått om intet.

— Men det här grälet är nog bara bra för oss, tröstade han modern, då hon äntligen fått honom i säng och förmått honom att ta doktor Udds tabletter.

*

Astrid Klintin var också bland dem som blevo hejdade av polisen, bländades av en acetylenlykta och fick göra reda för sig. Hon drog uppmärksamheten till sig då hon flämtande sprang mellan Konsum och Leontine. Så fort ryktet nådde Konsum att inbrott skett hos Leontine och att polisen var varskodd, störtade hon på dörren utan hatt eller adjö.

- Stopp där! Varför har vi så bråttom?
- Jag ska bort till Klintins!
- Vänd hon och gå hem till sitt, lilla fröken. Ni får ändå inga cigaretter köpa, för de är stulna.

Då hon klargjorde att hon bodde hos fröken Klintin, sade polisen:

— Jaså, hembiträdet! och följde henne. Han tyckte hennes sätt att ta nyheten om inbrottet inte verkade tillräckligt naturligt och beslöt varsko kriminalkonstapeln. Men när hon från tröskeln tog en överblick över butiken verkade hennes utrop av förskräckelse över dess tillstånd åtminstone fullt äkta.

Ja, det var en svår syn för denna ordentliga flicka: halva lagret var utrivet, och mitt i röran låg Leontine på knä, röd och förgråten med hårvalken på sned, förfärlig att skåda.

Mödosamt reste hon sig och kom emot Astrid:

— Äntligen, mitt kära barn! ropade hon. Var har du varit? Stöd mig, Astrid! Hjälp mig, för jag vet varken ut eller in!

— Jag ser det, sade Astrid och försökte damma av tanten lite. Varför har tant rivit till så dant? Inte kommer peng... Vad skulle jag säga? Vad är det tant har blivit av med?

— Det vet jag inte än riktigt. Jag håller ju på och inventerar.

— Jaså, ska det här vara inventering?

— Ska du gräla på mig i denna oförskylda olycka! ropade tanten, som mycket väl hörde det försmädliga tonfallet.

— Ja, oförskyld vet jag inte om jag vill kalla den, sade Astrid hårdhjärtat. Vad är det jag alltid har sagt tant...

Hon tystnade mitt i meningen, ty i detsamma fick hon syn på en karl som suttit dold bakom ett berg av garner och tyger.

Han hälsade hövligt och föreställde sig som kriminalkonstapel Språng.

— Jag har kommit hit för att hjälpa fröken Klintin med den här tråkigheten, sade han med len röst. Hans stora, rödlätta ansikte strålade av välvilja, och Astrid lugnade sig igen efter den skräck hon fått, då hon plötsligt upptäckte honom. Det var visst en snäll, fast lite flirtig karl. Han omslöt hennes hand i ett mjukt och fast grepp som om han aldrig velat släppa den.

— En brorsdotter? frågade han. Och förlåt att jag skrämde fröken mitt i en mening! Fröken tänkte säga?

— Att jag tigt och bett tant skaffa en kraftigare butiksklocka, svarade Astrid.

— Men jag är ju inte lomhörd! ropade fröken Leontine.

Språng smålog åt Astrid för att försäkra henne om samförstånd, men sen vände han sig mot Leontine och höll riktigt sonligt ömt med henne om att denna klocka hade ett ovanligt diskret och behagligt ljud.

Sen vände han sig åter till Astrid och frågade om

han fick förstå att hon gått och varit orolig för inbrott?

Ja, det hade hon. Särskilt att något skulle hända en kväll, då hon var ute.

— Och ändå gick fröken ut? Jag hörde av frökens tant att fröken varit borta särskilt länge i kväll.

Hon förklarade att hon varit på posten och sedan lämnat ut ett par romaner från lånbiblioteket till kunder. Att böckerna lågo kvar i Konsums soffa hoppades hon han aldrig skulle kunna kontrollera.

— Skulle fröken nu godhetsfullt vilja hjälpa oss att fastslå vad som tagits?

— Det lär väl bli svårt så som tant har rört till, sade Astrid.

— Hur vet fröken, att det är tant som gjort det? Det kunde väl vara tjuvarna, eller hur?

— Tänk, jag trodde de utplånade alla spår...

— Sällan. Det är just inga ordningsmänniskor som slår sig på inbrott.

— Astrid har rätt, sade nu Leontine. Allt var som vanligt i butiken då jag kom ut. Jag arma varelse märkte ingenting förrän jag skulle ta fram ett frimärke ur kassalådan. Att tänka sig att medan jag satt där inne ensam och skrev till mina älskade systerbarn om deras kära moders död, så gick där en usling och tassade där ute! Om jag kommit ut då hade han väl mördat mig!

— Försök nu lugna sig fröken lilla! Sätt sig här. Ta den här lilla fingerborgen konjak ur min plunta. Alltså, fröken drog ut kassalådan?

— Ja och så var den tom.

— Vad gjorde fröken då?

— Det förstår väl kommissarien, hur det sökte mig!

— Och så hämtade fröken sig lite och drog ut lådan bredvid för att se om pengarna kanske hoppat över i den?

— Ja, herrn kan skämta han. Men det gör inte en stackare, som nätt och jämnt håller huvet över vatten.

— Förlåt snälla fröken. Och så fann fröken att lådan med cigaretterna var tom den också?

— Ja, och det fast jag fyllt den på morgon. Se herr Språng, lukten är det enda som är kvar!

— Nå och sedan?

— Sedan drog jag ut alla möjliga lådor och rev i facken, och så märkte jag att det nya blå jumpergarnet också var stulet...

— Men tant lilla! Det har vi ju inte löst ut från posten än.

— Å så väl, ja se Astrid hon har reda på sig ska jag säga, hon är inte så vimsig som jag.

— Vimsig blir man lätt vid inbrott, fröken lilla, lugnade Språng. Man letar efter löständerna i kakburken och efter sparbanksboken i orgeln. Innan man kommer sig för att ringa till polisen.

— Det måtte tant ha gjort snabbt i alla fall, sade Astrid och gick mot bodkammardörren.

Men herr Språng blockerade hastigt dörren.

— Vart ska fröken ta vägen? frågade han.

— Jag tänkte bara gå upp i mitt rum och byta på fötterna, svarade hon förskräckt, ty nu först förstod hon att han misstänkte henne.

— Fröken kanske kan vänta några minuter, så följer jag med och tittar på lokaliteterna. Vi behöver frökens hjälp för att klarlägga då inbrottet kan ha skett. När gick fröken ut?

— Då det började skymma.

— Vid sjutiden?

— Ja ungefär.

— Anser fröken, att här kan ha varit någon inne i butiken i olovliga ärenden medan fröken var hemma utan att fröken märkt det?

— Jo, kanske, för jag bor ju på gavelrummet. Men å andra sidan så satt jag ju vid fönstret åt gatan och skrev betyg.

— Är fröken lärarinna, det var duktigt.

— Ja, men arbetslös. Jag skrev av mina betyg för att söka vikariat.

— Har fröken varit arbetslös länge?

”Jag måste se honom i ögonen, jag måste se honom i ögonen, annars häktar han mig”, tänkte hon och lyfte som med våld ögonlocken en sekund. Men så sänkte hon dem igen, ty han såg rakt igenom henne.

Förhöret fortsatte emellertid på det älskvärdaste sätt:

— Nå, när fröken gick till posten, så kanske fröken gick genom boden?

— Ja, det gjorde jag.

— Och tittade till kassan för att se om allt var all right?

— Ja, händelsevis. För jag tog en ask Arab. Och då jag drog ut kassalådan för att betala Araben så räknade jag verkligen kassan, för jag tyckte den såg så ståtlig ut!

— Gudskelov för ditt ordningssinne lilla barn! sade Leontine, då vet du hur mycket som är taget! Jag stackars gumma kunde ju inte säga det.

— Det var etthundraaderton kronor i sedlar och silver, sade Astrid.

Detta var nästan för mycket för Leontine.

— Ack om inte Olga le Fort hade betalt kontant! snyftade hon. En sån förlust går affären i kull på!

— Gråt inte fröken, pengarna är nog inte långt borta. Stölden har alltså skett mellan sju och... ja när gick fröken Leontine efter frimärket?

— Vänta lite! ropade Leontine och störtade in i bodkammaren.

Språng tog fram ett cigarettetu och bjöd Astrid, som nekade.

— Jaså, fröken röker bara Arab?

Nu kom Leontine ut igen med sina brevark i högsta hugg.

— Jo se här, utropade hon stolt, här på slutet står att jag tyckte jag hörde en kund, men när jag tittade ut så såg jag ingen. Läs själv, herr Språng:

— det var nog bara Astrid som...

— Precis vad jag tror, sade Språng och klappade Leontine på axeln. Jag har hela tiden trott att det var bara Astrid.

Flickan stod där och stirrade ner i golvet. Språngs lena röst och vänliga leende voro bortkastade på henne. Hon hatade och avskydde och fruktade honom. Hur skulle hon kunna klara sig? Vilken idiot hon varit som genast tappade huvudet och låtsade okunnig. Hon borde förstås ha bekänt så fort hon kom inom dörren. Sagt ifrån som det var, att hon tagit pengarna och cigaretterna för att ge sin envisa och slarviga tant en riktig läxa. "Jag ska strax gå efter alltihop", skulle hon ha sagt, "se här, inte ett öre fattas och inte en cigarett. Herrn kan gå, det var falskt alarm." Följden hade blivit ovetta förstås vilket hon förtjänat som dröjt för länge hos Konsum men ingenting annat. Om hon nu berättade som sanningen var skulle han skratta ut henne och säga att den idén hade hon kommit på lite för sent, det var så dags nu, då hon var misstänkt. Och så skulle hon för alltid vara stämplad som tjuv. Går det så där fort för andra också som får livet förstört? Är det ofta bara dumhet och försvarslöshet alltihop? Bli allting tokigt, så fort polisen ska ordna upp saken?

— Nåå, fröken, medge nu att jag inte gissade så galet!

Språng använde ordet gissa för att det skulle låta mjukare, men denna hövlighet förledde henne att söka neka.

— Ni får allt gissa omigen, sade hon buttert. Jag har aldrig stulit ett öre i hela mitt liv . . .

— Nej, jag förstod genast, att det här var första gången, sade han. Fröken är nog så ärlig till naturen, men så en dag blev det för svårt att vara utan lön och inte ha något att röra sig med.

Språng hade använt en så mild ton, att Leontine först inte fattade allvaret bakom. Men nu när det stod klart för henne vart han ville hän, skrek hon till förfärad:

— Å herregud i himmelens tron, vad säger herrn? Det är väl inte allvar?

— Ja, allvar och allvar, sade Språng. Så förfärligt allvarligt är det väl inte första gången, det blir villkorligt. Man får inte ta så hårt på en ung flicka, som så väl kan behöva en ny hatt.

"Jaså, det har han sett", tänkte Astrid.

— Det ligger ju rentav i hennes natur, att vilja ta sig lite bra ut, fortsatte Språng. Men skämta med såna saker har jag i alla fall inte lov att göra!

Han tog ett steg mot Astrid som stod orörlig. Leontine trodde han ämnade belägga henne med bojor och utan bävan kastade hon sig mellan dem för att skydda flickan.

— Förhasta sig inte, sade hon och tittade morskt upp mot den store polisen. Hur vet ni att flickan inte har något att röra sig med?

Hur vågar ni säga, att flickan måste stjäla för att få vad hon behöver?

— Snälla fröken Klintin, har ni nu redan glömt

att ni strax jag kom, anförtrodde mig, att ni gav mat och husrum åt en stackars värlös flicka som inte hade någon närmare släkting.

— Nej, och det står jag vid, svarade Leontine med darrande röst.

En kort paus, en kort överläggning.

— *Jag är hennes närmaste släkting, eftersom jag är hennes mor, sade hon sen högtidligt. Och tror ni att jag behandlar mitt eget kött och blod, så att det måste stjäla av kassan, om jag också har det smått?* Svara på en mors fråga, konstapeln!

— Nej, men tant då! utbrast Astrid.

Leontine vände sig, gick fram och lade sin hand på flickans axel. Mitt i sin löjlighet utförde hon denna rörelse på ett vördnadsbjudande sätt.

— Du slipper säga tant vidare, sade hon. Jag har gjort orätt som inte erkänt vårt förhållande förut, men det ska bli slut på tantandet och hymlandet nu. Säg du mor, det har du rätt till. Min syster är i himlen nu och kan inte ställa till bråk längre.

Därpå vände hon sig till Språng, som just konstaterade att de två små korta kvinnorna med sina korta armar troligen voro mor och dotter.

— Nåå, förstår herrn nu att han var på fel spår? Och jag får säga att det är oerhört att sånt ska hända en då man tillkallar polisen som ska vara till för att skydda och hjälpa...

Språng var ett ögonblick villrådig. Leontines be-kännelse tycktes honom inte ändra något vidare i sak. Om den där flickan var oskyldig, varför blev hon så

rädd då hon förstod att han ville gå upp och titta i hennes rum? Hon hade den hållning och blick som brukar föregå bekännelsen, så sant han sett den hundrade gånger. Språng var mycket starkt medveten om sin nästan kusliga förmåga att få folk att bekänna, och han hyste intet tvivel om att han skulle lyckas med den här flickan om han framhärdat med henne. Men gumman var för troskyldig och rörande, att vara den som förgiftade hennes stora stund var nästan mer än vad kött och blod kunde stå ut med.

Den spända tystnad som följde på Leontines fråga bröts plötsligt utifrån. Konstapeln som följt Astrid till affären slängde upp dörren och ropade:

— Kriminalöverkonstapeln! Jag skulle hälsa från överkonstapeln, att nu har vi tjuven! Det var jag som tog honom, strax utanför samhället!

— Ursäkta, sade Språng till damerna, då försvinner jag ett tag.

— Så gärna, sade Astrid.

— Ja, men jag kommer tillbaka!

— Om herrn har pengarna och cigarretterna med sig, sade Leontine, är allt glömt och förlåtet! Men se nu till att min arma dotter återfår sin oskuld också?

— Tack så mycket, sade Astrid, då mor och dotter voro ensamma.

— Varför tackar du mig?

— För att tant hjälpte mig så bra, förstås. Han faktiskt misstänkte mig.

— Men Astrid! förstod du inte att jag talade sanning?

— Sanning? sade Astrid.

— Ack, nu får jag mitt straff, snyftade Leontine. Jag kunde då inte väcka ett gensvar i ditt hjärta, så att du sade dig: Ja, hon är min mor!

— Förlåt, tant lilla, men det begrep jag inte!

— Ack, vad skall jag göra för att få dig att tro mig?

— Inget, för det är klart jag tror. Men varför har tant då beklagat sig förut? Har det varit så betungande att ha mig?

— Det har varit ljuvt Astrid! Men jag måste ju förvilla folk efter vi är lika som två bär.

— Är vi? sade Astrid illa berörd.

— Jo så lika som en gammal gumma och en ung flicka kan vara. Ack förlåt mig mitt barn, men du anar icke som min syster stod i med mig då du kom till!

Hon sträckte ut armarna och Astrid lät sig omfamnas men tänkte:

”Besynnerligt att jag inte känner ett dugg.”

Hon blev pliktskyldigast stående stilla och vände tills modern skulle få nog av närhet och ömhet.

— Krama mig Astrid, viskade Leontine.

Astrid kramade Leontine.

— Ack, detta är en ljuv och salig stund mitt i allt elände. Vi ha blivit av med över hundra kronor, men vi har funnit varandra. Och vet du, vad jag tror, barn?

— Nej, vad då?

— Jo, att nu först, då jag haft mod att erkänna, har Gud äntligen förlåtit mig min synd.

”Vad har Gud att förlåta dig”, tänkte Astrid. ”Men jag har — mycket. Och det kan jag inte.”

— Nu först tror jag, att jag verkligen får ha förhoppning om att bli salig då jag dör. Min syster hon blir nog flat i så fall för det hade hon aldrig trott.

— Så skönt för tant, för mor menar jag. Bara det inte blir lite för städat för mor i himlen!

— Ack, vad jag känner igen din fars humor! sade Leontine. Men vad hon kände igen var framför allt besvikelsen av att inte möta något gensvar vid sina översvallande känslor. Intet: ”Ack, dyra moder, att jag äntligen funnit dig!”

— Konstigt, sade Astrid, han skulle ju komma igen med förbrytaren.

— De kommer nog. Polisen kan göra sina små misstag i sin arbetsiver. Men det är i alla fall den som sörjer för ordning och trygghet i vårt samhälle.

— Ska vi göra lite ordning i röran medan vi väntar? frågade Astrid. Under arbetet kommo de i tvist över en bunt flossagarn, som Leontine påstod vara stulen. Astrid förnekade det, och då Leontine frågade hur hon kunde vara så säker, hon som hade så lite intresse för affären, svarade flickan hårdhjärtat, att det var visst sant, men nog kunde hon

berömma sig av att ha bättre reda på vad som fanns än tanten själv.

Leontine gav med sig, ty det började dagas för henne, att fru le Fort fått just det garnet.

— Jag hör du säger tant i alla fall, sade hon vädjande. Vill du hellre det?

— Det vore nog bäst, sade Astrid. Det blir bara så mycket prat och otrevnad för tant annars.

Leontine medgav detta. Nu hade upprördheten lagt sig och en viss känsla av besvikelse dominerade. Astrid hade inte varit sådan att det skulle bli så roligt att erkänna henne. Det skulle inte gå att uppföra några rörande scener inför vänner och bekanta med henne som huvudperson.

De väntade och väntade. Polisen kom inte.

— Men du kan väl i alla fall ligga nere hos mig i natt, sade Leontine till slut ödmjukt. Jag känner mig så ensam.

*

Motorcykeln ramlade fort i väg med de båda poliserna genom Bruksgatan, som nu lämnats öde av den förfärade befolkningen. Endast i helt få fönster lyste det. I ett av dem noterade Språng Snöklockans svarta silhuett. Man stannade utanför samhället i skuggan av en stor ek. Under beskjutning av motorlyktornas ljus stod där en ung magerlagd man klädd i blå skjorta och sammetsbyxor. Han skyggade med böjt huvud för det skarpa acetylenljuset och såg ut att vara djupt illa till mods. Språng måste medge,

att han hade något visst bovaktigt över sig. Men han hörde i alla fall inte till den ödmjuka sorten, som gnällde och bad att bli släppt. Han var tvärtom vred och hånfull.

— Varför har ni tagit fast honom? frågade Språng.

— Ja, man gör sig verkligen den frågan, sade den anhängne försmädligt.

Men överkonstapeln riktade lyktan mot marken, och då såg man att platsen omkring mannen var beströdd med cigarrettstumpar. Överkonstapeln tog upp en av dem:

— Var det kanske inte Arab som fröken i cigarrbon blev av med?

— Vad i herrans namn har du gjort? frågade Språng förfärad.

— Vad jag har gjort? Det är nog mer än du det, sade överkonstapeln. Och så tog han Språng avsidet och berättade hur han satt fast Roili, du vet Roili i Mellansvenska Banken, för att han jagat rådjur tre dar före tillåten tid. Han var mycket stolt över denna bragd, och Språng kunde inte opponera, men han tänkte för sig själv att ve statspolisen om den håller på så här!

Det betänkliga med mannen som åkt fast för att han rökt Arab var dels att han rökt en sådan massa Arab i mörkret under ett träd, dels att han var rostig om händerna och gömde i fickan en avbruten nyckel. Men framför allt att han inte ville redogöra för denna nyckel eller för någonting man frågade

honöm om, utan bara skällde och svor. Varför skulle han trilskas om han var ute i lovliga ärenden?

— Han kanske kommer från en dam, som han inte vill kompromettera, sade Språng gemytligt.

Överkonstapeln visste att Språng brukade ta det hela legert i början för att få sina offer på glid, men det fick väl vara måtta på frivolitet ändå!

— Då är det allt en skön dam, muttrade han.

Ett svagt leende glimmade till i den okändes grönbлека anlete.

— Vem vet, det kanske finns en skön dam i Gåtatorp, sade Språng fortfarande lika lättsinnigt. Ni kan gärna tala om för oss var hon bor. Vi är inte alls orienterade i Gåtatorp, se. Jag ser på er att det måste vara en förtjusande dam, tillade han. Och när han sen tänkte efter varför han sagt det, och varför han alls dragit in kvinnor i det här, hade han ingenting annat att svara än att där *voro* kvinnor inblandade, man såg det på mannen. Man kan inte säga hur, men har man varit vansinnigt förälskad själv, så vet man. Det kom en blick av ursinne och förtvivlan i mannens ögon, men han sa ingenting.

— Varför är ni barhuvad? frågade överkonstapeln.

— Varför jag är barhuvad? Ska det här vara ett förhör? Det är ju groteskt!

— Ni vill inte svara, hör jag. Men jag ska säga er, att i signalementet vi fått på mattjuvarna står, att de är barhuvade. Och ni tillhör väl det där tjuv-

bandet som grasserar i orten. Ni lär inte leva bara av cigaretter utan av korv också.

— Tänk, att jag håller på min teori om damen, sade Språng. Om ni bara säger var damen bor, så ska vi inte uppehålla er längre. Nå, vad tjänar det att tiga med det? Vi ska inte ställa till trassel för er!

— Vad är det här då om inte trassel?

— Det är ert eget fel som är så hemlighetsfull. Sjung ut bara!

Mannen slog till ett bittert skratt.

— Ni är allt en grotesk samling, sade han. Man får säga att landets säkerhet vilar hos begåvat folk.

— Bor hon på Bruksgatan? frågade Språng. Första huset härifrån? Andra? Tredje? Fjärde?

— Nej, sade mannen hastigt. I femte huset bor hon och hon är säkert uppe än, för det är hon alltid, då något händer i Gåtatorp. Fråga henne, så ska ni få höra att jag suttit hos henne och lagt patience hela kvällen. Så jag har alibi.

— Idioti, sade överkonstapeln.

— Jag ska fara själv, sade Språng.

"Kriminalöverkonstapeln har blivit fruntimmers-tokig", tänkte konstapeln som körde åstad med honom.

Språng steg av i Bruksgatans mynning, och började räkna husen. Han fann strax att det hus som mannen med Araben angivit var telefonstation. Men karingen där hade Språng sett med egna ögon, så han förstod att han blivit lurad in på fel spår. Som han stod där under fönstret med Snölockan och

funderade om han skulle gå in till gumman i alla fall, öppnades fönstret på glänt och en hand blev synlig under rullgardinen:

— Här har du din basker, älskade, sade en röst och i nästa ögonblick stod Språng där med en mössa i handen.

En dov tystnad rådde under eken där överkonstapeln stod och väntade med sin Arabman. Språng visade mössan och höll mannen stadigt under ögonen därvid. Han gjorde först en rörelse som för att rycka den till sig men ändrade sig.

— Den där, det är inte min, sade han.

— Är ni säker på det, sade Språng. Det finns nog bara en enda sån äkta basker i Gåtorp, jag ser den är köpt på stället, i San Sebastian. För resten hade jag rätt, vände han sig till överkonstapeln, det var ett förtjusande fruntimmer. Såna händer, en sån röst... Så nu är den saken klar.

— Nå eftersom ni verkligen blivit överbevisad om att ha kommit från fruntimmer, så får ni väl gå då, sade överkonstapeln majestätiskt som om han avkunnat en frikännande dom.

Men karlen stod stilla.

— Här har ni er mössa, sade Språng.

— Jag har ju sagt, att det inte är min mössa, sade mannen. I så fall, viskade han till Språng, har jag hellre stulit hos Klintin.

— Ta inte vid er, sade Språng lugnande. Ni kommer inte in i några protokoll. Vi ber i stället om ursäkt!

Mannen försvann upp i ekdungen och trots Språngs protester skickade överkonstapeln en av karlarna efter honom. Han kom strax tillbaka.

— Här ligger minsann en villa alldeles inpå, sade han förvånad. Han försvann om knuten, men jag såg inte om han gick in.

— Om det var villaägarn, så var det ju tur att du inte satte handbojor på honom, sade Språng med sin vänliga röst.

— Du håller alltid på mannamån du, men det gör inte jag. Och nog kan jag sätta handbojor på en villaägare om så skulle vara, svarade överkonstapeln retligt. För resten om jag sett nån människa plågad av dåligt samvete, så var det han.

Det höll Språng med om i sitt hjärta. Men han tänkte att det fanns väl värre brott än att snatta cigaretter hos fröken Klintin.

Med en suck beredde han sig att gå tillbaka till boden och ta itu med fröken Astrid igen. Men de hade inte hunnit långt inåt samhället innan den andra motorcykeln kom smällande och tutande vägen fram.

— Nu har Eklund också tagit tjuvarna, sade Språng förtvivlad.

Nej, han hade inte tagit dem, men han hade sett dem. De var två stycken, tydligen minderåriga. De sprang i skogskanten och bar sig högst misstänkt åt. Så fort de hörde Lans och mig...

— Det var nog inte så svårt. Jag menar att höra er!

... så dök de in i skogen, och sen så dök de upp lite längre fram på vägen igen. Vi följde dem så stilla som stod till, ska jag säga kriminalkonstapeln. Men inte rådde vi för att de blitt varska! Och försök själv att jaga två förbrytare i mörka skogen en höstkväll!

— Men då har ni ju inte uträttat nånting?

— Jo, det har vi, för vi skymta nåt som rörde sig på vägen uppåt kyrkan. Och så gick vi dit och på själva kyrkogården hitta vi en käring och henne håller Lans nu.

— Hitta ni en käring? Vad skulle ni med henne. Arma Gåtatorp, att utsättas för en debuterande kårs fruktansvärda nitälskan!

— Hon höll på att lägga ut mat på en grav. Det var väl lätt att begripa vilka som skulle ha den. Och herr Språng ska inte stå och göra narr av dem som gör sin plikt.

— För all del, sade Språng och klev upp på motorcykeln igen i akt och mening att rädda käringen. Jag menar bara att jag aldrig sett maken till folk att göra sin plikt som det folket vi har fått i den nya statspolisen!

VIII.

Medan detta hände i hans församling satt Malte Odelman fortfarande böjd över Crusimontans predikningar utan att kunna ta till sig ett enda ord.

Till slut lade han dem från sig i förtvivlans mod och stirrade rakt in i väggen, lyssnande efter Dagmar. Han väntade att hon skulle komma, han var rädd att hon skulle komma, och han trodde sig knappt om att gå förbi henne och säga ett obesvärat god natt en gång, efter hennes samtal med Olle.

Då ringde det i telefon.

— Hallå, Malte Odelman, sade en röst i telefon som han först inte kände igen därför att den kom så fjärran ifrån. Ursäkta att jag ringer lite sent. Men Malte kan väl i alla fall svara mig på en fråga. Jag vill så gärna veta en sak: finns det något liv efter detta?

"Det fattades bara", tänkte Malte, "det fattades bara!"

— Jaså Ulla frågar mig om själens odödlighet, sade han hånfullt. Men inte vet *jag* något om den saken! Fråga Dagmar, hon vet allting om döden och odödligheten mycket bättre än jag!

Han ropade på Dagmar och gick ut ur rummet, innan hon hunnit in.

Dagmar hade rest sig så fort hon hört att Ulla var i telefon, ty hon tog för givet att budet gällde henne. Vid Maltes utbrott tvärstannade hon. Maltes röst var oigenkännlig, hon hade aldrig förr hört den uttrycka hån och hat. Det dröjde åtminstone en minut, innan hon förmådde sig att ta luren och diskutera Ullas äggvita.

— Jag bryr mig inte om äggvitan, svarade Ullas röst från sitt fjärran. Jag ringde för jag ville veta

om det fanns ett liv efter detta? Varför ville Malte ingenting svara? Vet han det inte?

— Men varför intresserar du dig för livet efter detta, du som står mitt i detta livet? sade Dagmar.

— Nej vet du, jag står alldeles ute på kanten, svarade Ulla. Men om inte ens en präst vill svara, vem ska man då vända sig till?

— Hör du på vad *jag* säger?

— Inte förstår du det?

Dagmar ryckte upp sig med en våldsam ansträngning.

— *Om* jag gör, sade hon och försökte lägga in en lugn tvärsäkerhet i rösten, medan hon samtidigt undrade om Malte var så nära att han hörde. Du står inte på kanten till livet, du står på tröskeln till odödligheten... Du tycker kanske att det är ett högt pris du ska betala? Är det Sofi som har skrämt dig?

— Ja, hon har nog skrämt mig.

— Och ändå har hon inte fått några barn såvitt jag vet. Då är det väl bättre du hör på mig som vet. Och jag kan säga dig att som inträdesavgift till odödligheten är det inte för högt.

— Det är inte alls smärtorna jag tänker på, sade Ulla.

— Då är det döden?

— Ja, sade Ulla.

— Har inte den nya barnsköterskan kommit?

— Hon kommer i morgon.

— Och nu passar det där skräet Sofi på att

skrämma dig med döden och helvetet sista dan hon har dig för sig själv?

— Sofi vet en hel del...

— Sofi är en okunnig, vidskeplig stackare, Ulla! Och tro nu på vad jag säger; den odödlighet du kan vinna, är den biologiska odödligheten som ditt barn kommer att skänka dig och därmed punkt. Det är väl ett klart besked? Var är Sjang? Varför håller han dig inte vid humör?

— Det vet jag inte. Jo vänta, nu kom han visst. Då hinner jag inte mer, adjö, tack.

Och så var kontakten bruten mellan dem.

Dagmar blev länge sittande bredvid telefon på det fina le Fortska skrivbordet som hon gett sin man. Ulla hade hon glömt nästan i samma ögonblick som hon lade på luren, hon tänkte bara på Malte. Ty nu visste hon vad det var som gick åt honom. Övermannad av sin bitterhet hade han förrätt sin svartsjuka i ett obehäkat ögonblick. Han tålde inte att Dagmar gjort lycka i Gåtatorp medan han misslyckats själv. Då han talade med sin Gud i sin kammare, formulerade han det inte så. Då bad han Gud sända honom vad som helst, även ett åkslag, bara det gjorde honom skickligare i ämbetet. Men han bedrog sig själv som han bedragit henne.

Denna upptäckt lamslog henne. Den Malte hon trott att hon var gift med var en generös och nobel natur. Han måste ha förvandlats fullkomligt utan att hon märkt det. Den röst som snäste av Ulla kom från en elak och obehärskad människa. Ett

osynligt förfall måtte ha pågått länge innan det kom så långt.

Men det var kanske hårt ändå att säga så. Kanske hade han redan ångrat sig djupt och var för-
tvivlad. Då ropade han på henne från förstugan,
men hans röst lät lugn och obesvärad:

— Kom Dagmar, ett ögonblick.

I förstugan stodo en grupp män kring något som
inte syntes men luktade förfärligt. Tre av dem voro
i uniformer, den fjärde var hennes vän från i efter-
middags. Vad var det han hette nu igen? Språng?
Var han manne fortfarande ute och letade korvar?
Hon kände sig underbart tröstad av att återse
honom.

Språng vände sig mot henne, då hon kom.

— Mina kolleger och jag skulle bli så tacksamma
om doktorn ville hjälpa oss att få någon rätsida
på den här gamla frun, som vi hittat på kyrkogår-
den, sade han. Det lät ytterst formellt, men Dag-
mar märkte ändå att han också var glad.

På galoschhyllan satt en liten grå lumphög. Det
enda mänskliga man såg däri var en nästipp, som
stack fram ur hucket och ett par bruna svart-
ådriga kloliknande händer, som höllo fast i en smut-
sig enegrepakorg.

— Ett par av våra karlar förföljde tjuvbandet,
som doktorn känner till, fortsatte Språng lika for-
mellt, och då råkade de på gumman som satt mitt
i nattsvarta mörkret invid en grav. Då de fick fatt
i henne höll hon på med att plocka upp en flaska

ur korgen och placerade den i lutande ställning mot en gravsten. Här är den!

Därmed drog Språng upp en 200 grams medicinflaska ur fickan, och man förstod på hucklets rörelser, att gummans ögon troget följde den.

— Konstaplarna frågade om hon hade något avtal med tjuvarna att proviantera åt dem. Men hon nekade och gjorde gällande att hon gått upp med merafton åt sin man: "I som kan läsa, lär väl se, att här står min gobbes namn", sa hon. Och då läste de i lyktskenet: Här vilas, vad var det nu han hette igen? Ja det gör detsamma, där vilade i alla fall en hemmansägare, död 1899 eller nånting ditåt. Och ändå ville hon man skulle tro att det var han som skulle ha brännvinet.

— Yttermera misstänkt är att hon vägrat att låta oss titta i korgen, sade överkonstapeln.

— Söta, goa herrskaperna inte ta korgen ifrå me, tiggde plötsligt gumman med vinande gäll röst. Lä me gå te gobben me at. Ja har inte gjort nå ont åt nåen mänska!

— Vi ska inte ta nåt, mor lilla, försäkrade Språng. Vi är bara så förvetna på vad gubben ska få te merafton. Visa oss det, så lovar jag att följa med mor upp och hjälpa henne att duka åt gubben!

Till svar drog sig gumman ännu längre in under ytterkläderna, varvid kyrkoherdens överrock kom att svepa hucket av huvudet. Där satt plötsligt en gammal skallig kondor på galoschhyllan med stor, vass näbb och en lång, tunn hals där skinnet hängde

i påsar. Full av blygsel och fasa släppte gumman korgen för att hastigt justera sig. Språng tog korgen och lyfte upp locket. Så räckte han det till Dagmar. Hon böjde sig över den och brast i skratt. Deras ögon möttes, fulla av skoj och samförstånd.

— Ty där i gummans korg låg en korv!

— Vad var det jag sa? frågade överkonstapeln triumferande. Skrattar bäst som skrattar sist!

— Just det ja, sade Språng. Nu har du äntligen gjort din plikt. Tjuven är funnen och korven är hittad, bravo!

— Vi måste väl identifiera korven först!

— Jag begriper inte vad detta är att skratta åt!

— Ursäkta! Tala om, mor lilla, var ni fått korven ifrån?

— Efter grisen förstås. Var får man annars korv ifrån? Fly me korgen nu som ni lofte. Och brännvinet också.

— Jag har inte lovat nånting om brännvinet, sade Språng. För det intresserar mig mest av allt. Tala om var det kommit ifrån, så slipper hon sen.

— Ja, det har jag förstås taet, medgav gumman.

— Se, se!

— Som om de gjore nåt om jag tog en småla starkt från Edving, så gott som han har om at.

— Jaså. Då kanske han bränner själv?

— Ja, han gör som hansa far, så han göre. Inté ha vi smakt eller bjutt på köpebrännvin sen jag kom te gårn.

— Gubben kanske inte gillar köpebrännvin te sin merafton? Eller var det kanske ändå nån annan än far som skulle ha det här?

— Tro I jag går te främmade karlars grava med brännvin då?

— Nej, det har ju mor förstås rätt i. Ursäkta om jag sa nåt opassande.

— Sluta opp med det där, Språng, sade överkonstapeln förargad. Vad tjänar det till att låtsas tro att gumman går och lägger korb och brännvin på sin mans grav i stället för blommor? Om vi går upp till kyrkogården, så tänker jag Lans och Eklund redan tagit herrskapet som skulle ha supen och korven.

Språng svarade ingenting på detta. Han bara frågade Malte om han kände gumman, men det gjorde han ej.

— Jo visst känner du gumman Rosenlund, sade Dagmar. Henne som jag förgäves sökt få in på ålderdomshemmet, vet du väl.

— Jaså, de var *fruen!* sa gumman. Kan hon sä vad en annan sulle på fattihus, när sönen har en hel gård, som han redar se så tämmelien på?

— Ni skulle badas och bli ren, sade Dagmar.

— I sa inte tro att I få lov att göra av med me, så länge det finns lag och rätt i landet, sa gumman.

Men kyrkoherden var djupt berörd över det faktum att familjen Rosenlund, huvudmotståndare mot den crusimontanska väckelsen, nu började röra på

sig och för första gången sen han kom hit skicka en representant till prästgården.

— Det här var märkligt, högst märkligt, sade han och Språng blev så nyfiken att han måste be att få veta allt om familjen Rosenlund, fast överkonstapeln hellre ville ta gumman och gå.

Malte vände ryggen mot gumman och berättade med låg röst om den Rosenlund som ägt Ödegården på Crusimontans tid. Han hade lockat prästen till gården under förevändning att hans gamla mor ville bli skriftad, undfägnat honom bra med mat och brännvin och sen fört in honom i gummans kammare, där han i obegriplig råhet lagt ett svin i sängen, svept i schal och huckle. Varför? Jo för att få stå bakom dörren och fröjdas medan prästen höll skriftetal för svinet. I Crusimontans biografier står att han den natten höll på att ta sitt liv av skam, sade Malte.

— Men de gjore han inte. För i stället såp han se så full, så fyllan vara i tre dar, pep gumman ivrigt. Nu var hon med.

— Det kan inte vara sant, sade Dagmar förfärad.

— Jo, sade Malte. Men det är också sant, att allt förvandlade sig snart därefter. Som jag berättat dig, så bragtes Crusimontan till besinning av äskslaget, och det dröjde inte så länge tills han fick se hustrun på Ödegård i kyrkan bland de sina, och hon kallade på Crusimontan, då hädaren skulle

dö. Crusimontan lämnade inte den dödsbädden förrän han vunnit seger. Ska herrarna gå? Ämnar ni er till Ödegård?

— Ja, sade Språng, det torde vara nödvändigt att slå ner på lönnbrännarn, även om gumman sen aldrig mer får bjuda gubben på en sup till maten.

— Då är det la bättre jag kommer te fattighuset, gnällde gumman dödsskrämd. Ella slår sönen ihäl me!

— Tig, käring! röt överkonstapeln, ingen slår ihjäl er!

— Inte så häftigt, tillrättavisade Malte. Det är ju en stackars sinnessjuk människa ni har att göra med. Var lugn mor lilla, jag ska själv följa med er hem.

”Men varför ska just hon”, tänkte Dagmar, ”kallas för sinnessjuk, för att hon tror på odödligheten? Hon skulle bara ha hittats på hedniska sidan dit hon hör, så hade det varit rätt.”

— Fru Rosenlund kan få stanna hos oss, om hon är rädd för att fara hem, sade hon vänligt.

Men av två onda ting föredrog gumman dock att fara hem och bli ihjälslagen av sin son framför att bada i doktor Udds badkar.

IX.

Under hela denna oroliga kväll hade det förnämligaste huset på egnahemsområdet förblivit

lugnt och oberört. Detta hus tillhörde verkmästare le Fort som nyligen byggt det. Som modell hade han använt ett gammalt säteri i trakten, ty det hade alltid stått för honom som det skönaste av allt med sin sirligt svängda taklinje och sina små koketta vindskupor. Kopian var exakt men sorgligt nog hade inte effekten blivit den rätta, och inte heller hade Jean velat hyra vindskupevåningen då han gifte sig. Le Fort skulle aldrig velat erkänna hur stort och omaka och skrymmande hans hus tog sig ut, där det låg på sin lilla kala tomt bland de små röda stugorna.

— När vildvinet och popplarna växer upp, kommer du att få ge dig, sade han, alldeles som om frun skulle ha något emot att deras hus toge sig bra ut.

Samma röda ljus som brunnit stilla i burspråket medan fönstren i de andra husen flammade upp och ned, lyste ännu sent på natten över fru le Forts flitiga händer, där hon satt i förmaket med sitt arbete. Hon brukade annars inte nännas att sitta där, ty det var ett praktrum med uppgift att hysa den fina björkmöbeln med bokstäverna OLF i svart inläggning. Men nu hade hon flyttat dit in, därför att där fanns ett bra bord och en hög lampa som lyste över det man hade för händer.

Där hon nu satt vid midnattstid lutad över den nakna stramaljväven hon skulle fylla, var hon på ett kusligt vis skön med ett svagt rött skimmer över sin tärda, vita profil. Om hon bott i det riktiga gamla säteriet i stället för i dess kopia, kunde

hon tagits för ett välboret gustavianskt spöke, dömt att sy flossamatta genom evigheten.

Ur den stora garnhögen hon hade framför sig, klippte hon grå, roströda, gröna och blå tussar som hon sen krokade in i stramaljen. Hon hade redan hunnit tre ränder tvärs över mattan, men så hade hon också suttit vid. Hon hade nätt och jämt lyft huvudet från arbetet, då styvsonen Jean kom in för att hälsa från Ulla och fråga hur hon mätte.

Då en tjänstvillig grannfru senare tittade in för att berätta om inbrottet hos Leontine, hade Olga le Fort inte tänkt annat därvid än att det var väl hon köpte allt garnet, innan de hann stjäla det.

Sedan hon nu lärt sig greppet att kroka fast garnet, fann hon arbetet helt enkelt förtrollande. Att det gjorde ont i fingrarna spelade ingen roll, snarare var det skönt att ha ont på ett nytt ställe. Hon glömde för resten allt ont, så spännande var det att ge sig i kamp med den stora tomma ytan och vinna på den.

Nu skulle hon strax börja sätta i mönstret mot bottenfärgen. Nej, så vackert det roströda tog sig ut mot den grå botten! Och ännu stiligare blev det, då gult och grönt och blått kom till. Fast hon var inbegripen i en match med döden glömde hon långa stunder sin motståndare så roligt hade hon.

Då hon hörde steg rätade hon ett ögonblick på ryggen och lyssnade. Jaså, nu kom le Fort! Hon tittade på klockan: halv ett. Han hade gått vid nio-

tiden och sagt att han aldrig tänkte komma igen, så det kunde ju ungefär stämma. Vad hade han för sig? Vad var det han släpade på? Ja visst ja, det var ju klart: sängkläderna. Han skulle åtminstone denna natt hålla sin ed att aldrig ligga i sängkammaren mer, efter det hon sagt honom då hon kom hem från doktorn.

Nu gav han sig upp på vinden förstås och in i just det rummet där hon hade sina ostar i sängen. Hon undrade om han skulle härda ut en hel natt med den fräna ostlukten. Han kunde ju försöka. Han tyckte om ost.

Det hade inte varit hennes mening att gräla på le Fort när hon kom hem från doktorn. Egentligen var det bara av förvirring hon angrep honom för att bakom de häftiga orden dölja sin stora blyghet. Men han hade inte märkt blygheten för döden, ej heller förkrosselsen bakom det bistra skämtet.

Han hade först stirrat på henne som fallen från skyarna: vad för något? Har du något att förebrå mig? Höll jag inte på i fyra år med att peta in dina initialer i vår förmaksmöbel? Detta försvar tycktes henne så dumt att hon drämde till lite värre än hon avsett, och då hade hans häpnad övergått i raseri.

— Du ska slippa mig! hade han sagt.

Ja, naturligtvis hade han sagt det. Inte kunde han hitta på att säga: "förlåt mig, jag ska vara så snäll den tid vi har att leva tillsammans." Annars hade det varit just vad hon hoppats på att få höra.

Han kanske trodde att hon var nog galen att begära eldig kärlek av honom, men så var det ej. Hon ville ha ömhet, närhet, förtrogenhet, hjälp till att dö, kanske också en stunds otröstlighet att trösta sig vid. Det är väl vad man längtar efter då man kommer från doktorn med recept på en flossamatta.

Det gjorde ohyggligt ont i bröstet och i ryggen nu, men strunt i det. Om hon fortsatte bara lite till skulle hon få kroka in grönt. Då ställdes hon plötsligt inför omöjligheten att skilja på blått och grönt garn vid eldsljus! Och så med ens släppte flossamattans förtrollning. Att få den färdig var inte ett dugg viktigt mer. Hon sjönk ihop och var mycket trött. Begrep inte ens hur hon kunnat reta upp sig över den där tidskriften och sörja över lyckan hon gått miste om. Som om det betydde något! Som om flossamattan betydde något! I detta ögonblick var ingenting annat viktigt än hur man varit själv. Hennes jag stod plötsligt mitt framför henne, och hon mötte det med förfäran. En självbelåten människa som sökt sitt, som slängt omkring sig med skarpa omdömen, en människa som låtit livet gå utan att tänka sig för vart det bar. Och nu var det slut. Intet tillfälle mer att vara snäll mot le Fort, mot Sjang som hon aldrig tålt, mot Ulla som hon varit svartsjuk på för hennes inflytande över karlarna.

Han dånade förskräckligt med bäddningen som om han druckit, stackarn. Hennes tankar sökte i

hela världen efter en handräckning hon kunde göra någon människa, innan hon måste dö. Så gick hon ner i källaren efter vichyvatten åt le Fort.

— — —
Ja, le Fort hade visst druckit. Vad skulle han annars finna på? Han hade genomlevat en fullkomligt helvetisk dag. Först olyckan i fabriken, och tyvärr hade nog Alberts far rätt, när han påstått att disponenten bar en dryg del av skulden. Tråkigt att bli ovän med gubben Fristedt om själva gudsonen, som bar hans eget franska namn Albär. Ännu värre var grälet med Jean inför Roili, det dummaste man kunde tänka sig! Vad skulle bankdirektören tänka om fabriksledningen? Sjang hade också burit sig åt som ett få! Som om inte allt detta vore nog, hade doktor Udd sagt ifrån att Olga i alla fall hade obotlig kräfta och att man måste vara snäll mot henne.

Le Fort slängde ostarna omkring sig vid bäddningen, när han tänkte på hur han försökt vara snäll och hur hans godhet blivit belönad. Hade han kanske inte burit in ved och gjort upp eld åt henne, tills hon skulle komma från doktorn? Han hade varit riktigt rörd när han stod där och malde kaffe och såg henne komma på vägen. Bara rädd att hon skulle bli alltför tagen av hans godhet. Men vad hände? Hon rök på honom och sa oblyga saker som han aldrig tänkt vara möjliga. Och han kunde inte heller ryta ner henne eftersom hon strax skulle dö. Han försökte bara beskedligt försvara sig med att

peka på vad goda gärningar han gjort under äktenskapet men då blev det bara värre. Det hela var så kusligt att han inte stod ut med att vara inne. Han sa lugnt och bestämt ifrån, och så gick han.

Vart skulle han gå? Jean ville han inte träffa. Klipping var ute och jagade, sin gamle vän Fristedt kunde han inte besöka förrän han lugnat sig över pojkens olycka. Slutligen gick han till sin exerciskamrat Rosenlund på Ödegård. Det var inte ofta le Fort sökte upp honom, men någon gång hade det ju hänt utan att det blivit någon olycka därav. I dag naturligtvis hade det tagit en ända med förskräckelse.

Rosenlund var en jädrans karl, en kumpan av gamla stammen. Han brände och bjöd och söp och sålde lite, men var så klipsk att han aldrig låtit ta sig på bar gärning — utom förstås i dag.

Dessutom var han rolig, då han blev lite lagom full och kom i tagen. Och i kväll hade han varit riktigt dråplig med att berätta historier om präster, länsmän och fruntimmer. Det var inga märkvärdiga historier — de handlade mest om hur han lyckats supat dessa kategorier fulla. En annan dag skulle le Fort ha sagt ifrån, att åtminstone vad det gällde fruntimmer ville han inte höra dylikt, ty vad hans hustru än månne säga så var han en fin karl. Men just i kväll behagade det honom att höra om fruntimmer som blivit förödmjukade vid kalas. Han förstod fullt ut Rosenlunds skadeglädje att ha

kunnat förnedra dem som alltid skulle vara bättre och nyktrare. Till sist kom historien fram om farfarn som hämtade Crusimontan att skrifton suggan, men då var ju Rosenlund bra full, förstås. Och le Fort måste efteråt med raseri medge att han själv varit vid sådant humör att han skrattat till och med åt en så grov historia. Men i det ögonblicket hade dörren öppnats och ett helt sällskap kommit in. Det var riktigt ohyggligt, ty det bestod just av länsmän, präster och fruntimmer. De togo också en förfärlig hämnd. Det blev razzia efter hembränt och naturligtvis hittade de också i le Forts överrocksficka den liter han tillhandlat sig med tanke på kommande förödmjukelser och sorger. Det var ett förfärligt ögonblick. Han gjorde en grimas, då han mindes hur doktor Udd sett på honom och sagt: "det är inte bra med hembränt för axeln, verk-mästarn". Så att nu var inte bara Rosenlund fast, även över le Forts huvud svävade åtal för delaktighet.

Den fördömda statspolisen! Allt hade den fått tag i utom tjuvarna, som man kallat hit den för! Klipping hade åkt fast för olaga jakt och en av poliserna kom med Rosenlunds och aptekarns pojke vid öronen, därför att de lekt tjuvar och lurat polisen in på kyrkogården.

— Jag undrar om herrarna tagit min son också? hade då le Fort frågat. Det är nämligen en riktig lymmel.

— Nej, hade den civilklädde polisen svarat, vi gjorde ett undantag för honom, men annars är det inte gott att falla levande i statspolisens händer.

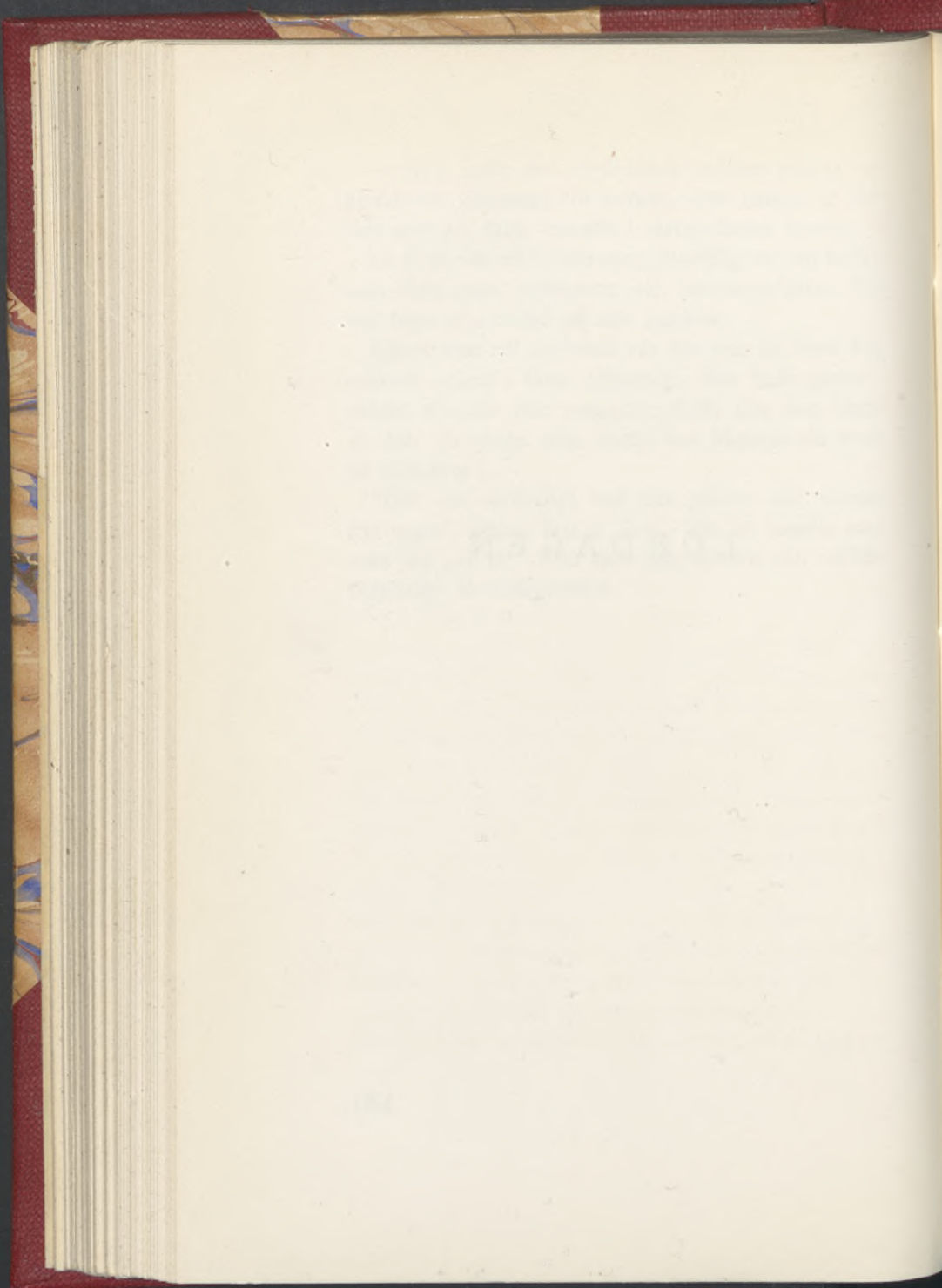
Le Fort var en ärekär man. Ömtålig om sin heder som äkta man, yrkesman och kommunalman. Nu var hans ära hotad på alla punkter.

Något som till och med var för mer än hans ära svävade också i fara: Gåtatorp. Han hade genomskådat den där lille magsjuke Roili. Om den finge ett åtal för olaga jakt, skulle han hämnas sin nesa på Gåtatorp...

"Det var förfärligt vad han stönar och väsnas där uppe", tänkte fru le Fort, "det är kanske inte värt jag går in." Hon sköt upp dörren och ställde försiktigt in vichyvattnet.

LÖRDAGEN

I.

Ungefär vid den tid då verkmästarn och hans fru slumrade till på lördagsmorgonen, vaknade Gåtatorp med ett ryck upp till medvetande och såg ut i septembermorgonens fallande dimmor. Allt var stilla och fredligt, intet lås var brutet, inga främmande fotspår på de krattade gångarna, maten var orörd i källaren och pengarna i plånboken. Av polisen syntes ej ett spår.

Många av de rykten som surrat in i sena natten och som stört ens drömmar, skulle kanske i dag finnas vara lögn och överdrift. Men att statspolisen bara skulle vara en dröm kunde man inte tro, så mycket som den gjort för att bevisa sin solida verklighet. Men i så fall voro även förbrytarna verklighet, fast de stuckit sig undan vid dagens inbrott. Innan männen skyndade i väg till fabriken, uppmanade de hustrurna till försiktighet.

— — —
— Ring när herrarna vill, jag passar hela dygnet om, var det sista gamla fröken Montan på telefon sagt till polisen nån gång före midnatt. Och vid sjutiden på lördagsmorgonen var denna statens tappra tjänsteman redan klädd och satt med sin

kaffekopp invid telefon, så ivrig som om hon väntat bud från en älskare. Men först då hon var vid tredje koppen kom en signal.

— Förlåt att jag stör, sade en älskvärd röst, och hon kände genast igen kriminalkonstapeln.

— Å, för all del, så gärna.

— Ja, då får jag be om landsfogden i Växjö. Så fort som möjligt.

Växjö inkopplades snabbt som en tanke, och fröken Montan behöll luren för sitt av tjänsten alldeles tillplattade vänstra öra, samtidigt som hon drack ur sitt kaffe.

— Godmorgon, landsfogden, det är Språng. Jag är i Gåtatorp på pensionatet. Gåtatorp 11, om jag skulle behövas för den där historien nere i Skåne. Jag har annars en veckas semester från och med i morgon och tänkte stanna här, för det är en sån vacker trakt. De andra for till Alvesta i natt. Jag lovade dem att ringa och tala om för landsfogden att vi tog mattjuvarna i natt och sköt dem på fläcken.

För första gången under sin långa bana släppte fröken Montan luren vid en nyhet. Men hon hade ju själv hört skott under gårdagen och inpå natten, och det föreföll henne förfärligt att arkebusering pågått så nära intill. Medan hon räddade kaffekoppen som höll på att hoppa av fatet, svängde luren under några dyrbara ögonblick från sin snodd i taket, likt en spindel. När hon fick fatt i den igen, var det fortfarande den bedårande rösten som ta-

lade, men hon förstod att hon gått miste om viktiga nyheter.

... och överkonstapeln tycker, hörde hon sen, att apotekarns och lönnbrännar Rosenlunds pojkar som lekte förbrytare på vägarna och drev skoj med vårt folk, de borde skjutas de också.

— Undrar inte på om ni är förargade.

— Men *jag* anser, att det blir ett tillräckligt straff, om de avstångs från nattvardsläsning...

Efter detta började klaffarna i växelbordet att falla så tätt som kulorna i en strid: Tänk, att tjuvarna är skjutna! — Prat, man skjuter inte tjuvar! — Det har kriminalkonstapeln sagt själv! Och han sa, att de mest hade lust att skjuta apotekarns John och Rosenlunds Arvid!

Men vid halvtiodraget lopp en annan nyhet genom telefonnätet. Och därefter kunde statspolisen fått skjuta vem den ville utan att det väckt något vidare intresse i Gåtatorp.

— — —

På fabriken hade hela morgonen rått en stark spänning. För första gången på trettio år var verkmästar le Fort inte på sin post, då arbetet började. Alla arbetarna kände sig osäkra och övergivna, och det var tystare än vanligt på maskinverkstan, kapsågen stod stilla, det fanns ingen kaplista, och så fingo de andra inget material att arbeta med.

Den ende som liksom på trots var vid gott humör var Fristedt. Han gick där med ett ansikte lika vitt som bandaget om handen, men han muntrade

ändå upp kamraterna, den ene efter den andre. Vad är det med dig? frågade han. Du är mörk som en kättilabotten i ansiktet. Ruska upp dej!

— Har du inte hört nyheterna då? frågade kamraterna. Vet du inte var de hitta verkarn i natt? Och hör du, Albär! Hur tror du Höge fan ska va på humöret, ette den jakten han bjöd Roili på i går?

Men Fristedt kände sig i dag mäktig att tvinga allt som hände att tjäna det mål, han satt sig före att nå. Säkert skulle alla dessa chikaner öppna ögonen på Roili så att Fristedt själv inte behövde säga ett ont ord om ledningen, vilket varit otrevligt.

Jean le Fort var den förste av ledningen som visade sig vid notiden. Men han sprang direkt in i kontorsbyggnaden och uppför trappan till ritkontoret utan att hälsa på någon.

I nära en timme gick Fristedt från man till man i fabriken, och det var inte någon bortkastad tid. Men så blev han otålig och gick ut på backen för att spana efter herrarna. Ödets kast kunde han möta och fånga som en lyra, men väntan var han rädd för, ty då kände han hur värken i armen hungrigt sög till sig hans krafter. Äntligen kommo de. Höge fan skrek och pratade som vanligt och gav bankdirektörn en förhandsorientering i fabriktionen:

— Du ska få se den finaste uppsättning av maskiner som finns i Småland...

— Jo, jag väntar mig det eftersom jag vet vad de kostat, svarade Roili kort.

Fristedt betraktade uppmärksamt den lille mäktige mannen. Han var redan stämplad i Gåtatorp som en högfärdig herre med magkatarr, men Fristedt trodde, att det fanns mer att säga om honom än så.

Fristedt ställde sig vid dörren in till maskinverkstan, så att herrarna måste passera tätt förbi honom. Då han hälsade, skyldrade Klipping med käppen, tänkte gå förbi men fann det oanständigt.

— Nå, hur är det?

— Jo tack, så någorlunda . . .

— Ja, var det något om olycksfallsförsäkringen Fristedt ville, så tala med verkmästarn, jag har inte tid i dag.

— Verkmästarn är inte kommen, disponenten!

— Vad för något! Är han inte här? Då är väl frun död, då. Ursäkta ett ögonblick, Roili. Klipping vände och skyndade bort till kontoret för att telefonera.

Roili nickade och promenerade några steg längre fram förbi fabriken till den punkt, där man kunde se hur fallet som gick fram under byggnaden, utgjöt sitt skummiga vatten i Gåtatorpssjön under en äreport av hopflätade alar och pilar. Medan han stod där sjönk dimman med ens eller sögs upp av solen, på ett ögonblick var den försvunnen och sjön låg vid och ljus mellan odlade och skogiga stränder. Det var en skön syn men Roili skulle inte få vara

ostörd med den, ty i närheten fanns en man som inte ämnade låta tillfället gå sig ur händerna.

— Skulle jag kunna få ett samtal med bankdirektörn? sade en röst.

Roili hann icke svara, förrän Klipping flåsande kom tillbaka:

— Ursäkta igen, stötte han fram, men det har hänt något... jag måste... jag kan inte... Fristedt, hämta arkitekten eller verkmästarn åt bankdirektörn. Så vände han och sprang.

När Fristedt kom upp på ritkontoret, stod Jean vid telefon. Med en svordom slängde han luren, stirrade ett ögonblick på kamraten och rusade förbi. Fristedt försökte hejda honom:

— Hör du Sjang! Roili ska visas omkring!

— Det får du göra själv! Jag har inte tid... Ulla...

Jean tog trappan i två språng, kastade sig på cykeln och susade bort.

"Även om Ulla får barn i förtid, så tjänar det mig till det bästa", tänkte Fristedt nästan högtidligt. Han märkte snart att Roili var en god åhörare och att det lönade sig att försöka sätta honom in i möbeltillverkning. Fast han var en så uppsatt man kunde han erkänna en snickares överlägsenhet då det gällde ett specialområde och dra fördel av den.

Roili för sin del tyckte om den unge mannen, och hans dåliga humör som pågått sedan i går kväll,

började lätta en smula. Hos den här pojken fanns ingenting av Klippings retsamma skryt och verk-mästarns yrkeshögmod. Han förstod att demon-strera så att man lärde sig något. En helt ny värld gick upp för Roili och det passade honom. Nu fick han begrepp om hur en möbel blir till, vilket var skönt för ägaren av en möbelfabrik. Förevisningen började i torkhuset, där stannade han länge och lät sig förklara torkningsproceduren, ty luften var ljum och fylld av en fin, obeskrivlig doft. Sen han lärt sig hur man bär sig åt att torka ut fuktigheten ur träet intill åtta procent, fördes han in i maskin-verkstan. Där sattes kapsågen i gång så att han fick se hur träet skars upp i bitar, vilka sen i vå-ningen ovanpå sattes hop så omsorgsfullt som benen i ett skelett. Till slut stod möbeln där, klädd med en hud av finare trä och putsades och ytbe-handlades med alla slags medel som i en skönhets-salong.

Roili lärde sig fatta den morgonen att snickarna arbeta med ett dyrbart, ömtåligt och levande ma-terial, som likt andra levande väsen andas till sin sista stund. Han förstod att en möbel kan gömma mycket bakom sin hud av färg eller faner. Fristedt talade om stolarna och borden så att Roili såg för sig hur de stodo där och vidgade eller drogo ihop sina lungor, trots att dessa voro bundna inom en bröstborg av kontrafaner. Han lärde sig att det kan vara skillnad på träslag liksom på folkslag och att det existerar en rik variation på de inre vär-

dena bakom möblernas polerade ytor liksom bak människornas.

— En möbel, sa Fristedt, visar vad den går för först efter en fem år.

— Det är ju nästan som en fru, sa Roili, som kommit in i vanan att tänka sig möbler som folk.

— Ja det vill säga en snickare kommer ju förr underfund med hur det är fatt.

Därvid vände Fristedt upp och ned på en stol och försökte pränta i Roili att skruvarna, tapparna och klossarna voro tecken på den samvetsgrannhet och skicklighet, varmed Gåtatorpsfabriken arbetade.

— Men en samvetslös snickare kan smita från hälften av arbetet utan att allmänheten begriper skillnaden!

— Förrän efter fem år, alltså.

— Men vi skulle inte vara rädda om bankdirektörn tog sönder den här stolen, för vi har limmat varenda tapp ordentligt, eller hur, far?

Jaså, här stod då Roili mellan de två nu levande medlemmarna av snickardynastien Fristedt. Han stannade en stund och pratade med Fristedt den äldre, fick klart för sig alla nyanser mellan fus-kare och mästare, fick veta att Gåtatorps arbetarstam och ledning *kunde* inte göra dåligt arbete, de måste hålla upp tillverkningens kvalitet även i allt det som inte syns och inte märks förrän om fem år.

— Men jag spår att vi måste förenkla tillverk-

ningen, far, sade sonen. Folk bryr sig inte om kvalitet. De bjuder oss ju priser som skaver oss på bara benen om vi är samvetsgranna.

— Men den nya tillverkningsmetoden då, som arkitekt le Fort gått in för? Erbjuder den inte möjlighet att förena kvalitet med prisbillighet?

Som Roili sagt det, var en hand vänd. Båda snickarna blevo med en gång så förbehållsamma. Ingen av dem förstod sig på le Forts teknik. De kunde inte förklara den. Då de pressades att säga sin mening, undrade de försiktigt om den där nya funkisstilen kunde bli någon framtid för Gåtatorp.

— Om bankdirektörn har tid, så kunde vi kanske gå upp på lagret. Där finns ett mycket omtyckt garnityr i stiliserad renässans, sade Fristedt den yngre. Där är också några av arkitektens äldre saker, han gjorde så snygga saker — förr.

Roili sade inte mycket men smålog invärtes åt att arbetarnas benhårda konservatism inte förnekade sig heller här i Gåtatorp. Duktiga voro de här fristedtarna nog, men deras smak var förfärlig.

Förevisningen slutade på ritkontoret, där Roili begärde fram Jeans ritningar och fördjupade sig i dem. Fristedt stod som på nålar. Tiden led, hur skulle det gå med samtalet han måste ha med Roili? Han gick ned på kontoret:

— Har inte disponenten kommit tillbaka än? Han måste väl säga adjö åt bankdirektörn.

— Inte kommer disponenten tillbaks, svarade

kamrern förvånad. Han sitter hos sin dotter på doktor Udds klinik. Det lär inte vara mycket hopp om henne.

II.

"I Gåtatorp råder nu lugn."

På detta sätt karakteriserade Språng situationen, när han vid elvatiden på dagen skred genom samhället under den klara septembersolen. Han kikade försiktigt in i trädgårdarna. På ett ställe samlades några damer kring en kaffebricka, på ett annat tog man ner frukt. Idel fredliga sysselsättningar alltså, men han tyckte sig dock märka att han gjorde en viss sensation där han gick fram.

"Jag undrar om de skrattar åt mig", tänkte han, ty det var det värsta han visste. Och han anade ju inte att alla trodde han skjutit två tjuvar i natt och hade blod på sitt samvete.

När han kom in i Bruksgatan under det milda gröna skimret från lindarna stannade han. På Leontines vita skylt var fäst med ett par stift en lapp som tillkännagav att affären åter var öpnad. Sådå! Det hade han ju förbjudit. Eller hade han inte? Han tvekade ett ögonblick utanför grinden, medan två par ögon i ett av Leontines fönster ivrigt följde hans tvekan. En minut, en evighet varade spänningen bakom fönstret innan Språng beslöt sig för att göra sin plikt och tala med Leontine. Endast ogärna gick han genom grinden. Han kunde inte

minnas att han någonsin känt en sådan motvilja för att konfronteras med den bestulna parten. Ofta höll han mer på tjuvarna i sitt hjärta, men i detta fall tyckte han inte om någondera. Nu sedan man till sist lyckats att klara upp de övriga stölderna och oegentligheterna i trakten, var det ju bevisat vad han hela tiden trott, att historien hos Leontine var ett isolerat fall utan samband med de övriga.

Konstapel Anderson som hela tiden envist följt sitt eget spår med hunden Bill, hade nämligen infångat korvtjuvarna på bar gärning. De voro två stora svarta hundar som slagit sig ihop och levt högt på att bestjåla bondgummorna. De hade lidit sitt straff på fläcken, men dem kunde man inte misstänka för att de tagit Leontines pengar och cigaretter. Inga spår ledde varken till eller från Leontines fantastiska lilla bod, pojken med de trasiga fötterna och det tvåfärgade håret kunde knappast hunnit de tre milen i tid.

Det var enbart löjligt att misstänka villaägarn, stölden måste vara en intern affär.

Språng hade själv lämnat affären i går kväll som en anklagad: han ansågs ju ha burit sig oerhört illa åt genom att ha beskyllt själva dottern i huset för stölden. Men han kunde ändå inte komma ifrån att det var något grumligt i hennes uppförande. Om inte den haken varit, att det föreföll så dumt av flickan att renraka kassa- och cigarettlådorna, när hon kunnat småstjåla varje dag utan

att den slarviga gumman märkte det, så hade han knappt låtit avspisa sig efter Leontines dramatiska avslöjande utan gett sig upp på gavelrummet att leta efter tjuvgodset.

"Nå, jag gjorde i alla fall den nyttan, att jag framtvingade bekännelsen om felsteget som tanten tjuvhållit på i tjugufem år." Han ruskade på huvudet där han stod på gången, utan en aning om hur väl han bevakades från huset. Var han kom, fick han ju folk att bekänna de otroligaste saker. Han var ryktbar för det i polis- och förbrytarkretsar, fast hans avundsmän påstodo att de bekännelser han fått vid polisförhören, ofta, ja lite för ofta, återtagits av offren inför rätten.

"Det skulle inte förvåna mig", tänkte han, "om gumman också återtar sin bekännelse, sedan hon sovit på saken!"

— — —

Den intimaste kundkretsen hade skyndat till Leontine så fort den klarat av morgonsysslorna.

— Har Leontine fått igen det stulna?

— Kunde hon sova i natt, stackars fröken?

— Så Leontine har öppnat nu igen. Har tjuvarna tagit det lila merceriserade, eller kan jag få en docka?

— Är det någon av er som vet vilka det var polisen sköt i går kväll... Tant Montan uppfatta inte riktigt, när det händer för mycket i Gåtatorp rör hon ihop. Jag tycker hon börjar bli för gammal

för sin plats. Den som fällde denna sista anmärkning, vilken Språng tyvärr inte fick höra, var fru Augusta Fristedt, en dam vars ord betydde mycket i Gåtorp. Även om hon inte var verkmästarfru som Olga le Fort, tillhörde hon dock den äldsta och finaste mästarfamiljen, som hon regerade med fast hand.

— Ack, sade Leontine som nu till det yttre återvunnit fattningen, ehuru hon bävade för det ögonblick då pengarna för växeln skulle vara klara, hade offrat människoliv för mina fattiga slantar och cigaretter!

— Ånej, fröken Leontine, sade fru Fristedt, var inte orolig, hennes tjuv han lever nog han. Om jag inte tar fel, så var det han som var inne till vårt i morse sen Albär och Fristedt gått och bad att få köpa mat. Han sa särskilt till att pengar, det hade han och kunde betala. Och det var nog hennes pengar. Jag hitte han i köket, när jag kom in från vedbon. — Ge er i väg, sa jag, det här är ingen matservering. Då frågade han vad det här stället hetade, där alla människor var så ogina och miss-tänksamma. När han fick veta att det var Gåtorp, fråga han var doktorn bodde. Tänk så slua de kan va.

— Att ni inte frågar efter landsfiskalen med en gång, sa jag.

— Tänk att fru Fristedt våga!

— Om ni hade sett han skulle ni förstå att man våga. Sen körde jag ut han och låste. Han stod en

lång stund och stirrade på huset som om han tänkte ta mått. Sen gick han.

— Hur så han ut? Jag menar ifall han kommer hit?

— Ljus, mager karl, talte uppländska. Han var ömfotad, kom ihåg det. Det kan ni känna igen honom på. Men vad går åt Olga le Fort? Titta så hon springer!

Fru le Fort hälsades i dörren med samfällda utrop: Hur är det? Hur är det, snälla Olga!

Olga le Fort sjönk ner på en stol.

— Hon lever, sade hon. Och det lär ska va hopp!

— Vem är det som lever?

— Vet ni inte det? Ulla, min sonhustru.

— Så det gick till missfall ändå! sade Leontine och knäppte sina händer: Gud i himmelens tron bevara hennes dyra unga liv!

— Ja, instämde Olga le Fort. Måtte han bara det! För hon är Gåtorps skyddsängel.

— Var inte det lite väl mycket tilltaget? reserverade sig fru Fristedt, ty Ulla hade just inte verkat som skyddsängel i Fristedts familj. Augusta visste nog hur Albär hade sört, då Sjang blev skickad att lära till arkitekt för att bli värdig måg i disponentfamiljen.

— Jag tar inte tillbaks, sade Olga le Fort, ty nu hade hon glömt alla fel hon funnit hos Ulla. Det var hon som satte fart i ledningen och höll dem sams. Vi finge väl se om hon ginge bort stackarn.

— Kan undra vad Gud har för mening med allt som händer nuförtiden i Gåtatorp?

— Det är väl inte svårt att genomskåda, sade Leontine med värdighet. Hur många gånger har inte jag bävat för hur insnärjda vi blivit i världslighet. Är det några av de närvarande som brukar gå och höra vår utmärkta kyrkoherde till exempel?

Ingen enda, visade det sig. En av de yngre fruarna som hittills bara hört på försvarade sig:

— Söta fröken Leontine, jag ville nog, men för mig är det så svårt att bli färdig till tie. Ungarna vill aldrig gå upp om söndagarna.

— Jag ska verkligen gå i morgon, sade fru Fristedt med ovanlig ödmjukhet. Går Olga med, så kanske vi får sällskap?

— Det kunde jag väl göra, om jag orkar, svarade fru le Fort. Men jag förstår inte att ni kallar detta för Guds ingripande.

— Ja, men det var väl Guds vilja att det skulle gå till missfall.

— Vad säger Leontine? Det var inte missfall.

— Vad för nåt? Vad var det då?

Ingen av damerna hörde att butiksklockan ringde, men plötsligt märkte Leontine att det mörknade i affären. Hon såg upp, där stod herr Språng i dörren och skymde för solen.

Det blev dödstyst med ens.

— Låt inte mig störa kommersen, sade han älskvärt. Jag kommer igen senare, då kanske fröken har lite färre kunder.

Då han gått, avbröts tystnaden av Leontine som ständigt tänkte på sin växel:

— Snälla Augusta, spring efter och tala om för honom om den ömfotade, det kanske är något spår till mina pengar!

Det gjorde fru Fristedt, sålunda uppmanad, men kom strax snopen tillbaka:

— Han sa att han kände personen och att det var en ofarlig luffare och patient hos doktor Udd.

Språng smålog belåtet då han gick vidare. Polisen har ju både löse- och bindenycklar, och än en gång hade han låtit den lilla doktors skyddsling löpa. Han måste komma ihåg att tala om det för henne.

Plötsligt stannade han, vände och började räkna husen i Bruksgatan: — Ett, två, tre, fyra, fem, här i fyran bor damen med baskern!

Det var ett rött rundtimmerhus som de andra men låg inte i någon trädgård utan i själva Bruksgatans linje och fortsattes av ett plank med en port. Konstrikt broderade skärmar i fönstren hindrade insyn. Den enda möbel man såg var Snöklockan i svart materia. Hon stod i sitt fönster med rygg och stjärt åt gatan.

Damen där inne var tydligen rädd om sin tillvaros hemlighet, men tyvärr, tyvärr för henne, hade hon inte kunnat skilja älskarens steg från statspolisens. Ja det är så man stupar här i världen, på sina små defekter.

Så småningom hade Språng hunnit fram till prästgårdsgrindarna och ställde sig att studera två

skyltar han inte sett kvällen förut. Han läste på den ena:

MALTE ODELMAN

Pastor. exp. onsd. och lörd. 9—11.

Och på den andra:

D:r DAGMAR UDD

Allmän praktik. Mottagning vard. 10—1.

Hans första tanke var: "Då har *han* stängt nu, och *hon* har öppet. Då kanske jag kan gå in till henne och framföra mitt ärende!" Ehuru hans ärende gällde kyrkoherden tilltalade den idén honom mycket. I den allmänna uppståndelsen i går natt där uppe på Ödegård hade han glömt att göra upp med kyrkoherden hur man skulle behandla de två små lymlarna som brustit i respekt mot polisen. För att rädda apotekarns och Rosenlunds pojkar från skyddshem hade han måst lova överkonstapeln att se till att prästen skötte om en exemplarisk bestraffning. Det var därför Språng var här, men om det inte ginge på det sättet att få träffa doktor Udd, så hade han i bakfickan en fruktansvärd huvudvärk mot vilken han måste söka bot.

Medan Språng gick uppför den korta allén av askar som ledde upp till gårdsplanen, hann han räkna ut att hon hade öppet fjorton timmar i veckan mer än sin man — vad nu det kunde betyda?

Vid ingången till gårdsplanen stannade Språng ett ögonblick och övervägde om han skulle gå fram

till själva prästgården eller till flygeln, som han redan på långt håll igenkände som läkarmottagning. Samtidigt iakttog han effekten av det döende vildvinet mot rödfärgen på fasaden — eldrött och blodrött — och undrade hur något som för honom hade så ruskiga idéförbindelser som mord och brand kunde te sig så vackert tillsammans.

I detta ögonblick kom en bil susande uppför allén, rundade in framför flygelbyggnaden och började tuta, ohövligt, befallande. Språng blev stående strax intill för att se vad som skulle hända, ty han hade igenkänt Klippings bil.

Ingenting hände först och chauffören satte nu i att tuta utan uppehåll, till dess slutligen en person kom utrusande, som Språng kände igen som villaägaren. Mannen öppnade dörren och talade in i bilen, fort, förvirrat, ja nästan ödmjukt, vilket man inte kunde ha trott honom om.

Efter ett: — Godmorgon, hur har bankdirektören haft det? sade han något uppseendeväckande. Bankdirektören får förlåta, men olyckan har satt oss alla ur funktion. Vi är alldeles förtvivalade att bankdirektören ska ha haft obehag för det. Men min svärfar är inte att få från hennes sjukbädd... Jaså, vänta ett ögonblick, bankdirektören. Jag ser att han står här i fönstret. Jag ska...

Men han hann inte företaga sig någonting, ty Klipping öppnade i detsamma fönstret, stack ut huvudet och röt:

— Vad tar Månsson sig till? Reser du i väg med kärran utan att anmäla?

— Men han ska ju köra åt bankdirektörn, sade villaägarn hastigt. Kom ut och säg adjö!

— Jag struntar i Roili! skrek Klipping. Den saken var inte att ta miste på.

— Jaså! Du struntar kanske i Gåtatorp också! sade villaägarn lågt och ursinnigt.

— Ja visst gör jag det. Säg åt Månsson att ringa mig från Alvesta! Han kanske ska hämta någon specialist. Därmed slängde han igen fönstret och hörde inte Månssons förklaring att han skulle köra bankdirektörn till Kalmar.

Språng tyckte nästan synd om villaägarn, vad annars han månde ha förbrutit, för att han måste gå tillbaka till Roili efter detta. Men bankdirektörn var situationens herre. Han var älskvärdheten själv och sade att det behövdes inga ursäkter. Om hans egen dotter vore illa sjuk, skulle han strunta i Klipping. Han kunde bara uttrycka sin varma förhoppning att den förtjusande unga frun skulle kunna räddas. Fanns det någonting han kunde göra? Någon auktoritet han kunde ringa till, då han kom fram?

Villaägarn bugade sig tacksamt:

— Jag hoppas min far har varit en bra ciceron i fabriken, sade han.

— Tyvärr har jag inte alls sett honom i dag. Men en annan ciceron har stått till mitt förfogande, nämligen den här unge mannen.

Villaägarn tittade häpen in i bilen, och där bakom bankdirektörn och hans bagage upptäckte han Fristedt med förband och allt.

— Arkitekten behöver inte se så olycklig ut, sade Roili. Det har varit ytterst intressant att se tillverkningen under hans intelligenta ledning. Ja, bli inte generad över att jag säger det i er närvaro, herr Fristedt. Nu får jag tacka och ge mig av...

— Och får vi trots allt hoppas på att Gåtatorp får räkna på bankdirektörns mäktiga hjälp för att finansiera utställningen?

— Jag kan ingenting lova, svarade Roili brådskande och med minskad älskvärdhet. Skicka mig alla handlingar rörande utställningen och situationen i allmänhet. Jag har ju inte fått någon reda på ineliggande order eller om tendensen är i stigande eller fallande. Vi får se, vi får se. Nu kör vi!

Medan Månsson stängde dörren om Roili, gick le Fort snabbt över till andra sidan och stack in huvudet.

— Du Fristedt ska väl inte följa med längre, sade han skarpt. Jag trodde du fått åka med hit till doktorn!

— Det är jag som har bett herr Fristedt följa med till Kalmar för att jag skulle kunna använda tiden till en del upplysningar, svarade Roili skyndsamt.

— Då följer förstås jag med i stället, sade le Fort.

— På inga villkor tar jag er från sjukbädden, svarade Roili hövligt men bestämt och så körde de.

Just som bilen satte i gång, kom Klipping utrusande:

— Kan inte Roili ta en annan bil? skrek han.

Roili drog en lättnadens suck då han lämnat Gåtatorp. Man hade en lång bilfärd framför sig, men han väntade sig nöje av den tack vare sällskapet. Han hade hunnit den ställning och ålder då en man inte rädes när han oväntat möter en lovande begåvning inom sin maktsfär.

— Nå min unge vän, sade han. Ni bad ju om ett samtal med mig i morse. Vad var det egentligen ni ville mig?

När Roili kört gjorde Språng ett försök att få tala med kyrkoherden.

— Ungdomen *måste* lära, att man inte leker med ordningsmakten som lätt nog blir löjlig ändå, sade han. Även landsfogden hade förenat sig i begäran att kyrkoherden måtte avstänga apotekarns och Rosenlunds pojkar från nattvardsläsning och därmed ämnade polisen låta sig nöja.

Kyrkoherden var ivrig att bli av med den ovälkomne detektiven och hörde knappt på. Men då han fattade att man begärde av honom att visa bort pojkarna från nattvardsläsningen gjorde han motstånd.

— De där timmarna jag har pojken Rosenlund till nattvardsläsning är det enda band som förbinder

kyrkan och prästgården med lönnbrännarhemmet, svarade han häftigt.

— Jaså, sade Språng. Då kommer vi att vända oss officiellt till barnavårdsnämnden. Jag ville bara försöka ordna upp det privat. Godmorgon, kyrkoherden.

Väntrummet var ett stort lågt rum över husets bredd med fönster åt tre håll. Språng kände genast dess laddade atmosfär, men ändå for den tanken igenom honom att det var klart den lilla doktorn skulle ha ett så vackert, omtänksamt väntrum.

Själv var hon inte där men i ett hörn satt Klipping med ansiktet i händerna. Plötsligt rusade han upp utan anledning, gick tvärs över rummet och sjönk ner igen på en annan plats.

Vid ett fönsterbord satt ett äldre fruntimmer med svart silkesschalett omkring ett strängt knotigt ansikte. Hon såg inte ut att vara god att tas med, hennes mun var så hårt sammanpressad att man kunde tro den endast ginge upp för konservbrytare. Men Språng såg i alla fall något vackert hos henne: händerna, stora, härliga, välhållna verktyg. När han kom in, bläddrade hon i Husmodern med dem, så lade hon den åt sidan och tog en ny tidning. Det var Sexuell tidskrift, och Språng iakttog henne spänt. Mycket riktigt, nu slängde hon den ifrån sig som om den varit en huggorm.

— Hur länge ska jag vänta! skrek Klipping utanför dörren till mottagningen. Då intet svar kom, dundrade han på med knytnäven.

Doktor Udd kom och ställde sig i dörren, hon hade tagit på sig en sådan värdighet tillsammans med den vita rocken, att Språng nästan blev rädd för henne.

— Ett par minuter till, sade hon.

— Ett par minuter, skrek Klipping. Nyss var det också ett par minuter. Det kan hända mycket på den tiden, hon kan dö!

— Ja, men det är inte troligt, sade doktorn. Den här coman kan vara länge.

— Men varför väcker ni henne inte ur den? Det är något misstänkt med den här hemlighetsfullheten. Jag vill ha en annan läkare, fortast möjligt.

— För all del, sade doktorn. Och så fick hon plötsligt syn på Språng.

Han kunde inte säga vad hennes min betydde, en liten glimt av glädje tyckte han var däri, men sen var hon ganska sträng, då hon vinkade honom till sig.

— Vem har kallat hit herr Språng? Det här är inget kriminalfall, det är en olyckshändelse.

— Men jag kom hit som patient, sade han avbedjande.

— Jag har ställt in mottagningen i dag. Är det någon allvarlig sjukdom herr Språng lider av?

— Ja, sade han, värk.

— Var då?

— I huvudet, tror jag.

— Ta albyl då, ordinerade hon. Adjö!

Språng vandrade tillbaka till samhället mörk i hågen. Albyl, adjö! Och nu hade han tagit rum på pensionatet för nästa vecka åt sig och sin syster, som han skulle hämta ur fängelset i Växjö i morgon. Han hade hoppats att få anförtro sig åt doktor Udd om denna syster och få hennes hjälp att klara de första dagarna av friheten som skulle bli svåra.

Idén hade synts honom lysande och nu var allt ihop förstört.

På vägen från prästgården mötte han en dam som han måste tilltala, fast han inte hade hittat på något kvickare att säga än: förlåt är detta Gåtatorp? Hon var lång och smärt och graciös, men det var inte det som hejdade hans steg, ty hans hjärta hade ju redan bestämt sig för en annan dam i Gåtatorp. Det var bara en aning han fick, en snabb kombination som flög genom hans hjärna.

Hon stannade och såg alldeles förvirrad ut som om han väckt henne ur en djup försjunkenhet i vilken hon glömt ända till namnet på samhället hon kom från.

— Förlåt, sade hon slutligen, vad var det ni frågade om?

Han upprepade inte sin fråga, bad endast om ursäkt och flydde. "Här har du din basker älskade": det var samma röst, men det beredde honom ingen tillfredsställelse att ha konstaterat det.

Vad var det som hade hänt? En olycka i familjen Klipping som även angick villaägarn och hans dam

på det närmaste... Vänta lite, hur hängde det här ihop?

Nu när han visste att något allvarligt hänt i Gåtatorp, märkte han att det låg spänning och oro bakom solskenet, fruktblockningen och kafferepen. Och i mittpunkten av allt detta stod hans lilla doktor! Men han kunde inte få hjälpa henne ty hon hade kört i väg honom.

När polisrapporten över stölden hos Leontine var färdig tog han en detektivroman och lade sig i en hängmatta.

Han ämnade inte lägga sig i vad som skedde i Gåtatorp förrän doktor Udd bad honom därom på sina bara knän och det skulle hon aldrig göra. Och inte för han önskade att lantarbetarstrejken i nordöstra Skåne skulle urarta till bråk med strejkbrytare och vräkningar. Men om det hände, så nog skulle han med glädje ge sig av dit där hans närvaro betydde något, där det gällde allvarsamma ting. På så sätt skulle han kunna skaka av sig både korvjakten och Leontine och Dagmar Udd med hennes albyl, adjö.

III.

— Vad skulle statspolisen få för uppfattning? frågade kyrkoherden förebrående, då Språng drupit av.

— Han får tänka vad han vill, morrade Klipping.

— Får han? frågade Malte. Nej, det får han inte. Och nu anhåller jag som Dagmars man att få veta på vad sätt hon gjort sig misstänkt. Hon brukar icke vansköta sina fall som du vet! (Kan någon människa komma och säga att jag inte storsint försvarar min hustru trots allt.)

— Allt som skett är misstänkt! röt Klipping. I går eftermiddag tog jag adjö av min dotter innan vi for ut och jagade, hon var glad och allt väl. Jag hade lovat att hon skulle få ett rådjur, men det blev ingenting av med det och det tyckte jag var så förargligt, så därför ringde jag inte när jag kom hem. På morgonen hann jag inte för den där Roili, och när jag kommer ner till kontoret får jag veta av min kamrer att Ulla ligger medvetlös i prästgården! Jag blev inte ens underrättad, än mindre tillfrågad vem jag önskade som läkare. När jag kom var hon lika medvetlös och jag hann knappt se... hennes lilla... stackars ansikte... så blev jag utkörd igen. Kan du säga mig vad det här ska betyda?

— Men min snälla Klipping, jag hörde ju själv när Dagmar förklarade för dig att det var förgiftning av narkotica.

— Ja, men vem har förgiftat henne?

Malte teg. Klipping upprepade sin fråga tills han slutligen framtvang ett svar:

— Naturligtvis kan det vara ett rent misstag... men det lider väl knappast något tvivel att hon inte själv...

— Nå som om inte det skulle vara misstänkt då! Det är precis som fågeln i råttfällan! Nån måste ha gillrat fällan åt henne, även om hon har gått i den själv.

— Men ingen människa tar fåglar i råttfällor ...

— Jo såna är de!

— Olyckor kan hända, men ingen människa vill Ulla något ont, vidhöll Malte envist. Människorna är inte så onda som du tror! Sofi tittade upp och öppnade munnen, men slöt den igen.

— Varför begår hon då självmordsförsök som du så finkänsligt antydde? Hon som i går var så glad som en fågel åt Sjang och mig och sitt barn och så ivrig med utställningen. Nå den frågan hoppas jag hon ska själv reda ut, då hon vaknar. Men varför upptäcktes det inte förr att det var något galet? Var höll ni två hus? Hans förvirrade och förtvivalade blick irrade från Sjang till Sofi.

— Jag lät inte frun ligga ensam, sade Sofi. Jag fanns i huset.

— Nå, varför såg hon inte till frun bättre då?

— Jag tycker disponenten borde känna mig rätt så bra ...

— Jo det vill jag lova!

— Seså Sofi, berätta nu, uppmanade Malte.

— Jo se det var så, sade Sofi och svalde, att jag skulle ha flyttat som i morse.

Klippling rusade upp och skakade henne i armen.

— Vad säger hon människa? Vet hon inte hut? Hon som hitta Ulla halvfödd på en vind och har

skött henne ända sen! Jag känner hennes gamla trick att säga upp sig för att göra sig rar, men hur kunde hon ha hjärta att använda det mot Ulla?

— Jag är för gammal att tjäna!

— Jag hörde ingenting om att hon var för gammal i går!

— Åjo, nog var jag väl det alltid, sade Sofi sedan hon förgäves vädjat med blicken till arkitekten att säga något. Men frun tyckte det var bäst att ha en som både kunde laga mat och var utbildad barnsköterska.

— Sofi ljuger! Ulla skulle aldrig ha släppt av henne för att hon inte var utbildad, här ligger något under.

— Jag har ingenting att dölja, sade Sofi och därmed tvärteg hon.

Medan alla väntade på vad hon vidare skulle säga, satt hon käpprak med händerna knäppta i knät och tittade rakt ut i luften.

— Det är väl bättre vi ringer till en gynekolog eller toxolog eller vad de heter, sa Jean otåligt.

— Det sköter Dagmar, sa Malte. Nåå Sofi. Fortsätt om hon inte har något att dölja.

— Ja, efter *kyrkoherden* ber mig hövligt så. Jo, jag satt och vänta på den utbildade i dag på morgon, för frun och jag hade sagt adjö i går kväll och vi hade redat upp allt som var oss emellan, och frun hade ändå tackat mig för allting och sagt att hon förstod nu att jag alltid menat väl. För se det hade hon inte trott alltid på sista tiden. Jag

trodde hon sov ut riktigt på morgonen, för det var så tyst där uppe. Arkitekten gick som vanligt utan varken goddag eller adjö, så det var väl klart jag trodde att allt var som det skulle.

— Jag borde ju ha sett in till henne, sade Jean, men jag hade lite bråttom.

— Ja det hade arkitekten förstås ofta, sade Sofi. I alla fall så kom den utbildade, och jag satte henne in i litet av varje, så mycket hon kunde fatta. Då hörde vi nåt som skrek uppifrån fruns rum och värre utbildad var inte människan än hon trodde barnet redan kommit i huset. Men jag hörde ju att det var Sibylla. Det lät precis som den gången då fru Klippings katta skrek, tills jag följde'na upp på vinden där frun låg. Så jag uppför trappan och den nya följde efter. Då jag glänta på dörrn in till Ulla kom katten farande ut som en raket. Hon hade ett kort bundet med rött band om halsen, och här är det.

Jean le Fort kom fram för att ta det, men Sofi vände honom ryggen:

— Var så god, disponenten, sade hon.

*Fru Ulla le Fort,
f. Klipping*

stod det på kortet. På baksidan voro tre ord skrivna med blyerts, lätt som en andedräkt, men det såg inte disponenten.

— Nå än sen då, Sofi, sade han och stoppade kortet i fickan.

— Ja, det var ju så ovanligt att det var mörkt i fruns rum, för hon ville alltid ha upprullat och öppet och ljust. Så jag rusa in, och så fick jag se att hon låg så konstigt i sängen.

Klipping gav till ett ljud, ett rytande, som slutade i något obeskrivligt som var gråt eller rop på hjälp eller förbannelse.

”Hur väl man känner igen den förtvivlan som kommer från väsendets innersta djup”, tänkte Malte.

Nu öppnades dörren till kliniken, och sköterskans huvud blev synligt. Innan hon hann säga ett ord, var Klipping inne i sjukrummet. Kyrkoherden följde efter och strax därpå Sofi som nu grät i en blåelsefärgad näsduk. Slutligen gick Sjang också in.

Damen som Språng hade mött var framme nu och steg in i väntrummet just som Sjang lämnade det. Hon kallade sakta på honom, men han hörde henne ej. Då följde hon efter de andra in i sjukrummet, där Ulla låg i en vit säng med ansiktet skuggat av en skärm. Damen hälsade inte på någon, sade ingenting, men alla voro genast medvetna om hennes närvaro och beredde henne plats. Hon gick fram och böjde sig över den sovande. Ulla var så blek att till och med fräknarna voro grå, och hennes hår låg slätkammat och dött utefter huvudet.

Den sjukas ansikte var sällsamt likgiltigt, mera uttryckslöst än om hon varit död. Men det ansikte som böjde sig över henne var däremot underbart

levande. Undran, smärta, medlidande jagade där-
över som skuggor över en sjö. Ingen kunde ta
ögonen ifrån det.

Det var den främmande damens röst som bröt
tystnaden, låg och melodisk.

Stöd mig ej, (sade den)
stöd mig ej, låt mig falla,
paradiset jag såg.
Ensam bland eder alla,
vet jag hur härligt det låg...

Malte märkte plötsligt att han stod och knöt hän-
derna för att hindra tårarna. Han letade över alla
himlavalv för att få något att säga efter detta,
men fann intet. Nej, det fanns inte något sätt, varpå
detta kunde ta slut.

Men Sofi oroades inte av några sådana hänsyn.

— Ja, disponenten, då ska jag be att få säga
adjö.

— Är hon tokig människa, skrek disponenten,
ska hon gå!

— De har väntat mig sen klockan tio i morse
te min brors. Är det något jag kan göra, så är jag
där, hos Fristedts.

— Frågar hon inte efter hur det går med Ulla?

— Det vet nog disponenten. Det var inte mitt
fel... hon hejdade sig och gav arkitekten en blick.
Då fick hon se att något hade hänt med honom.
Hans ena kind hade börjat rycka, och munnen drogs
upp till ett skevt grin. Jojo! så går det.

— Hör hon Sofi, skrek Klipping, hon ska stanna i närheten om jag så ska sätta henne under bevakning. Nu har jag inte tid med henne, men så fort jag får det ska jag ta ur henne hela sanningen. Har jag inte rätt, Sjang?

— Den nya har fått Sofis rum, sade Sjang och höll handen för kinden.

— Sofi kan stanna här och vaka över Ulla, sade Dagmar.

— Det förbjuder jag, sade Klipping.

— Tyst! Den långa smärta damen höjde sin hand, hur kan ni bråka så! Vem vet vad hon hör och förnimmer! Ni bara plågar henne med era misstankar och beskyllningar! Men se! Nej, se då! Kom hit!

— Vad är det?

— Vaknar hon?

— Dör hon?

Men vad som hänt var att håret som sköterskan blött vid kamningen började torka och några krusiga gyllene strån reste sig över pannan.

— Vårt lilla helgon får tillbaka sin gloria, sade Regina Montan.

*

Sedan Klipping tömt ut sitt första raseri, satt han ganska from hos Ulla under det dagen led.

Malte, Sofi och Regina hade försvunnit, den ende som höll honom sällskap var Sjang, och ju

räddare Klipping blev, dess mer sökte han stöd hos svärsonen.

— Du har väl inte gett upp hoppet, Sjang? Du är väl säker på att det klarar sig? Du har ingen aning om orsaken, va?

Slutligen härdade Sjang inte ut. Han hade ingen tröst att ge, han hade ingen ro att sitta stilla. Han tog sig till att irra omkring överallt på gårdsplanen, i stora huset och i flygeln. Dagmar mötte honom så ofta att hon tyckte att Ulla hade en massa förtvivlade män omkring sig med glåmiga ansikten, brinnande ögon, svart, fuktig lugg och spasmer.

Då hon kom ut ur Ullas rum efter att ha gett henne en insprutning, stötte hon på honom igen.

— Varför är inte veronalen ur kroppen än? frågade han hest.

— Därför att vi upptäckte henne så sent att giftet hann resorberas i blodet.

— Så att om jag gått in till henne i går kväll...

— Ja, då hade vi magpumpat och fått ur giftet.

— Men då är det ju mitt fel! Och jag har burit mig åt som en komplett fähund! Han sade fähund med ett slags ruskigt välbehag.

Klipping sökte behärska sin egen förtvivlan för att trösta honom, men det gjorde egentligen saken bara värre.

— Du rådde väl inte för att du var distraherad av krisen och allt det här med Roili. Ge dig inte över min gosse! Jag vet att du var snäll mot Ulla och kan ha gott samvete. Men var du lugn,

den som gillrade fällan åt min lilla fågel, den ska vi ha tag i. Så fort Ulla klarat sig, så ve dem! Kan inte doktorn lova nu att hon klarar sig?

Det kunde hon inte och detta försatte Klipping i en sådan affekt, att han rusade ut för att telefonera till specialisten som Dagmar stod i förbindelse med rörande fallet.

När han kom tillbaka var han alldeles vild.

— Nu vet jag att Ulla har blivit mördad! skrek han.

— Har min kollega sagt det?

— Den! Han sa ingenting! Ni är lika odugliga allihop. Men jag fick händelsevis veta något. Jag har kommit intrigen på spåren. Jag vet vem det är som underhåller hemliga förbindelser med Roili här i Gåtatorp! Kommer du ihåg Sjang, att Sofi sa hon skulle bo hos Fristedts? Passar det inte ihop, va?

— Skrik inte ut såna saker svärfar, det är ju groteskt!

— Jo, jag skriker ut det så mycket jag vill! Ni två kan höra på så länge! Hela sammanhanget ligger klart, bara ett par ord av telefonfröken så begrep jag alltihop. Hon vet inte vilken tjänst hon gjorde mig. Vem har dragit fördel av den här olyckan? Jo Fristedt som fick ta hand om Roili ensam. Vem följde Roili till Kalmar? Jo Fristedt! Jag såg honom nog i bilen, fast jag begrep ingenting då än. Och vem tror ni Roili telefonerar med så fort han kliver av flygplanet? Jo med Fristedt.

Tre perioder sa telefonissan! Vad tror du att de telefonerar om? Det ville hon inte säga, men hon sa att nog hade Ullas sjukdom kommit bra till pass för Fristedtska ligan. De ämnar avsätta mig begriper jag nu! Fast vem de kan ha i bakfickan som disponent, det kan jag då inte begripa! Nå, Sjang, ser du inte hur det stämmer?

— Groteskt, sa Sjang. Naturligtvis har Albär passat på att ställa sig in då han kunde. Sånt är ju mänskligt. Tala bara inte om mord mer, för det gör mig galen!

”De är ju redan galna båda två”, tänkte Dagmar.

— Har du glömt hur kär Albär var i Ulla?

Sjang vände sig om utan ett ord, dörren slängde igen efter honom.

— Men jag ska nog korsa hans planer, sade Klipping till Dagmar. Jag ska ringa upp Roili och säga honom sanningen.

När Dagmar efter sin undersökning kom ut i sitt mottagningsrum satt Klipping där vid telefon och svor över att Roili var oanträffbar. Den fega hunden vågade inte ens på så långt avstånd tala med den han konspirerade emot.

— Var är Sjang? frågade Dagmar. Det är något jag måste tala om för er. Jag tycker ni borde höra det på en gång.

Klipping stirrade i förfäran på henne.

— Jag tror att barnet är dött, sade hon.

IV.

Om Språng vid sin morgonvandring genom samhället följt baksidan av husen på Bruksgatan i stället för att skrida fram så praktfullt mitt i allén, hade han träffat på den unge mannen med det tvåfärgade håret. Ty samtidigt smög sig Osvald Andersson fram här mellan vedbodar, soptunnor och potatisland, rädd och ändå djärv. Hungerns och skoskavets kval hade tagit överhand över samvetets, därför hade inte ens den förfärliga fru Fristedt lyckats driva honom bort från Gåtatorp.

Sedan han smet undan för polisbilen hade han irrat i skogen, dödligt rädd när han hörde hundskall och skott, när en tjäder flög upp, rädd för en igelkott som prasslade i gräset. Han hade fram mot kvällen hittat en gammal basta, varifrån en intensiv lukt av rökt fläsk slog emot honom. Han skyndade förväntansfullt dit in men på den sotiga härden fanns inte så mycket som en svål kvar efter fläksidorna och korvarna som rökats där. I detta svarta hål hade han tillbringat en avskyvärd natt. När han kröp ut tidigt om morgonen gick det upp för honom att om polisen jagade mattjuvar med hund skulle dessa vädra honom på en mils avstånd, så intensivt luktade han själv av medvurst nu.

När han kom in på Leontines ganska ruskiga bakgård, stannade han. Om han skulle våga fråga tjejen som stod vid fönstret och strök, var doktorn

bodde? Hon såg inget ut, hade stripigt hår och ett ganska brett ansikte med dålig hy, men när hon fick se honom tittade hon upp och log vänligt mot honom. Och detta leende var något så nytt och ovant i denna frånstötande trakt, att hon plötsligt förvandlades inför hans ögon till en riktig kalasböna. Han log tillbaka och eftersom han inte hade någon mössa, gjorde han en kort liten bugning. — Förlåt så mycket, snälla fröken, sa han.

— Vad ska jag förlåta? Ni har väl rätt att gå förbi?

— Har jag, sa han, fröken är kul. Men hellre skulle jag velat stanna och köpa lite käk. Förledd av hennes vänlighet riskerade han denna fråga, fast han svurit att hellre leva på fläskos till den sjuttonde än på nytt be om mat i detta fördömda samhälle.

— Jo, det kunde väl kanske gå det, sade Astrid. Vänta ett ögonblick. Hon stängde skyndsamt dörarna mellan sig och tanterna i boden som just nu surrade om förbrytarens besök hos Fristedts. Så gick hon ut på köksbron och kallade in den unge mannen. Detta var nästan lite för mycket vänlighet för Osvald Andersson, hade hon något rackartyg i kikarn? Ånej, vem som helst men inte hon. Efter en sekunds tvekan som hon märkte, gick han med in.

— Jaså, fröken är inte skraj för mig, sade han.

— Nej då! Ni kan bestämt inte göra ett kryp för när! Hon tog genast efter hans slang, ty den

lät stockholmsk och fin i hennes öron: varför skulle jag vara skraj?

Ja på den frågan fanns ett uttömmande svar nära till hands, men det var han inte mogen att ge ännu.

— Ja, säg det med blommor, svarade han ledigt. Inte vet jag varför tanterna slår igen dörren mittför näsan på mig, vart jag kommer. Den sista markattan kalla mig för tjuvstryker, då jag ba att få köpa mat. Jag ska tala om för fröken, att jag har varit resande en tid, så jag har träffat mycket otrevligt folk, men aldrig maken till dom här i... vad var det hålan hette nu igen?

— Gåtatorp. Men den här hålan är inte värre än andra landsortshålor. Jag kan tala om varför de är så lea mot er. Det är för att de är uppskrämda över ett inbrott i går, och så tror de att ni kanske är tjuven... Det bevisar ju hur bakom de är här i Gåtatorp: så fort en främmande herre kommer som talar uppländska, så ska han nödvändigt va tjuven. Men jag tror det inte. Jag är alldeles säker på att det inte var ni som stal pengar och cigarretter i vår affär. Det förstår ni väl? Sitt nu ner. Vill ni ha korb och potatis och kaffe? Vi har inget annat käk att bjuda på.

Osvald Andersson blev helt förlägen i första ögonblicket över att ha träffat på en tjej till den grad begåvad med hjärta. Men i nästa ögonblick tog han snabbt ut deras gemensamma historia i förväg som en idé, ett uppslag, en möjlighet, men ändå exakt: "hon kommer att gömma mig och ge

mig mat till den sjuttonde. Och hon kommer att vara hos mig, dag och natt.”

Men Astrid hade talat så ivrigt och så vänligt, därför att hon blev het och rädd vid detta bevis på vilka vida följder ett tilltag som hennes kunde få. Här var redan den andra stackaren som måst lida för hennes dumhet och brist på sinnesnärvaro. Tantens och hennes middag var en ringa bot som hon bjöd därför. Om det nu bara ville stanna med det...

Hon kastade sig med iver över förberedelserna till hans frukost. I ett huj stod en portion framför honom, och de första fem minuterna glömde han bort sin plan. Men när han återkom till den, hade den redan blivit klarare och han handlade medvetet efter den.

— Tänk att ni är så flott, fast dom norpat hos er, sa han beundrande. Berätta lite mer om in-tjacket, så jag får höra om jag har ett alibi att slänga i käften på käringarna! Hon fyllde på hans portion och berättade. På beskrivningen förstod han att hennes bylingar voro desamma som han mött i skogen.

— Ruskigt visset att råka komma just åt det här hållet, då man gör en fotvandring. Jag ströva omkring och campade och kokte mitt eget käk hela dan i går, så inte har jag något alibi, sade han.

— Men en polis skulle genast se att ni inte är av den typen, sade Astrid. Ni är ju en bildad person.

Andersson rodnade: hon sa bildad!

— Jag ska be att få presentera mig, sade han: Andersson, Olle Andersson.

— Tackar: Klintin. Servera er påtår själv, jag är tvungen att stryka min söndagsklänning.

Medan hon strök kände hon att något stack henne just på överarmen och vände sig om: det var herr Anderssons blickar.

— Vad är det om? frågade hon. Har jag en mask på mig?

— Visst inte. Men ni har så vackra armar.

Detta sade han varken fullt beräknande eller fullt uppriktigt. Den ena komplimangen var den andra värd, och det gällde att befästa sig i hennes gunst. Dessutom hade hennes skuldra en mjuk rundning som alla flickors skuldror ha.

Astrid höll på att bränna klänningen. Just armarna beundrade han, hennes alltför korta armar som gjort henne löjlig, som hon givit skulden för sina ringa framgångar hos Fristedt och hos andra män.

— Äsch, sade hon rodnande. Säg, vill ni inte bre er ett par smörgåsar att ta med? Det vore väl kul på fotvandringen.

— Måste jag gå redan? frågade han. Här är så kul. Fröken är fin.

Nu kom han fram till henne, ställde sig bredvid henne, grävde i fickan, fick upp en hopskrynklad femma och lade den bredvid henne på strykbrädan. Hon tittade på honom, tog femman och lät järnet gå över den.

— Se så snygg den blev, sade hon. Har ni fler som ser lika slarviga ut? Så ska jag stryka dem också.

— Varför det? frågade han plötsligt misstänksam.

— För jag tål inte slarv, sade hon. Pengar ska man förvara ordentligt.

Andersson grävde upp några medfarna sedlar ur fickan och lade dem på bordet. Hon strök dem alla och ordnade dem snyggt. Lägg nu in dem ordentligt i plånboken, sade hon.

— Den tog jag inte med, svarade han. På fotvandring har man väl det minsta möjliga.

— Nå så ska ni åtminstone få ett kuvert av mig, sade hon och försvann.

Då hon kom tillbaka med kuvertet, höjde hon handen till en varning.

— Kriminalkonstapeln kommer hitåt, viskade hon.

— Vad ska jag göra? Jag vill inte träffa honom. Andersson såg sig förtvivlad omkring som fångad i en fälla.

Astrid stod i tant Leontines byschiga sovrum och rekognoscerade.

"Stackarn!" tänkte hon. Om hon inte begått stölden själv, kunde hon trott Olle Andersson om den. Språng skulle ta honom i hampan med det samma han finge syn på hans skräckslagna gestalt.

Medan Språng tvekade i grinden, överlade också Astrid. Nu var han ju här, den där okände mannen,

som hon hundra gånger drömt om, han som skulle dyka upp i boden, som skulle vara i behov av hjälp på något vis, bli slagen av hennes mod och rådhets och älska henne. Inte så ståtlig som hon drömt om och utan bil, men ändå...

— Nu går Språng sin väg igen, sade hon lugnande, och Andersson vågade sig fram för att se honom på ryggen. Men i samma ögonblick sågo de båda hur fru Fristedt kom utrusande ur boden och skrek:

— Kriminalkonstapeln! Kriminalkonstapeln! Fröken Klintins tjuv har varit inne hos mig i dag på morgonen!

— Hon menar mig! viskade Andersson och vek förfärad från fönstret.

— Ts! Kila uppför trappan här, viskade Astrid fort, och in i dörrn till vänster. Gå försiktigt. Jag kommer strax.

Inom ett ögonblick hade hon utplånat alla spår av hans måltid, och under tiden arbetade hennes tankar snabbt som händerna. Ett gömställe? Jo, bakom de lösa bräderna i garderoben, i själva vecket av huset där hon hade cigarretterna och pengarna kunde man i värsta fall stoppa honom undan kriminalkonstapeln!

Men herr Språng viftade av fru Fristedt och sen gick han sin väg igen. Det var nästan för bra för att vara sant. När Astrid rapporterade detta, vågade Olle se sig om i hennes rum.

— Så flott här är, sade han. Och tänk, en säng!
Får jag lägga mig ett tag?

— Ja vars, men ta av sig om fötterna herr Andersson, sade hon. Det gjorde han under tacksägelse och hon mönstrade honom noga, eftersom han var den förste manlige individen i hennes säng.

— Jag ska vara så tyst så, sade han.

— Ja, för all del, sade hon, var det.

Därpå låste hon in honom, tog nyckeln och gick sin väg.

— Tant lilla, ropade hon in i boden, korven var inte riktigt bra, så jag går ner i Konsum och byter!

Och så sprang hon i väg, medan Leontine stod i dörren och skrek ut över hela Bruksgatan att så gick det, när man gynnade kooperationen i stället för den privata företagsamheten.

Hela Gåtatorp visste nu, att Ulla låg på doktor Udds klinik efter ett självmordsförsök, och runt omkring Astrid surrade och viskade samhället. Astrid mötte ett par bekanta, som sökte hejda henne med frågor och upplysningar, men hon gav sig inte tid med dem. Tänk, om Ulla dog? Så förfärligt! Javisst, men ändå rörde det inte Astrid annat än på ett underligt, avlägset vis. Ty Astrid hade sitt eget mysterium liggande där uppe på sängen och sin egen hemlighet att bevara.

Då hon kom upp igen, sov han. Ännu ett par gånger under dagens lopp gick hon upp och tittade

på honom, men han märkte ingenting. Tredje gången vaknade han, reste sig upp på armbågen, inte riktigt vaken, och stirrade på henne.

— Var är fläcken? sade han. Men så kom han ihåg var han var. Jag har damm på loftet. Här finns minsann ingen fläck, fortsatte han. Jag har aldrig haft så kul i hela mitt liv.

— Men skulle det inte bli ändå lite bättre med en kopp kaffe och en bulle?

När han ätit och druckit, steg han upp ur sängen.

— Jag förstår ju, att jag inte kan få ligga kvar i frökens säng längre, sade han artigt medan han försökte ta på sig skorna, vilket vållade honom ett förfärligt lidande. Men snälla fröken, vad ska jag göra? Skorna går inte på sen jag en gång fick av dom.

— Ja, det vet jag sannerligen inte, sade Astrid.

— Men kan jag inte få ligga på vinden i natt? frågade han. Jag såg där låg en matthög. Jag lovar att vara så tyst och hygglig och inte störa fröken.

Astrid tvekade.

— Ä, fröken som har varit så nedrans bra. Jag kan inte ge mig ut i Gåtatorp i strumporna...

— Inte kan ni ligga på matthögen, sade Astrid.

— Om det inte är något annat, så vad gör det för en natt?

— Men ni kan få ligga kvar i min säng, för tant vill ha mig där nere hos sig, hon är så rädd för tjuvar, se.

Innan hon tog god natt av honom, visade hon honom gömstället bakom de lösa bräderna.

Flickan kunde inte sova, där hon låg i tantens kvava lilla rum. I motsats till Leontine älskade hon frisk luft och renlighet. Dessutom låg hon illa i dragspelet, hur hon vände och vred på sig.

— Säg, tror du att banken beviljar uppskov på de tretti kronorna som fattades på omsättningen? frågade tanten oupphörligt.

Slutligen röt Astrid till:

— Låt mig vara i fred för växelomsättningen. Och då råkade de i gräl.

— O tack, det är allt vad man får, skrek Leontine, ut med dig, ge dig upp på ditt rum, så man kan få sova. Nå vad väntar du på? Är du kanske rädd att det är tjuvar på vinden?

När Astrid gick uppför trappan, vaknade Osvald Andersson, fast han inte visste vad som väckt honom. Han drog eld på en tändsticka, tände ljuset och fann att klockan var över tolv. Ett dygn bara, så skulle den klocka slå, som markerade den sjuttonde september. Hans frihet var inom räckhåll nu. Tjugufyra timmar bara, så kunde han lugnt återvända till sin bostad för att pressa hyran ytterligare i anseende till blodfläcken. Han hade ändå haft tur till slut som hittade den här bönan! Men det var allt visset att hon sov nere hos tanten och att han skulle ligga här ensam. Han var utvilad och karsk nu efter tolv timmars sömn.

Då hörde han henne där ute på vinden. Han blev inte rädd, jo lite rädd, förstås, det kunde ju vara en varning. Han satt upprätt i sängen och väntade henne. Han hörde henne släpa på något där ute, sen blev det tyst. Till slut blev det out-
härldigt att vänta, han smög sig upp och lyssnade vid dörren. Hon rörde sig där ute och suckade, som om hon låg illa. Men det gick ju ändå för långt.

— Fröken!

— Sch!

— Kom in!

— Nej! Jag har det bra.

Då gick han efter ljuset och lyste ut på vinden med det. Hon låg på den där matthögen hon ansett för simpel för honom, reste sig och viskade:

— Inte med bart ljus på vinden!

Då bar han in det, ställde dörren på glänt och trevade med utsträckta händer bortåt vrån. Han snavade över en kappsäck, ställde till buller, glömde att bli rädd. Redan nu var han osårbar, redan nu gick han över gränsen i sitt liv och räddes varken polis eller åklagare eller radioefterlysningar mer. Det som uppfyllde honom och drev honom till henne var något obeskrivligt och stort. Han brukade väl ofta efter råd och lägenhet söka sällskap till det som man söker tjejen till, men aldrig hade ett spår av känsla varit med däri, varken då han gjorde förslaget eller jäntan i fråga gjorde det. Men i denna stund uppfyllde honom en känsla, som satt honom upp i

halsen som gråt och samtidigt gjorde honom oförvägen, ja hjältemodig. Det första han gjorde då han kom fram till henne var att känna efter om hennes fötter och händer voro kalla, och han tänkte inte själv på hur konstigt det var att hennes bara ben inte frestade honom till närgångenhet.

De voro emellertid iskalla, och han blev förtvivlad över att hon frusit för hans skull. Ja, detta var ett människoblivande på en vind.

Han var glad då hon låg i sin säng, fast nu frös *han*. Nu vågade han smeka hennes skuldra, varligt och ömt.

— Det var bra att du vaknade, viskade hon hastigt i hans öra. Det var reflexen av hans smekning, ty hans förvandling som hon var orsaken till, hade hon ej märkt.

Nu kysste han henne.

— Säg, kan jag inte få ligga ovanpå täcket, bad han, med filten över mig. Jag är inte alls nån drummel, förstår du.

Han tänkte lite och tillade: — Inte mot dig.

De lågo stilla lite så, andlösa. Slutligen sade han med fruktan och bävan:

— Tycker du lite om mig? Det hade han aldrig frågat någon förr.

Hon teg. Medan han väntade på hennes svar hann han undra över att han nyss bara brytt sig om den dagen då de fem åren skulle vara förbi. Men Astrid tänkte: Vem är han? Varför är han

här? Varför inlåter jag mig med honom mer och mer? Vad livet är underligt. Överrumplar en. Rätt vad det är, så är man en tjuv och har en karl i sin säng.

— Vad ska du tycka för resten som inte känner mig, sade han till slut modstulen.

— Tala om lite för mig Olle. Vad har du för jobb?

Då han berättade att han rökte ohyra fick hon ett skrattanfall: och jag som sa, minns du det, att du inte kunde göra ett kryp förnär! O, o, en sån människokänedom! Berätta mera!

— Ja vad ska jag berätta? Stomman är änka och bor i Sundsvall.

Astrid insisterade inte. Det blev tyst mellan dem, men något arbetade sig upp till ytan hos Olle och det var hans hemlighet.

— För resten kan du få veta allting om mig, sade han. Du lita på mig i förmiddags och nu litar jag på dig. Ligger du illa? Lägg huvet på min arm. Så, är det bättre nu? Jo ser du jag jobbade på kontor i Sundsvall...

IV.

Det sista budet som löpte genom Gåtorps telefoner innan natten till söndag föll på, gällde Ulla: Ingen förändring. Vart ska det här ta vägen? Det visste ingen, och så gick man till sängs och släckte.

Olga le Fort gick ut till sin man, som satt kvar och stirrade i köket, där han suttit sen kvällsvarden.

— Jo, hon lever.

— Jaså.

— Så då finns det väl hopp.

— Sa du hopp?

— Var vill du ligga i natt? Jag menar om du är rädd för smitta, så kanske det är säkrare där uppe.

Som vanligt hade de samtidigt haft samma sak i huvudet. Han hade nämligen nyss tänkt på smittan själv.

Men han sade: — Vad bryr jag mig om smitta?

Han trodde verkligen att han inte brydde sig om den. Inte frågade efter om han finge kräfta eller ej. När han kvällen förut kom från Rosenlunds, hade han trott att skammens mått var rågat. Men när han sen vaknade på förmiddagen ur sin tunga sömn, rusade ner till fabriken och fann Roili just i färd med att lämna den, då flödade det över för honom. Han kunde inte ens se bankdirektörn utan gömde sig bakom en brädstapel. Det dröjde länge innan han fattade att något allvarligt hänt med Ulla, och när han fattade det, orkade han inte sörja.

— Nå, då så, sade hustrun och därmed hämtade hon ner hans sängkläder.

Om en stund dröp han in och lade sig. Hon gav honom en liten uppmuntrande klapp ovanpå täcket:

— Sov nu gott, le Fort! Hon var inte lite nedlåtande och viktig för att hon skulle dö.

De lågo vakna länge, slutligen sade hustrun:

— Hör du, le Fort, jag tänkte vi skulle gå i kyrkan i morgon vi två.

— Varför det då?

— Det vet du väl.

*

De somnade just då Osvald Andersson vaknade vid att Astrid smög uppför vindstrappan. Nu var det mörkt i Gåtatorp, endast den röda gardinen lyste i Bruksgatan. Regina Montan vakade ännu. Hon låg i detta ögonblick på knä vid kakelugnen och tog ut sin dagbok ur den. När Olle Odelman stormade på henne med nyheten att Ulla le Fort låg medvetslös i mors klinik, hade dagboken med ens förvandlats från en dyrbarhet att skydda till ett farligt dokument, som hon måste göra sig av med. Klassen hon skulle läsa med gav hon helt enkelt lov efter långrasten. Hennes avsikt var att gå hem och bränna dagboken med detsamma, men när hon kom utanför skolgrindarna, drev henne själva förfäran till det rum där Ulla låg.

Stöd mig ej, låt mig falla,
paradiset jag såg...

I natt skulle Sjang inte komma, det visste hon. Hon hade märkt hans fasa och vedervilja, då hon kom in i sjukrummet. Något som hänt, hon visste

inte vad, hade skilt dem åt mer än tusen år och mil kunnat göra. Hennes dagbok var honom likgiltig nu, när ändå det som han velat förhindra hade hänt. Men för henne var den inte likgiltig. Än var hennes goda rykte i Gåtatorp värt en kamp, och hon ämnade kämpa den. Mitt i förkrosselsen fattade hon ett trotsigt beslut att rädda sig ut ur delaktigheten i Ullas självmord.

En gång förut hade hon varit framme vid kakelugnen men blivit sentimental i sista stund. När hon läste igenom dagboken i går hade hon hittat en enda mening som tydde på att Sjäng en gång känt ömhet, inte bara åtrå för henne: "Han hade tårarna i ögonen, då han såg på mig." Den meningen kunde hon kanske få lov att skära ut och behålla.

När hon nu bläddrade i boken för att hitta dessa ord, tyckte hon att resten kunde hon bränna utan saknad. Hon såg nu mycket som hon icke anat då hon skrev och icke ens i går haft ögon till att se. Hon såg att detta var en historia som bar döden i sig från början alldeles som en präriebrand som förtär sig själv genom sin våldsamhet. Den hand som fört anteckningarna dag för dag hade inte förstått vad den själv vittnade om: att Sjangs och hennes historia med obönhörlig konsekvens snabbt genomlöpte alla de skeden som leda till slutet.

Så hade då Ulla tagit sitt liv för något som redan var oskadligt och förbi! Om deras hemlighet kunnat bevaras blott några timmar till, hade den glidit ut i mörker och resignation, och Ulla kunde

fortsatt att leva sitt lyckliga liv. Ja den ångerfulle Sjang skulle kanske gjort henne ännu lyckligare. Men så hade icke fått ske och nu låg hon där borta, drabbad av någon grym och bitter tillfällighet, men stum, lyckligtvis, stum.

"Han hade tårar i ögonen, då han såg på mig." Hon skar ut detta vittnesbörd med en pennkniv och stoppade den lilla remsan i sin plånbok. Så stoppade hon boken i kakelugnen och satte tändstickan till.

Det dånade i kakelugnen bakom luckorna så att hon knappt hörde att det knackade på köksdörren. Men det knackade om igen, och hon skyndade ut för att öppna. Han kom ändå! Dött det som varit mellan dem? Nej, det var starkare än döden, brottet och skammen!

Hon blev stående alldeles förstenad i köksdörren. Lågan som flammade upp ur hjärtat sjönk lika hastigt och bara svedan var kvar.

Gamla faster Montan hade övergivit sin telefon och kommit själv med käpp och lykta. Då måste något oerhört viktigt stå på, något som inte ens kunde telefoneras om.

— Får jag inte komma in?

— Jag hade just tänkt att — gå till ro nu, sade Regina. Att faster kommer så här sent?

— Jag har nyheter.

— Är det? Är det... slut nu?

— Nej, nej, och se inte så förskräckt ut. Du må tro, jag har tänkt på dig hela dan, lilla barn.

Men du kan vara alldeles lugn, ingenting att oroa sig för! Fatana är den enda, som vet någonting! Nu som förut! Och du vet att jag är tystlåten!

Regina stirrade med förfäran på sin enda förtrogna, den enda människa som brydde sig om henne i hela världen. "Ingenting att oroa sig för." Och det var kärleken som drev henne att tala på detta hemska sätt. Kärleken är utan moral.

Gumman hade svårt att höja blicken upp mot den dyrkade Regina ty ett kroniskt ryggs-kott böjde henne mot jorden. Hon hade ett slapt och tomt gammalt ansikte och en spenslig överkropp. Men över höfterna var hon en dryg meter i genomskärning, ty de mängder av bröd och potatis hon åt i sin fattigdom sjönko neråt. Detta var det som folk mindes hos henne, men hennes ansikte glömde man. Som hon mest hölls inne på telefon vid sin spindel, stod hon ytterst dimmig för folks medvetande. Trots detta var hon en av de största makterna i Gätatorp. Det var hon som hållit sin mäktiga hand över Sjang och Regina, och många gånger räddat dem. Sjang hade trott att hon skulle rädda honom i går kväll också, och det hade hon gärna gjort. Hon skulle utan tvekan ha svurit på bibeln att Sjang suttit med sin patience hos henne hela kvällen, om blott polisen frågat henne.

Fatana slog sig ned oombedd, ty hon orkade verkligen inte stå. För henne var det en lång promenad från hus till hus och hon blev lätt andfådd. Hon var liksom amöban inte gjord för promenader.

Regina sköt en ask pastiljer till henne utan ett ord. Hon hade ingen aning om arten av den nyhet Fatana ämnade meddela. En sekund flammade hoppet svagt igen: Kanske han hade skickat ett bud...

— Jo, som sagt, du kan vara alldeles lugn, sade Fatana uppmuntrande. Jag har lyssnat allt jag kunnat och ingen människa har nämnt ditt namn... Jag menar med anledning av...

— Det som hänt? Jaså. Men det är väl bara en tidsfråga då det börjar, tillade hon. För sanningen, den tär sig fram... Tyvärr...

— Inte alltid, inte alltid, sade Fatana. Och för resten sanningen i den här historien är kanske en helt annan än du tror. Kanske du alldeles i onödan plågar dig själv. Jo, för det ser jag nog att du gör. Sätt lite rött på kinderna om du går i kyrkan i morgon, min flicka.

— Vad är det du har i kikarn, Fatana?

— Jag har en teori, sade Fatana värdigt. Och disponenten han nappade på den medsamma.

— Du har väl inte anklagat någon oskyldig? Nån annan kvinna?

Regina tog henne häftigt i axeln och tvang henne att se uppåt.

— Men Regina lilla, var inte så våldsam. Akta min rygg! Tänk på vad du gör!

— Tänk själv på vad du gör!

— Du är då inte vidare tacksam för allt man gör för att skydda dig. Ska jag gå, kanske?

— Jo visst är jag tacksam, och du får inte gå!
Tala om alltihop, vad var det disponenten nappade på? Och hur fick du fatt i honom?

— Jo, lilla tös, det gav sig själv, svarade Fatana genast blickad. Du förstår väl hur jag grubblat över vad som kunde göras, för jag begrep ju att du i din känslighet inte kunde tåla att bli inblandad i det här. Men så var det en ren skickelse att Klipping började att gräla på mig, för att han inte fort nog fick sitt samtal med en läkare i Stockholm. Och så sa jag bara att han fick ursäkta, men bankdirektör Roili hade talat tre perioder med unga Fristedt och tagit upp linjen. Och tänk, då märkte jag att han inte hade en aning om att arbetarna går och har planer på fabriken, det som jag vetat så länge! Så då tycker jag att det var min skyldighet att tala om det för honom. Men då var det disponenten själv som började tala om mord...

— Disponenten är galen!

— Det är han visst, men tror du inte det kan ligga något i det där i alla fall, lilla Regina? Varför tror du Sofi blev uppsagd? Jaså visste du inte det? Jag har vetat det länge men jag ville inte oroa dig. Och du får komma ihåg att i går var sista kvällen för Sofi i det huset. Jag tror att hon skrämde Ulla från vettet innan hon flyttade, och nu sitter hon hos Fristedts och väntar på att brorsonen ska bli disponent!

— Den där hyggliga Albär! som var så kär i Ulla! Och så skulle han skicka Sofi att ta livet

av henne! Jag tror du har blett från vettet, du så väl som disponenten, Fatana!

— Det är väl klart hon inte har mördat... men det kan väl bli så ändå...

— Ja, det vet jag nog. Inte tänkte jag mörda Ulla. Och det blev så ändå.

— Du är så ömtålig och rättsinnig, lilla Regina... Så du ser ut, barn lilla! Svimma inte! Vänta, vänta, jag ska springa efter konjak... Och jag som trodde det skulle lugna dig...

Regina började skratta så spöklikt hemskt att Fatana förfärad flydde. Hon vågade inte ens komma tillbaka med konjaken, den drack hon ur själv.

*

När Dagmar vände sig till Klipping och sade honom att Ullas barn var dött, väntade hon att denna realitet skulle tämja honom till stillhet, men hon misräknade sig. Då sanningen gick upp för honom ställde han till en scen värre än någon av de andra han åstadkommit under dagen. Han kastade sig över Ulla, det såg ut som om han skulle krossa henne under sin förtvivlan. Han ropade på henne, han skrek, han grät och smekte hennes händer men till allas fasa svor han ej.

Dagmar stod alldeles stilla, då och då med ett öga på klockan. Men då stormen minut efter minut rasade med oförminskad styrka, tillsade hon honom i sträng ton att gå undan från bädden. Hon hade

fått hem coramin nu, och ansåg sig böra göra ett försök därmed.

Han lystrade ett ögonblick och såg upp. Den glimt hon fick se av hans ansikte, rött, väldigt lik-som uppblött och trampat i, väckte mest motvilja hos henne.

— Disponenten kan inte hindra mig att göra försök med ett nytt medel.

— Jo det kan jag. Ni skulle ha räddat båda. Nu ska hon dö.

Sköterskan kom i detsamma in med apparaturen. Då Klipping fick se henne rusade han upp och ryckte sprutan ur hennes händer.

Detta var den syn som mötte Sjang då han steg in i sjukrummet. Doktorn stod blek och spänd med ryggen mot Ullas säng som om hon ville skydda henne. Bakom skymtade den sovandes likgiltiga ansikte. Hon andades tungt och mekaniskt, oberörd av stormen omkring henne. Klipping stod mitt i rummet med tårarna flödande över ansiktet, en man i förtvivlans våld. Han bröt sönder sprutan med sina bara händer, dess innehåll rann honom mellan fingrarna. Glaset krasade under hans fötter då han smulade sönder bitarna till stoft.

Då Dagmar fick se Sjang sade hon: hjälp mig! Ryck upp dig!

— Hon tror jag är tokig, sade Klipping med rösten alldeles grötig av gråt. Bara för jag inte vill att hon... ska vakna... till att sövas igen och läggas på operationsbordet.

Sjang stod tyst och såg på Ulla. Att barnet var dött gick honom förbi, men han förstod att han måste bestämma om Ulla skulle släppas av fri vilja eller man skulle göra ännu ett försök att hålla henne kvar. Om han bara vetat vad hon själv önskade ifall hon levde bakom den stilla ytan! Vill hon alltjämt dö, eller kämpar hon för att vända tillbaka, nu när hon ser hur övermåttan grymt hon handlat?

— Hur kan du tveka Sjang? hörde han under tiden doktors stämma, icke runt och vänligt skånsk utan skräckinjagande. Och då han ändå dröjde i sin osäkerhet, upptäckte han med en gång att han kördes ut ur rummet och att den stora disponenten kördes ut ur rummet, fattade av virvelvinden i Dagmars plötsliga vrede.

När Dagmar låst efter dem sjönk hon ner på en stol. Hon darrade så på handen att sköterskan måste ge sprutan.

Framemot midnatt, när ro fallit över kliniken och sköterskan satt fredligt vid Ullas huvudgärd, kunde Dagmar gå upp i stora huset till de sina som hon glömt. På soffan i väntrummet låg Klipping och sov en ångestfull sömn kunde man höra. Men Sjang var försvunnen.

Nu när striden mot döden, sorgen och vanvettet bedarrade, anmälde sig en ny fiende. Det var Dagmars eget hjärta som framhärdade på andra dygnet i sin bittra vrede mot Malte. Gå nu upp och säg

honom precis det du tycker om hans sätt att svara Ulla, eggade henne hjärtat, medan hon vandrade över den tysta mörka gårdsplanen i septembernatten. Nej, svarade hennes förnuft, vad skulle det tjäna till. Vårt förhållande skulle bara fixeras i ömsesidig bitterhet. Vi är inne i ett mörker båda två, men det får inte finnas ett mörker som inte den klara tankens ljus rår på. Hans utbrott mot Ulla måste kunna ledas tillbaka till en orsak, och när jag funnit den så blir jag lugn och klarar upp det. När man såg den hopplösa förtvivlan omkring sig, fick man vara tacksam att man ännu hade kvar den möjlighet att rätta och göra om som livet alltid bjuder en så länge man är till.

Hon gjorde sig till Maltes försvarsadvokat mot sitt eget hjärta och bad det betänka att hela världen enat sig om att lära honom att han alltid och i alla avseenden måste vara mera framstående än sin hustru. Kvinnor som voro rädda om sin lycka blevo vettskrämda om de råkade bli framstående och rätt hade de, förstod hon nu. Själv hade hon slarvat med sin lycka och visste allra innerst att den aldrig kom tillbaka. Så långt i orimlighet fick inte hennes hjärta sträcka sig. Om hon uppnådde klarhet, fattning och fred, måste det vara belåtet. Vilket det naturligtvis inte var.

Olle sov med sitt lilla ansikte uppåtvänt, försvarslost, Malte däremot satt ännu vid sitt skrivbord. Det förvånade henne ty han hörde inte till de präster som skriva predikan på lördagsnatten.

Hans predikan hade också mycket riktigt varit färdig i början på veckan, en omsorgsfull kria på temat "ty såsom Fadern uppväcker döda och gör dem levande, så gör ock Sonen levande vilka han vill." När han nu läste igenom den så fann han, att vad man egentligen fick klart av denna predikan var att prästen i Gåtatorp visste mycket litet om död och uppståndelse. Därför att han så litet hade att komma med hade han också ämnat att gräla på det Gåtatorp som kom i kyrkan: "Vad är det för ett evangelium som Gåtatorp väntar så ivrigt i dag? Att Sonen gör levande vilka han vill? Ack nej, att Gåtatorps fotbollslag segrar över Målaskog".

Medan han satt där och grubblade slog en tanke ner i honom: varför berättar jag inte i stället enkelt och sannfärdigt vad som hänt mig sen förra söndagen då jag snavade över stenen som sprängdes av Ljungelden?

Men så kom Dagmar just som han skulle börja. De växlade några ord om Ullas tillstånd, men Malte var ivrig att Dagmar skulle gå så att han finge arbeta vidare på idén han fått.

— Kan du inte gå och vila nu? sade han. Försök att sova.

— Du behöver sova bättre än jag.

— Jag kan inte.

— Vill du ha en tablett?

— Nej tack, jag behöver vara vaken. Men säg Dagmar, är du inte lite för frikostig med sovmedel?

Dagmar tog hans fråga som en medveten hänsyftning på den tub som Ulla tömt. Men hon ämnade inte försvara sig ty hennes samvete var lugnt över det recept hon skrivit ut för ett halvår sen. Och det hörde till sjukdomsbilden att Malte måste söka sätta ner henne på hennes område för att finna lätnad själv.

Malte själv blev däremot förskräckt så fort han hann förbinda vad han sagt om sovmedlen med Ullas självmord.

— Förlåt min lilla vän, jag bar mig mer än taktlöst åt.

Men det skulle han inte ha sagt, ty därmed gav han ovetande Dagmar i present inledningsorden hon sökt för en uppgörelse mellan dem.

— På tal om taktlöshet, sade hon, så har det gått upp för mig att mitt kvackande i Gåtatorp är en enda taktlöshet mot dig.

I grund och botten tyckte hon inte så, men hon sade det för att hjälpa Malte. Och så märkte hon genast att han tyckte ofantligt illa om vad hon sagt.

— Nu förstår jag inte alls vad du menar, sade han avvisande. Jag är inte medveten om någon taktlöshet från din sida.

— Du tyckte inte om den där förväxlingen mellan sjukbud och sockenbud i förmiddags, sade hon.

— Nej men jag skyllde den inte på dig, svarade han, eller hur? Men ursäkta, nu måste du verkligen gå...

— Ja god natt då, sade hon dröjande. Jag vill

bara säga dig, att om inte du är missnöjd med förhållandena, så är jag det.

— Är du? som har så stor praktik.

— Just därför.

Hon såg att han vred sig som en mask under samtalet, men bara därför måste hon vidare.

— Varför kan inte vi två tala om det vi båda vet lika bra, Malte? Allt vore ju bra om du samtidigt hade fått den plattform du behövde i Gåtorp.

— Jag är fullkomligt nöjd, sade han medan han fyllde sin reservoarpenna.

Nu tog Dagsmars hjärta plötsligt ledningen självt:

— Men Malte! När jag vill klara upp det här för oss båda, så behandlar du mig på det här viset!

— Jag behandlar dig inte alls. Men naturligtvis kan jag inte bli förtjust över att du förutsätter att jag är svartsjuk på din framgång. För det vore ju ganska simpelt, eller hur?

Dagmar tystade sitt hjärta och sade: Du är ädelmodig innerst, Malte, men...

— Det märks inte så mycket, menar du?

— Jag menar att jag varit en dåre som ingenting begripit. Jag har frestat dig över måttan...

— Och nu begriper du plötsligt lite för mycket, kära Dagmar, vilket är ännu värre... låt mig vara i fred för dina fantasier.

— Men Malte! säger du fantasier efter det som hände i går kväll?

— Vad hände i går kväll?

Hon stirrade häpen på honom. Just nu var hans ovetenhet inte låtsad. Han hade sannerligen glömt det! Hade hört Klipping rasa mot dem som drivit Ulla till förtvivlan och glömt att han själv var en av dem. Så förfärligt var då för honom det han sagt, att hela glömskeapparaten satte in för att tränga bort det. Hon förstod att hon gett sig in på ett område som var tusen gånger farligare än hon anat.

— God natt, sade hon. Vi talar en annan gång.

— Men nu vill *jag* fortsätta, sade Malte. Gå inte! Jag vill veta vad som hände i går och som visade min rätta natur för dig.

Han tvang henne till sist att påminna om vad som hände då Ulla ringde upp honom.

Och då såg hon att han med ens kom ihåg.

Nu stod alltsammans levande för honom! Samtalet mellan Dagmar och Olle, den vita masken i hjärtat, Ullas ångestrop som inte löst ut hans vilja att hjälpa utan blott hans hopsparade bitterhet.

— Vad svarade du på hennes fråga? frågade han, fast han ungefär visste det.

— Det enda jag kunde: att det fanns *en* odödlighet och det var den biologiska som hon stod i begrepp att vinna, då hon blev mor.

— Hon kände en sista tvekan inför sitt hemska beslut och vände sig till mig men jag lämnade henne utan hjälp. Jag kunde kanske ha hindrat henne att ta giftet. Och här har jag gått i två år

och klagat över att jag inte fick tillfälle att ge av mina rika gåvor, o min Gud!

— Felet är mitt, förstår du väl, sa Dagmar förfärad. Jag skulle ha hört att något var på tok och störtat dit och sett efter vad som stod på. Men sen jag lagt ner luren tänkte jag inte på henne mer. Bara på vad jag förstått om dig... om oss...

Länge var det tyst i rummet medan de betänkte sina irreparabla försummelse.

— Jag tog mig ton mot dig nyss, sade slutligen Malte, med en röst så full av leda och trötthet vid egen ofullkomlighet som en människas röst kan bli. Jag har många gånger känt mig förbittrad mot dig för att du hade så många patienter och jag nästan inga.

— Jag tror det skulle hjälpas, om de flyttade gudstjänsttiden, högg Dagmar i, förtvivlad och ångerfull över vad hon framkallat.

Han skrattade.

— Det behövs nog andra åtgärder, sade han. Jag har så många åhörare jag förtjänar.

— Nej, nej!

— Jo så är det. Men jag vill i alla fall ha sagt dig en sak, för rätt ska vara rätt. Min nöd har också andra orsaker...

— Är du i nöd?

— Ja jag är i nöd och det är inte bara avundsjuka mot dig...

— Malte, min kära vän, vad är det som har hänt

med dig? Förr var du ju i jämvikt. Jag vill så gärna hjälpa.

— Det kan du inte. Det är oundvikligt att ens hållning till tillvaron ska förvandlas med åren. Ju längre det lider mot mörkningen, dess mer ångestfullt blir det att man irrar omkring vilsen och kanske ska dö utan att ha hittat hem.

— Det kan jag inte göra något åt, det har du rätt i. Jag vet inte vad du menar med att hitta hem. Och jag är inte rädd att dö.

— Jag visste ju det. Du tar döden alldeles för lätt, och livet också, för du förnekar de stora osynliga verkligheterna före oss, omkring oss, och bortom oss.

— Som du känner till?

— Bara på hörsägen, men otaliga andra har upplevt dem.

— Du menar Crusimontan!

— Ja han som satt här där jag sitter nu och förberedde sina predikningar, medan utsocknes folk på lördagsnatten vandrade miltals på vägarna för att hinna fram till gudstjänsten.

— Jag önskar han hade låtit bli att spöka i prästgården!

”Så oskickligt jag skötte det”, tänkte Dagmar, medan hon gick bedrövad bort. Det var klart det skulle såra honom att jag lade korten på bordet och visade att jag genomskådat honom. Jag måste skaffa honom en annan läkare.

Malte skrev på papperet som låg framför honom:

”Jag är satt att predika om en gudomlig verklighet som jag icke upplevt. Det är detta som är min nöd. Det är orsaken till den tomma kyrkan och till att jag nu måste bära på den djupa skulden mot den döende.”

Sen skrev han inte mer. Det blev ingen ny predikan. Han kunde inte berätta församlingen det som hänt med honom, när han inte kunde bekänna allt.

På efternatten kom Sjang. Smutsig och riven kom han ur Gåtatorps skogar, där han vandrat i blindo genom kärr och snår. Statspolisen skulle ofelbart ha tagit honom ifall den varit ute den natten, ty han såg högst misstänkt ut där han stod upp mot fönstret till Ullas rum och lyssnade genom springan efter hennes andetag. Hon levde! Hon skulle kanske komma att leva! Han var lika rädd för att hon skulle leva som att hon skulle dö, ty då skulle han ställas inför en helt och hållet okänd, en fruktansvärd människa.

Hur kunde hon göra det hon gjort? På något sätt måste hon ha blivit ställd inför hans svek. ”Eftersom ni styrkt att ni kommit från fruntimmer.” Var det nog för att driva henne i döden? Nog var det skamlöst, men hur många fruar skulle bli kvar om alla tog vid sig så hårt? Det föreföll fantastiskt och oproportionerligt att en ung moder

kastade bort två liv av så banal anledning, men hon *var* tydligen fantastisk och väjde värdena på en annan väg än han. Han kände henne inte. Han trevade i blindo då han försökte göra upp för sig vad hon tänkt under de få korta ögonblick hon måste ha vägt livet mot döden. Det pratades om allt som band henne vid livet. Men så mycket förstod han att i det avgörande ögonblicket hade allt världsligt för henne sjunkit ner i en isig likgiltighet, densamma som han själv kände nu. Det var väl den plötsliga kastningen ut i den ödsliga tomheten från den varma tillvaron där alla, snickare och djur, tävlat om hennes gunst som hon inte kunnat uthärda, och hon hade reagerat snabbt, oåterkalleligt och grymt. "Jag älskar äran, min själs begäran är blott att dö utan blek förfäran." Men hur kunde hon? Han hade hört henne röra sig då han kom hem. Hon hade alltså tagit fram en tub, hållt upp vatten, druckit och svalt och lagt sig ned att vänta på döden utan att ens säga ett god natt, i en hemsk och isig tystnad, fast hon visste han fanns så nära. Nu skulle han väl hela livet få grubbla om hon begått denna handling för att förgöra honom för alltid eller om hon velat förvandla honom, rädda honom. Det var tänkbart att hon dött av hövlighet för att lämna honom vägen fri men också tänkbart att hon velat spärra vägen till den andra kvinnan. Men om så var, kunde ju ett ord upplyst henne om att det var onödigt! Men av vilket motiv hon än handlat, den känsla som lett henne hade varit av

det sällsamma slag som inte ryggas för något. Han hade nog tyckt hon var för ung, för barnslig och lite för grund i sina känslor, det var därför han sökt sig till de djupa brunnarna hos den andra! En dåre hade han varit som upptäckt först nu vem som hade de starkaste känslorna.

Plötsligt började det rycka i kinden igen. Han hörde Reginas röst i sitt öra: "stöd mig ej, låt mig falla...", det vill säga: "låt Ulla dö så att min hemlighet ej må bli uppenbar!" Så bottenlöst feg och så kallblodig var då i prövningens stund den kvinna vars passion förtrollat och förbränt honom. Hur lätt att fruktansvärt hämnas på henne om man bara kunde kasta sig själv till ett byte för skvallerkärningarna i Gåtatorp — och det kunde han. Hämnas och så bort för alltid. Hans samband med Gåtatorp var brutet. För Ullas skull och genom Ulla hade arbetet där fångat och inspirerat honom. De hade gemensamt kommit på alla uppslag och utan samarbetet kunde de inte ha genomförts. Ulla måste ju ha vetat vilket slag hon måttade mot Gåtatorp. Och så började hans tankar gå i samma ring igen: hur kunde hon? Vad menade hon?

SÖNDAGEN

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
BY NATHANIEL BENTLEY
VOL. I.

CHAPTER I.
THE FIRST SETTLEMENT.
THE CITY OF BOSTON WAS
FIRST SETTLED BY
ENGLISH MEN IN
THE YEAR 1630.
THE FIRST HOUSE WAS
BUILT BY THE
REVEREND FATHER
JOHN DONN.
THE CITY WAS
INCORPORATED AS
A CITY IN THE
YEAR 1630.
THE CITY WAS
REBUILT AFTER
THE FIRE OF
1630.
THE CITY WAS
REBUILT AFTER
THE FIRE OF
1630.

I.

Dagmar fattade ögonblickligen att det var något galet i att solen sken in på henne i sängen. Här låg hon och det var långt lidet på söndagsmorgonen! Då måste Ulla ha dött utan att sköterskan tillkallat henne.

Hon kastade en kappa över sig och störtade ner i flygeln.

Där var allt mycket stilla, och i den stillheten hörde hon Ullas hjärta gå. Det var något olycksaligt med detta sega hjärta som arbetade så maskinmässigt och meningslöst som en motor som står och pumpar i en förolyckad bil.

Men pulsen var svagare än då hon sist tog den, döden var nära, insåg hon.

Medan hon drack sitt morgonte grubblade hon över hur hon skulle bära sig åt för att få behålla denna söndagsmorgonstillhet omkring den döende intill slutet. Hur skulle hon hjälpa Ulla att få dö i fred utan ursinne och förtvivlan och misstankar in i det sista? Och hur skulle man förhindra att Klipping lät skandalen braka löst så fort dottern slutade andas? Dagmar kände av erfarenhet människors oförmåga att ta döden med lugn — som de

borde. Framför allt självmord brukade förorsaka stor oro i atmosfären, men det här var värre än något hon varit med om. Hon var medveten om sin oförmåga att ensam hålla stånd mot hysterien. Vem kunde hjälpa henne? Malte? Min Gud, hon hade själv kastat ner honom i än djupare depression än han varit i förut och hon vågade knappt tänka på hur det skulle gå med honom efter Ullas död. Kunde då ingen hjälpa? Jo kanske det ändå fanns en? Hon tog telefonluren.

Den här gången var det en fördel med att fröken Montan på telefon visste allt. Hon skulle genast sätta doktor Udd i förbindelse med detektivkonstapeln, han fanns på Gåtorps pensionat. Men förlåt doktorn, det är väl inte nån ny — olycka?

Bara det att Språng fanns i närheten var Dagmar till tröst. Hon räknade utan vidare med att hon därmed hade tillgång till en stor stark karl som kunde hantera en situation. Han skulle komma genast, var hon säker på, utan att hon behövde uppge de verkliga skälen som sannerligen inte voro för fröken Montans och Gåtorps öron.

Men mannen hon satt sin lit till svarade att det var honom omöjligt att komma åtminstone på förmiddagen. Hon blev så flat att det flög ur henne ett: Varför då? innan hon hann tänka sig för. Jo, svarade han, det hängde hop med en privat angelägenhet som han så gärna hade velat rådgöra med doktorn om i går ifall doktorn haft tid. Där fick hon för albyl, adjö.

Men Språng var redan bevekt av hennes tydliga missträkning. "Nu ber hon mig i alla fall på sina bara knän", tänkte han och lovade blidkad att komma på eftermiddagen.

— Kom så fort ni kan!

Hon försökte ge Ulla en spruta medan ännu de två herrarna sovo, men blodcirkulationen var för dålig.

Nå, så visste man det — att ingenting lönade sig mer.

Malte tittade in ett ögonblick före kyrkdags med prästrock och predikan. Han tycktes bli djupt gripen av nyheten att Ulla ännu levde. — Gud kanske i alla fall gör ett under i Gåtatorp, sade han. Och Dagmar vågade inte svara att här var inte fråga om under utan bara om ett ovanligt segt ungt hjärta, ty hon kände det som om ett enda ord från henne skulle kunna bryta ner den spröda jämvikt han hade just nu och som han behövde över gudstjänsten.

I detsamma kom Olle och kallade:

— Vi måste gå nu far.

Där Dagmar stod i fönstret och såg dem gå hand i hand, kunde hon konstatera att det i dag var livligare än vanligt omkring kyrkan. Men det var ju heller inte någon vanlig söndag. Ulla le Fort låg döende på andra dygnet och Gåtatorp, övergivet av Klipping, var ett byte för stridiga viljor. Hon hade rätt gärna velat gå till kyrkan själv och

konstatera vilka nya åhörare som Malte fått, vilka de hjälplösa människor voro som sökte sig från den alltför oroliga världen till den osynliga som Malte talat om. Men att Albär Fristedt inte var bland dem, det behövde hon inte gå till kyrkan för att veta.

När hon hörde Klipping utanför, skyndade hon hastigt ut och låste bakom sig. Men det blev ingen strid. Allt raseri hade lämnat Klipping och han svor icke mot Dagmar för att Ulla ännu levde.

*

Gubbarna hälsade varann med en smula förlägenhet där de samlades utanför kyrkogårdsporten. Jaså, Anders Petter hade tänkt detsamma i morse som Per Johan, att då en olycka hotar, då duger kyrkan för en gångs skull... Men snart var samtalet i gång:

— Se det går aldrig för oss bönnen att bära hela skattebördan, äss di sulle lägga ner fabriken...

— Och var sulle en ble å med virket?

— Ella mjölken?

— Jojo, då feck allt ni pytsåkare känna på, ni som annars får så grovt betalt för er mjölk, sade mejerileverantörerna hånfullt till dem som sålde konsumtionsmjölk åt arbetarna.

— Tro I vi får grovt betalt, när di arbetar på halvtid? Men staten får väl stö under...

Detta hörde verkmästar le Fort, där han stod.
— Vem tror ni egentligen staten är? frågade han.

*

Regina kom som vanligt tidigt till kyrkan. Hon hade till och med lagt lite rött på kinderna enligt Fatanas råd. Framför allt inte ge folk någon anledning att fästa sig vid henne. Gå alla till mötes, även om det var Sofi Fristedt, och diskutera Ulla öppet och klokt. Hon trodde hon var beredd på allt, men Sofi höll ändå på att bringa henne ur fattningen.

— Får jag be fröken uträtta ett ärende åt mig i prästgårn om fröken går dit?

— Så gärna Sofi, men kan vi inte följas åt efter tjänsten?

— Nej se disponenten har förbjudit mig att visa mig där, han tror jag har tatt livet av Ulla!

Detta gav verklighet åt hela den hemska scenen med Fatana från i natt som hon trott vara spökeri och fantasier. Hon gjorde en häftig rörelse som skulle betyda protest men vågade inte säga någonting.

— Ja fröken tror mig inte, ser jag, sa Sofi. Men så är det i alla fall. Och med ärendet är det så att disponenten fråga ut mig i går om fröken Ullas död, och så fick han för sig att jag teg med det viktigaste. Och det gjorde jag, jag tänkte det var bäst att se om det vände sig så hon kunde se

något själv, men hon lär aldrig kunna sä ett ord för sig själv mer i denna världen. Så då får jag göra det, och det var det ordet som jag ville fröken skulle framföra.

— Jag tycker inte vi ska tala om död än, sade Regina darrande, Sofi kan väl vänta lite än, man måste tro på under... (Min Gud, min Gud, du låter inte gäcka dig...)

— Jaså, säger fröken det? Men fröken tror väl ändå inte på ett sånt under som att fröken Ulla skulle ha gjort av med sig om inte arkitekten be- dragit henne med nåt fruntimmer? Om man bara visste vad det var för en sjana!

Det fanns en pliktrogen, from och sipp Regina Montan som fullkomligt delade Sofis åsikt om Sjang le Fort och den andra kvinnan. Hon var också en verklig person med hög moralisk standard full av principer, motviljor och social ambition — tyvärr, tyvärr, annars hade det hela varit enklare och mindre dödligt. Man kan överleva om en yttre klädnad av anständighet rivs av en, men om anständigheten är ens egen levande hud, då blir skammen detsamma som hudflängning och döden. Det var för att uppskjuta avrättningen som Regina slogs fortfarande. Än fanns det ett svagt hopp, eftersom Sofi inte anade att det var sjanan hon talade med.

— Jag delar inte alls Sofis förmodan, sade hon nu, vår lilla Ulla var ofta svårmodig utan anledning.

— Nej se det är då jämt upp vad hon inte var, svarade Sofi halsstarrigt. Och så mycket vakar Gud, så att det blev uppenbart att Ulla inte gjorde detta utan anledning. Och när fröken går till prästgården efter tjänsten, så berätta för kyrkoherden och disponenten det som jag teg med i går: att jag själv med egna öron hörde arkitekten bekänna för polisen som kom i sådant antal på fredagskvällen att han kom från fruntimmer!

— Det *kan* han inte ha sagt! Det har Sofi fattat fel!

— Besynnerligt vad fröken blir häftig och säger emot! Polisen satte åt honom för fröken Klintins cigarretter, och inte undrar jag på de, sån uppsyn som han har, och då fridde han sig med det. Han till och med sa vem han kom från, de blev han tvungen till innan de slapp han. Men se, det sa han så lågt, den filuren, så det fatta jag inte, och inte har jag kunnat räkna ut det sedan heller, ändå jag har gått igenom vartenda fruntimmer i Gåtorp med omnejd, varenda piga och fröken och fru med för den delen, för en får ju räkna med fruar också nuförtiden. Kan fröken tänka ut nån som passar? Inte? Då kan väl fröken inte heller förklara hur arkitekten kan ha haft hyss för sig i Gåtorp utan att frökens faster fått tag i det. Jag har frågat henne för länge sen då jag började få mina aningar, och hon sa att det var nog någon som inte hade telefon, nån som Evy Bom, för hon är tillbaks från skyddshemmet nu.

— Vet Sofi, det intresserar mig inte. Nu går jag in i kyrkan.

— Intresserar det inte fröken som har hand om Evy? Fröken tror förstås att Skrubba har gjort henne till en ny människa?

— För mig hade det fått vara vem det ville, bara inte Ulla fått reda på det, sade Regina och gick. Men Sofi följde efter: skulle det ha fått pågå i evighet bakom ryggen på den lilla stackarn? Menar fröken det?

— Sådant pågår visst aldrig i evighet, mumlade Regina. Jaja, Sofi får väl klara upp själv med sitt samvete att hon sagt Ulla det som hon inte kunde överleva.

— Hur vet fröken att inte Ulla själv hörde arki-
tekten och polisen? De stod ju rakt under villan.

— Det vore ju gott för Sofi... om hon ingen-
ting sagt.

— Jag har inte skyltt från mig med att jag alldeles molteg, och fröken får gärna berätta i prästgården vad jag sa till Ulla, innan vi tog godnatt: "förut har jag alltid trott att disponenten var den värsta karl som fanns", sa jag, "men nu ser jag att det är arkitekten." Precis det sa jag och inte mer, och det står jag för...

Malte stod vid altaret och såg ned i kyrkan. Äntligen hade åhörarna kommit som han väntat på,

men så underligt var nu allt, att han helst sett han fått läsa sin predikan för den vanliga handen full av åhörare! Dessa som nu vände sina ansikten mot honom hade mestadels passerat livets middags-höjd. Ungdomen, den var inte här, inte ens nattvardsbarnen som fått lov att fara med till Målaskog.

Vad sökte de här, dessa som ännu vandrade vilse i världen som han själv? Där sutto de båda gamla makarna le Fort på var sin sida om stora gången. Han hade aldrig sett dem i kyrkan förr, inte ens vid julen. Vad sökte de här nu? Egentligen visste han det. De kommo med en stor fordran: hjälp mot dödens bitterhet, döden inom dem, döden ikring dem. Bredvid fru le Fort såg han ett annat ansikte som han tyckte sig känna igen, fast det inte var så förskrämt och förgråtet som sist. Vem var hon? Jo visst, fru Rosenlund. Hustrun från Ödegård visade sig i kyrkan! Det påminde honom om den gången då Crusimontan tog upp kampen om själarna och hustrun Rosenlund var den första från motståndets högkvarter som gav sig.

Men var fanns Regina? Han hittade henne inte så lätt som vanligt. Jo där, mittemellan gumman Klintin och Sofi Fristedt satt hon. När han fick se henne kom en stark lust över honom att tala till henne i dag. Hon måste förstå hur långt han vandrat från sin gamla ståndpunkt att hans misslyckande i Gåtatorp berodde på församlingens andliga konstitution. Hon hade trott på honom medan

ännu allt var dött inom honom och utom honom. Hon hade fällt de ord som nu syntes honom profetiska: "Och ju himlen närmare hans syfte, desto tyngre steg han måste gå."

"Upplyften edra hjärtan till Gud och hören dagens evangelium." Medan han läste om hur Jesus uppväckte änkans son i Nain, överlade han med sig själv om vad han skulle våga eller icke våga att säga.

"Han gick fram och rörde vid bären och de som buro stannade"...

Malte märkte ögonblickligen att detta gjorde intryck. Åhörarna lystrade, något rörde sig bakom den mask av resignation som låg över deras ansikten. Le Fort och hans hustru tittade snabbt på varann över stora gången. En samfällid suck steg upp mot de målade valven. Märkligt att just detta var evangeliet för i dag! Ulla var mitt ibland dem medan prästen läste evangeliet om en ung människa som väcktes till liv bara för att hennes död var en för stor olycka att bära. Men ingen kände så starkt som Malte hennes närvaro. Vad väntade hon på där hon höll sig kvar i skymningstrakterna mellan liv och död? Måhända på att bli hämtad tillbaka, även hon, av någon väldig kraft? Om detta hänt på Guds rikes tid i Gåtatorp, då hade ett under kunnat ske, då hade församlingen förmått att bedja henne tillbaka igen... men nu?

Medan predikstolspsalmen sjöngs stod han lutad

mot dörrposten in till kyrkan och lyssnade till hur mycket starkare sången klingade än vanligt:

"Långt från min Faders hus jag går, ack Herre huru länge?"

De hade allesammans kommit hit lika oförberedda på ett under som de sörjande som burit ankans son i Nain utanför stadsporten. Och han själv som var utsedd att lära dem att under kunna ske, tänkte han kanske inte klenmodigt själv: Crusimontan kunde ha förmått detta, men inte en så skuldbelastad syndare som jag. Men varför icke jag? Var inte även Crusimontan en gång den skuldbelastade syndaren?

Den gamle väktaren betraktade prästen med häpnad ty han såg att han var "borttryckt i en annan värld" som farfarn brukade säga om Crusimontan. Men han såg också hur han vaknade upp, plötsligt återvände till jorden igen och blev orolig, då väktarn öppnade dörren åt kyrkan.

— Har kyrkoherden glömt predikan hemma? frågade han bestört.

Nej, Malte hade inte glömt predikan hemma men han hade kommit ihåg vad som stod i den. Det där om att "Gåtatorp inte läste bibeln utan Åhlén och Holms katalog", det var allt bra elakt. Följde han den predikan, så skulle han med hårda ord driva bort dem som kommit hit i sin rådlöshet. Nej han måste likväl berätta vad han kunde om Kristi tid i Gåtatorp.

Åhörarna tyckte att det var en underlig predikan.

De som kände kyrkoherdens förmåga från andra söndagar, försäkrade sina grannar att det var olikt prästen att tala så dåligt rent ut.

Tvärsöver Regina Montan viskade fröken Klintin till Sofi:

— Vår snälla kyrkoherde tycks vara alldeles ur gängorna, han med.

Men de mindre sakförståndiga tyckte om just det. De kände att det var fulla allvaret när han började jämföra Nain och Gåtatorp. De hade aldrig tänkt på att likaväl som man talade om Nain på Kristi tid, kunde man tala om Gåtatorp på Kristi tid.

— Det står ett sken ur det förflutna omkring detta tempel, det är skenet som dröjer kvar från Guds rike som en gång var nedsänkt mitt i församlingen. Vi har allesammans tänkt, sade han, att Guds rike, det låg en gång i Palestina och utbreddes till Grekland, Mindre Asien och Rom men så långt som till Kronobergs län kom det inte, vi fick nöja oss med att höra om vilka under det verkat och trösta oss med att vi kanske kunde få komma in i det efter döden. Men nu har jag nyligen upptäckt att *Guds rike har varit i Gåtatorp*, fast alla tycks ha glömt det så när som på väktarn...

Så började han berätta om Gåtatorp på Kristi tid... Och skapade i kyrkan ett dyrbart ögonblick av samling kring denna historia om uppståndelse från de döda, om förvandlingen av vanliga supiga, rädda och trälände människor till fria och hjältar...

Tills det underliga hände att han tvärt kom av sig, vände på huvudet som om han haft någon bakom sig på predikstolen och sen efter en pinsam tystnad började bläddra i sina papper och läsa något ur dem som inte alls hängde ihop med det förra.

Men fast det bara var ett stycke av en predikan, så grep den folket. När församlingen lämnade kyrkan talade den inte längre om fabriken, om skatterna eller virkesleveranserna.

— Ja nog för jag kan vittna, sa en gubbe, att det var sant va kyrkoherden sa om hur lätt det ge för Gåtorpsborna att lägga bort brännvinet på Crusimontans tid. Så pass hade de såpet i Gåtorp att själva kungens befallningshavande skickade bud att de skulle hålla stämma för att ansluta sig till nykterheten som di börja med då. Och det står i den gamla protokollsboken om man vill leta upp at, att stämman hoppades ett nytt släkte skulle släppa brännvinet, men de äldre som va vana vid det, de kunde inte, så gärna de ville. Men sen sluta Crusimontan upp att gagna starkt och efter det ge det som ett nysande för allihop.

— Jaha, när jag tänker på at, sa en annan, så berätta min farfar att sen han blev Guds barn så sakna han aldrig det där kvarteret brännvin han brukte dricka innan han ge ut och trask om vintermornarna.

— Ja men det som prästen sa, att de inte va rädda för koléran, de tror ja inte, för det vet jag

att hur gudfruktig en än blev, inte skulle en toras gå in på ett ställe där de hade barnförlamning.

— Vänta du, Per Johan, om det kom en väckelse, då ble barnförlamningen bara som porten till den himmelska härligheten...

— Men folk har inte så lätt att tro nuförtiden...

— Där kommer kyrkoherden. Tack för predikan, den var märklig... och som han tatt reda på allt det gamla en hade glömt...

— En predikan var det ju knappt, sade Malte. Men det är heller inte så viktigt...

En röst sade: — Kunde en få tala litet enskilt med kyrkoherden?

— Ja det vore allt så rart att få, sade en annan.

Malte blev djupt förvirrad. Han kom från ett stort nederlag, hur stort visste bara han själv. Och så hade han ändå väckt lusten efter Guds ord hos de andra!

— Vilka som önskar är välkomna till prästgården, måste han säga.

Han såg sig om efter Regina för att anförtro sig åt henne. Kanske hon också hade hört Ullas viskning i sitt öra? Han visste ingenting ty hon hade hela tiden suttit stel som en staty och inte sett upp på honom en enda gång. Var kunde hon vara? Knappast hade hon gått i förväg till prästgården, den vanan hade hon gett upp för längesen.

Det föll honom in att söka henne vid Crusimontans grav. Det borde ligga nära till hands att gå

dit efter en predikan som handlade om hennes store släkting.

Graven låg inom en tät häck, där fanns ingen kulle, endast en tung svart järnhäll med inskription. Inga blommor växte där, men en smutsig vas låg kullstjälpt med lite gulnat grönt invid. Han kom att tänka på vad han läst i biografien: "Ättlingar av slakten Crusimontan leva ännu i Gåtatorp men de ha inte velat bära det alltför tunga och förpliktande arv som detta namn innebär." Ja här var ett bevis på att slakten gjort sig urarva. Och ändå var Regina av samma ras som den gamle själaherden, andligen och kroppsligen. "En dag kommer hon att återta sitt rätta namn", tänkte han.

Nu stod väktarns gamla gumma bakom honom, ivrig att förklara att här alltid brukade vara så snyggt, det var bara just nu i potatisplockningen hon inte hunnit att byta blommor.

— Det borde ju vi i prästgården ha gjort då, som inte har någon potatis att plocka, sade han. Men kan mor Anna läsa upp för mig Daniel 12, vers 13 som står på hällen?

Ja det kunde hon, det gick som ett rinnande vatten på ett husförhör: "Gå du åstad mot ändens tid, sedan du har vilat skall du uppstå till din tid vid dagarnes ände."

Malte fick en vision av ett stort vilohem, en himmelsk sovsal, där alla Guds hjältar sovo ut efter sina mödor. Hur underbart att få sova i fullkomlig ro, medan jordtiden under ångest och oro rullade

hän mot den yttersta dagen och lämnade av allt sitt myckna avfall i de dömdas väntrum. Han kunde se Daniel vakna ett tag, då Crusimontan kröp ner i sin beredda säng, blek och trött av livets och dödens möda. Är det dagarnas ände kamrat? frågade profeten den nykomne. Nej, hade Crusimontan svarat, än är inte evangeliet predikat för hela jorden, vi kan sova en god stund innan vi måste upp till domen och saligheten. Malte tänkte just nu att en god sömn skulle vara ljuvare än den salighet som ingen tunga kan skildra. Det var så längesen han förlorade sömnen och endast ett under kunde ge honom den tillbaka.

Före alla andra kom Olle Odelman tillbaka från kyrkan. Dagmar undrade vad som stod på, när hon fick se honom komma springande tvärsöver planen bort mot flygeln. Hon hörde honom i förstugan, men där stannade han. Hon förstod att han plötsligt gripits av rädsla och gick ut till honom.

— Är hon bättre? frågade han flämtande.

— Nej Olle lilla och inte blir hon heller.

— Men gå in och se efter, mor, hon kanske har blivit bättre *just nu*.

— Ja vi ska gå in och se.

Men han backade och drog sig mot ytterdörren:

— Mor kan väl gå in och komma ut och säga hur det är.

— Varför trodde du att Ulla var bättre?

— Jo för far sa i kyrkan att förr i världen kunde dom allting här i socknen, eventuellt be folk tillbaka till livet. Och sen bad vi allesammans kålesalt att hon skulle vakna.

— Jag förstår nu varför du hade så bråttom, sade Dagmar och tog honom vid handen. Kom nu. Det är inget otäckt, hon bara sover.

De stodo där en minut tillsammans vid sängen. Olle vågade bara kasta en flyktig blick på det underliga, stela, vita ansiktet som var Ulla och ändå inte Ulla. Men det behövdes inte mer, så förstod han ändå att bönen i kyrkan hade inte hjälpt alls.

— Tror du hon dör medan vi står här, mor?

— I så fall skulle det bara kännas så skönt för oss att hon blev stilla och tyst.

— Ja men hur *blir* det?

— Ungefär som när det där vattenverket dog som vi gjorde åt dig förra påsken du minns.

— Men det levde väl inte.

— Jo så länge det var vatten i bäcken som drev på hjulet. Men sen så småningom tog vattnet slut i bäcken, och då smällde hammaren allt saktare och saktare på konservburken, och rätt vad det var låg den alldeles stilla. Du blev ledsen det minns jag, men inte blev du rädd?

— Nej för det är väl skillnad.

— Inte så värst. För när Ullas kraft är förbrukad, då blir hjärtat stilla i bröstet alldeles som hammaren i vattenverket.

— Men far säger att inga folk dör när de dör...

— Spring och hämta mig en näsduk, Olle.

Dagmar måste skicka bort Olle, ty dels kunde hon inte direkt motsäga Malte, dels hörde hon misstänkta ljud från laboratoriet. Då hon kom in dit stod Sjang där med en tub av välkänt utseende i handen.

— Hur många har du svalt redan?

— Bara fyra. Fan också, en sån otur jag har. Det är groteskt.

Regina visste vilken farlig plats prästgården var för henne, men just därför måste hon dit. Än var inte allt förlorat. Hennes förstklassiga rykte i Gåttorp skyddade henne som en osynlighetshätta. Själva Sofi hade självklart tagit förbi henne då hon gick igenom hela Gåttorps kvinnovärld för att finna den brottsliga.

När Regina kom in i prästgårdsförstugan hejdade hon sig med ett ryck. Vem var det Dagmar talade med? "Nu går du in och lägger dig på Maltes säng och vilar efter den här persen", hördes hon befalla.

Men då svarade en älskad röst: "Ska jag bli behandlad som en barnunge, det är ju groteskt."

Regina tänkte: "nu är det alltså slut. Och så tror Dagmar att han ska kunna vila!"

Hon steg in.

När Sjang fick se Regina förvred han ansiktet i en skev grimas och flydde undan henne in i Maltes rum.

— Du kommer som efterskickad, sade Dagmar översiggiven, jag rör inte med alla dessa manfolk, jag rör inte! Du som har hand med barnungar får ta ansvaret för Sjang så han inte går och stjäla veronal en gång till. Dagmar väntade inte på svar. Hon tycktes orolig och jagad.

— Jag vägrar att låta mig vaktas, skrek Sjang därinifrån.

— Bjud till att vara lite lugn! ropade Dagmar häftigt från dörren.

— Nej det vill jag inte! Den här dagen är ju helvetisk. Timme efter timme samma sågande i bröstet på henne, stackars liten. Dagmar sa själv att det borde blivit en vändning i går kväll och nu är den här dan halvliden. Och till på köpet ska man kommenderas att vara lugn.

— Det är fler än Sjang som har nerver, sade Dagmar.

— Du hör själv att du inte får fresta Dagmar för mycket, förmanade Regina lärarinneaktigt. Gå du Dagmar, jag ska nog klara honom.

— Om ni inte ger er i väg båda två, skrek han, så hoppar jag ut genom fönstret.

Dagmar och Regina sågo rådlösa på varann, de andades lättare då de hörde Malte där ute. Sjang hörde honom också och plötsligt kom han utfarande till de andra.

— Jag ska gå och lägga mig, sade han. Men först ska ni alla tre höra hur kär jag var i Ulla! Det vet Regina, som var med från början och det

vet hela Gåtatorp, men Odelmans kanske inte vet det... han stod och höll sig i dörrposten, han kände sig nära sammanbrottet och döden, allt hängde på att han fick skrika ut om sin kärlek innan det blev för sent.

Har ni sett att jag har en hörntand för lite? sa han. (Ja, tänkte de, det ser man nog när han drar upp kinden så där.)

Det är ett minne sen jag slogs med Fristedt för att få stå bredvid Ulla på konfirmationsförhöret. Han var starkast, men jag slogs värre, för det betydde mer för mig förstår ni. Ingen som inte såg henne kan ana hur söt hon var då som läseflicka. Och i sin brudklänning med slöjan omkring det lilla söta ansiktet och om inte det här helvetet kommit emellan så så... det sista hörde de inte, så grät han.

Medan han talade stod Regina där och höll honom under ögonen. Hon väntade hela tiden på att han skulle peka ut henne, och det gjorde han ju då han sade helvetet. Då han vacklade drog hon fördel av hans tårblindhet och yrsel för att med en snabb manöver få in honom genom sovrumsdörren och stänga den om dem båda.

Han slet sig ur hennes grepp:

— Släpp ut mig, jag har väl mer att tala om!

— Nej det är nog nu, svarade hon. Lägg dig. Han hade inte krafter kvar att stå emot henne, han nästan föll över sängen. Hon ordnade för honom så gott hon kunde.

— Nu ska jag gå, sade hon, men jag vaktar dig utanför. Jag litar på att när du kommer till dig igen, så begriper du att du inte har råd att driva en kvinna till i döden.

— Tror du jag bryr mig om ifall du följer med på köpet?

— Hatar du mig så?

— Nej nej, bara du går din väg.

Hon gick mot dörren och han ropade på henne: är inte allt ute i samhället om oss två då?

— Nej, sade hon. Jo dig misstänker man, men inte mig.

— Och du tror att du kan komma undan?

— Ja kanske om du tiger.

— Och om jag inte tiger då?

— Så överlever jag det inte.

Den oerhörda intensitet varmed hon sade detta kände han igen. Han hade mött den förr, fast den gick i en mörkare ton nu. En sekund erinrade den honom om det som inte bara varit falskhet och vidrighet: om den blinda och vilda känslan mellan dem.

— Jag ska inget säga, mumlade han. Men försvinn, försvinn. Jag tål inte se dig...

Under tiden ringde Maltes telefon på skrivbordet oupphörligt. Dagmar hörde honom säga: Nej nej, det var den visst inte. Tvärtom. Nej säg inte det, för det bara plågar mig. Jo då naturligtvis, så gärna. Välkomna.

— Vad talar de om? frågade hon.

- Min predikan, sade han.
— Vad jag är glad!
— Jaså, sa han. Jag tror aldrig jag har varit mera missnöjd efter en predikan. Jag önskar jag aldrig hade hållit den.
— Vad skulle du då gjort?
— Bekänt.
— Bekänt? Det om Ulla?
— Ja.
— På predikstolen?
— Ja.

II.

Hopsättare Fristedts led av förbannelsen att äga för mycket prydnadsmöbler. I salen som aldrig användes fanns ingen plats att sitta för bara stolar, sådant var husmoderns ideal. Men det gick i alla fall till slut att få in tolv stycken utvalda gäster som skulle diskutera Gåtatorps framtid vid en kopp kaffe på söndagsförmiddagen. Fyra av de inbjudna uteblevo, ty verkmästar le Forts hade valt att i stället gå till kyrkan och herrskapet i Konsum för till Målaskog. När Albär såg att det blev så god plats, nödgade han sin mor att komma in och slå sig ner också.

— Jag anser att fruarna ska höra på och säga sin mening, för innan vi vet om ni går med, lönar det sig inte för oss karlar att starta någonting och nu tycker jag att vi börjar med detsamma. Med

en blick kvävde han i dess linda en diskussion om inbrottet och om Ullas utsikter att få dö.

Han kände sig mycket friskare i dag och handen glömde han då han blev ivrig som nu. Han stod där söndagsfin och grann och dirigerade det hela från bordsändan. En fältherre som hade sin plan klar och visste att den skulle föra till seger.

Medan han inväntade rätta ögonblicket för att börja, grep Månsson in: ni skulle ha sett och hört Albär i går då vi körde Roili till Kalmar, sa han. Aldrig hade jag trott han var så djärv och fram-sagd. Han ledde det hela han. Kan ni tänka er att en gång så bösta han mig i ryggen och hade mig till att stanna. Och det gjorde jag. För jag trodde han var sjuk, men vet ni varför han stante bilen? Jo det föll honom in att bankdirektörn borde se hur det såg ut på Klövalien.

— Där är väl inget att se sen de la ner hyttan. Visste du inte det, Albär?

— Jo det var just det jag ville visa han.

— Han hade Roili att gå ur och titta så han skulle få i sig alltihop. Dörrarna som slog och de trasiga fönstren utan gardiner och nässlerna ända upp på trappan till disponentvillan. "Kan bankdirektörn stå till svars att det ser likadant ut i Gåtatorp om ett par år?" Där fick han.

Fru Fristedt kom in med kaffet vars doft flöt ihop med den svaga lukten sällskapet spred av trä och polityr. Hon såg förskräckt på sin man. Här gick man i sitt vackra välmöblerade hem, och så

om ett par år var det kanske trasigt och tomt, och där satt man ensam medan Albär var ute på luffen. — Men våra tvåtusen på banken har vi åtminstone.

— Tack nu är det bra, jo tack full kopp, en vet inte hur länge en har råd till en böna . . . Var köper Augusta sitt kaffe?

Albär såg sig om i kretsen med rynkad panna.

— Bryr ni er bara om kaffet? Och inte om vad bankdirektören sa?

— Jo, det förstår väl Albär! Berätta mer Månsson!

Det gjorde Månsson gärna: "vad vill herr Fristedt att jag ska göra?" sa Roili. "Jag har styrelse och aktieägarna över mig. De vill inte längre kasta pengar i Smedjebäcken, det får herr Fristedt förstå."

— Sa han *herr* Fristedt? Ja ursäkta, Albär!

— Men då så sa Albär att det var inte välörenhet han tänkte be om. Men då svara Roili att det blev nog rena välörenheten att fortsätta fabriken, för den bar sig inte och han trodde inte ett dugg på de Klippingska storhetsdrömmarna. Vad ska Albär svara på det, tänkte jag då, men Roili kom ingen vart med honom.

Alla tittade på Albär som smålog en aning självbelåtet. Historien gjorde sig verkligen i Månssons mun.

— Var Albär får alla sina ord från, vet inte jag, bredde Månsson på vidare, men ni skulle höra honom: "Jag anser också att disponentens idéer är lite för vittutsvävande", sa han.

— Om det kommer fram är du inte många styver värd, sade fadern betänksam.

— Men hörde inte farbror vad jag sa? Det är Höge fan själv som inte är många styver värd. Vänta ska ni få höra. Till slut fråga Roili om Albär visste någon annan som kunde sköta företaget så det gick ihop.

— Och Albär hade genast en disponent på fickan kan jag förstå, sa målarmästarn lite förargligt. Men de som visste något om Albärs tankar, gjorde miner åt honom: tala om din plan vet ja! säg vad du sa!

— Jo jag sa att det behövdes inte någon ny disponent. Bankdirektörn kunde försöka att anförtro fabriken åt oss ensamma. Nu blev du flat, målare!

— Ja, sade målarmästarn. För se det här hör jag ju för första gången, se.

— Ja det är ju därför du blev hitbjuden, sade Albär. Och jag måste ju passa på tillfället, jag kunde väl inte be han vända, så jag fick fråga er om lov?

— Nå nå, ta inte i så dant.

— Och Roili sa förstås genast, "var så god herr Fristedt, ta han fabriken".

— Nej men han fråga vad vi bjude!

— "Vet ni av att vi har stoppat en kvarts milion i Gåtatorp min unge vän?" sade Månsson på stockholmska.

— Bara en kvarts million, det är väl inget för oss, sa bokhållarn och tog upp en tjugufemöring ur sin portmonnä. Här är en kvarts krona så länge.

— Lägg du ner din tjugufemöring för Albär tänker inte på att köpa Gåtatorp, sade Månsson, han vill ordna på annat sätt.

Ett par av gästerna fnissade till. Men munterheten dog hastigt och kring bordet härskade nu bara en intensiv förväntan. När Albär såg att han fått dem så långt, beslöt han att straffa dem. Även Månsson ägnade sig uteslutande åt att bjuda cigaretter. Han förstod att nu var det Albärs egen stund.

— Nå sjung ut nu Albär!

Slutligen värdigades han det.

— Kamrater! är ni med på att bilda en andelsförening? sade han. Vad den skulle göra? Arrendera fabriken och sköta den så det gick ihop och blev över.

— Det går herrarna i Stockholm aldrig med på.

— Jo, sa Albär, det trodde Roili, om vi bara kunde ställa borgen för arrendet.

— Det var väl enkelt för han att sä, för han visste att det kunde vi inte!

— Kan vi inte? frågade Albär häftigt. Till att börja med har vi våra hus och så våra sparbanksböcker.

— Det blev ett väsen kring bordet.

— Vad har du för hus, Albär?

— Och hur mycket har du på din sparbanksbok?

— Boken är ju det enda en har mellan sig och svälten!

— Och som en har sletet för de fattiga slantarna!

— Och nekat sig allting!

— Ja jag har då bara skulder på huset, så det lär inte bli mycket borgen utav det!

— Jo du är inte ledsn du Albär!

Men pålimmarn som blivit övertygad i fredags hov upp sin röst och bad dem som hade ett bättre förslag än Albärs att komma fram med det. Vad skulle ni sagt själva? Ja det visste de inte. Ingen av dem hade den bittersta aning om vad man skulle ta sig till om företaget lades ner.

— Nå, och tog han emot våra hus och sparbanksböcker som du gav han?

— Ja det gjorde han. Men han trodde inte det förslog. Han trodde att mindre än tolv tusen i arrende kunde vi inte tänka oss, och kontrakt på tre år.

— Det vill säga en säkerhet på trettio sextusen, sade bokhållarn som nu var allvarsam. Talte ni inte om att söka statslån?

— Jo det gör ju varenda käring som ska laga taket på sin svinstia. Men ni förstår att vi ska inte bara ha borgen för arrendet utan rörelsekapital också.

Nu grep Månsson in på nytt.

— Nå kan ni gissa vem han föreslog skulle gå i borgen?

— Nej omöjligt. *En* gång hade Klipping lurat de förmögna i trakten att ta aktier i hans nya bolag, till dem kunde man inte komma mer.

— Jo Albär frågade om inte bankdirektörn ville göra det själv.

— Jo du är slug du Albär! När han begär säkerhet av dig, så säger du att den kan väl bankdirektörn ställa själv!

— Jag tror du är rent från vettet pojke!

— Jaså, det tror far? Då lönar det inte att jag talar om va Roili sa till mig i telefon i går kväll! Men om här är nära som tror jag är vettig, så kan vi gå upp till mitt och tala vidare.

Albär kunde kosta på sig denna lilla hämnd, ty han såg nu att alla voro oerhört imponerade av att Roili ringt så fort han kommit ur flygmaskin.

Vid det här laget hade alla klart för sig att Albärs plan inte var något att skämta med. Men de voro ändå inte beredda på de stora nyheter som Albär klämde ur sig när de tillräckligt länge betydrat att han nog var den vettigaste bland dem: Roili hade lovat framlägga planen för styrelsen, han skulle vidare själv stå för borgen på fyratusen kronor, förutsatt att det gick att få statslån, men det var klart man fick. Och nu var det bara *en* sak som alltihop hängde på: Albär måste skaffa Sjangs löfte att gå med i det nya, för annars vågade inte Roili hjälpa dem.

Den allmänna meningen var att man kunde reda sig utan Sjang. Man hade slagit över nu och var

alldeles oerhört självsäker med ens. Men Albär förklarade för dem att *en* sak var vad de kunde och en annan vad Roili hade för sig att de kunde. Det fanns ingen annan möjlighet för dem än övertala Sjang.

— Då blir det ju som förut, om vi ska ha harrskap med och arbeta hop grova löner till dem.

— Men begriper du inte att han fick bli som en av oss? Han fick ta risker och tjangser som vi. Han fick sluta upp med att bli arkitekt och bli snickare som en annan.

— Det går han aldrig med på. Att bli sämre än han har varit.

— Ja, då får det gå som det kan då. För det är mina villkor, sade Albär. Det var tydligt att han menade att förr finge Gåtatorp läggas öde som Klövalien än han gav med sig på den punkten.

”Han har mycket att lära än, Albär”, tänkte föräldrarna. Men det var mest för att de inte ville vidgå hur stolta de voro över pojken.

— Men om inte Sjang går med då?

— Han ska, så det är bra med det. Men jag tänkte först jag skulle höra med er några stycken innan jag fråga honom. Vad säger ni?

Det var ett högtidligt och spännande ögonblick. Månsson fimpade sin cigarrett och betänkte om han skulle dela öde med Gåtatorp i stället för att ge sig ut som chaufför på vägarna.

— Ja jag går med, om disponenten Fristedt sköter affärerna, sade bokhållarns lilla uppnosiga fru.

Ett leende lyste upp ansiktena kring bordet, men dess ljus slocknade så hastigt som när man tar ut en kontakt.

— Säger någon disponent åt mig en gång till, så går jag min väg, sade Albär i verklig disponentton. Begriper ni inte vad som är meningen med det här? Jo att alla ska ha lika mycket att säga till om!

Allvarliga betänkte de om en sådan ordning var möjlig. Det svävade dunkelt för dem att det kunde gå om Fristedt regerade och ingen låtsade om att det var så. Att alla skulle få driva sin mening mot alla, höllo de för otänkbart. De kände sig själva.

— Men någon måste väl bestämma vad var och en ska få för sitt arbete!

— Varför det, vi går efter riksavtalet.

— Ska en inte få lite mer, då en inte har disponent å löna?

— Nej du, mindre blir det allt till en början. Vi får dra av vissa procent på lönerna för att skrapa hop ett rörelsekapital. Vad säger ni fruar? Nog kan en väl leva på gröt några år och spara på dans och silkesstrumper när en vet att en får det bra sen!

— Och blir det sen vårt allt en förtjänar om det går bra?

— Jojomän målare! Nå är ni med nu, allihop? både herrar och damer?

— Jag är med på att vi lyser ut ett diskussionsmöte!

— Det har vi inte tid med. Men ett möte för att bilda andelsföreningen ska vi ha.

— Då måste man också teckna andelar! Vad säger du mor om det? frågade gubben Fristedt.

— Min bok släpper jag inte till, sade gumman. Far får göra som han vill.

— Då har jag fars tusen kronor då! ropade Albär. Det är en början. Då går jag och talar med Sjang och får honom med.

— Ska du inte vänta tills det här eländet med Ulla får ett slut?

— Det går inte, för tills i morgon klockan två vill Roili ha besked om Sjang går med eller ej.

— Roili har i alla fall lurat dig, Albär! Hur ska Sjang kunna vara med på det som sätter hans svärfar på bar backe! Särskilt om Ulla kommer sig.

Ingen sade: ja men det gör hon ju inte. Ty de visste hur dan Albär varit med henne en gång.

Han själv tänkte: "Ja nu har det gått så långt, så det vore bäst för oss om Ulla dog före två."

När det gick i ytterdörren flög han upp och mötte Ullastina som skulle komma med nyheter från kliniken.

Ullastina sjönk flämtande ner på en stol. — Jo nu är det kokta fläsket stekt, sade hon. Disponenten har blivit galen och doktorn har skickat efter polisen. Han kom just som jag for av. Rätt vad det är kommer han hit och tar dig i häkte för att du vållat Ullas död, Albär! Jo det är sant. Sköterskan tala om för mig att Albär Fristedt har lockat hennes

patient att ta gift för att på så vis bli av med disponenten. Det trodde hon, för det hade Höge fan själv sagt.

— Polisen behöver inte besvara sig hit. Jag ska gå till och söka honom själv, sade Albär kort. Och du Månsson går med och intygar att Roili sa att styrelsen skulle ordna för disponenten.

— Inte ska jag gå.

— Jo det ska du! Vi kan inte gå alla, men vi väljer fem stycken. Var så god föreslå några namn! Bokhållarn föreslagen, målarn föreslagen... Var god nämn några fruntimmer också, för vi ska visa vi handlar solidariskt i det här.

— Då ska jag be att få gå med, sade plötsligt en kvinnlig stämman. Sofi hade kommit in från kyrkan för en stund sen och lyssnat till förhandlingarna. — Jag ska minsann ha ett samtal med disponenten och kriminalkonstapeln, sade hon upprörd. Och med fröken Regina också som inte kan uträtta ett ärende!

III.

Återigen satt Leontine Klinton i sitt lilla kontor och skrev brev till sina systerdöttrar. Sofi och hon hade haft sällskap från kyrkan och kommit överens om det orätta i att kyrkoherden talat som om all kristlighet vore något förflutet i Gåtatorp. Tänk inte ens nämnt sina få trogna kyrkobesökare som i alla fall hållit lågan brinnande under de torra åren.

Måne det skulle bli en ny väckelse? Det lät nästan så. Det fick man ju önska, men det var många problem förenade med en sådan, inte minst för den som hade affär. Leontine hade svårt att samla tankarna kring brevet, hon ville hellre tänka på sin realisation. Man måste tillkännage att man sålde ut med anledning av stölden, men meningen bakom skulle vara att bli av med det gamla världsliga lagret innan det bleve alldeles osäljbart. Hon förstod att askkoppar, spelkort och skämtsaker skulle sjunka i värde nu, och att hon inte längre kunde räkna på inkomsten av romanerna ifall det bleve allvar med Guds rike i Gåtatorp.

Men vad skulle man kunna komma med för nyheter i stället? Hon funderade på att beställa vykort av Crusimontan och Odelman, av kyrkan och prästgården. Så fick man ta in Crusimontans predikningar och annan andlig litteratur. Och strumpgarn för sjömän och för fattiga barn i Norrland i stället för flossagarnerna. Hon undrade om små stramaljkorgar med hoprullade bibelspråk skulle komma på modet som en gång förr. Kanske man inte alldeles skulle behöva avstå från vackra handarbeten? Man kunde väl slå fram om att kyrkan kunde behöva ett nytt antependium och en altarduk. Fruarna skulle nog också få lust på nya bonader över sina soffor: "Sonen gör levande vilka han vill" i stället för "glad och god ska människan vara".

Ja Leontine Klintin var inte utan resurser, hon hade fortfarande goda idéer. Om hon nu bara haft pengar eller åtminstone kredit.

Både Astrid och hennes ungdomsvän herr Andersson som överraskat med sitt besök på morgonen, hade varnat henne för att inrätta sig för ett kristligt Gåtorp. Men ingen av dem hade varit i kyrkan och åtminstone Astrid hade inga andliga kontakter. Herr Andersson hade till och med framkastat om det inte vore bäst att sälja affären medan tid var, ty det skulle säkert bli en så svår tid för snickerifabriken, att hennes bod skulle bli överflödig, antingen hon förde andligt eller världsligt lager. Leontine hade svarat att det vore ett ovärdigt klenmod av en som trodde på Gud, men sedan de båda unga gått ut och lämnat henne ensam blev hon i alla fall orolig. Så osäkert allting var, man visste snart varken ut eller in. Hon ringde till sin vän på telefonstationen och kom alldeles av sig då inte ens fröken Montan hade några nyheter att berätta, ja klagade över att telefonbordet varit utdött ända sen doktorn ringde efter polisen i morse. Hon visste inte ens om Ulla levde eller vem som vunnit i Målaskog. Ett onaturligt lugn, en dov förbidan vilade över Gåtorp. Då Leontine sprang ut på Bruksgatan för att titta efter sina ungdomar, var den tom så långt ögat nådde.

När brevet äntligen blev färdigt lydde det så här:

Gåtatorp den 16/9.

Mina älskade flickor!

Tack för edert andra brev! Huru *omtänksamt* och snällt av eder, att I viljen ge mig ett minne av min älskade syster! för att *minnas* henne behöver jag ju intet Yttre föremål! Men om I flickor små, som jag förmodar, icke begagnen hennes präktiga nattlinnen med brodyr som hon fått av mig — brodyren menar jag! så har jag användning för hur många I viljen ge mig! det behövs ombyten ska jag säga, då man bara byker två gånger om året och byter två nattlinnen i månaden. Jag skulle inte sätta denna gåva i frågan, om jag inte vore *övertygad!* att I begagnen kulörta nattskjortor för egen del eller kanske till och med pisjamas. Ja jag klandrar eder inte! Det kan ju gå an för eder som ären unga! men en äldre människa passar vitt bäst! Kunnen I tänka eder! häromdagen kommo ett par kunder in till mig — deras moder hade dött för en timme sen och jag hade nätt och jämnt hunnit få reda på dödsfallet! — och de sade att det var så svårt att se henne i den aprikosfärgade nattdräkten hon dött i, men i hela huset fanns det inte en vit! varför de frågade om jag förde passande nattlinnen, men det gjorde jag inte, så jag fick låna dem ett av mina egna och jag har minnsann inte fått igen det än! Efter det har jag tagit hem litet av varje i sorgsaker och jag tror att jag med det snaraste kommer att få god användning för dem, ty det håller på att hända ett så *sorgligt*

dödsfall i Gåtatorp i dessa dagar, det är den unga söta frun som jag skrev om i mitt förra brev!! I fredags när jag satt och beskrev hennes lycka för eder var hon *redan* vid *dödens* brant!! Så lite vet man! trots att man försöker följa med.

Apropos att ingenting veta, så förvånade jag mig över att I *ingenting* nämnen i edert brev om den rysliga *stölden* som förövades hos mig samma kväll jag skrev. Jag hade så bråttom att jag lät edert brev avgå utan att tillägga ett postscriptum. Jag tänkte att I fingen nog läsa om det i tidningarna, eller kanske till och med höra i radio, men jag kan förstå att nyheten inte nått eder i går! Men nu tager jag för givet att I läst tidningen ty det stod en mycket utförlig redogörelse i Smålandsposten. Och därför vill jag bara berätta och lugna eder med att jag *ridit ut stormen!* Visserligen ha inte pengarna kommit till rätta än, men i går var min kassa uppåt tvåhundra kronor på grund av kundernas intresse. Och inte nog med det! Dessutom har Astrid blivit förlovad! Och jag tror att det är ett utomordentligt gott parti! I dag på morgonen, jag låg lite länge efter det var söndag, kom Astrid in, så rart blyg och generad som jag aldrig sett henne förr och berättade att *en mycket god vän* från Stockholm, en herr Olle Andersson, just kommit på besök, och så anförtrorde hon mig så *öppenhjärtigt* deras kärlekssaga. De hade träffats på en sommarkurs för två år sen, och *aldrig kunnat glömma varandra!* Men han ville inte tala om

äktenskap förrän hans ställning i bolaget där han arbetar var säker! Nu kunde han *försörja en hustru* och därför hade han fotvandrat, tänk fotvandrat hit för att uppsöka henne. Tycker ni inte det talar för hans karaktär att han uppsökte Astrid här, fast han kunde fått *så många flickor som helst* i Stockholm? I kväll skall han åter fara till sitt arbete, men innan dess ska vi dricka ett glas Samos och bekräfta förlovningen, fast de inte kan få ringar i dag på söndagen, det är ju sådant som man inte för i en sådan här anspråkslös liten bod! Jag är rädd att jag snart mister min kära *o-värderliga* Astrid, men jag får tänka först och främst på hennes lycka! *Därigenom blir man också lyckligast självt!*

Farväl mina käraste flickor! I nämmen ingenting om blommorna jag skickade, men jag hoppas de kommo fram och följde min kära syster i jorden.

Den där moaréunderkjolen som eder kära moder brukade ha till sin högtidsklänning kunden I kanske skicka med i nattskjortepaketet! Jag antar att I gärna viljen bli av med den, men inte kunnen förmå eder att göra mattrasor av den! Gud vare med eder, gån I nu och gören som Astrid!

Eder ömma moster *Leontine!*"

*

Det var som om tiden stannat av, som om allt skeende upphört och oföränderlighet inträtt denna söndag. Väntan på döden steg och växte till en

brinnande önskan. Den dova tystnad vilken Ullas rosslingar behärskade, växlade med mullrande vredesutbrott vilka sjönko ner i ett hotfullt mummel.

När Språng äntligen vid tretiden kom körande upp på gårdsplanen var Dagmar utledsen, stött och förnärmad. Han hade då inte gjort sig någon brådska, begrep visst inte att här var fråga om annat än en vanlig söndagsvisit. Till och med hans vita byxor och blå kavaj retade henne. Hon skulle bara ha vetat hur olagligt Språng kört till Växjö kvinnofängelse, hur hastigt han enleverat sin fånge och rasat tillbaka med henne till Gåtatorps pensionat. Ja vilken hänsynslöshet han fått lov att utveckla för att förmå henne att äta ensam sin första middag på fri hand efter två års fängelse. Även nu, när han gick Dagmar till mötes stred glädjen över att få vara henne till tjänst med oron för vad hans syster skulle ta sig till med sin frihet. Men det märktes aldrig när Språng gick på nålar eller stod på dem, sådan var hans ambition. Inte heller när han var hungrig eller som nu, förälskad, smickrade han sig med.

— Ja nu är jag här, doktorn, och helt till er tjänst. Säg bara vad jag ska göra.

— Kom med in i stora huset först, sade hon, där finns sallad och kall stek. Jag är rädd att pilsnern ljumnat till när ni dröjt så länge.

Han bugade och tackade, nominellt för hennes inbjudan men egentligen för att hon var så otålig och stött som på en god vän och jämlike.

När de gingo genom vestibulen hörde de röster från Maltes rum. Han hade självård fortfarande, hur han så bar sig åt med den.

Dagmar serverade sin gäst och slog sig ner med en cigarrett för att redogöra för situationen. Det gick lätt, ty han visste det mesta förut. På somliga punkter var han bättre orienterad än hon.

— Jaså det var frågan om att få disponenten lugn. Ingenting var enklare. Det var bara att först låta honom få häva ur sig alla sina galna miss-tankar och sen helt försiktigt berätta för honom hur det hängde ihop med självmordet.

— Ja om man visste det ja!

— Eftersom jag gör det, doktorn.

— Vad säger ni? Ack om ni varit här i går!

— Det var jag ju.

— Ja och jag körde av er! Det fick jag sota för. Jag har haft det förfärligt. Det kan ni vara glad för.

"Fruentimmer är fruentimmer om de så är läkare", tänkte han. "Hon koketterar lite mitt i eländet."

— Har det varit mycket svårt för doktorn nu på förmiddagen? frågade han. Jag kunde verkligen inte komma förr...

— Nej ni kunde väl inte det, sade hon med en rest av förtrytelse. Ja, vi går nu. Vänta bara en sekund, jag ska se efter var jag har min pojke, jag tyckte jag hörde honom i vardagsrummet. Trevligt ställe för honom det här, stackarn.

Just som Dagmar lade handen på dörren, slog

en hand an ett ackord på pianot därinnanför och en röst började sjunga:

De satte fram för mig två överfulla skålar,
den ena full av vin, den andra full av tårar...

Vid pianot satt Regina med Olle på en pall vid
sina fötter.

och vinet drack jag ur, men sorgen den blev kvar
åt dig min lilla vän som mig bedragit har...

Hon sjöng sin visa med en sådan sorgens furia
att det gick genom märg och ben. Språng och Dag-
mar stodo orörliga medan hon tog om de fyra ra-
derna på nytt. Språng såg av den sjungande bara
ett svart hårfäste, välvt i en fullkomlig båge över
en klar panna. Men han tvekade inte om att han
åter stött på damen som gett honom baskern.

När Regina för andra gången var mitt i visan
öppnades en dörr i bortre ändan av vardagsrummet
och ett rufsigt svart huvud stack ut, röt till och
försvann.

Och vinet drack jag ur men sorgen den blev kvar...

Regina fällde hastigt igen pianot och vände sig
till Olle:

— Ja, det var ju det jag sa dig, att vi skulle
väcka farbror Sjang.

— Ja men mor, varför behöver han sova hela
dan i fars säng så vi inte kan få röra oss i det här
huset!

Språng var mycket fundersam när han följde Dagmar bort till flygeln. Han hade hållit den mystiska damens hand vid presentationen, han hade granskat hennes ansikte och sett att ett dygn utan like gått över det. Nyss hade han tyckt att det var så enkelt att tillfoga henne ytterligare lidande, att i sanningens intresse avslöja henne. Nu bar det fruktansvärt emot.

— Vad funderar herr Språng på?

— Att det var ett sorgligt par.

— Vilka?

— Fröken Montan och han som tittade ut.

— Men det är inget par. Han är Ullas man. Och om jag kunde svarat min pojke på hans fråga, så skulle jag ha sagt att farbror Sjang måste sova av sig en dubbel dos veronal som han tog i morse.

— Och ändå så är de ett par.

— Jaså det är er lösning av gåtan? Men den är fel, för han är den mest dyrkande äkta man och hon den kyrksammaste, den förträffligaste, den principfastaste . . .

— Ja det förvärrar saken, men ändrar den inte.

— Hur har ni kommit på den tokiga idén?

— Av en basker. Så här gick det till . . .

Sköterskan kom ut på flygeltrappan, hon såg alldeles upplöst ut.

— Jag har väntat så på doktorn! Aldrig har det då hänt att jag blivit anfallen av anhöriga för att patienten lever! Jag går inte in igen.

— Åjo det kan syster lugnt göra, sade Språng. Jag ska skydda damerna.

Till och med Klipping tycktes belåten då han fick se Språngs stora gestalt i dörren.

— Herrn tycks ha en fin näsa för brott, som kommer hit. Nu ska ni få knäcka en av de värsta kriminalgåtor ni nånsin haft att göra med. Vem mördade Ulla le Fort?

Den infernaliska skrytsamhet varmed Klipping sade detta, gjorde honom nu absolut outhärdlig för Dagmar om han inte varit det förut. Hon blev alldeles häpen över den saktmodiga vänlighet varmed Språng förmådde svara.

— Lämnade inte den unga frun något meddelande själv, en hälsning till disponenten eller sin man?

— Nej.

— Har ni verkligen sett efter i hennes rum? De gör det nästan alltid i någon form.

Då slog det Klipping att han ju fått ett visitkort av Sofi.

Språng synade det noga.

"Sibylla vet allt" stod där nästan oläsligt på baksidan. Vad menas med det?

— Att hon talat om sin olycka för katten, sade Klipping med tårarna i ögonen. Dagmar skämdes att hon hatat honom nyss.

— Det är så likt henne, snyftade han och det lät som en radioapparat under åskväder.

— Synd att vi inte kan förhöra katten, sade Språng.

— Men det säger ändå en hel del, sade Klipping. För det var något särskilt med kattor i vår familj. De spelade en sån roll som vänner och förtrogna. Ulla ansåg på fullaste allvar att Sibylla sörjde över att matmor tyckte bättre om den lilla kattungen.

— Så att "Sibylla vet allt" betyder alltså: "Sibylla vet hur det känns när den man älskar föredrar en annan". Då skulle vi vara framme vid motivet för den unga fruns handling. Men det är ingen kriminalgåta, disponenten . . .

— Idiot!

— Det är en vanlig mänsklig gåta. Och jag tycker att när hon själv inte sa mer, så borde vi allihop både släkt och polis nöja oss med att Sibylla är den enda som vet allt.

Dagmar förstod att Språng försökte tämja Klipping och skydda Regina. Måtte det lyckas, tänkte hon, för det kan inte Malte bära till allt annat: att Regina blir avslöjad. Det hade minsann varit en svår chock för henne själv att ha blivit så lurad.

— Ni är lika dum som alla andra detektiver, röt Klipping. Som om inte jag begripit att den lilla stackarn *trodde* hon var övergiven och bedragen. Men ni kan ju inte veta förstås vilken snäll gosse min måg är, fast han har sättet och utseendet emot sig. Och som han avgudade henne, han släppte henne inte med ögonen en sekund sista gången jag såg dem tillsammans. Det är ju det som är så av-

grundsligt grymt. Någon har förgiftat hennes sinne, någon har satt en fälla för min lilla fågel och vem det var och varför, skulle ni reda ut.

— Jag upprepar att det inte är en polissak. Som privatperson tillåter jag mig säga att historien är mycket enklare än disponenten tror, men för det blir den ju lika grym.

— Jaså! Ja då skall jag lösa gåtan själv då! Det finns några här i samhället ser herrn som har många anledningar att vilja åt mig. Att det måste ske på min dotters bekostnad, det bekom dem ingenting, för man ansåg sig besviken i sina planer då hon förlovade sig med Sjang och jag gjorde honom till arkitekt. Man hade velat bli måg och arkitekt själv se. Man kunde inte nöja sig med en enklare lott inte. Måg hos disponenten kunde man inte bli, men kanske disponent själv om man utnyttjade alla tillfällen. Och så hände att brukets ägare kom hit i fredags och då måste man passa tillfället, man satte mig ur spelet och tog hand om ägaren och han lät lura sig... Nå är det inte polissak?

Språng svarade inte genast. Han tvekade fortfarande att utlämna den vackra damen som sjöng så sorgset.

Klipping kom tätt upp mot honom.

— Vågar ni säga att jag är galen va? sade han och knöt handen under näsan på Språng.

Dagmar blev rädd. Språng smålog en smula då han märkte att hon underskattade hans krafter.

— Var lugn, disponenten, bad hon, hör ni inte hur mycket saktare hon andas nu?

— Gud vare lov! sade Klipping och glömde brottslingar och brott. Ta reda på Sjang!

Sköterskan sändes upp till stora huset och strax därpå kom en underlig liten grupp ut därifrån.

Olga le Fort ilade först med en lycklig förväntansfull min som om hon kallats av livet och inte av döden. Efter henne kom Regina. Språng och Dagmar trodde inte sina ögon. De hade inte räknat med hennes omänskliga beslutsamhet att sköta sitt försvar i det sista.

Malte kom sist, omgiven av verkmästarn och Sjang, han talade i en blek upphetsning som Dagmar aldrig sett. Hon hörde honom säga: det är falskt alarm, hon dör inte än.

— Doktorn, viskade sköterskan, och Dagmar hoppade till, kom in ett tag, jag tycker pulsen är bättre igen.

Det var den. Dagmar hade än en gång misstagit sig och nu måste hon strama upp sig för att gå ut och säga de väntande det.

När hon kom på tröskeln kände hon inte igen sitt väntrum. Det liknade plötsligt en domsal, människorna hade omedvetet arrangerat sig så. Språng var domarn, han satt längst upp med ryggen mot norra fönstret vändande sig mot åklagare, anklagade och vittnen. Endast Regina hade han tagit upp till sig på sin sida av det osynliga skranket som delade rummet. En våldsamt flammande solnedgång

flödade in genom de blå gardinerna och bröts genom dem i en ametistfärgad ton. Den fyllde hela rummet, ryckte ut det i överklighet och gav människorna dödens kusliga hy.

— Än dröjer det, fick hon fram med svårighet.

— Men varför? skrek Klipping. Varför blir hon inte fri? Vad är det för förbannelse över henne?

— Det kan jag säga dig, svarade Malte. *Hon blir inte fri förrän de har bekänt som är skyldiga i hennes död!*

Hur det kunde hänga ihop, fattade inte Klipping, men var glad att få medhåll när Malte talade om *de skyldiga*.

— Kalla hit dem då, så ska vi nog få dem att bekänna, sade han.

— Vi är här allesammans redan, sade Malte.

Regina lyfte sitt böjda huvud och såg med stora svarta ögon på Malte. Hon förstod honom. Ja hon kunde tänka sig en ande snärjd och hindrad som en fågel i sin flykt av det lögnnät som låg över allt. Men hon sade med stadig röst motsatsen:

— Det stackars barnet där inne vet ju ingenting om vad som händer omkring henne.

Malte stod stödd mot dörrposten med blicken fixerad nånstans långt borta mot solnedgången.

Han vände sig till Regina.

— Hon är inte där inne, sade han. Hon är här mittibland oss. I förmiddags var hon i kyrkan.

— Första gång sen hon vigdes i så fall, mumlade Sjang som satt längst ner i en vrå.

— Jag vet det, svarade Malte, och därför kom hon också så oväntad, men kom gjorde hon, jag märkte henne plötsligt bakom mig, när jag stod på predikstolen.

Dagmar gjorde en vädjande gest mot Språng: Stoppa det här, bad den.

Han smålog litet och hoppades hon skulle förstå att det betydde: det är ingenting farligt, det går över.

Men verkmästarn och hans hustru sutto där förväntansfullt lyssnande, de visste vad som skulle komma, ty de hade nyss mottagit kyrkoherdens be-kännelse till svar på deras egen bön och bikt.

— Groteskt! var det enda ord som yttrades på en stund.

— Du misstar dig Sjang, det var inte groteskt. Jag stod där mitt i predikan när det prasslade till lite varmt tätt bakom örat, precis som då ens barn kommer och viskar något mitt i en viktig tankegång. Verkmästarn och hans fru kan vittna att jag kom av mig . . .

— Just som han talade om hur det var på Kristi tid i Gåtatorp, sade fru le Fort, om att den gången var allt lätt som är svårt för oss stackare.

— Ja det är rätt. Just då. Och så sa Ulla: bekänn!

— Och det var då kyrkoherden tvärteget och såg sig om efter någon bakom sig . . . det märkte alla . . .

— Men jag *ville* inte bekänna. Jo bekänna, men inte just nu här på predikstolen, en annan gång,

jag tänkte att jag kunde hört fel och att hon i stället sagt: "bed för mig" för det hade ju varit naturligare, så jag bad att hon skulle få vakna, men hon avbröt mig igen: "bekänn", sa hon, men jag tyckte ändå inte jag kunde. Så fort jag kom ur kyrkan ångrade jag att jag inte lytt henne. Hon var så angelägen, fast jag inte kunde förstå varför, men när jag talade med vännerna här kom vi överens om, att det var för hon ville bli fri och komma bort härifrån, och endast sanningen kunde göra henne fri.

Det var tyst ett ögonblick som om alla väntat att få höra Ullas varma viskning i örat. Dagmar och Språng tänkte samma sak: om hon inte ger upp andan snart får vi alla hörselhallucinationer. De måste själva värja sig mot den starka suggestionen att ett osynligt väsen befann sig i rummet.

Då sade Klipping oväntat: — I så fall så bekänner jag gärna min del. Fast för det ska Fristedts inte komma undan. Han vände sig till Språng, accepterade liksom att han var domare. Jag ska berätta varför Ulla kom till världen på en vind, sade han, det är inte rekommenderande för mig, men man måste börja från början. När prästen sa att de skyldiga fanns här inne, kom det för mig att jag kan vara roten och upphovet till allt.

Ingen av de församlade som dock kände honom så väl, hade sett honom sådan förr. Det låg ett tungt, hemskt, vördnadsbjudande lugn över honom.

— Det började med att jag for på kaninutställ-

ning då vår äldste pojk kom till världen, jag minns jag sa till min hustru: här ska du få mitt första pris för din kanin! Det tyckte jag var ett lustigt skämt. Och andra gången bar det sig inte bättre än att jag måste fara från henne till en tjurauktion, det är ju med det viktigaste en lantbrukare har. Hon sa: res du för all del, och inte begrep jag hur hon hatade mig för jag reste, inte förstod jag att min frånvaro uppfattades som hjärtlöshet och likgiltighet, jag trodde hon visste att hon var storartad och att jag var tacksam för ungarna. Men hon gick och bar på förolämpningen i tre år, och när Ulla skulle komma då gömde hon sig på vinden över sädesboden där kattorna brukade kättla. Där låg hon och undrade om jag skulle märka att hon var försvunnen, men inte märker man precis var frun håller hus på en stor gård. Hon fick sin hämnd, för det var ju ohyggligt för mig att hon skulle dö i barnsäng på en vind. Jag for hit och begravde henne här och sålde min gård och blev disponent. Ja Sjang känner historien, jag berättade den för dig för att du inte skulle göra om mitt misstag. Minns du?

— Ja jag minns, mumlade Sjang. Han höll så hårt om den ryckande kinden att hans tal blev otydligt.

— Och det har kommit för mig, att hon kan ha fått ett märke i sinnet från födelsen fast ingen förstod det, annars kan jag inte begripa hur de kunde få henne i fällan.

— Det tror jag disponenten har rätt i, sade Regina med samma jämna och klara röst. Jag har också något att bekänna, fortfor hon, och fick allas häpna blickar mot sig. Jag visste om det där desperata draget eftersom jag hade hennes förtroende och dess oförlätligare av mig det som jag nu måste bekänna: sista kvällen hon levde kallade hon på mig och jag gick inte, jag ursäktade mig med temaböcker, kanske har jag den största skulden av alla.

— Nej den har förstås jag som varken tittade in till henne på kvällen eller morgonen, sa Sjang.

I detta ögonblick voro både Dagmar och Språng övertygade att de haft orätt. Så talade inte verkligt skyldiga människor! Det var inte möjligt.

Men på Malte var effekten av dessa bekännelser en helt motsatt, de gjorde honom förvirrad och olycklig. Åter fick han en känsla av Ullas närhet, hon sade ingenting, endast genomträngde honom med kunskap, därför visste han att varken Sjangs eller Reginas bekännelser voro ärliga, ja att Reginas var avlagd i full avsikt att förvilla. Men samtidigt sade honom hans eftertanke, som Ulla inte råde över, att Regina Montan inte kunde ljuga och skylla från sig, ja att hon i sin ömtåliga rättskänsla gjorde episoden med påringningen värre än den var. Ur denna förvirring steg bara en enda visshet: nu måste han bekänna själv. Det skulle gå ut över hans och Dagmars privatliv, men det måste offras här.

— Jag har en ännu svårare bekännelse att göra,

sade han. Ulla vände sig till mig i sin sista timme... och jag stötte bort henne, därför att...

— Dröj ett ögonblick kyrkoherden, avbröt honom Språng. Han såg på doktor Udd att detta inte fick ske, och han sökte efter en anledning att avbryta förhandlingarna. Då fick han se snickarna komma över gårdsplanen.

— Kyrkoherden har besök, sade han lättad.

De hade stannat utanför vid förstugubron, men då nu Klipping fick se dem skyndade han till fönstret och ropade in dem.

— Kom in och svara för er!

— Gärna, sade Albär och steg in.

Men Sofi trängde sig framför honom med vassa armbågar.

— Pojken behöver inte försvara sig! sade hon gällt. Vad är det disponenten har hittat på för dumheter? Jaha, nu kan han för första gången på trettio år få höra att jag alltid hållit honom för dum. Var är fröken Regina? Jaså där sitter hon ju. Nå varför har hon inte framfört min hälsning att det var arkitektens fel? När hon hör att vi blir oskyldigt misstänkta bå Albär och jag.

— Jag trodde inte det var sant som Sofi sa, svarade Regina nästan ohörbart. Nu gav hon upp, hon hade gett sig in i en fåfäng strid.

— Jaså var det inte sant! skrek Sofi, fråga polisen då som var med och fick arkitekten att bekänna att han kom från fruntimmer. Där sitter han ju.

Språng reste sig med makt, han såg vad de andra inte såg, att sköterskan gav Dagmar ett tecken.

— Slut på förhöret, sade han, vi behöver inte veta mer.

— Nej det är så rätt, sade Sjang, sanningen är så enkel: då Ulla fick klart för sig hurdan karl jag var ville hon inte leva mer.

— Men så tala då änteligen om vem fruntimret var, envisades Sofi, så en inte behöver gå och miss-tänka en hoper oskyldiga.

— Rym ut salen! befallde Språng, precis som han hört rådmän och domare säga så ofta. Han plogade ut alla ur väntrummet, endast Regina lät han sitta i sitt hörn.

Regina hörde protester och tramp omkring sig. Så blev det tyst. En röst från sjukrummet sade: gudskelov.

Snickarna kände sig olyckliga där de stodo ute på planen.

— Kan vi inte gå nu, Albär? Vad ska vi vänta på? Tänker du tala med Sjang?

Albär svarade inte. Det var första och enda gången han inte hade svar eller ledning att ge. Hans blickar fixerade oavvänt fönstret till Ullas rum, han såg människor röra sig där, bli stilla, hörde verkmästarn, ja minsann, bedja. Kamraternas röster ströko förbi honom som ett oredigt surr. Ulla, Ulla! detta var värre än att förlora en hand.

Sjang kom ut ur flygeln, gick ett par steg och stannade.

— Beklagar sorgen, sade Ullastina och neg tafatt.

— Groteskt, mumlade Sjang. Han ryggade för sina vänner snickarna som nu nalkades i slutna trupp för att kondolera. Men reträtten var avskuren, ty nu syntes Klipping i dörren. Alla mössor flögo av i ett huj, alla beklaganden kommo av sig.

Sjang stod som fastnaglad i marken. Han kände en sådan skräck för den tunga, tigande gestalten att han icke kunde lyfta hand eller fot. Den svikna tilliten, det förrådade förtroendet, den oläkliga sorgen hade lagt sitt bann över honom.

Han var nästan tacksam mot Sofi då hon bröt ögonblickets krampaktiga orörlighet med en from önskan att man så småningom måtte få se vad som var Guds mening också med detta.

Klipping tystade henne med en höjning av handen.

— Gå hem och hämta hennes brudklänning, sade han.

Sofi neg och gick med detsamma, men Sjang rusade bort, ner genom trädgården, genom vändkorset och försvann bakom Crusimontans kulle. Groteskt, groteskt, groteskt . . . Efter en stund hörde han sin fars röst: Sjang, kom in och se henne! Han hörde att både styvmodern och kyrkoherden sökte honom, men gömde sig bara bättre då.

När Dagmar kom in i sitt mottagningsrum för att göra en anteckning om dödsfallet satt Språng i

hennes stol. Med en gest bjöd han henne att sitta ner som patient.

— Nu tänker jag ordinera för doktorn, sade han. Han vågade det, ty hon såg inte alls ut som en doktor nu när hon fått av den vita rocken.

— Det är ingenting en läkare behöver så bra som en förständig ordination, sade hon. Vad ger ni mig?

— Först beröm, sade han, för att doktorn hållit ut nära ett och ett halvt dygn utan att svikta.

— Jag var nära däran ett tag, men ni grep in i rätta ögonblicket.

— Var det rätta ögonblicket? sade han, då är jag nöjd. Hur skulle det vara om doktorn skaffade sig mat, bad och sömn i nu nämnd ordning.

— Ett mycket bra recept, sade hon.

Då han avböjde att hålla henne sällskap vid måltiden han ordinerat såg hon först mycket missräknad ut, men fattade sig och sade hövligt: ja tack så mycket för i dag då.

— Får jag komma i morgon och höra efter min patient?

— Tack det behövs inte. Men var det inte en sak ni ville rådfråga mig om? Ett ögonblick så ska jag se vad jag har för tid... Ja jag är mycket upptagen på förmiddagen, tyvärr. Alla patienterna som jag skickade av i lördags se.

— Jag hade tänkt be doktorn komma på sjukbesök till min syster... Jag tog henne från fängelset i morse, det var därför jag kom så sent. Jag

hade lovat henne att hämta henne själv, så det kunde jag inte svika.

— Det förstår jag, sade Dagmar förlägen.

— Nej doktorn kan nog ändå inte förstå. Se hennes olycka kom av dåliga affärer och dem är jag skulden till. Det var ju oförlåtligt av mig att aldrig ta reda på hur hon bar sig åt att hjälpa mig med studierna. Så nu när hon är knäckt, är det jag som måste göra vad jag kan.

— Jag ska komma i morgon så fort som möjligt. Vänta! ni ska få något lugnande att ge henne i kväll. Se där! skynda er hem!

— Ja, jag ska bara köra hem fröken Montan först.

— Det var verkligen alltför hyggligt av er, sade Dagmar.

— Varför det? Jag är inte ett dugg bättre än hon. Det tänker jag säga henne också.

— Det går nog inte att lura henne. La ni märke till hennes sista försök att klara sig med att bekänna något annat? Hon vet nog precis vad hon gjort.

— Men om jag säger henne att jag är förälskad i en gift dam?

Dagmar trodde inte sina öron. Att han var det, hade hon vetat hela tiden och om hon ville vara ärlig, som hon ju borde sedan hon fördömde Regina, så var det denna vetskap som gjort att hon hållit ut sen i fredags. Hon hade varit orolig, otålig, bedrövad, men intet hade nått hennes hjärta ända

in, ty det hade legat ett skydd av alldeles absurd glädje mellan. Men veta är en sak och höra det en annan.

— Tror inte doktorn det skulle trösta henne?

— Jag tycker att det är att driva er omsorg om fröken Montan bra långt. Vad *tänker* ni egentligen på?

— Detsamma som doktorn.

Dagmar vågade inte se på honom.

— Ni fick ju en tub allonal, eller hur? Ta ut två tabletter och ge fröken Montan när ni kört hem henne, och säg att jag skall titta till henne i morgon. Vi är alla syndare.

Språng hade gett Regina tre tabletter och sett till att hon tog dem. Hon somnade icke av dem men råkade in i ett flytande tillstånd, tyckte hon, utan kontroll och sammanhang. En hygglig herre hade kört henne hem och konverserat henne så vänligt, och när hon försökte komma ihåg vad han sagt, lät det som: "om den kvinnan jag tycker om, låter mig enlevera henne från man och barn, så gör jag det". Jag är monoman, tänkte hon, så kan han aldrig ha sagt.

När Språng kom tillbaka till pensionatet hade systemen låst om sig och svarade inte på knackning. Han vågade inte tro att hon sov utan blev stående i korridoren och betraktade från fönstret Gåtatorp som trampade och pratade fram och tillbaka, upprört och nyhetshungrigt. Han var upprörd själv och

nyhetshungrig, och tänkte: ja här måste jag stå, bunden av en obetalbar tacksamhet.

Slutligen gläntade systemen på dörren: jag behöver ingen vaktfrau, sa hon.

Då gick han.

Den första bekantskap han stötte på var Sofi. Hon kom gatan fram och bar i ena handen en väska, i den andra en korg där Ullas båda kattor sovo, slutna i en öm omfamning.

— Får jag hjälpa till att bära? frågade han. Sofi gav honom en misstrogen blick men lät honom ta korgen. — De ska lämnas in i disponentens kök, sade hon. Vår villa har ju blett öde och tom på ett enda tag, herre gud ja.

— Är det Sibylla och hennes rival?

— Jaså vet herrn om det, men sams har de blett nu.

Det kunde Språng gott förstå. Den värld av smärta, lust och hat där de levat var stängd för dem nu, sedan det högre väsen var borta som styrt den med oförklarliga välgärningar och grymheter. Utanför portarna till människornas farliga värld hade de funnit varann igen.

Språng lämnade in kattorna i disponentens kök och drog sig så småningom undan en skur av frågor från personalen.

Han blev stående ett tag under disponentens höga häck och avlyssnade folkmeningen. Den gick ut på att domarn varit partisk och orättvist tilldömt

Målaskogs lag ett mål. Matchen borde ha slutat tre mot tre om det funnits någon rättvisa i världen.

— Men det finns det visst inte, sade en röst som han kände igen. Han steg ut på gatan och stod mitt emot Astrid Klinton. Den unga damen gick arm i arm med en figur som tycktes bekant, då Språng såg närmare på honom, upptäckte han den efterlyste Osvald Andersson.

— Jaså, ni två har funnit varandra, sade Språng och spärrade vägen.

De stirrade lamslagna på hans jättegestalt.

Denna gång behöll Astrid sinnesnärvaron bättre än på fredagskvällen.

— Gå före ett tag Olle, sade hon, jag måste tala ett ord med detektivkonstapeln.

Olle tyckte att hon var nästan onaturligt rådig och god, han visste inte att Astrid hade en egen hemlighet att skydda. Han hade berättat henne allt, givit sig i hennes våld. Han trodde att när han fick veta hon var dotter till tanten, då visste han i sin tur allt om henne. Men den hemlighet hon hade ihop med överkonstapeln, den hade hon tegat med. Ett ögonblick hade hon varit frestad men behärskat sig, ty då skulle Olle ju ha förstått varför hon varit så frimodig inför honom och så säker att han inte hade tagit pengarna och cigaretterna. Och hon var rädd om sin falska gloria som man är.

— Nej stanna ni också, sade Språng och lade handen på hans axel. Ja fröken märkte kanske att

jag inte kom med förbrytarn i fredags kväll som jag lovade?

Hon gjorde ett jakande tecken. Så nu var stunden inne. Ack tänkte hon, om jag åtminstone bekänt för Olle! Det var en nästan outhärdlig förödmjukelse att han nu strax skulle få veta sammanhanget av polisen.

— Och det var ju tråkigt, sade Språng, eftersom mamma så väl behövde sina pengar, men den karln de fått tag i var oskyldig, och vad skulle man göra. Har fröken ingen idé? Inte? Då har jag en, jag tycker att eftersom mamma sitter så trångt, så anordnar vi en liten insamling bland vänner och bekanta, jag ska be att få hjälpa till med en femma.

— Behövs inte, sade Astrid förkrossad, den saken klarar jag själv, kommissarien.

— Kan jag lita på det fröken?

— Ja absolut! och tack så mycket kommissarien.

— Fröken borde kanske ha tänkt ut det själv.

— Ja, men se det är fröken Klintins födelsedag på tisdag, sade Astrid olycklig, och därför tänkte jag att dröja till dess...

Språng började skratta.

— Det blir ju en förtjusande firning, sade han. Då kan jag inte motstå att titta in och gratulera på tisdag. Ja så var den saken klar? Men hur är det med herr Osvald Anderssons affär?

Osvald gjorde intet försök att dölja sig bakom pseudonymen Olle Andersson. Han fick inte heller

fram en bön om förbarmande. Det var något överväldigande i denna plötsliga grymma vändning just när han trott sig säker. Han kände som Ludvig XVI bör ha känt det, då han hejdades vid sin flykt strax före gränsen, kanske värre, ty Osvald hade en nyvunnen kvinna som drabbades med honom.

— Varthän var ni på väg, med ryggsäck och allt?

— Till fåget, tänkte börja jobba igen.

— Jaså! Ämnade fröken kanske överge mamma och följa med till Stockholm för pengarna?

— Nej då, jag försäkrar, jag har inte pengar till det, men jag skulle komma senare, ville min fästman.

— Jaså fästman! Det har gått fort.

— Det kan vi inte hjälpa.

Språng började skratta till deras oändliga lättnad.

— Nej man kan inte det, sade han. Nå, när är Andersson klarad?

— Jag är redan klarad, försökte Olle.

— Nej min gubbe, sade Språng, inte förrän tolv i natt.

— Snälla kommissarien! bad Astrid.

Språng tvekade lite, så tog han handen från den olyckliges skuldra.

— Ja, jag är tjänstledig, sade han, så jag har ingen skyldighet att förstöra ert liv, jag kunde ju varsko mina kamrater förstås, men ni har en mäktig beskyddare, det är tur för er, och utmana inte ödet en gång till...

— O tack så förfärligt mycket kommissarien...

— Tacka i så fall doktor Udd, och ge er i väg nu.

Astrid var mycket mjuk och öm och beskedlig de sista minuterna innan tåget gick. En sådan ömhet hade Olle saknat hittills och han begrep inte varför Astrid var så mild. Han hade inte märkt att polisen talat till henne om stölden som till en invigd, den mest invigda av alla. Hon stod fullkomligt över alla misstankar hon.

Olle smälte av lycka och detta var så mycket värre för honom som han aldrig skulle se henne mer, aldrig få veta varför hon vägrade besvara hans brev. Det låg mycket lidande framför herr Osvald Andersson för hans mänsklighets skull.

I själva mynningen av den korta allén upp till prästgården fick Språng se Klipping, orörlig som ett stenblock. Varför stod han här? Kanske lyssnade han till sången som ljöd där uppe från flygeln. Nej, han hörde ingen sång. Han lyssnade efter andra röster som längesen förstummats.

Språng gick närmare, han kunde icke motstå.

Stora huset var mörkt och låst, endast flygeln lyste. Den var full av folk.

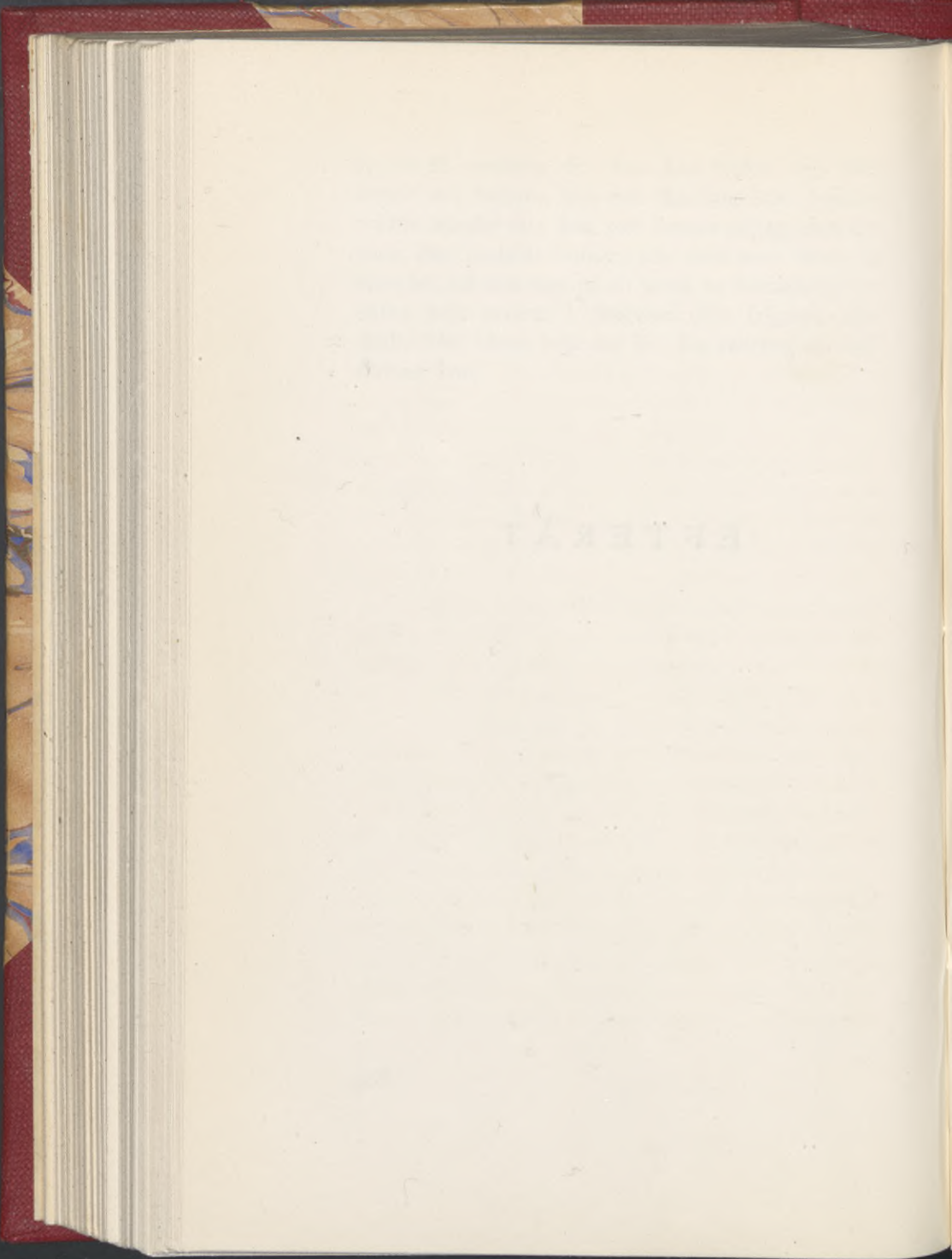
"Min högtidsdag går in", sjöngo de.

Språng var inte värst bevandrad i psalmbok och religion, men han tyckte det lät vackert. När en av oss äntligen blir fri ur människotrasslet, då kan vi andra gärna sjunga om en högtidsdag! Han var bedrövad just nu, som man kan förstå av detta, bedrövad, ty han visste att han skulle aldrig komma

åt att få enlevera den som han tyckte om. Hon kunde inte komma loss och lika litet han. Systemen trodde kanske inte han sett hennes tilltag men det hade inte undgått honom, när hon nyss stack ut huvudet, att hon satt på en mask av bomullstyg, en sådan som brukas i fängelset. En frigiven som skulle leka fånge hela sitt liv. En vaktfru var och förblev han.

EFTERÅT

I.

Gåtatorp hade på måndagsmorgonen en mångtydig uppsyn. I den fanns avslappning, men också ny spänning, sorg över det förlorade och osäkert trevande mot framtiden. Efter fabriken föredöme hissade arbetarna sina flaggor på halv stång om de hade några. Redan tidigt stodo gubbarna le Fort och Fristedt, nu försonade igen, och rådgjorde om Ullas kista. Lyckligtvis funnos torra vackra bräder till den, så frampå förmiddagen kunde den bli färdig. Omålad skulle den vara enligt order som Ulla givit halvt på skämt sista gången i fabriken. Hon hade älskat den mjuka ådrade vitheten hos färsk furuplank.

Nästan lika tidigt körde Månsson till skogen efter granar att bilda en sorgehäck. Då han körde förbi Leontine stod hon vid sin grind och nubbade fast en lapp på vilken stod skrivet:

Nya moderna sorgartiklar!

Huttrande i den råa morgondimman suckade grannfruarna tillsammans över sina staket: tänk att hon bara var tjuguttre år!

Ändå var Gåtatorp inte så uppslukat av döds-fallet som det skulle varit när som helst annars.

Om detta hänt för fjorton dar sen skulle fruarna börjat om från början igen, då de sagt allt de visste och tänkte: ja så, var hon verkligen bara tjugutre år? När var det hennes födelsedag? När giftade hon sig? Kan man plåjas då man är medvetlös tro? Ska hon i jorden redan på onsdag? En tycker annars att just för det är lite mystiskt med dödsorsaken, så borde disponenten göra en hederlig begravning. Ja så, är det säkert det inte ska bli nån *alls?*

Men nu gick man vidare i stället.

— Kan inte du och din gubbe titta in lite till oss i kväll, så vi får tala om det här nya? Det blir inget besvär, bara en kopp kaffe. Ja, välkomna då, Fristedts kommer också, så får vi höra vad herrarna i Stockholm bestämde på sitt sammanträde.

— Ja så Anna menar *det* nya? Jag trodde hon tänkte samla några vänner i samtal och bön om Guds rike.

— En får väl höra hur det går för Albär först.

Och vid en annan stuguknut:

— Tänk att bå Gertins och bildhuggarns har bett oss hem i kväll! Jag vet rätt inte vart en ska gå? Kyrkoherden lär ska komma till bildhuggarns minn.

— Men Fristedts kommer till Gertins, åtminstone de gamla.

— Tänker ni teckna andelar?

— Det blir väl tids nog.

— Men om ingen börjar, vad ska Albär då ha

att komma med, när han telefonerar till bankdirektören?

— Ja, och så säger andra: söken först efter Guds rike...

— Kunde de inte ha fått varit på det gamla viset?

— Och tänk att *jag* tycker det är så *stort* att ha fått upplevt detta!

Tecknen tydde på att Gåtatorp började samla sig ur sin förströddhet. Den dag som nu gick in var av betydelse, inte en vanlig måndag man avverkade efter gamla vanan och slängde från sig som en lapp man rivit ur almanackan.

Alla dagar voro av betydelse.

På kvällen barrikaderade man sig inte längre mot framtiden med kortspel, radio, bio, flossamattor och romaner. Man grubblade, man väntade att något skulle ske, man vägde skälen för och emot olika sätt att handla. Man såg mot nästa dag med förväntan. Den ledde framåt, den samlade sig med andra dagar i en sammanhängande linje som förde mot ett mål.

Det var som i fabriken, där man såg varenda träbit som delar av en möbel och strax kunde säga vad den skulle tjäna för ändamål.

Före klockan nio på morgonen stod Albär Fristedt framför Sjang le Forts tysta villa och bultade med sin friska hand på dörren. Han väntade en stund och bultade så igen, men utan framgång. Inte heller då han bultade på köksdörren kunde

han framlocka det utbildade hembiträdet. Sofi hade nog haft rätt i sin förmodan att hon avvikit. Han gick runt huset och tittade in genom det stora fönstret. På den stora divanen rätt under fönstret låg Sjang påklädd med en rock över sig. Då gick Albär hem för att låna en nyckel av Sofi, för in skulle han. I sin ficka hade han ett brev som han nyss hämtat vid järnvägen, det var från Roilis sekreterare och innehöll avskrift av ett telegram som lød så: "Avbryt underhandlingarna med intrigmakar F-stedt kommer snart själv Stockholm, snygga avslöjanden Klipping", till detta var vidfogat följande anmärkning: bankdirektör Roili låter hälsa att han vid telefonsamtal i morgon klockan 12,15 väntar förklaring på telegrammet. Han är förvånad att nyheten om hans förtroliga samtal med eder kunnat nå Klipping omedelbart.

Albär rös till av olust, då han steg in i huset. Sofi hade skildrat hur kallt och ostädat och utätet där var, men han hade inte varit beredd på ett så hastigt förfall. Det stora rummet verkade kallt och tomt och livlöst i sin stränga knapphet med den stora gråvita fläcken ut mot dimman. Förra gången han var här hade Albär inte märkt vilket ledsamt rum det var, ty då sprang Ulla omkring med honom överallt.

"Tänk att Sjang tror han ska få folk med på att bo så här", tänkte han. "Nej, vi får allt sluta att köra med funkis i fabriken. Men det behöver en ju inte tala med honom om nu."

Han gick fram och tog Sjang i armen.

Sjang svor till och ryckte sig loss.

— Du sa i går att jag kunde få tala med dig.

— Ja men jag trodde inte du skulle bryta dig in.

— Trodde du inte? sade Albär.

Sjang satte sig upp. Han var grönvit i ansiktet som en morgonmåne och rufsigt i håret, men hans ansikte var stilla utan ryckningar.

— Du får inte mycket glädje av det här besöket, sade han. Jag hade nyss somnat. Jag är inte vidare upplagd för affärer just nu.

— Ja du begriper väl vad det är jag vill, Sjang?

— Ja, men det ger jag tjuvingen...

Albär drog fram en stol till divanen, slog sig ner och började redogöra för sin plan och hur långt den kommit.

— Och nu erbjuder vi dig att gå med oss, sade han till slut, fast som en av oss, förstås.

— Tackar så mycket, sade Sjang ironiskt, för att ni ville ha med mig att göra, menar jag, men jag avstår från äran.

— Tänk att jag *tycker* det är en ära, sade Fristedt stolt.

Sjang vände sig hastigt om och tittade på honom. Det fanns en glimt av avundsjuka i blicken och Albär såg den.

— Vad har du emot den äran? sade han.

— Ingenting alls. Nån vidare stor ära tror jag inte förstås det blir. Gåtatorp får väl deklasseras till ruffelfabrik, om den ska fortsätta, men jag vill

inte vara med, och nu kan du gå din väg. Groteskt att man aldrig kan få vara i fred.

— Men Sjang, du kan inte få vara i fred förrän du lovar att gå med. Gör det, så ska jag gå, men inte förr.

— Ska jag behöva köra ut dig?

— Jag låter inte köra ut mig, för du förstår vi är tvungna att ha dig med.

— Å ni kan göra era garnityr i stiliserad renäsans och funkisbetonad empire utan mig...

— Nej det kan vi inte. Jag ska säga dig som det är, vi måste ha borgen för att få arrendet och Roili hjälper oss om du går med, annars vill han inte.

— Då får det gå åt skogen med er då!

Hittills hade Albär inte tagit så illa vid sig, ty han hade varit beredd på Sjangs ton och på att det skulle ta tid att övervinna hans motstånd, men när Sjang talade i denna slarvigt försmädliga ton om så ödesdigra ting blev han med en gång ursinnig. Sjang fick veta det mesta som var att veta om sin högfärd och hur litet begrundad den var, om sitt ansvar, om sin förbannade plikt och om hur grundligt han misstog sig om han trodde att han skulle få smita från alltihop.

Sjang lyssnade utan att avbryta, han blev inte ens ond tillbaka. Till slut hejdade han talaren som inte på länge hunnit till botten av sina förråd.

— Behövs inte mer, sade han, du får väl lov att spara lite mål i mun till de andra också. Det

där begriper jag själv, jag inser att det inte går an att lägga Gåtatorp öde innan man försökt på alla vis, men ser du *jag* kan inte. Ni finge ingen glädje av mig här, det är sanning, begriper du.

Albär tänkte att det kanske låg något i detta, men det hörde ju inte hit, huvudsaken var att de behövde Sjangs namn för att starta, han förstod att Roili inte skulle låta rubba sig på den punkten.

— Åjo, när du bara fått repa dig efter det här, sade han. Inte behövde du börja genast, du kunde resa bort på en vecka!

— Du är då den enrakigaste karl i Gåtatorp, klagade Sjang, som kände hur han drogs in under kamratens järnvilja. Ska jag verkligen behöva säga dig direkt att jag inte kan gå här och snubbla över det där — fanskapet.

Som han sade fanskapet, flög en ryckning över ansiktet, han grep hastigt med handen över kinden.

— Ser du nu? sade han, det börjar medsamma, bara jag talar om henne. Såg du det? Såg du att det var borta förut va? och du kan inte tro hur det är då jag ser henne! Det börja i lördags, då hon kom in och läste dikter över Ulla . . . om att man skulle låta henne dö . . . och i går var det alldeles förgjort. Jag har plågats av det halva natten. Jag skulle inte kunna härda ut här en vecka om jag rätt ville, Albär!

— Då blir du med om vi skaffar bort lärarinnan?

— Och det tror du går utan vidare? Den som

är-ordinarie och sköter sin tjänst, den sitter där den sitter.

Fristedt kände det som om han vunnit sin andra stora seger. Inte ett ögonblick tvekade han om sin förmåga att röja undan det hinder som utgjordes av Regina Montan. Han beslöt meddela Roili att de voro säkra på Sjang.

När han nu besegrat sin gamle kamrat kunde han kosta på sig att känna medlidande över hans ömkliga öde. En sån tok! och den hade Höge fan valt ut som den största begåvningen! Han skulle ha skött Ulla bättre, han Albär. "Den skatten vakta som Gud dig sänder, den glider sakta ur dina händer", så skulle han ha tänkt dag och natt. Och all utbildningen de vräkte på Sjang till ingen nytta, den kunde ha varit bra att ha nu. Det kändes ett ögonblick förtvivlat att ha gått miste om både Ulla och utbildningen, han skulle nog klara sig ändå, men tänk så mycket lättare då. Han visste att Ulla skulle gått med på det nya, ty en gång hade han kastat fram ett ord och hon hade strax förstått. Så hon hade kunnat jämna övergången, och man hade fått börja i frid och samförstånd...

Albär tänkte detta medan han lirkade med Sjang för att förmå honom att stiga upp, göra sig lite snygg, ta en vit halsduk på. Sedan vandrade de tillsammans bort till prästgården, och Albär fann sig i att göra långa omvägar omkring Reginas hus och skolan eftersom de hade tid till det.

I flygeln voro alla fönster och dörrar på vid gavel, utanför väntade en granrisklädd flakvagn från fabriken. Sjang gjorde en ansats att vika av vägen men Albär ledde honom fram med ett hårt grepp.

— Du kan väl begripa att du måste följa Ulla, sade han strängt.

— Jag kan inte ensam, Albär! Följ med.

— Det kan jag inte, jag ska visa mitt sår för doktorn, och så har jag beställt samtal till Stockholm, förstår du.

Malte Odelman kom ut ur flygeln.

— Du ska inte behöva gå ensam, Sjang, sade han, jag följer med dig.

Ullas färd till sitt barndomshem löste människornas tårar. Nu först nådde dem in i hjärtat det som hade hänt. Det var frukostrast på fabriken och arbetarna flockade sig vid bron när hon for förbi, sen följde de med in i Bruksgatan så att det blev ett långt följe, i alla grindar stodo kvinnor som gräto.

Ungefär när de voro vid telefonstation kom Regina ut ur sin port. Hon var svartklädd och bar en bukett röda rosor. Då vagnen med kistan strök förbi lade hon fort blommorna vid kistans fot och vände genast för att gå in till sitt. Men just som hon skulle vika in i sin port kommo rosorna susande tillbaka genom luften och träffade henne. Det var Sjang som kastat dem. Hon blev stående alldeles

stilla i portgången med rosorna vid sina fötter medan sorgetåget gick förbi. Hela Gåtatorp var vittne till hennes förödmjukelse.

Sjang sade ingenting, men alla märkte hur hans kind började rycka igen. Med förvridet ansikte avlämnade han Ulla i fadershemmet, där Klipping ordnat flygeln till hennes högtidliga mottagande.

En stund senare kom kyrkoherden tillbaka. Vid Reginas hus hejdade han sig, tänkte efter en smula och gick så in.

Han stannade där en timme och fem minuter, berättade Leontine sedan för sina kunder, hon hade tagit tid.

Ja varför skulle han inte besöka den utpekade, den omviskade, den olyckliga Regina Montan och det öppet inför hela Gåtatorp? Hon hade skyggat vid Ullas dödsbädd för att bekänna sin skuld, men det hade ju också han. Hon som sett döden in i ögonen och ljugit i ren feighet måste ju vara fullständigt tillintetgjord efter denna offentliga skymf. Han hade inte släppt jämförelsen mellan henne och Crusimontan. Då han såg hur Sjang med sin hatfulla gest kastade rosorna tillbaka på henne, hade historien om Crusimontan som skymfades av folket i Ödegård kommit upp i hans medvetande. Sedan han sett henne i hennes förnedring var han än mer övertygad att de voro av samma art och människoslag. Han gick nu in till henne för att vaka över att hon inte "tog sitt liv av skam" som en gång

Crusimontan hade velat göra. Han skulle inte straffa och dundra, då han kom in, i stället erinra henne om att Crusimontan fått kraft att resa sig till en sann kristen och älskad själasörjare från detta lågvattensmärke på sin bana. Han skulle säga henne att han trodde att samma hand som en gång splittrat stenen i Gåtatorps kyrka hade splittrat deras hjärtan nu och i samma barmhärtiga avsikt till slut.

Och så hade hon överraskat honom på det högsta. Han hade funnit en människa som på förunderligt vis framtvang respekt, fast intet var så långt från henne som att kräva eller vänta den. Det hände något helt annat mellan dem än vad han förutsett. Han fann att hon hunnit ett stycke längre än han på vägen, därför att hon inte mer hade något sken att bevara eller bryta, ingen borgerlig högfärd att tänka på, intet försvar, inga urskulder, inga världsliga hänsyn mer av något slag.

— Jag önskade jag kunde bekänna all min synd för Malte, hade hon sagt, men jag vet den inte mer. Jag var besatt och jag vet inte hur det var att vara besatt. Därför blev det i stället hon som tog emot hans bekännelse och därmed hela historien om hans äktenskap, om hans svartsjuka, och om hans djupa oerfarenhet i de sanningar han var satt att lära ut. Under denna stund hade de gemensamt en stark känsla av att befinna sig ante portas, av att när som helst kunde portarna till Guds rike

gå upp och de få gå in i den enda sanna verkligheten ur den mardröm de befunno sig i. När de talade sammanfölla alla ords betydelse och mening för dem, deras skuld, deras ånger, deras åstundan och bävande förhoppningar sammanfölla. De kände att det som skulle vara övermänskligt för en av dem att utföra, det skulle de kunna gemensamt med stöd av varann. Han visste vad hon menade och hon vad han, innan de hunnit utsäga det. På en gång fingo de samma idé: att anordna ett möte på onsdag direkt efter Ullas begravning. Hela Gåtatorp skulle ju vara närvarande vid den och då fanns ett tillfälle för Malte att nå dem alla och kalla till samling dem som längtade efter Guds rike. Man skulle gå ut genom vändkorset på gravfältet och lägga sig omkring Crusimontans kulle än en gång.

II.

När Olle Andersson tidigt på måndagsmorgonen steg in i sitt rum på Nytorgsgatan, dit vi nu återfört honom, fanns icke spår av blodfläcken mer. Men Dagmar Udd drömde om den just då och den hade ynglat av sig så att hela hennes väntrum var fullt. Hon drömde att hon gick där och gjorde revor i sina nya blå tapeter. Överallt kom fram en stor rällig fläck efter gamla fula brott.

"Och jag som ska ha så mycket folk i dag på mottagningen", tänkte hon då hon vaknade.

Klockan var nätt och jämnt sju men hon ringde ändå på Ullastina för att säga till att det måste städas grundligt i flygeln.

— Ja, det hade vi tänkt, sade flickan stött. Jag trodde minst att doktorn var sjuk.

— Det kommer folk redan halv nio. Vad är det med Ullastina?

— Jo jag var med Albär och sjungde i flygeln ända till klockan tolv.

Men den patienten som i lördags hade tigt sig till att komma redan halv nio på måndagsmorgonen, den uteblev.

Den sade till sin man, just som doktorn drog på den vita rocken i sitt nystädade mottagningsrum: Ja jag skulle till doktarn i dag, men jag känner mig så mö hörkare, så det får vara.

Och den patienten som var antecknad till nio sa: Jag har inte ro till att söka doktarn i dag så jag inte har. En får bida och se hur det vänder sig först med det ena och det andra.

Och en annan: Jag hade tänkt gå och be om meducin för magen i dag, men jag grunnar på om jag inte först borde gå ner te Klippings och höra om de behöva hjälpe.

Eller: Harre je, jag som skulle varit nere med urinprov klockan tio och nu är hon elva och över på det!

Eller: En behöva allt bättre tala med sin präst.

Men Dagmar som inte såg in i dessa enkla sammanhang satt där övergiven och undrade om hon förlorat all tillit i socknen därför att hon inte kunnat rädda Ulla le Fort.

Nu kommo de och hämtade Ulla. Dagmar stod där och såg hur den unga människan flyttades över i kistan. Hon summerade hastigt ihop innehållet i dessa två långa smärtsamma dygn: kärlek utan gräns och vett, förräderi, kamp och nederlag, otillräcklighet, raseri och trots som fick böja sig till slut.

Då kom Fristedt och han var som en vind som sopade bort dödens tunga stiltje och öppnade en annan framtid än den som kom ur denna död. Inom ett ögonblick var Dagmar mitt i underhandlingarna med Roili som fördes från hennes telefon. Hon hörde att de utföllo lyckligt och Fristedts strålande ansikte bekräftade det.

— Roili kommer ner om onsdag! sade han med ett djupt andetag, till dess ska allt vara klart. Hör nu doktorn, fröken Montan, hon är väl inte vidare frisk?

— Hon har dåliga nerver förstås.

— Ja men det är ju fint. Då kan doktorn ge henne sjukbetyg så är vi av med henne! Han förklarade varför Gåtatorps framtid hängde på detta sjukbetyg, och Dagmar ansåg sig kunna skriva att hon behövde ledigt en termin. Men om Regina själv

ville arbeta, gick det inte att tvinga henne att begära ledighet.

— Men om hon får det så pass svårt annars i Gåtatorp, så vill hon det nog. Tänk att det redar nog opp sig för oss!

— Jag har alltid trott att herr Fristedt skulle klara Gåtatorp, sade Dagmar. Men säg, behöver ni inte någon juridisk rådgivare? Jag menar för att sätta upp förslag till stadgar och sånt? För i så fall, så kunde ju herr Fristedt be herr Språng om hjälp, han är jurist och säkert fin på det. Han är på pensionatet, det går an att ringa härifrån...

Fristedt grep genast fatt i erbjudandet. Det förvånade honom knappt att just då han behövde en nervsjukdom åt lärarinnan och en jurist åt den nya andelsföreningen så funnos de att ta på hyllan. Han gick raka vägen till Språng.

Så fort den döda burits ut, började sköterskan bullersamt att skura och piska sängkläder i det rum där under två dygn Ullas andedrag hörts som en jämn rytm under viskningar, rytanden och gråt. Dagmar stannade ännu kvar i mottagningsrummet, ty hon väntade en hemmansägare som tingat tid för en undersökning. Under tiden läste hon i boken om Crusimontan som hon hämtat ner från Maltes skrivbord. Hon var besluten att ha ett samtal med Malte för att förmå honom att söka en specialist för sina nerver, och hon ville veta något om denne man som ännu från sin grav förmått att bringa en efterträdare ur jämvikten. Ett ställe hon hittade

skrev hon av: "en kristen torde inte utan blygsel kunna se på sin bara hand". Sen slog hon igen boken, ty nu tyckte hon att hon visste tillräckligt.

Bonden som skulle livförsäkra sig ringde i det samma och sa att han fann det viktigare att ta en livförsäkring till den eviga saligheten. Dagmar svarade att det hade han säkerligen rätt i, men tyvärr var kyrkoherden inte hemma.

Därpå lade hon ner luren med en smäll, reste sig, tog av rocken med en gest som en abdikerrande suverän tar av sig kungamanteln och gick ut till sköterskan som just höll på att bädda åt någon ny patient. Hon skulle gå på två sjukbesök och skulle några patienter komma, så vore det bäst att be dem gå och ge dem tid till i morgon, sade hon så ögenerat hon förmådde.

Då Dagmar kom gående neråt samhället för att besöka sina patienter mötte hon sin man. Han såg alldeles frånvarande ut och hon sade: Men Malte, känner du nu inte ens igen mig?

Han kunde inte svara på hennes fråga. För då hade han måst säga henne att efter det besök han gjort och de beslut han fattat hos Regina såg han Dagmars gestalt med nya ögon. I den mötte han en förgången tillvaro som ett hot, ett hinder och en frestelse.

Regina satt vid sitt skrivbord då Dagmar kom. Hon hade just lagt upp en ny dagbok och skrev på dess första sida följande poem, hämtat ur Songs from the prison:

”Han som talar illa om mig är min sanne hjälpare,
oombedd verkar han för mitt bästa,
utan belöning hjälper han mig att kasta av min synd.
han är mig mycket dyrbar,
jag ber dig Gud att välsigna honom,
ty även han befordrar mitt väl,
då han talar illa om mig.”

Då hon hörde knackningen på dörren tänkte hon: vem som än kommer, om det än är Sofi eller Leontine eller Sjang eller disponenten, så måste jag minnas att han är min sanne hjälpare.

Men då hon hört vad Dagmar hade att säga, tänkte hon: jag hade orätt, hon är inte min hjälpare, hon vill skona mig, ordna för mig, hon tänker på mina nerver, på mina nätter, hon vill att jag ska ha det drägligt.

Dagmar märkte så småningom att Regina inte var tacksam för hennes besök. Där hon satt vid skrivbordet, var hon till det yttre sig lik med det blanka svarta håret lika vackert tillbakastruket från pannan och samlat i samma vackra vårdade knut i nacken. Men hon som varit så sårbar i går, var i dag oåtkomlig. Hon var sluten i det som skedde inom henne och hennes väsen upplagt en oktav högre än vanligt. Dagmar kunde inte uttrycka hennes tillstånd på annat sätt än att ett starkt gift och ett starkt serum höllo varandra balanssen i hennes sinne.

Dagmar frågade henne om det inte varit nästan

omöjligt att arbeta i skolan i dag. Hon sade att barnen haft potatislov efter frukostrasten men de första timmarna hade det gått bra. Hon var så glad över sin dag. Över allt som hänt, sade hon.

Dagmar visste ingenting om det som hänt då Ulla dragit förbi. Hon undrade om Regina var glad över att två av pojkarna pinat henne med frågor om sjätte budet vid kristendomslektionen. Det hade nämligen Olle berättat, utan att förstå sammanhanget. Ja det är nog det hon är glad för, tänkte Dagmar och undrade hur det skulle gå för Fristedt.

Dagmar samlade i alla fall hop hela sin läkarmyndighet och föreslog Regina att ta ledigt och sköta sina nerver för att förekomma ett sammanbrott.

Men Regina såg snarast förnärmad ut och svarade att det hade hon ingen tanke på. Nog skulle hon sköta sina plikter i skolan.

Dagmar erinrade henne om nervskakningarna som hon sökt bot för i somras ett år sen.

— Håll upp din hand, får jag se, sade hon.

Riktigt stadig var inte Reginas hand, men hon förnekade att det hade något att betyda.

— Och nervskakningarna, sade hon med obekymrad öppenhet, de kom från en varelse inom mig som skakade sitt galler. Jag minns nog att jag inte ville medge det då jag sökte Dagmar, men du hade rätt, sen bröt den sönder gallret och slapp fri och . . . ja du vet hur det gick. Men nu är den fast igen.

— Och kommer att skaka ditt innersta ännu värre, sade Dagmar, särskilt om du ska gå här i Gåtatorp.

Men då såg Regina rätt in i Dagmars ögon och sade något underligt som slog Dagmar som en oblyghet och hädelse, men som för Regina själv tycktes självklart och avgörande.

— Nej, för den varelsen är fast på sitt kors nu, sade hon.

— När du säger så förräder du för din läkare att du är sjukare än du själv vet. Och tror du att en korsfäst människa kan undervisa barn?

— Ja, det ska du få se, svarade Regina. Även om vartenda andetag är som helvetet för mig så ska jag uthärda det, till dess att mitt mått är fullt och jag får fred. Jag tror att Gud ska låta mig få uppleva det nya skedet i Gåtatorp, ja till och med jag.

— Men det blir ju inte något nytt skede, om du inte frivilligt ger dig av härifrån!

Regina hajade till vid detta men blev strax stilla igen.

— Jag undrar inte på, sade hon med en olidlig ödmjukhet, om du tvivlar på att jag kan bli duglig att tjäna det nya som skall komma. Det dröjde något innan de upptäckte att de talade om alldeles skilda ting.

Dagmar beslöt försöka igen. Hon flyttade sig närmare Regina och tog hennes händer. Hon lade

fram hela historien: Roilis villkor att Sjang måste medverka, Sjangs villkor att Regina måste bort.

— Det var bra jag fick veta, sade Regina. Dagmar trodde ett ögonblick att hon givit sig. Men märkte så att Regina tog emot Sjangs förolämpande villkor som en ny botgöring. Om Gåtatorps framtid hade hon sin egen uppfattning.

— Regina, bryr du dig inte om att hela samhällets öde står på spel? Tänk så förfärligt om allt störtar samman! Dagmar förde hop Reginas händer och knäppte hårt ihop sina om dem.

Nej det gjorde ingenting. I så fall var det ett led i Guds frälsningsplan. Gåtatorpsbornas inträdesprov till Guds rike skulle bli att överlåta åt Gud att finna en utväg ur bekymren. Dagmar kände inte till Guds rikedom på utvägar.

Just det blev för mycket för Dagmar. Hon förklarade helt rätt att hon nu började ana något om den rikedom på utvägar som personer av Reginas privilegierade ställning hade att ta till då det gällde att samtidigt göra Guds vilja och sin egen.

Hon reste sig och gick, medveten om sitt nederlag, men stannade i dörren.

— Det finns väl inte något annat sätt att pröva en handling, sade hon, än genom att se efter om den blir till välsignelse eller förbannelse, men om du stannar i Gåtatorp så blir du vår olycka. Därmed gick hon.

Regina följde henne ut och tackade henne varmt för besöket.

Under tiden satt Språng i sitt pensionatsrum och väntade. Han hade en hög av tidningar omkring sig och sökte leta ut vart det såg ut att bära i väg med lantarbetarstrejken. Både Kristianstads Läns tidning, Skånska Socialdemokraten, Lantarbetaren och Arbetets Frihet voro ense i att spå en elakartad vändning av krisen i norra Skåne som de eljest hade olika meningar om. Godsägarna hade beslutat tillkalla arbetsgivarförbundets reservkårer och satt ut ett ultimatum åt sitt eget folk att ge sig inom veckans lopp eller lämna sina bostäder. Tonen i tidningarna var hetsig och ondskefull. Det rådde krigsstämning där nere, och om svartfötter och vräkningar inträffade skulle kriget bryta ut, lovades det. Landsfogden övervägde redan att begära hjälp av statspolisen från kringliggande distrikt.

Då Språng läste detta blev han ivrig. Då hade säkert redan hans egen chef uppe i Jönköping blivit påstött. Varför hade då inte han själv fått besked? När Dagmar kom stod Språng i telefon och förklarade för sin chef att han inte ville ha semester då det gällde.

— Ska ni resa? sade Dagmar. Vad blir det då av er syster?

Han svarade att han var beredd att offra sitt privatliv för denna syster — var det inbillning att han tyckte doktorn hajade till ett ögonblick vid detta? Men hans pliktutövning fick hon inte störa.

Besöket hos den frigivna blev kort ty hon var ytterligt besvärad av främmande. Dagmar talade om den låga retningströskeln, ordinerade sedativa medel, handarbeten och romaner samt beställde en flossamatta. Sen kunde hon inte göra mer. Bara vid misstanken att någon ville röra vid anledningen till hennes sömnlöshet och skygghet, spände den frigivna ut klorna. Hon var betydligt äldre än Språng och där fanns ingen likhet med honom som Dagmar kunde känna sig hemma med.

— Jag har aldrig vetat att straffen som samhället utkräver i själva verket är så orimligt hårda, sade Dagmar sen. Vad skulle det nu tjäna till att sätta in er syster? Hon blir ju inte bättre av det, bara sämre.

— Men samhället, snälla doktorn, bryr sig katten om ifall fångarna blir bättre eller sämre, huvudsaken är att några måste utväljas till offer, det blir ett nyckfullt urval bland alla dem som är lika förtjänta eller oförtjänta. Offren håller uppe samhällets auktoritet till priset av sina liv, det vet vi alla som har med saken att göra, men vi får endast vara tacksamma mot dem i våra hjärtan, det går inte an att säga det högt. Nå vad tycker doktorn, finns något man kan göra för henne?

— Om ni kunde låta henne resa utomlands?

— Jag skulle kunna låna på en livförsäkring, sade han, men jag har inget resällskap åt henne.

— Tänk om Regina Montan inte varit så omöjlig! Hon behöver också komma bort.

— Fröken Montan, det är en god idé. Jag ordnar det med henne, sen kör jag dem båda två till Trälleborg och sätter dem på färjan.

— Om ni kunde trolla i väg Regina, så gjorde ni Gåtatorp en stor tjänst dessutom. Jag försökte, men sprack på Guds vilja, sade Dagmar och berättade vad som hänt vid hennes besök.

— Skriv ut ett sjukbetyg, sade Språng. Så ja, och en ansökan om tjänstledighet också för säkerhets skull. Han stoppade på sig papperen. Så där ja, jag ska strax gå till henne.

Dagmar smålog mot honom.

— Jag tycker det är alldeles galet att ni blivit polis, sade hon. Har ni nånsin haft hjärta att sätta fast nån?

— Låt mig slippa svara, sade han.

— Men när jag kom, var ni i eld och lågor för att komma i arbete, hur kan det komma sig?

— Jo därför att det gällde mitt egentliga arbete. Inte korvsnatterier och cigarrettjuvar utan en verklig uppgift. Han blev ivrig att förklara för henne vad det gällde. Hon måste få klart för sig att militären under fem minuter i Ådalen gjort sig omöjlig för alltid att ta hand om strejkande, därför hade hans kår blivit till, och nu såg det ut som om den för första gången skulle visa vad den dugde till. Och inte var han glad åt att lämna Gåtatorp eller över att människor och djur och gröda for illa i Skåne. Men det fick ju doktorn förstå att

man gladde sig åt ett uppdrag som var värdigt en karl. Skammen efter korvjakten måste avtvås i blod, sade han.

— Jaså, nödvändigt i blod?

— Nej, det var bara som jag sa. I själva verket så är jag inte för blod alls. Jag vill inte uttala mig om vilken som har rätt i den här konflikten, för det begriper jag inte. Jag är för lat att gå till grunden och skaffa mig en åskådning alldeles som jag var för lat att ta examen. Men så mycket vet jag, att om det måste bli arbetskonflikter så inte ska svenskarna slå ihjäl varandra om jag kan hindra det. Jag ska vara den som går emellan.

— Men om de stridande först gör kål på er för att komma åt varandra sen? Det tycker jag är stor risk.

— Då vet inte doktorn hur mod och lugn imponerar på svenskarna, sade han enkelt.

Dagmar förstod att det var en mans djupaste ärelystnad som hon nu mötte, hans innersta dröm i vilken hon icke hade någon del.

"Men det är ju det han vill, ge mig del i den", tänkte hon sen och blev rörd.

— Jag tror att om någon kan klara av det här utan blod så är det ni, sade hon och räckte honom sin hand.

— Det tror jag med, sade han. Men ska det vara något blod, så ska det bli mitt, kan doktorn ge sig på.

— Telegrafer så ska jag komma och förbinda era sår, sade hon och låtsades ta det lätt.

— Och låt mig veta om det är något jag kan göra för doktorn, jag menar... det finns ju värre konflikter än arbetskonflikter.

— Men receptet är väl detsamma: mod och lugn, eller hur? Risken är bara att när det gäller dem som står en nära blir man feg och orolig.

— Jag undrar det? jo kanske? för om jag fick se doktorn mitt i ett upplopp där det regnade sten mellan strejkande och svartfötter, så skulle jag förstås bli feg och dra blankt.

— Tack för det, sa Dagmar. Adjö min vapen- dragare!

— Vi säger inte adjö än, sade han, jag kommer ner med fröken Montans ansökan om sjukledighet.

Han stod tätt bakom henne för att hjälpa henne på med kappan. Hon lyfte inte armen för att trä den i. Hans händer sjönko ner på hennes axlar och lågo ett ögonblick stilla där. Hon var omsluten i ett beskydd mot alla anlopp som vågade nalkas hennes person. Ett ögonblick tilläto de sig denna närhet och denna dröm, så slet hon sig ur den.

— Jag är glad trots allt att jag kom på korv- jakt till Gåtatorp, var allt vad han sade, när han satte på kappan.

— Gud välsigne korvtjuvarna, svarade hon och var utom dörren.

III.

I prästgården väntade man tio minuter på doktorn med middagen, sen satte sig Malte till bords med Olle. När Dagmar äntligen kom var hon så frånvarande att det mesta av samtalet mellan de två gled henne förbi. Hon reagerade inte ens när Olle berättade att fröken Montan av sagt sig att öva: "vad ljus över griften" till Ullas begravning. Först när Olle ryckte i henne vaknade hon upp. Vad går åt mor? Nu har jag frågat tre gånger om mor vet hur mycket de har tecknat andelar för redan? Tretusensexhundra kronor, är inte det kålesalt? och vår klass samlar till två andelar, säg mor kan jag få en tia till det?

— De andra barnen har väl inga tior? invände Malte motvilligt.

— Jo då, det är många som har på sparbanksböckerna.

— Fattas det något i de två andelarna, så säg bara till mig, sade Dagmar.

Så Olle hade det precis som vanligt: far satte sig emot det mor gillade och tvärtom. Han kramade till tack Dagmars hand under bordet.

— Det är något alldeles nytt med det här intresset för snickerifabriken, sade Dagmar.

— Ja men det är klart när alla grabbarna ska bli snickare så fort de fått utexamen.

— Och du med?

— Ja om jag får, så klart.

— Gärna för mig, sade modern.

— Vi tar väl studenten först, sade fadern i en ton som avfärdade idén som orimlig. Men när ni nu talar om fabriken, så påminner det mig om att jag måste gå och besöka Klipping.

Då Dagmar var på väg ut ur matsalen hejdades hon av Ullastina som ville tala om en sak. Flickan såg mycket hemlighetsfull ut och Dagmar undrade med plötslig oro om hon nu ämnade göra allvar av att bryta förlovningen och överge sin Albär, som hon hotat så många gånger. Det var en kritisk tid och naturligtvis försummade han henne mer än vanligt. Men hon hade gjort Ullastina orätt, hennes ärende var att försäkra sig om att Albär kunde bli så bra i handen om en fyra veckor som en brudgum borde vara och att säga upp sig i så fall.

Dagmar blev så glad att hon glömde att hon skulle förlora en vältränad husa. Hon lovade göra Albär bra i rättan tid och frågade om Ullastina hade något sparat till bosättningen.

Flickan strålade upp och blev lik den döda där hon stod med eftermiddagssolen i sitt rödbruna burriga hår.

— Jag har inte ett öre, doktorn, sade hon, men . . .

— Men vad? sade Dagmar strängt. Har inte Ullastina haft lön att spara på? Nu får hon allt ångra att hon lagt alltsammans på hattar och silkesstrumpor. Nu blir det att skaffa brudklänning på skuld . . .

— Nej men doktorn! försvarade sig Ullastina, inte kan jag göra skulder, så fattiga som vi blir, och nog har jag varit slarvig, men inte så som doktorn tror, för jag hade ett par hundra på boken, men så tyckte ju Albär att det gick lite trögt med teckningen och så fick han pengarna i morse, och sy nån brudklänning behöver jag inte...

— Det må jag säga var förståndigt! Dagmar tänkte: här sker ändå något stort i Gåtatorp.

— Ifall händelsevis doktorn inte bryr sig om den där gamla svarta sidenklänningen, doktorn har den ju aldrig...

— Duger den till brudklänning? Så gärna om den passar. Jaså, *vet* Ullastina att den passar?

Det föll en skugga över den glada iver varmed Dagmar och Ullastina diskuterade hur hon skulle kunna sätta bo utan ett öre, ty Albär kom i telefon och så måste då Dagmar meddela honom att hon misslyckats med Regina. Men han fick inte förlora hoppet fast motståndet var hårt, sade hon, kanske hon hade bättre nyheter om han ringde nästa morgon.

— Men jag har visst inte förlorat hoppet, sade Albär förvånad över en sådan föreställning.

Av samtalet hade Malte förstått att den ovärderliga Ullastina skulle flytta och att Dagmar gått i kompanjonskap med Fristedt för att driva Regina bort ur Gåtatorp. Dagmar ville skynda ut till Ullastina igen för att gå igenom med henne vad hon skulle kunna få till bosättningen, men Malte hej-

dade henne. Hon såg genast att han ogillade allt hon höll på med. Hon borde ha nekat Ullastina att flytta tvärt och nekat att göra sig till Fristedts medbrottsling, förstod hon, och hon tänkte med ett styng i hjärtat på att för henne en fullkomlig förståelse fanns — utom räckhåll.

— Om du sagt mig vad du hade för ärende när vi möttes, så kunde jag ha upplyst dig att det var fåfängt att försöka tvinga Regina, sade Malte nästan triumferande. Gåtatorp var platsen för hennes synd och måste vara platsen för hennes botgöring.

Dagmar försökte förklara sammanhanget men utan mycket hopp att han skulle bevakas. Det gjorde han heller inte. Han sade: varför faller det dig inte in att Regina kan ha en uppgift i Gåtatorp som är större än både Sjangs och Albärs uppgifter?

— Varför? för att jag har intresse av att Gåtatorp inte går under!

— Och det skulle inte jag ha, menar du?

Hon kom plötsligt ihåg sin trollformel: mod och lugn. Ja om nånsin mod och lugn behövdes så var det nu. Och nu var Ulla fri och viskade inte mer i hans öra. Hon kunde annars ha lärt honom att ha förbarmande med Gåtatorp.

— Jo visst, Malte, sade hon, har du intresse, men av ett annat slag.

Han stannade på sin vandring i rummet rätt framför henne, men han såg inte på henne, han såg

igenom henne, förbi henne mot något utom hennes synkrets.

— Det har du rätt i, ett helt annat intresse, i ett andligen dött samhälle är uppväckelse till liv det enda av vikt.

”Nu börjar han tala hemma som om han vore i kyrkan”, tänkte hon svarslös.

— Det är med berätt mod jag använder uttrycket andlig död om Gåtatorp, fortsatte han att predika medan hon brydde sin hjärna hur hon skulle få honom till en läkare som kunde ordinera en badortsresa. Jag inbegriper mig själv också. Vi var en död församling och en död herde ända tills vi kom inom ljusringen av Guds intressen. Vi väcktes upp ur vår trygghet till rådvillhet och ängslan om våra själar och det är första tecknet till liv. Ur rådvillheten börjar hoppet stiga upp att undret som skedde med oss på Crusimontans tid kan ske på nytt...

— Det håller ju redan på att ske, utbrast Dagmar. Hon såg nu i en blink parallellen. Det är ett under att arbetarna enar sig i ett gemensamt försök att rädda Gåtatorp.

— Sånt kallar man inte under! sade han med en svag anstrykning av nedlåtenhet i rösten.

— Jaså! ska jag som är slättbo behöva lära dig att i Småland är en andelsförening ett under?

Han smålog, mycket nätt sagt, men ändå bara ett bevis på att hon inte förstod det bittersta.

— Se bara på en enda människa, så ska du förstå vad här försiggår! sade Dagmar ivrigt. Du vet hurudan Ullastina varit och nu offerar hon villigt sparpengar och fåfänga och alla andra lustar. Om inte det är omvändelse så inte vet jag vad omvändelse är!

— Men hur skulle du kunna veta det!

— Kan jag inte! Du vet inte att jag läst om omvändelse i Crusimontans bok hela förmiddagen när inte patienterna kom. Jag tänkte inte på parallellen då, men den är ju tydlig. Det är kolossalt intressant, Malte! Förra gången höll Gåtatörp på att gå under för att det var nedsjunket i brännvin, nu hotar undergången genom arbetslöshet. Förra gången kom i rätta ögonblicket en präst som omvände sig på deliriets brant och fick dem så rädda och hänförda och eniga att de slutade att bränna och det blev bröd i stället för finkel av säden. Och nu i denna krisen när disponent och arkitekt och bankdirektör inte vet nån råd, så kommer en ung man och river folket ur deras tvekan och klarar upp situationen.

— Det kommer han knappast att kunna.

— Jaså du tror att tvekan och splittring ska segra över förnuft och god vilja? Det är naturligtvis möjligt. Men hur det går, så tycker jag att du och jag skulle sluta oss till det goda verket och hjälpa till allt vi kan.

— Församlingens präst har andra uppgifter.

— Tänk dig vad det bleve för oss att vara präst och läkare i Gåtatorp om halva församlingen gick arbetslös!

— Så skulle vi dela av vårt överflöd!

— Men det skulle vara försvunnet innan dess! För överflödet, det är ju vad jag förtjänar på praktiken.

— Min kära Dagmar, det är inte mycket lönt för oss att fortsätta tala om det här. *Du* är ivrig på en rekonstruktion av en snickerifabrik och *jag* tänker på den största rekonstruktion av ett samhälle som kan ske på denna jord.

— Om fabriken räddas och därmed Gåtatorp kan vi inte begära något högre.

— Du tycker att en andelsförening är det högsta mänskligheten kan nå till?

— Ja — kanske det, sade hon.

— Gud ler åt att höra dig tala så om en andelsförening, något så vanskligt och tillfälligt och kortvarigt.

— Det får han gärna, Malte, men fråga honom från mig om inte Guds rike i Gåtatorp var något mycket tillfälligt och vanskligt och kort...

Därmed marscherade Dagmar upp i handkammaren för att ta fram en undanställd servis för sex personer åt Ullastina.

— Mod har jag nog i alla fall som vågade sätta in Fristedt i Gåtatorps historiska ögonblick på Maltes plats. Men lugn, nej, min vän, mitt lugn har på de sista dagarna alldeles övergivit mig!

Malte stod kvar vid sitt fönster och såg ut över viken. Så här dags om onsdag var väl begravningen slut, då skulle han, och med honom alla som sökte och längtade, vandra bort till Crusimontans kulle och därifrån skåda över den glittrande sjön, sinnebilden av himmelens härlighet för de fromma en gång. — — Dagmar trodde att hon måste varna honom för att tro att han var den nya Crusimontan, den uppgiften tilldelade hon kap-sågar Fristedt som hon för sin del ämnade följa. Men varningen var obefogad ty Malte visste att han eftersträvade inte att få leda väckelsen i Gåtorp, han ville bara vara med i den, få stöd och kraft av den, sköljas av dess våg upp ur de djup han hamnat i, bort över alla hinder, all tvekan, bort över motståndet från den han älskat högst av alla.

Tanken på ledarskap var något oändligt likgiltigt för den som blott längtade att få uppleva Guds klarhets genombrott ur det töcken som höljer tillvaron. Om gubben le Fort blev ledaren skulle Malte gärna underordna sig honom, ja även Regina om det blev hon.

Det grep honom en oerhörd längtan efter detta genomskinligvardande av allt som han väntade på. En underbar tanke att man när som helst kunde bli seende och upptäcka verkligheten som man gått blind mitt i genom hela livet, så att man förundrades och sade: "nu vet jag hemligheten med livet, så enkel var den och så svår ändå. Det som fattades

var bara den direkta förbindelsen med Gud och nu har jag den.”

Dagmar hade haft rätt, så som människor med så där klara huven ha, då hon anmärkte att Guds rike i Gåtatorp varit en vansklig och kort affär. Genom hela mänsklighetens historia hade Guds rike varit en vansklig och kort affär. Såg man ut över kristenhetens historia var den som en dunkel karta med små ljusfläckar i, som att se över ett landskap en solmolnig dag. Där låg en by, där låg ett tidskede i den kalla skuggan... Men den som hade lite överblick visste att solen var på väg och strax skulle förklara och genomlysa allt.

*

Efter uppträdet vid Ullas kista skingrades snabbt alla som följt henne. Att störa en död människas färd var det yttersta brottet mot god sed och de skämdes att det skett på Bruksgatan. Nu voro alla nedtystade som försvarat fröken Regina mot anklagelsen om delaktighet i Ullas död. Leontine suckade och vände ögonen mot himlen för att ta den till vittne att en människa som själv är ärlig och ren inte kan fatta en sådan falskhet.

Från denna stund bevakade Leontine med särskilt intresse Reginas hus. Varken kyrkoherdens eller doktor Udds besök blevo fördolda för henne. En stund efter det doktorn gått fick hon se hur en tredje besökande tog sig in genom Reginas

port. Hon trodde inte sina ögon, men det var verkligen Olga le Fort och hon kom fullastad med blommor och paket som om det varit en födelsedag. Det vore orätt att säga att Regina var skydd av människor efter det hon ställt till.

Regina hade bevarat fullkomlig fattning under Maltes och Dagmars besök men hon sviktade då hon fick se Sjangs styvmor med dalior. Hade Sjang ångrat sig och sökte genom ombud försoning? Nej det var förstås omöjligt. Men i alla fall voro blommorna en hälsning från Sjang. En mörkröd, svavelgul och blodstrimmig hälsning från Sjang.

Fru le Fort sjönk utmattad ner i förstugan. Döden som växte inom henne trängdes med lungorna om platsen, så hon led av andnöd.

Regina tyckte att hon fick vänta en evighet innan hon fick veta vad blommorna betydde, och sen betydde de ingenting annat än att fru le Fort blivit en ny människa sen i går och ville visa det.

— Jag skulle ändå förbi, så ville jag ta med några dalior till fröken, vi har så gott om och Ulla ska få sin del ändå.

Detta var en mycket märklig visit. Så länge Regina var hedrad och eftersökt i Gåtatorp hade fru le Fort aldrig velat komma. Hon hade flera gånger tackat nej till det eftersökta medlemskapet i läsecirkeln. Hon var den enda som tyckt avgjort illa om fröken Montan och aldrig stuckit under stol därmed. Nu borde hon ju varit den första att triumfera, och så kom hon i stället med blommor.

Nej det var ändå inte bara blommorna, det kröp också fram att hon hade en bön till Regina.

— Att jag ska resa min väg? Varför bara jag? Är jag den enda skyldiga? Ja, kanske jag är det.

— Seså, var nu bara lugn, sade fru le Fort med förunderlig mildhet. Jag ville bara i all vänlighet be att fröken håller sig inne på begravningen, Sjang påstår att han inte kan vara med för frökens skull, och det tyckte min man och jag att fröken skulle veta... Ja se så, gråt ut fröken lilla, sade hon och strök henne varsamt över handen.

— Varför är fru le Fort så vänlig? snyftade Regina. Det är det enda jag inte kan uthärda.

— Jo det är jag för att jag förstår fröken... så bra, sade fru le Fort till Reginas omätliga förvåning. Se den, den... glädjen fröken hade med Sjang, den har jag aldrig upplevt maken till förstås, men jag har avundats fröken den så förfärligt... ja inte fröken direkt för jag visste ju inget, men alla som haft den... bara i fredags trodde jag att hela mitt liv var förfelat för att jag inte fått vara... lycklig... på... så... vis.

Regina trodde att hon drömde... så talade då den skarpaste och tillknäpptaste frun i Gåtatorp.

... Så därför kan jag inte ta mig ton mot fröken, menar jag, och det är nog fler av dem som gör det som borde låta bli, tillade hon med en skymt av sin gamla skärpa. Ja då får jag väl hälsa Sjang att han kan lugnt gå med i sorgetåget?

— Skall jag ge skriftligt på det? frågade Regina. Kanske ett tillfälle att få fram ett brev till honom?... ”Han hade tårarna i ögonen då han såg på mig.”

Hon sprang in i sitt skrivrum och kom ut med ett brev.

— Säg fru le Fort, hur är det med honom egentligen?

— Han har flyttat hem till oss, så han är inte ensam, och vi är snälla mot honom efter förmåga, och vi ber Gud för honom, men det var sant, jag hade ju ett ärende till...

— Vad finns det mer jag kan göra? frågade Regina litet bittert.

— Jo sy den här mattan åt mig, sade gästen och löste upp ett stort paket varur stramalj och garner vällde fram, den var mig till så stor hjälp innan jag vågade tänka på döden och domen, kanske kan den bli fröken till hjälp också.

— Och nu behöver inte fru le Fort den mer?

— Nej, för Herran förlöste mig från min fruktan i går, sade den sjuka. I natt som var låg jag alldeles lycklig och tänkte genom allt ända fram.

— Hur gick det till, fru le Fort?

— Det vet jag inte, men det blev när kyrkoherden berättade att förr hade döden för Gätatorpsborna bara varit en port till livet, och så var det som om det där svarta stenhårda mörkret jag gått emot öppnat sig och innanför var ljus! Ack om fröken också kunde se det.

Det kunde inte Regina, men återskenet på den dödsdömdas ansikte var inte att ta miste på.

Fru le Fort lämnade inte Regina förrän hon lärt henne sy flossa. För några minuter blev hon själv fången i detta nöje och gjorde färdig en hel rad i vilken alla färger förekommo. Regina bjöd till att fortsätta, men om också mattan hjälpt fru le Fort mot döden, hade den ingen makt över Reginas förtvivlan. Just nu låg smärtan som en kvävande tyngd över bröstet, satt som en kramp i hjärtat, drog ihop det så att dess förankringar höllo på att slitas.

Regina hade accepterat alla lidanden, även de fysiska, det var rätt och riktigt, ty vem visste vad Ulla lidit. Hon ville bara i sin hjälplöshet be himlen, som var så van att skåda ner på lidanden, att svara på frågan hur man stod ut. "Det du led, det led också Crusimontan", hade Malte sagt. Nej, tänkte hon, omöjligt. Han hade inte älskat, han hade inte dödat som jag.

Men för att ändå jämföra lidande mot lidande steg hon upp och letade fram från sin faders hylla Crusimontans biografi som hon aldrig läst. De första femtio sidorna voro uppskurna, inte mera. Det föll henne in att utforska vad det var som kommit hennes far att släppa boken vid femtionde sidan. Hon fann då ett citat ur en predikan om vilken det sades att den väckt stort uppseende i den småländska bygden på sin tid.

"En oräknelig mängd laster och brott befläcka den olyckliga mänskligheten" skrev den invigde predikanten, "alla äro de till styggelse för den allra heligaste Guden i himmelen, men missgärningar givas vilkas utbrott skaka även de ogudaktigas hårda hjärtan och påkalla den Eviges vrede. Till dessa höra i synnerhet blodsskulder, som kallas himmelsskriande synder emedan de ropa om hämnd till himmelen, så säges Abels blod ropa till Gud från jorden..."

... Som Ullas blod.

"... förskräckliga äro de ord varmed den rättfärdige Guden tilltalar brodermördaren Kain..."

Hon undrade varför far inte läst längre? Av samma skäl, vilket det nu kunde vara som han förkortat sitt namn till Montan. Han hade inte som hon gjorde känt någon släktskapskänsla med den förfärlige gubben. Helt naturligt: i kamrer Montans ofantligt respektabla hem, i hans mönstergilla äktenskap med en friherrlig dam, med en dotter som bibringats den säkraste moralen i Småland, måste ju bara talet om blodsskuld verka stötande och ovidkommande.

Men de borde inte ha undanhållit mig Crusimontans biografi som de gjorde med Kingsleys Hypatia och Hall Caines En kristen, tänkte hon. Men hon vågade inte gå in på vad hennes förträffliga föräldrar kanske borde gjort i stället för vad de gjorde, inte falla för frestelsen att skjuta skulden för sitt elände på dem. Jag kunde ju själv

letat upp boken sedan jag blivit gammal nog att få ta vilken bok jag ville! Då hade jag förstått mig själv bättre.

Ju mer hon läste, dess mer kände hon igen sig. Hans ungdoms dubbelliv med religion och världslighet i en enda blandning, det hade hon återupplevt. Typen varmt troende syndare, den var äkta crusimontansk. Även hans förmåga att förtrolla folk och förvända synen på dem hade hon ju ärvt, om hon skulle vara uppriktig. Folk hade fallit till föga för hans predikningar även om de visste att han kom direkt upp på predikstolen från ett supgille. Med dess större rörelse talade han om synd och nåd, så det rev i bröstet på åhörarna. Den väsentliga skillnaden mellan honom och henne tycktes vara den att hemlig kärlek kan man dölja en tid medan hans fylleri varit uppenbart för allt folket. Hans deliriumsyner hade hon intet motstycke till, hennes ångest var ett mörker utan djävulsyner, men för det lika outhärdligt, trodde hon. De gammaldags uttrycken för hans fruktansvärda lidande när nöjet var slut och blott insikten om synden var kvar, dem kunde hon säga efter vartenda ett. "Den förfärligaste och ovanligaste frestelsestorm" det stämde. Hon hade gjort Davids klagan i botpsalmerna till sin: ty mina missgärningar gå mig över huvudet, såsom en svår börda äro de mig för tunga". De orden läste hon om gång på gång för sig själv, det lättade litet ty det drog in henne i de höga syndarnas gemenskap.

Men när hon sedan kom fram till hans omvändelse, hans upprättelse och hans nya liv i stränghet, mildhet och storhet, då blev hon efter. Var en sådan förvandling möjlig? Ja här stod ju så. Mannen som jagats av djävlarne blev mannen som blickade djupt i Guds hemligheter. Han som burit två fientliga jag inom sig hade lärt sig hur man skulle kunna få fred för striden mellan dem: man korsfäster det ena, så blir det förlikning. Ja det var en utväg, visste hon. Men hur man samtidigt skulle kunna leva och göra nytta med det bättre jaget, det begrep hon ej. För det dör ju av sorg under tiden, och när så båda dö vad blir det då?

"first our pleasures die and then
our hopes and then our fears — and when
these are dead the debt is due
dust claims dust and we die too . . ."

De vemodiga orden kommo tillbaka till henne som ett eko ur ett längst förflutet. De drogo henne med sig i en dödslängtan så stark att hon inte kunde fatta annat än att den mycket snart måste uppfyllas. Ty nu hade även fruktan dött till slut.

Men människan är full av motsägelser. I detta ögonblick kom en sten susande in genom fönstret visslade förbi henne, slog rakt på flickan från Seinen och fläkte upp hennes befriade leende till ett stort vilt grin. Men då vek Regina alldeles automatiskt ur skottlinjen för att inte bli träffad av nästa sten.

Så fort hon blev klar över vad hon rent instinktivt hade gjort satte hon sig åter till rätta vid bordet, färdig till måltavla på nytt. Hon hade inte kastat en enda blick mot fönstret. Hon förstod sammanhanget så väl. Hennes vägran att lämna Gåtatorp hade blivit känd och man hade velat skrämma henne. "Försök en gång till", tänkte hon, "träffa bättre om ni kan."

När Språng kom gående genom gatan upptäckte han genast hålet i fönstret men brottslingen såg han ej. Det första han gjorde då han kom in var att be om stenen. De hittade den inne i den sönderslagna dödsmaskens huvud. Den var vass och kunde möjligen ha dödat om den träffat. Han gjorde några frågor om hur det gått till, men Regina sade bara: jag vill inte det skall göras sak av.

— Men nu tillåter inte jag att ni sitter här ensam längre, sade han. Vad ska vi göra? Jag hade annars tänkt föreslå er en promenad. Törs ni? Ni är fullkomligt trygg i mitt sällskap.

Hon reste sig utan motstånd, gick ut i tamburen och valde sig en grön ulster för att inte reta Gåtatorp genom sorgdräkt. I förstugan lågo fru le Forts blommor kvar, hon blev stående tveksam, tog upp dem, lade ner dem igen.

— Kan vi gå till kyrkogården? frågade hon sen. Mina föräldrar fick inga blommor i lördags, vill kanske herr Språng ta dem?

Han tog dem utan att fråga varför han skulle bära dem, ty historien om hur le Fort kastat ro-

sorna efter henne hade redan hunnit pensionatet. I porten lågo ännu röda blomblad kvar som en bekräftelse på att skvallret farit med sanning.

När de kommo till kyrkogården sågo de sig båda om efter Ullas grav. Den låg längst ner mot sjön på ett område som nu skulle på nytt tas i bruk som gravplats sedan de gamla kullarna voro jämnade och glömda. Ett enda rostigt och lutande gammalt järnkors stod kvar som minnesmärke över alla de glömda som lågo där.

Strandvassen gick här tät och hög nästan ända fram mot muren. Över dess kant gungade vipporna sakta i kvällsvinden.

Då de hunnit nästan ända fram till den öppna graven räckte Språng blommorna till Regina. Han tog för givet att hon ämnade lägga dem i botten på graven att ta emot kistan där. Men hon värjde sig mot dem då han ville lägga dem i hennes händer. Hon ryggade tillbaka från graven och bröt ut mot honom med våldsamt häftighet: tycker ni jag ska upprepa min oförskämndhet? Vet ni inte av att jag är ett vidunder av sedeslöshet och falskhet? Vet ni inte av att jag är ovärdig att komma vid Ulla med så mycket som en blomma?

Så stod hon och skymfade sig själv och sin kärlek till Sjang i en stigande upphetsning som först sakta sjönk inför åhörarens tystnad och sen övergick till försvar utan att hon själv märkte det.

— Vi trodde inte hon skulle få ont av det herr Språng! Och hon hade inte behövt dö, det var

redan slut! Men ändå är det blodsskuld. Har herr Språng sett människor som kan bära blodsskuld?

— Ja, sade han, det har jag nog.

— Men jag kan inte! Säg inte att det skulle jag ha tänkt på förut! Vem kunde ana att hon skulle få veta det? Eller ta sig så när av en så simpel och likgiltig affär?

— Hon förstod nog bättre än att kalla den så, sade han. Varför vill ni förneka att ni var föremål för en mycket stor och djup känsla?

— Hur kan herr Språng tala om det ni inte känner till? Det var ett vanligt rått och flyktigt begär.

— Tycker ni det känns bättre att tro det?

— Nej, sade hon.

— Finns här ingenstans vi kan slå oss ner, jag skulle vilja tala om något för er.

— Jo, på soffan vid vår gravplats, om föräldrarna kan få höra det?

Nu var det han som talade. Han berättade hela historien om sitt möte med Sjang le Fort under eken, inte för den bisarra tillfällighetens skull eller för att ge henne den länk i ödeskedjan som hon saknade, men han ville få henne att förstå att det var återskenet av en stor passion och en stor smärta på Sjangs ansikte som ingivit honom själv den fatala frågan: ni kommer från en dam? Ja han mindes till och med att han sagt en förtjusande dam och undrat om Gåtatorp verkligen kunde äga en pärla av hög kvalitet. — Vid mitt andra sammanträffande med arkitekten i går ni minns, då lade

jag vidare märke till att han undvek att blottställa er, försökte skydda er.

— Gjorde han? Verkligen? Jag hörde ingenting då.

— Och har ni sett hur hans ansikte ser ut sen han förlorat er?

— Ja han hatar mig så han får spasmer bara han ser mig.

Så småningom lyckades Språng varligt leda henne ur hatföreställningen som hon fastnat i. Hans avsikt var att få henne att inse hur man handlar mot den man älskar: viker undan och ger honom sitt tillfälle. Men hon märkte inte något syfte. Hon upplevde bara att någon talade mänskligt med henne om det som varit och återgav det dess mänsklighet därvid. Så hade inte Malte, inte Dagmar och inte heller den stackars fru le Fort kunnat tala, de hade alla på olika sätt varit lika onaturliga som hon. Detta var det enda rättframma samtal Regina nånsin fick föra om det som förvandlats till skam och blodsskuld och stenkastning och helvete. Med sitt vetande, sin broderlighet och delaktighet lockade han fram en återklang ur det förgångna och medan hon lyssnade hörde hon sin egen själ sjunga sin dödssång, sin kärlekssång och försvarssång. Den sjöng om de två starka vingar den skapats med, sjöng om de långa åren den flaxat kring med den ena vingen bunden vid kroppen enligt skick och sed i Gåtatorp. Sjöng om kärleken som skar av banden och om honom som lockade ut på flykt

över djupen. Den sjöng om den korta yra dåraktiga flykten med oprövade vingar som slutat med vingsbrott och fall. Den sjöng om de rymder den var skapad att genomfara och som den aldrig skulle se ty det var för sent. Den sjöng sitt farväl till hemmet, till livet, till Guds rike och helvetet i Gåtatorp, där hon icke kunde få vara emedan där icke var plats för både henne och Sjang.

Medan Regina lyssnade till vad själen sjöng, märkte hon inte att Språng reste sig och lämnade henne ensam. Även denna stora karl kunde försvinna utan att det märktes.

Han vandrade på måfå genom den del av kyrkogården som var planterad med massor av vidrigt fula gravstenar, talande om stor vördnad för de döda. Han strövade makligt och skenbart oavsiktligt mellan stenarna, men han var full av spänning. Hans tanke gick till doktor Udd som säkert med samma spänning avvaktade resultatet av hans bemödande. Nu gällde det minuterna förstod han, om inte hans ord lyckades spränga försteningen i hennes sinne, så skulle hon mala vidare som förut: "det var bara en rå lidelse och inte kan jag sona min blodsskuld annat än om jag stannar kvar och tar emot all skam och skymf och alla vassa stenar som kan uppbringas i Gåtatorp?" Han trodde att hon givit honom rätt i det ögonblick han talade, men skulle hennes insikt vara så länge att hon hann fatta ett beslut? Hur stark är kärleken, hur stark är sanningen?

Plötsligt stannade han: "Här hvilar hemmanseg. Alfr. Rosenlund". Å det var här man hittade gumman häromkvällen! Men ingen korg såg han till, ingen brödkaka, ingen korg och intet brännvin, jo vänta där stod vid foten av graven en liten brun droppflaska, gubben Rosenlund hade fått minskad ranson men alldeles utan behövde han inte vara. Han tog upp flaskan, ty det intresserade honom att konstatera om man fortfarande hade kvar av det hembrända i Ödegården trots att han beslagtagit så stora kvantiteter, men då han luktade på varan, fann han att gumman måst gripa till rödsprit. Kärleken finner alltid på utvägar, antingen goda eller dåliga, kärleken är stark.

Regina var inte kvar på soffan, hon stod nere vid Ullas grav och lade blommorna i den. Han tänkte: "de kommer att ta emot kistan mjukt i morgon". Hennes gröna kappa lyste i skymningen med en frän ton i kyrkogårdens mildt gulnande gröna. Hon mindes inte mer orden i sången om vingarna. Men dess eko låg kvar inom henne med en hög och vemodig klang.

På hemvägen resonerade Språng och Regina sakligt om kostnaden för ett halvårs vistelse i utlandet. En halvtimme senare tog Regina fram sin kappsäck ur en garderob. Allt skulle ordnas av den där stora karlen i morgon, pass, pengar, sällskap, tjänstledighet, men bort måste hon redan i kväll. Hennes vilja var vänd. Hon stannade ett ögonblick och frågade sig om detta offer verkligen var nöd-

vändigt. Jo, ty han hade sagt henne att Sjang älskade henne, och att hon måste vika för honom. Hon såg sig omkring i sitt hem och tog avsked för alltid.

Men Språng skyndade till prästgården för att överlämna Reginas ansökan om omedelbar sjukledighet.

Malte och Dagmar voro under tiden inbegripna i en ändamålslös diskussion om det var taktlöst eller ej att skänka bort sina lysningspresenter till Ullastinas bosättning, och om det möjligen var ännu taktlösare av Malte att utlysa sitt möte efter begravningen vid samma tid som Fristedt skulle bilda en andelsförening.

Dagmar tyckte vid diskussionens slut fortfarande att det var härligt att få en användning för den där servisen för sex personer, och Malte tyckte att det var en fördel att hans möte kom samtidigt med Fristedts för så kunde man få se hur Gåtatorp valde.

— Varför ska jag uppskjuta, kan inte Fristedt likaväl uppskjuta sitt möte?

— Nej men jag sa dig ju att Roili kommer, han kan ju inte vänta.

— Men Gud kan?

— Ja är det inte just vad han kan?

Och så vidare.

Språng hade hoppats på att få råka doktor Udd först men kom att stöta hop med kyrkoherden. Strax därpå kom doktorn in, hon såg oroad ut och förstummad av sin mans närvaro.

— Ja det var de där papperen jag lovade gå upp med.

Kyrkoherden läste dem och tog oerhört illa vid sig.

— Hur har det här gått till? Har ni tvingat henne?

— Nej hur skulle jag kunna det?

— Och det här betyget? Jag undrar om du kan stå för det Dagmar?

Hon suckade.

— Jo naturligtvis snälla du. Om hon inte befunne sig i ett psykotiskt tillstånd skulle jag aldrig vågat skriva ut det.

Språng blev så generad över att vara närvarande vid denna ordväxling att han hastigt tog farväl.

— Och skulle det bli någon svårighet med vikarie, kyrkoherden, så går här ju en arbetslös lärarinna i Gåtatorp, fröken Astrid Klintin.

— Adjö herr Språng, ni har verkligen på kort tid skaffat er en enastående kunskap i våra förhållanden... men jag är inte alls säker att skolstyrelsen beviljar ledighet utan vidare...

Dagmar följde honom ut. Ett ögonblick hade hon trott att Malte skulle riva sönder hennes läkarbetyg och tänkt: "gör han det, så tar jag mig ledigt i stället för Regina och följer med till Skåne".

Men sånt gör man ju inte så länge man är normal.

— När far ni? frågade hon.

— Är det inte lika bra att doktorn inte vet det?

— Så hemlighetsfullt då. Men hur bar ni er åt med henne?

— Jag krossade hennes hjärta.

— Så ni far fram.

— Ja.

Det var en liten vanlig prästgårdsallé som aldrig brukade ta sig något ut, men nu stod den som ett skuggvalv flätat av svarta grenar och bladverk, spänt över en vit ström av månljus där själva sandkornen man trampade på slogo gnistor. Några meter, några steg bara att hinna få veta allt som var att veta, att hinna fatta det, att hinna upptäcka och förlora varann.

Ett par minuter senare var han borta och hon strävade uppför allén igen. Hon tänkte på vad han sagt att det bara behövts en liten omflyttning av brickorna i spelet så hade *de* fått vara samman som ville. Ja, då hade hon susat i väg i den svartvita natten, och Regina hade använt samma natt att ge Malte all den sympati och den hjälp han behövde i det nya skedet av sitt liv, men Fristedt han skulle ha fått böja sin nacke och inse att han inte var mannen att rädda ett dödsdömt samhälle från undergång.

Det hade sårat henne ett ögonblick då han kallade sig bricka, för det är så man säger då man inte vill medge att man saknar kraft att forma sitt liv... Det hos honom som vållat att han en gång råkat i beroende av systemen, det skulle också göra att hon alltid skulle bli honom ett oöverstigit

hinder. Men han var ju en medlare och utjämnare till sin natur och inte den som slet sönder, det var detta som var hans styrka och svaghet och som man älskade.

Hon smög sig in i sitt rum utan att säga godnatt. En sådan smärta som inte var likt något i världen man upplevt förr, som likt en sprängsats öppnade nya schackt i ens hjärta, den ville man gömma undan alla ögon och all beröring åtminstone en natt.

Malte hörde när hon kom, men hade heller ingen lust att ropa in henne. Hon fick behandla *honom* hur som helst, men då hon försökte tvinga Regina ut ur Gåtatorp, då hade något ödesdigert skett, och han såg ingen väg till försoning mellan dem just nu.

Han hade redan gått in i sitt sovrum då han kallades tillbaka av en lång telefonsignal. Den höll aldrig på att ta slut men slutligen hörde han telefonfrökens röst, gäll och förtvivad: "Hjälp kyrkoherden, hon säger hon ska resa, hejda henne."

— Såså, fröken Montan, det blir nog ingenting av med det.

— Jo det är bestämt. Hon är alldeles förtvivad, hon vill inte själv, men de har satt i henne att hon måste för den där usla krakens skull, Sjang.

— Hälsa henne att ingen kan tvinga henne, säg henne att hon får inte tjänstledighet... nej vänta, koppla in mig till henne så får jag säga henne det själv... hallå, hallå! är det Regina?

Men ingen svarade på andra sidan, han ropade flera gånger i tomma luften tills han uppgav försöket.

Dagmar hörde honom lämna huset och bli borta så länge, att hon precis hann sätta sig in i hur det skulle vara att förlora honom. När han kom tillbaka knackade han på hos henne:

— Du vet väl när Regina skulle resa?

— Nej, sade hon och tackade Språng för sin möjlighet att kunna svara så.

— Det är mörkt och tyst och låst där nere hos henne och ingen svarar, sade han. Hon har väl dragit sig inåt gården, det var ett hål i hennes fönster som efter en sten.

— Malte, sade Dagmar med en plötslig ingivelse, när du tänker på Regina och hennes öde, tycker du inte det är en maning till oss två som har varandra än att försöka hålla hop om vi kan?

— Går du och funderar om vi ska hålla hop eller skiljas? Nu blev han uppmärksam och glömde Regina.

— Du vet ju lika bra som jag att våra intressen står emot varann.

— Ja, det vet jag, vi får utgå från det och ta den hänsyn vi kan.

— Men det är så holiens svårt när man menar riktigt allvar med sina intressen. Om vi skulle laga så att vi inte hade motsatta intressen längre?

— Vem skulle ge sig?

— Ingen av oss. Vi skulle flytta härifrån, det vore skönt för dig. Det här ämbetet du har och den där företrädaren, de driver dig längre än du härdar ut med.

— Jag orkar inte med min uppgift med andra ord.

— Din religion är inte för vanliga dödliga!

— Rätt sagt Dagmar.

— Nå, om vi inte talar om flyttning, utan du nöjer dig med att ta tjänstledighet och vila?

— Har du kanske sjukbetyget färdigt åt mig också?

— Min enda bön till dig är att du vänder dig till en annan läkare.

— Jag har redan sökt min gudomlige läkare. Han har inte föreskrivit vila utan arbete.

— Du vill inte göra något för att rädda vårt äktenskap?

Detta var första gången den tanken kläddes i ord mellan dem att de skulle kunna ge upp sitt äktenskap som förlorat. Det skrämde dem och själva skrämselförde dem samman för en stund. Han satte sig hos henne och drog henne till sig. De sökte skydd hos varandra för främlingskapet mellan dem och tröst för de sorger de gjort varann och skulle komma att göra.

— Minns du förr i världen, sade hon vemodigt, då vi brukade säga att det räckte att vi hade tron på människan gemensam.

— Men jag tror inte på människan mer Dagmar. Jag har sett för mycket av uselheten hos mig och andra de här dagarna.

— Så underligt. Vi har ju upplevt samma dagar men de har lärt mig något helt annat. Jag visste inte att hon var så dåraktig och svag och sublim som hon är. Var inte kanske Klipping själv sublim en stund i går? Och Regina var visserligen feg som en hund men i dag sliter hon sig från Gåtatorp för Sjangs skull. När jag tänker efter så tror jag ännu lite mer på människan än förut, fast hennes förstånd räcker mycket kortare väg än jag trodde.

— Nej du tar fel Dagmar. Människan hon var visserligen född av konungslig stam och till att bestiga det eviga livets tron, men hon föll från sin värdighet och det är inget subliment kvar hos henne.

— Hon faller och reser sig, ser vi ju.

— Nej endast Gud kan resa henne...

— Kanske det är samma sak.

— Nej Dagmar, men denna värld är fördold för dig.

— Det var ett hårt ord.

— Förlåt.

— Gärna, bara du blir lycklig i den där världen, så inte ska jag missunna dig den. Hon teg lite. Jag har min värld för mig också, sade hon sen lågt.

Till slut släcktes ljusen i prästgården. Gåtatorp låg mörkt under natten men mörkret var levande och fullt av händelser. Två par obegripligt lyckliga människor funnos där: Albär och Ullastina i ett

vindsrum och verkmästaren med hustru i sin sängkammare av valnöt. Båda paren lade ljusa framtidsplaner vart och ett på sitt vis. Även de som sovo förvandlades. Bildhuggaren och hans hustru hade inte vetat varthän de ville, men de sovo sig till samma beslut i sin patenterade tvåmansäng, och lagerföreståndarns motspänstiga hustru som gömt sparbanksboken för sin man, gick mitt i natten upp och hämtade fram den.

— Det kan ingen höra dig päsa och stänka längre, sa hon, här har du, blir du nöjd nu?

Det äktenskapliga språket har sina skilda dialekter vuxna från samma stam.

IV.

När den nya solen gick upp i öster lyste den på ett Gåtatorp som förvandlats över natten. Vad hade hänt? Hur kom det sig att bildhuggarns och målarns och lagerföreståndarns och kyrkovärd Andersson och nämndeman Karlsson nu plötsligt voro beredda att satsa sina slantar på Fristedts företag så att han skulle få teckningen klar innan Roili kom? De kunde alla ge sina skäl, men det var de skäl som icke räckte i går och som de då vederlade med motskäl. Vi kunna inte förklara det och inte heller varför sådana blommor som vrida sig efter solen vända sig mot öster redan på aftonen när solen gått ner.

Då Albär steg upp i soluppgången hade intet meddelande nått honom om vad som hänt eller höll på att hända, men han var glad ändå. Han hade visst inte haft bara framgångar under gårdagen utan även mött mothugg, tvekan och undanflykter, ja till och med små löjliga tecken på avund. Huvudvillkoret för Roilis bistånd var ännu inte klarat, det visste han. Men strunt! han hade en hel dag på sig. Hans idé var i alla fall honom nära och så var Ullastina. Så fort hon cyklat tillbaks till prästgården skyndade han över till konsum, dit han ställt telefonbud från doktor Udd och andra.

Då telefon förblev stum ringde han själv gång på gång men lyckades inte få svar från fröken Montan.

— Lugna dig Albär, gumman är inte pliktig att svara före åtta.

— Pliktig, sa han, hon brukar väl inte försumma sina nöjen. Det måtte vara fel på er apparat, och så gav han sig i väg till telefonstation.

Men det gick inte så fort för honom att komma genom arbetargärdet. Fruarna kommo utfarande och ropade efter honom: Hör han Fristedt, har han teckningslistan på sig? eller: Albär! kom hit ett tag får jag sä han nåt! Så följde han med in i stugorna och det letades efter penna och bläck. Somliga fruar krusade lite för att skriva på, somliga trodde inte att deras namn gällde i affärer och det var inte utan att en del av männen tyckte att

de kunde väl skriva för bägge. Men Fristedt var fast besluten att så snart ett hushåll tecknade mer än en andel, skulle hustrun ha sin del eller sina delar på eget namn, och så blev det. I en villa bodde en skräddare som inte såg någon anledning att lägga några pengar i detta ovissa företag, hans hustru sprang ut och tecknade för egen räkning hundra kronor med listan vilande på grindstolpen. Så gav hon Fristedt pengarna i handen och nu var det oåterkalleligt.

På så vis samlade han några hundra kronor, innan han hunnit fram till telefon.

Medan han gick genom Bruksgatan föll det honom in att enklaste sättet vore att själv söka fröken Regina. Det var ju möjligt att det ändå till slut blev han som måste göra slag i saken och driva ut henne. Han sköt till ytterporten i planket med axeln, men fann till sin förvåning att den inte gav vika, den var låst så man kom inte ens in på gården denna morgon, vad nu det skulle betyda. Han gick ut på gatan igen och tog en överblick av huset, i alla fönstren voro rullgardinerna nerfällda, mot den röda gardinen i lärarinnans arbetsrum syntes ett hål i rutan särskilt tydligt, ett tämligen litet hål med trasiga vitgröna kanter, hålet efter en sten.

Då det gick upp för honom att hon var borta, drog han ett djupt andedrag. Redan borta! Det var mer än han vågat hoppas. Det är skam att kasta sten mot hennes fönster, och som väl är har jag ingen aning om vem som gjort det. Men vem det

kräket än är så har han tjänat vår sak, han som alla andra.

Medan Fristedt stod där och tänkte detta, kom kyrkoherden gående från motsatt håll. Även han var tvungen att personligen uträtta sina ärenden eftersom telefon inte fungerade. Han skyndade på stegen då han fick se Fristedt vid Reginas port:

— Har ni träffat fröken Montan?

— Nej hon är inte hemma.

— Inte hemma? Det måste hon vara, för hon var inte i skolan. Han ville inte tro att hon rest, måste själv övertyga sig att det var sant.

— Då har Fristedt fått det som han ville, sade han till slut blek. Ni vet inte *händelsevis* vem det var som kastat sten rakt mot hennes plats vid skrivbordet?

— Har ingen aning, men vet kyrkoherden hur länge hon blir borta? frågade Albär helt lugnt tillbaka.

Malte spände ögonen i den unge mannen.

— Jag kommer att sammankalla skolstyrelsen i det här ärendet, sade han, men Fristedt är inte medlem så vitt jag minns.

— Nej men suppleant, när blir sammanträdet?

Kyrkoherden hade glömt Fristedts suppleantskap förargligt nog. Han måste nu svara på frågan, och då han gjorde det fick han en motfråga: inte skulle väl kyrkoherden vilja hjälpa oss med att teckna några andelar i vår förening?

— Fråga ni min fru, hon har mer intresse än jag för ert företag.

— Men det är livsviktigt för hela församlingen.

— Man har olika begrepp om vad som är livsviktigt.

De sågo varandra stint in i ögonen och skildes.

"Konstigt", tänkte Fristedt, "vad menade han med livsviktigt?"

Malte såg betänksamt efter den unge mannen. Han kunde inte befria sig från en jämförelse mellan sin egen tvekande position och Fristedts klara, segervissa beslutsamhet. Den här unge mannen som han så ofta sett förekomma som fästman omkring prästgårdens kökstrappa och ibland kastat några skämtsamma ord till, hade på få dagar mognat och hårdnat som ett sädeskorn. Malte blev stående och såg på det tomma huset. Det var något intensivt personligt med detta hus, det stod där som en hamn, som ett liv som någon lämnat. Måhända skulle det besannas på Regina att den som mister sitt liv han skall vinna det. Men för Malte som nu stod ensam var det ett förkrossande slag att hon flytt från deras gemensamma dröm och uppgift. Han visste inte i detta ögonblick vad han nu skulle företaga. Han fullföljde inte som Fristedt någon uppgjord plan, han hade bara hoppats att då han snart kom ut ur dunklet in under belysningen ovanifrån, skulle allt bli självfallet klart. Nu mörknade det i stället, som om ljuset vandrat

andra vägar. Men var då inte allt som hänt förberedelser till Guds rikets ankomst till Gåtatorp?

Han hade ännu inte beslutat sig för vart han skulle vända sina steg då Fristedt kom ut ur telefon och ropade på honom med en upprörd klang i rösten. Innan Malte hann fram, var Fristedt omgiven av fröken Leontine och hennes kunder som bestormade honom för att få veta vad som hänt.

— Titta själva genom gårdsfönstret, sade han, och där upptäckte de till sin förfäran telefonfrökens otroliga silhuett. Hon låg på golvet intill telefon med luren hängande över sig som en död spindel och alla klaffarna i växelbordet gapande som hungriga munnar.

— Hur länge kan hon ha legat så, stackarn? frågade man.

— Sen fröken Montan reste, fruktar jag, sade kyrkoherden.

Mitt i utropen och beskärnelserna kom Astrid Klintin med sin cykel.

— Ska jag hämta doktorn? frågade hon på sitt knappa vis.

— Väl att det finns ett redigt fruntimmer i närheten, sade Albär, gno i väg Astrid, men hör du, du! var ska jag få en telefonfröken ifrån? Jag kan inte vara utan telefon, för Roili kanske ringer.

— Fråga min tant, hon har vikarierat då gumman låg i ryggsnitt.

Fristedt kände en utomordentlig lättnad då doktor Udd förklarade att telefonfröken var död.

Prästen sade visserligen att hennes död kunde *de* ta åt sig som tvingat i väg fröken Regina, men vad var nu det för prat? Ett ögonblick såg det litet hotande ut för honom. Det var då det blev fråga om att meddela fröken Regina och kalla hem henne, men lyckligtvis hade ingen en aning om hennes adress. På växelbordet hade legat en liten lapp med adressen: Hotell Krause, Morianenstrasse, Berlin. Den låg nu i Fristedts ficka och han nämnde ingenting. Hade det varit liv kvar i gumman, då hade det allt varit knepigt att tuga, men nu då hon var död gjorde han sig inte något samvete. En fara hade dykt upp och skingrats redan innan han visste om den. Det var också precis som det skulle vara.

När Reginas lediga skolbarn började svärma i Bruksgatan gick det äntligen upp för Malte vad som var hans närmaste uppgift. Först när den var klarad och Astrid Klinton satt i Reginas kateder, begav han sig till disponentbostaden. Här var en helt annan stämning än i samhället, som om sorgen flyttat hit och förtätats här när de andra glömde. En allé av unggranar ledde upp mot flygeln, på var och en av dem var toppskottet brutet och pekade mot kyrkogården, mot graven. Ljus brunno innanför de hopfästa gardinerna i ett av rummen.

Stora husets undervåning låg tyst och stilla, inga tecken till den vanliga begravningsbrådskan, men en röst kände han, det var Sofis. "Omålad kista och inte en gång buljong och pastejer!" sade den.

Malte steg uppför trappan och gick genom den stora matsalen där Klipping så nyligen dukat sin feta frukost åt Roili. I herrummet till vänster fann han husets herre nersjunken i ett soffhörn. Olyckan hade farit hårt fram med den väldige disponenten och jägaren. Han hade sjunkit ihop och det där obeskripliga som kallas livskraft hade försvunnit. — Nej kanske inte alldeles, ty då Klipping tittade upp lyste en trotsig glimt i ögonen.

— Sätt dig kyrkoherde, sade han och hör på vad le Fort föreläser, ta om hela brevet du! det förtjänar höras.

I Klippings skrivstol satt verkmästar le Fort med glasögonen på näsan och ett brev med mellansvenska bankens stämpel framför sig.

Brevet var från Roili, mycket hyggligt i tonen tyckte Malte och fullt av intresse och omtanke för denna ohanterliga Gåtatorps gård som han rådde över med dess levande och döda inventarier. Det bekräftade vad Dagmar sagt: att Roili ämnade komma på onsdag i egen person. Han uttalade sin glädje över att Fristedt och hans kamrater handlat så snabbt att det såg ut som om man skulle kunna komma till en uppgörelse redan nu. Han sade att han förstod att Klipping inte kunde vara så förtjust över den vändning som sakerna tagit, men att för honom, Roili, var det enda viktiga att driften kunde fortsätta under så betryggande former som möjligt. Han sade vidare att han personligen sträckt sig längre än han från början tänkt sig, bara för

att han inte kunde förlika sig med tanken att Gåta-
torp skulle läggas ner. Det faktum att den unge
arkitekten skulle vara med som en förbindelse-
länk mellan det gamla och det nya...

— Hör, hör! ropade Klipping.

... kanske kunde bidra till att försona den gamle
disponenten med tingens nya ordning. Han lät inte
Klipping sväva i någon tvekan om att det icke fanns
plats för honom i det nya schemat. "Men var inte
orolig, kära Klipping", skrev han, "allt ska ordnas
för din framtid enligt de önskemål du uttalade vid
vår oförglömliga samvaro uppe vid jakthyddan.
Tro nu inte att jag vill skicka dig dit upp nu mot
den stundande mörka tiden! Var förvissad att du
sitter lugn i disponentbostaden tills din bostads-
fråga blir tillfredsställande löst, antingen du vill
överta den Månssonska skogvaktarbostaden eller
bygga nytt eller vinterbona din jaktstuga. Om jag
skulle vilja komma ner ett tag och jaga hare då
vi får spårnö, så går det väl att ordna för mig
och mina eventuella jaktkamrater i någon av flyg-
larna, eller hur? Oroa dig inte för kostnaderna för
din nya bostad, vi ska nog bli överens om dem och
som jag hoppas också om din pension, även om
du inte har åldern inne. Du telegraferade något om
att komma hit och tala med styrelsen, men jag
hoppas att du vid närmare eftertanke uppgivit att
på något sätt söka sätta unga Fristedt i dålig dager
inför densamma. Ja ursäkta att jag vidrör detta,
jag har full förståelse för den förlöpnig, om vi

nu ska använda ett sådant ord, som du kom att göra dig skyldig till i första utbrottet av din sorg. Min hustru ber att få uttrycka sitt hjärtligaste deltagande. Hon har nu hört så mycket om Gåttatorp av mig att hon troligen följer med, då jag tidigt onsdag morgon startar i bil från Stockholm. Om möjligt ville vi hinna att närvara vid begravningen. Hur dags blir den? mottag, etc.”

— Observerade ni att allt ska ordnas för mig? frågade Klipping med tjock röst.

— Ja, sade le Fort, det är mer än jag väntat av Roili, han är hyggligare än jag trodde.

Klipping slog till ett beskt skratt.

— För höge fan le Fort, du är också hyggligare än jag trodde du kunde bli! Vem kunde tro att du skulle bli så mild och se det bästa i allt? Men ser du jag har inte bytt sinne som du! Tror du att jag ska tacka honom när han kommer för att han deporterar mig till skogen och låtsas tro att han handlar i överensstämmelse med mina önskningsar! Som om inte han mycket väl skulle komma ihåg, att jag sa jag skulle dra mig tillbaka först när min uppgift vid fabriken var slut.

Ingen av de andra sade något.

— Ni tiger! menar ni att den är slut? sade Klipping. Nå sjung ut. Ni törs inte! Ja efter mitt kontrakt går ut så kan de tvinga mig att sluta, det är klart, men då har jag *en* uppgift kvar: att sitta och vänta på att Fristedts andelsförening går omkull! Det är alltid något att leva för. Sen kan jag dö!

— Nu talar du mot bättre vetande Klipping, sade le Fort med något av sin gamla intoleranta skärpa. För du har hjärta för fabriken.

— Ja det har jag, men vad begriper de där pojarna av möbler eller affärer? Och även om din son har smak att peta mig och bli disponent, vilket jag fullkomligt tror honom om numera, hur ska han få den nödiga auktoriteten? Såvitt jag känner mina snickare, så... de tyckte alla om Ulla, slöt han med ostadig röst.

— Men det är inte tanke på att han skall bli disponent...

— Vem då? Fristedt? Eller du själv kanske din räv!

— Alla ska ha lika mycket att säga till om!

— Och du som känner våra enrakiga arbetare, du tror att det skulle hålla hop en månad innan det sprack? Du vet att när de fått något i sina huven...

— Ja och nu har de fått i sina huven att vara eniga!

— Det sker inga underverk!

— Jo, när Gud vill!

— Och Sjang och Albär ska arbeta samman som bröder i Kristo? Det blir allt roligt!

— Om Sjang beslutar sig att gå med så är det för Ullas skull!

Klipping rusade upp ur soffan: ut med dig som missbrukar Ullas namn... Jag förbjuder Sjang att göra något för Ullas skull!

Verkmästarn rörde sig inte från sin plats.

— Ingen kan förbjuda någon att ångra sig och söka göra gott igen, sade han.

— Men det är ju bara hyckleri! Om han ångrade sig skulle han gå till Roili och säga: jag gör gemensam sak med svärfar, jag står och faller här med honom.

— Men det skulle ju inte rädda Gåtatorp!

— Nå åt helvete då med Gåtatorp!

— Men det är just det som Ulla inte ville...

Nu hade Klipping inga argument kvar. Hans enda möjlighet var att bokstavligen köra ut gästerna och det gjorde han. De hörde hur han vred om nyckeln i dörren efter dem.

— Gud har böjt så många hjärtan i Gåtatorp, så han böjer nog Klippings också, sade verkmästarn, då de gingo nerför trappan.

I detsamma kom Klipping rusande efter dem: Inga tal vid graven, Odelman!

— Du har väl ingenting emot att tolv snickare bär kistan? ropade le Fort upp mot trappan.

På den frågan kom endast ett oartikulerat ljud till svar.

När de kommit ut på gården, sade le Fort farväl.

— Jag ska gå hem och tala med Sjang nu, sade han. Jag gick hit för jag tänkte få ett ord från Klipping som kunde beveka pojken, men det var väl inte Guds uträkning. Men nog tror väl kyrko-

herden att Gud för det här verket igenom? sade han vädjande.

Malte hade ingenting att svara, han kunde inte slå ner verkmästarns rörande tro att Gud själfallet måste intressera sig för snickerifabriken. Om man bad le Fort välja mellan Guds rike och snickerifabriken, skulle han gå bedrövad bort, men det var ju just vad Malte ämnat att göra i morgon, be dem välja. Just nu föreföll det honom svårare än någonsin att vidhålla detta och lika svårt att uppge det.

Han sköt upp dörren och gick in till Ulla. Över hennes ansikte låg en duk och han vågade inte lyfta den, han såg bara hennes händer, hennes gåtfulla händer. Ånej, inte så gåtfulla. Hennes hjärta hade varit gåtfullt men inte hennes händer, de hade varit mjuka, skickliga, snabba och hjälpsamma, tills de blevo stilla med ens.

Det var när han stod där med ögonen på dessa händer som han insåg att troligen voro alla beslut fattade redan.

Ungefär vid samma tid kom Fristedt till fabriken efter morgonens många händelser och bestyr. Där nere fick han veta att Sjang redan gått igenom maskinverkstan och upp i hopsättarverkstan. Han hade hälsat men ingenting sagt. Han frågade inte efter dig Albär.

Fristedt gick uppför trappan, Sjang stod borta vid fönstret böjd över en arbetsritning som han klottrade på.

— Det är en idiot som har gjort det här, sade han till gamle Fristedt, modellen suger trä och är ful som fan, har ni börjat på den, era satans kräk? Kan ni inte se att så här ska det vara i stället?

När Albär hörde Sjangs svordomar och förstod att han återgått till arbetet, så sade han sig underligt nog inte med sin vanliga nonchalans att det är ju bara som det skall vara. Han greps ett ögonblick av en djup, rörd, ödmjuk glädje att vara det uttagna verktyget för något som måste fram och skulle lyckas.

— Får jag säga dig ett ord, Sjang, sade han sen och drog honom avsides, det är klart nu med fröken Montan, och nu tycker jag du och jag ska klara den här fabriken igenom. Ska vi handrepas på det?

Sjang drog hastigt sin hand ur kamratens grepp och vände sig bort.

Så hon hade gått ur vägen för att inte vara till hinders, hon som Ulla, utan ett ord. Det var något kusligt med dessa kvinnor som lämnade honom vägen fri och ändå i sin frånvaro voro med honom överallt. Det var ett idiotiskt villkor han satt upp att Regina skulle bort. Han borde inte underskattat hennes känsla för honom. Men nu var han fångad och hade inget annat val än försöka.

En sådan födelsedag som denna adertonde september hade fröken Leontine aldrig upplevat. Det

hade inte kunnat bli något kafferep eftersom hon hastigt och lustigt blivit placerad på telefon i sin döda väninnas ställe, men firad hade hon blivit i alla fall. Endast *en* missräkning hade hon lidit, och det var den som sysselsatte henne mest då hon klockan åtta stängde telefon och slog sig ner att skriva till sina systerdöttrar.

"Min snälla Gulli!" skrev hon, "det var ju både *snällt* och *oväntat* av er att komma ihåg mig på min femtiofemårsdag, och att till och med skicka mig en femma! Du får hälsa dina syskon, jag antar att ni skjutit till en krona var och så delat portot, vilket gör en krona och tre öre per syskonbarn, fast jag får då uppriktigt säga att ett MINNE! som jag på er egen *önskan* föreslog skulle bli mors nattskjortor, det hade varit mig kärare! Ty jag håller mer på det personliga, och därför trodde jag också att min lilla blombukett från egen täppa och egna fönsterträd skulle vara av större *värde* som *hälsning* till min döda syster än en *köpt krans*, som jag inte ens fått se själv! Men då du skriver att ni först och främst ha skyldighet mot dem som kostat på *dyra kransar*, så ser jag att *hjärtat* är intet men *blomsterräkningen allt!* Du har alldeles rätt i att jag inte vakat hos den dyra avlidna som sköterskan, men vad har det att göra med nattskjortorna?! I kunnen väl ändå inte löna henne med dem eller hur? Och även om du inte *tror* mig, så vill jag säga dig att eder moder visserligen inte blivit *glad* om jag varit hos henne i hennes sista stunder, ty

då hade hon blivit *påmind* om huru hon bar sig åt mot mig i min ungdom, då jag var i nöd! Det var inte *roligt* att minnas på sin *dödsbädd* att man stängt sin dörr för sin syster, även om man kan *skylla* på att Andersson inte ville öppna! och nog kunde jag hava fått *dela* nattskjortorna med sköterskan! henne nämnden I inte i förra brevet, bra underligt! Det hade varit naturligare och mindre sårande för mig om jag åtminstone fått ett halvt dussin! Du skrev heller ingenting om moarékjolen, men jag skall verkligen sluta upp med att klaga, ty jag blev förmål för så många andra *rörande* kärleksbevis, så underkjolens frånvaro förmådde ej fördunkla dagen och jag kan inte gå på Ulla le Forts begravning i alla fall, på grund av min nya befattning. Måtten I också när I kommen i svårigheter få som jag erfara att i nöden provas den *verkliga* vännen och det är inte alltid detsamma som släktingar! Ty tänken eder! i dag på förmiddagen blev jag överraskad av att mina vänner överlämnade till mig en penningssumma på ETT-HUNDRATIO (110) kronor!! De hade skaffat den genom en insamling och det i dessa dagar, då alla taga sig så *nära* de kunna för att skjuta hop till det nödiga aktiekapitalet att fortsätta fabriken! detta gör varje tjugufemöring dess dyrbarare, och för alltid skall jag *gömma* varje namn i mitt hjärta, även om det bara stod femtio öre bredvid, så som till exempel vid le Forts aktningvärda trotjänarinnas namn, som dock är ganska TÄT efter vad

som säges, för hon har haft höga löner! Men min Astrids bidrag var mig allra kärast!! Inte bara för att det uppgick till FEMTIO (50) kronor, och sålunda var en verklig *hjälp* för min ekonomi utan därför att det kom från *henne!* Hon ville från början inte *visa* mig insamlingslistan, så blygsam är *hon!* men till slut måste hon ge sig och även erkänna att hennes käre fästman stött under, ty annars hade hon inte *kunnat* åstadkomma så mycket! Men nu! mina snälla flickor kan jag tala om för eder att hennes fattigdom och beroende av mig är slut! Och hur gärna jag än hulptit henne kan jag inte annat än medge att det gläder mig! Hon har nämligen blivit antagen till vikarie i skolan sedan den ordinarie lärarinnan flyttat upp för att tjänstgöra för fröken Montan som förut drivit vår *kära unga fru le Fort i döden* genom sin *outgrundliga* falskhet och sitt sedliga fördärv, som hon *dolt* bakom sin *gudliga* yta så att inte ens *jag* kunnat hitta det! och sedan som om inte detta vore nog har hon rymt förra *natten!* med själva lagens handhavare varigenom hon yttermera drivit sin stackars faster, som var förkrossad över hennes dåliga karaktär, *i döden!* Men UNDERLIGT ÄR att även de uslaste människor kunna sig ovetande och mot sin vilja bli verktyg till andras räddning! ty icke blott har Astrid fått detta vikariat genom Reginas fördärv, och hon är en så modern ung kvinna att hon stannar här och gör sin plikt utan att låta *längtan* efter den *utvalde* driva i väg med

sig och betalar för sig hos mig också, men dessutom har jag fått i uppdrag att tjänstgöra för den döda telefonfröken och det kan hända att jag får hennes plats!!!! Den som nu har det mesta att säga till om i Gåtatorp före både *disponenten* och *kyrkoherden* är en ung Fristedt och då han var här inne och telefonerade i kväll — till Stockholm! så frågade jag honom om han trodde jag kunde få *behålla* arbetet för i så fall skulle jag följa min svärsons råd att sluta upp med affären, ty inte ens hans egen söta Ullastina, sa jag till honom, hade velat köpa några snitsiga sorgsaker och ingen *människa* frågar efter Crusimontans biografi eller efter garn till sjömansstrumpor, så jag är glad att jag inte hann med att rekvirera vykort över kyrkan och kyrkoherden i går, sa jag, och då sade han att mycket berodde på hur jag skötte mig och om jag kunde fylla tystnadsplikten, vilket han ändå inte trodde skulle bli så SVÅRT som förut, ty det skulle inte bli så mycket att *skvallra* om hädanefter som han uttryckte det, för fruntimmerna får viktigare saker att tänka på. Men han var *hågad*, sade han, att reflektera på mig, med villkor att jag inte överlät min affär eller realiserade här i Gåtatorp utan skickade bort alltsammans till Växjö! och brände mina romaner. För det fanns inga pengar i Gåtatorp till kرافs, sade han, och ingen tid till romaner och det var ju ett hårt ord, men att bli fri från växlar det vore ju en stor VÄLSIGNELSE! och romanerna är verkligen så flottiga och

sönderlästa så man ser inte vad där står på de intressantaste ställena.

Ja nu blir det väl inte någon anledning för oss att höra av varandra på länge! Att I giften eder någon av eder, är väl inte någon omedelbar! utsikt till. När jag skall gå samma väg som eder moder, så beder jag eder att inte göra eder några FÖRHOPPNINGAR! ty huset och det lilla jag har skall skrivas på Astrid!

Vänligen, eder moster

Leontine.

V.

Klockorna sjöngo:

"Ring klocka ring,
nu bära de min dotter i grav.
jag skulle ha gått förut,
men min tid var ej än."

Den enkla lilla kistan av naken furu bars utan ansträngning av sex snickare. De tyckte de kunde burit den ända fram, men vid bron över Smedjebäcken stod nästa lag och väntade dem.

Det var detta byte som besegrade de närvarande.

"Och han rörde vid bären och de som buro stannade", viskade Olga le Fort till Malte som gick bredvid henne bakom kistan.

Albär Fristedt som inte fick bära för sin hand, gick bland de sista i den långa processionen. Han

fick tårarna i ögonen över Ulla som han älskat och förlorat. "Tänk att hon var din syster", sade han till Ullastina som en tafatt förklaring, vilken hon heller inte trodde på.

Sjang var inte med i processionen som många redan konstaterat, men han väntade nära graven, till hälften skymd av en stor alm. Dagmar som stod nere vid stemmuren kunde se hans silhuett orörlig som en gravvård. Framme vid graven stod den lilla skolbarnkören oroligt viskande och trampande, väntande att få sjunga: "vad ljus över griften". Det var omöjligt att se den nya lärarinnan utan att tänka på den gamla man kört bort.

Dagmar hade inte sinne för uppståndelsepsalmer vid en grav, hon tyckte synd både om dem som ville tro och inte kunde och om dem som ville slippa tro på livet efter döden men måste ändå. Men denna eftermiddag låg verkligen ett underbart ljus över griften, hela Gunnen var ett guldhav av outhärdlig glans.

Vad ljus över griften, han lever o fröjd, svåra oroligheter i Skåne, där kommer Roili med lång elegant bil och fru med guldbruna krysantemum... nu kommer begravningsföljet... sjungande...

"Min högtidsdag går in, allt är så tyst och stilla, farväl o värld jag vill på dig ej tiden spilla..."

Just då smälte Gåtatorp samman i en enhet. Här var icke snickare eller bönder, icke andelsför-

eningens folk eller Guds rikes, alla voro ett. Den motsats föll som rests av människohänder. Det var en sekund då alla i klarheten av denna stund och död visste att de buro inom sig en hunger, ett öde, en längtan som nånstans måste finnas råd och bot för.

En stod utanför denna enhet: Sjang le Fort, han ensam uttagen till den blinda smärta som utsluter längtan och tröst.

Dagmar lämnade endast motvilligt ut sig till påverkan av denna rörelse. Hon höll hela tiden ögonen på Olle. Det hon förstod av vad som hände, förstod hon av hans ansikte som var likt en ängels ansikte med ett uttryck av vetande och känsla långt över hans år. Vad han var långt bortom hennes förklaringar om vattenverket och hammarn som slog på konservburken.

Hon skulle önskat stunden mindre gripande och fullkomlig. Olle, dina föräldrar lida mer än rimligt båda två, de kan inte hjälpa varandra, de har ingen värld att leva i tillsammans. Men inte ens det skulle de bry sig om, ifall de hade hos sig var sin som de längtar efter. Mor har skickat bort den far vill ha hos sig och nu förstår hon själv hur förfärligt det var. Men du Olle ska gå mot en ny värld som är så stor att varken kärleken eller döden är så olidliga som nu, ty människan ska leva skyddad och innesluten i dess oändliga majestät och . . . stod det *svåra* oroligheter i Skåne?

"... skall uppväcka dig på yttersta dagen..."
det var för Dagmar ett eko från en sammanstörtad värld.

"Här var mellan ljuset och mörkret en strid
dock segrade ljuset för evig tid..."

Hon skulle önskat att Olles klara ljuva röst hade sjungit med i en annan hymn, det nya universums hymn, som ännu varken fått ord eller melodi.

Malte läste välsignelsen men inte som han brukade: Herren välsigne *oss*, läste han, och bevara *oss*.

Nu skulle han alltså tillkännage sitt möte. Stunden var väl vald, det hade han rätt i. En del skulle följa honom, ingen tvekan om det.

Men han stod där bara tyst med blottat huvud, inte ett ord sade han. Hon väntade med spänning under kranläggningen. Nu var den över, nu började folk gå. Nu måste han samla dem innan de skingrades. Men han teg.

Det betydde att han givit upp.

Det betydde att också hon måste ge upp.

Kyrkogården tömdes fort. Folk hade inte lång stund att växla om före mötet på Folkets hus, där andelsföreningen skulle bildas. Deras intresse var redan i hög grad inriktat på Roili som var alldeles rödögd och föreställde för sin fru först Klipping, sedan Fristedt, minsann.

Klipping stod kvar vid graven, stödd på verk-mästarns arm.

— Nu blir jag snart ensam en kort tid och då får vi två hålla ihop, sade le Fort. Jag har tänkt det som så, att det ska bli jag som får förmedla din erfarenhet och dina råd till pojkarne . . .

Dagmar fick tag i Olle:

— Kom min påg, så ska jag smöra dig en mat innan vi går till mötet.

— Ska vi inte vänta på far då?

Malte stod längst nere vid muren och såg över sjön som nu började blekna. Han tänkte på den jordfästning han sist förrättade här innan han snavade över den krossade stenen i kyrkan. Är jag nu tillbaka där igen på samma punkt, i samma dunkel och djupa ovisshet som innan jag visste något om Crusimontan och innan jag drömt om Guds rike i Gåtatorp?

Han hade trott att en bölja av samlad hänförelse skulle lyfta honom med hans församling in i Guds rike, men Gåtatorp hade valt andra vägar och en annan ledare. Han ville inte döma. Vad som var viktigt för honom var att hålla fast att hans problem, hans uppgörelse inte mist något av sitt fruktansvärda nödgande, därför att han var ensam nu. Även den ensamme har att uthärda, att söka, att finna sitt öde och sin Gud. Hans lott var hårdare än deras som leva i det ljus som gör allt genomskinligt, i den gemensamhet som gör allt lätt. Men ingen väljer sin tid.

Han följde kyrkomuren tills han kom till trappan som förde in i hans trädgård, gick mellan

äppleträden där frukten lyste, genom vändkorset,
ut på gravfältet utan att se sig om ifall någon
följde honom.

— Mor, om jag skulle gå till far i stället?

— Du kanske inte är road av mötet? Spring då
ifatt far min påg.

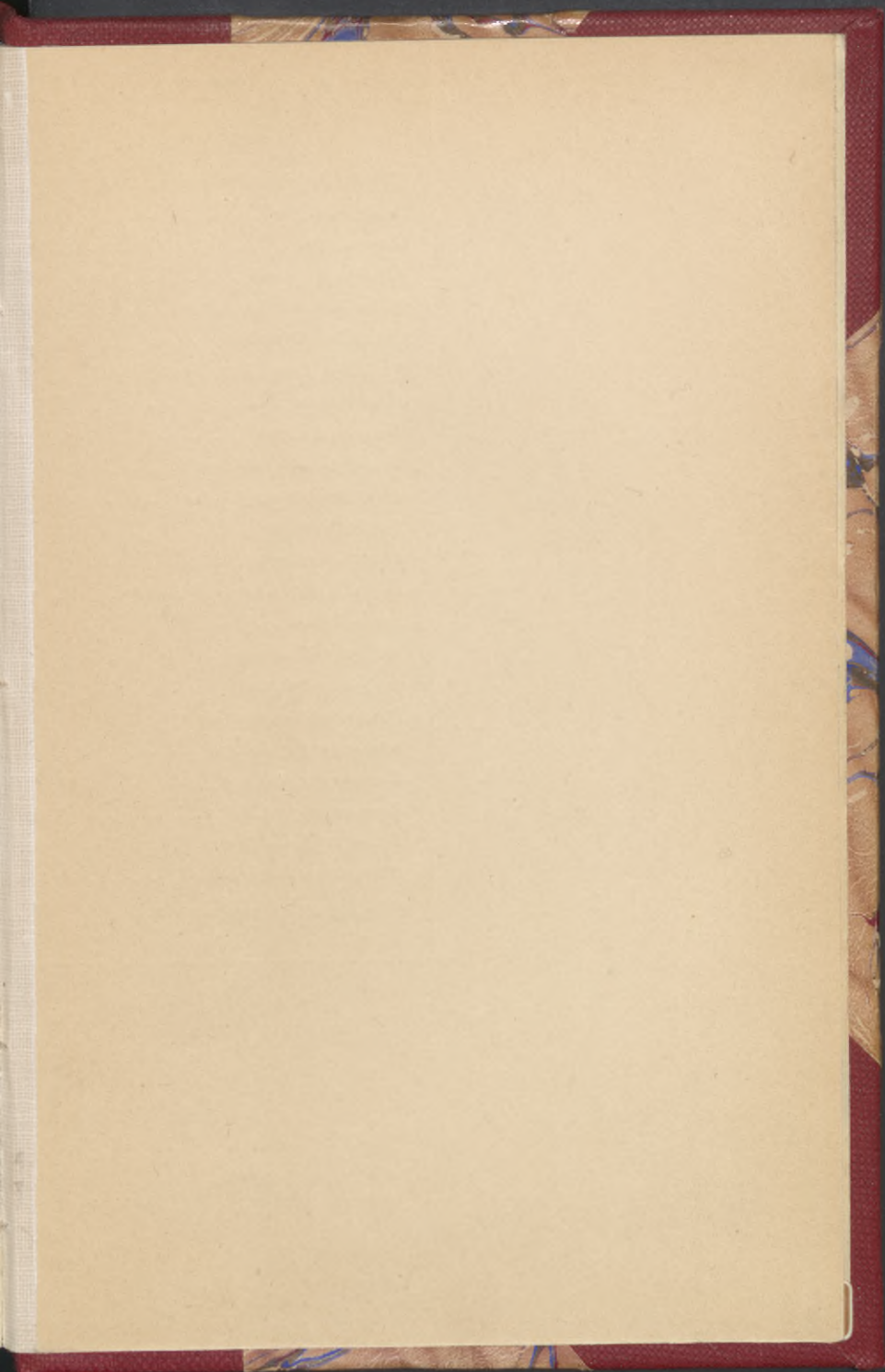
INNEHÅLL.

Ljungelden	5
Fredagen	31
Lördagen	185
Söndagen	255
Efteråt	319

Madab. 5/5-19
k.

ELIN WÄGNER S

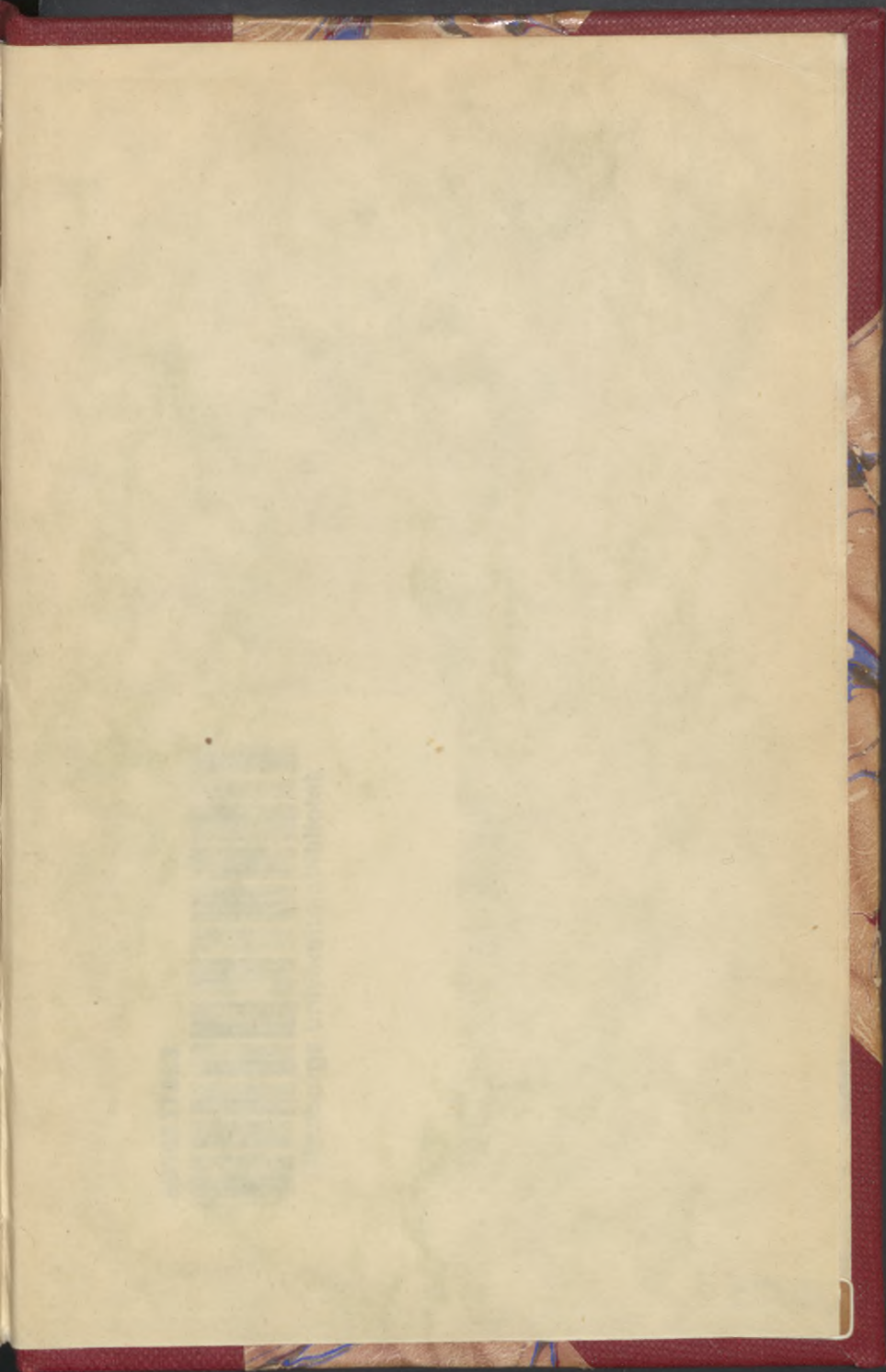
arbeten:

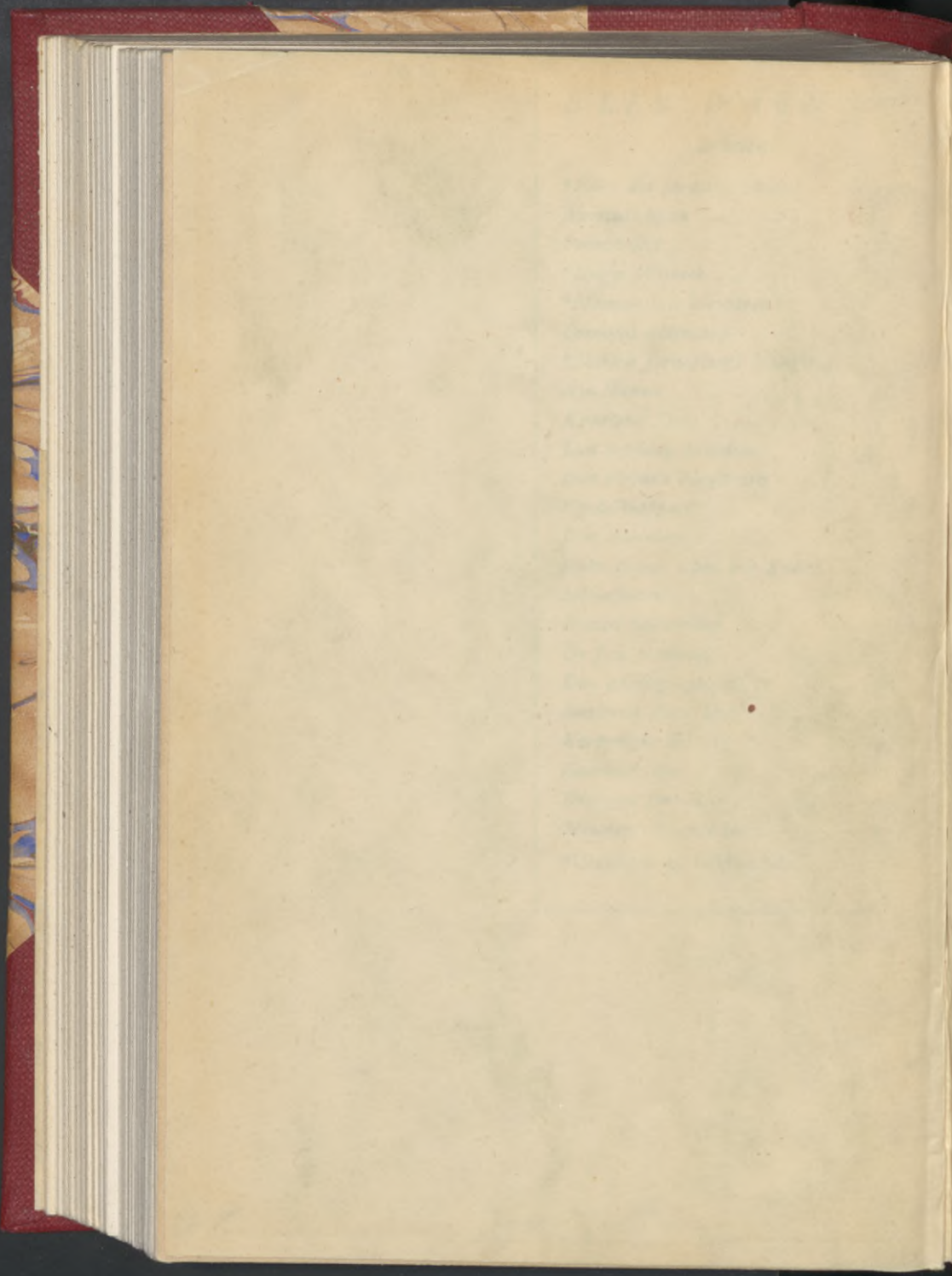
*Från det jordiska museet	2: 50
Norrtullsligan	3:—
Pennskafstet	5: 50
*Helga Wisbeck	4: 50
*Mannen och körsbären	3: 75
Camillas äktenskap	3: 75
*Slükten Jerneploogs framgång	5: 50
Åsa-Hanna	8: 50
Kvarteret Oron	6: 75
Den befriade kärleken	11:—
Den förödda vingården	6: 75
Nyckelknippan	7: 50
Den namnlösa	7: 50
Från Seine, Rhen och Ruhr	6: 50
Silverforsen	6: 75
Natten till söndag	5: 75
De fem pärlorna	7: 50
Den odödliga gärningen	5: 75
Svalorna flyga högt	7: 50
Korpungen och jag	4: 50
Gammalrödja	5: 25
Dialogen fortsätter	8: 50
Mannen vid min sida	6: 25

*Utgångna ur bokhandeln.

4-

6000237863

Göteborgs universitetsbibliotek

2.58
JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

